

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI

**“RUS DİLİNDE YAYINLANAN KUR’ÂN-I KERİM ÇEVİRİLERİNİN
ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ”**

(Başarılı Bir Rusça Kur’an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı)

Doktora Tezi

Hazırlayan

Mursal ATAMOV

Ankara – 2013

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI

**“RUS DİLİNDE YAYINLANAN KUR’ÂN-I KERİM ÇEVİRİLERİNİN
ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ”**

(Başarılı Bir Rusça Kur’an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı)

Doktora Tezi

Hazırlayan

Mursal ATAMOV

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Ankara – 2013

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

**“RUS DİLİNDE YAYINLANAN KUR’ÂN-I KERİM ÇEVİRİLERİNİN
ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ”**

(Başarılı Bir Rusça Kur’an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı _____

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(____/____/2013)

Adı ve Soyadı _____

İmzası _____

ÖNSÖZ

“Rus Dilinde Yayınlanan Kur’ân-ı Kerim Çevirilerininin Çeviribilim Açısından İncelenmesi” ve *“Başarılı Bir Rusça Kur’ân Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı”* yapmayı hedeflediğimiz tezimiz giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde tezimizin konusu, amacı ve metodu anlatılacaktır.

Birinci Bölümde Çeviribilimi kısaca tanıtmaya çalışacağız. Burada Çeviribilim ve Dilbilimin ortaya koyduğu sonuçlardan araştırmamızla ilgili olan kısımlara yer vereceğiz. Daha sonra Rusya Federasyonu’nda Dilbilim ve Çeviribilimin geçmişten günümüze kadar olan sürecini detaylı bir şekilde ele alacağız.

İkinci Bölümde Kur’an’ı Kerim’in çevirilebilirliği konusunu irdelleyeceğiz. Bu konuda öne sürülen görüşleri kısaca değerlendireceğiz. Değerlendirme yapılırken Rus dilinde yayınlanan Kur’an’ı Kerim meallerini Çeviribilim açısından inceleyeceğiz ve mütercimlerini kısaca tanıtacağız. Rus dilinde yayınlanan Kur’an’ı Kerim meallerini ve mütercimlerini iki kısma ayırarak tanıtacağız.

Üçüncü Bölümde Rus dilinde daha iyi bir meal yazılması için hangi kriterlere dikkat edilmesi gerektiğini konu edineceğiz ve teklifler sunacağız. İkinci ve üçüncü bölüm tezimizin esas kısmını oluşturmaktadır.

Sonuç kısmında ise çalışmada ulaştığımız verileri değerlendireceğiz.

Bize emeği geçen ve jüri olarak tezimizi okumak zahmetinde bulunan Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, Prof. Dr. Halis Albayrak, Prof. Dr. Durmuş Arık, Prof. Dr. İsmail Çalışkan ve danışmanım Prof. Dr. Salih Akdemir hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Her zaman kendisine müracaatta bulunduğum ve katkılarından faydalandığım Prof. Dr. Mehmet Akif Koç hocama da ayrıca teşekkür ederim. Ayrıca Y. Doç. Dr. Hikmet Yaman ve Y. Doç. Dr. Esra Gözeler hocamın da ilgileri için kendilerine şükranlarımı sunarım.

Tezimin imla hatalarını düzelten ve değerli görüşlerini eksik etmeyen Orhan Kanan, Mustafa Harput, Yusuf Tokyay, Hatice Nuray Şahin ve katkıda bulunan arkadaşlarıma da teşekkürlerimi belirtmek isterim.

KISALTMALAR:

a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.t.	: Adı geçen tez
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.s.	: Aleyhi's-selam
Ans	: Ansiklopedisi
A.Ş.	: Anonim şirket
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	: Hicrî
m.	: Miladî
Mat.	:Matbaası
Ö.	: Ölümlü
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallâllahü Aleyhi Vesellem
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Ter.	: Tercüme
trsz.	: Tarihsiz
Vd.	: ve devamı
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	1
GİRİŞ -----	6
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ.....	6
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	11
3. ARAŞTIRMANIN METODU.....	11
I. BÖLÜM -----	13
A. GENEL OLARAK ÇEVİRİBİLİM -----	13
1. Kaynak Odaklı Çeviribilim/Dilbilimsel Yaklaşım -----	14
2. Erek Odaklı Çeviribilim/Betimleyici Yaklaşım -----	15
3. Süreç Odaklı Çeviribilim/İşlevsel-İletişimsel Yaklaşım -----	16
B. RUSYA FEDERASYONU'NDA DİLBİLİM VE ÇEVİRİBİLİM-----	18
II. BÖLÜM.....	30
A. GENEL OLARAK KUR'ÂN-I KERİM'İN ÇEVİRİLEBİLİRLİĞİ	
SORUNU -----	30
B. RUS DİLİNDE KUR'ÂN-I KERİM MÜTERCİMLERİ VE MEALLERİ-----	38
1. Avrupa Dillerinden Rusça'ya Yapılan İlk Kur'ân-ı Kerîm Mealleri -----	38
a. Pötr Vasilyeviç Posnikov/Postnikov -----	39

b.	Mihail İvanoviç Veryovkin-----	40
c.	Aleksey Vasilyeviç Kolmakov -----	41
d.	K. Nikolaev -----	42
2.	Arapça'dan Rusça'ya Yapılan Kur'ân-ı Kerîm Mealleri -----	43
a.	Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç, Koran -----	43
b.	Sablukov Gordiy Semönoviç, Koran, Zakonodatelnaya Kniga Mohamedanskago Verouçeniya -----	44
c.	Kraçkovskiy İgnatiy Yulianoviç, Koran-----	46
d.	Şumovskiy Teodor Adamoviç, Sveşenniy Koran-----	47
e.	Porohova İman Valeriya Mihaylovna, Koran Perevod Smislov i Kommentarii-----	48
f.	Osmanov Magomed – Nuri Osmanoviç, Koran. Perevod s Arabskogo i Kommentariy -----	48
g.	Kuliev Elmir Rafaeloğlu, Koran Perevod Smislov -----	49
h.	Şidfar Betsi Yakovlevna, Koran Perevod s Arabskogo i Kommentarii-----	50
i.	Abd es-Salam el-Mansi ve Sumeyya el-Afifi, Tefsîru'l-Kur'ân, el-Muntehab-----	52
j.	Abu Adel, Koran Perevod Smisla Ayatov i ih Kratkoe Tolkovanie -----	53
C.	RUSÇA YAYINLANAN KUR'ÂN ÇEVİRİLERİNİN KAYNAK DİL YA DA EREK DİL OLMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ -----	58
1.	Kaynak Dil Odaklı Rusça Kur'ân-ı Kerîm Çevirileri-----	61
a.	Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç, Koran -----	62

b. Sablukov Gordiy Semönoviç, Koran, Zakonodatelnaya Kniga	
Mohamedanskago Verouçeniya -----	70
b. 1. Sablukov’a Göre Tefsirlerin Rolü -----	72
b. 2. Sablukov’a Göre Tefsirlerde Karşılaşılan Bazı Eksiklikler -----	73
b. 3. Sablukov’a Göre Miracın Tarihî Gerçeklere Aykırı Olması-----	74
b. 4. Sablukov’a Göre Kur’ân’ın Bazı Yerlerinde Çelişkilerin Bulunması -----	74
c. Kraçkovskiy İgnatij Yulianoviç, Koran-----	76
2. Erek Dil Odaklı Rusça Kur’ân-ı Kerîm Çevirileri -----	81
a. Şumovskiy Teodor Adamoviç, Sveşenniy Koran -----	81
b. Porohova İman Valeriya Mihaylovna, Koran Perevod Smislov i Kommentarii ----	84
d. Osmanov Magomed – Nuri Osmanoviç, Koran. Perevod s Arabskogo i	
Kommentariy -----	89
e. Kuliev Elmir Rafaeloğlu, Koran Perevod Smislov -----	95
f. Şidfar Betsi Yakovlevna, Koran Perevod s Arabskogo i Kommentarii-----	98
D. RUSÇA KUR’ÂN-I KERİM ÇEVİRİLERİNDE YAYGIN OLARAK	
GÖRÜLEN HATALARIN ÖRNEKLENDİRİLMESİ-----	99
1. Kur’ân-ı Kerîm’in Ayet Düzenini Dikkate Almak -----	99
Örnek a. Rum Suresinin ilk beş ayeti-----	100
Örnek b. Kureyş Suresi-----	103
2. E/M/R Fiili Hakkında Bazı Mülahazalar-----	106
3. İstılahların Etkisi Altında Kalmak -----	109

III. BÖLÜM	115
BAŞARILI BİR RUSÇA KUR'ÂN ÇEVİRİSİNİN OLUŞTURULMASI İÇİN	
DİKKATE ALINMASI GEREKEN UNSURLAR	115
A. NÜZUL SEBEPLERİNİ DİKKATE ALMAK	115
1. Anlam - Bağlam İlişisini Dikkate Almak	115
2. Kur'ân-ı Kerîm ve Onun “Musaddık” ve “Müheymin” Özelliği	139
B. ANLAM DEĞİŞMELERİNE GEREKEN ÖNEMİ VERMEK	145
1. Anlam Daralması	164
2. Anlam Genişlemesi	166
3. Yeni Bir Anlama Geçiş	168
C. ÖNCEKİ VAHİYLERDEN YARARLANMANIN ÖNEMİ	178
1. Allah'ın İsrailoğulları İle Antlaşması: Semi'nâ ve 'Asaynâ	180
2. Hz. Yunus Kıssası	188
D. BAŞARILI RUSÇA KUR'ÂN-I KERİM ÇEVİRİSİ İLE İLGİLİ	
ÖRNEKLEME	208
1. Kur'ân'da Siz'li Zamirlerin Biz'li Olarak Aktarılması	209
2. Kur'ân Çevirilerinde “ قالوا - kâlû ” Üslubunun Dikkate Alınması	218
3. Kur'ân-ı Kerîm'in Anlatım Üslubu	222
SONUÇ	230

KAYNAKÇA	233
ÖZET	249
ABSTRACT	250

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Allah (c.c.) katında tek din İslam'dır. İslam, sadece son peygamber Hz. Muhammed'in bildirdiği dinin değil, fakat Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e dek bütün Allah elçilerinin bildirdiği dinin adıdır. İslam dininin temeli Tevhid'dir. Bunun anlamı şudur: Yeryüzünde Allah dışında boyun eğilecek hiçbir otorite yoktur. Ancak insanlar, peygamberler tarafından bildirilen bu ve diğer gerçekleri, zaman içinde yanlış yorumlayarak onları tahrif etmekte gecikmemişlerdir. Nitekim Son Çağrı Kur'ân-ı Kerîm indiği zaman Tevhid inancı adeta yeryüzünden silinmişti. Bu yüzden Kur'ân'ın gerçekleştirmek istediği ilk amaç Tevhid inancını yeniden tesis etmek olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm, kendinden önceki kitapları onaylamak için geldiğini açıkça vurgulamaktadır. Bunun dışında Kur'ân, mesajını muhataplarına sunarken önceki vahiylerle sık sık müracaat etmektedir; çünkü peygamberler birbirlerini onaylamak için gönderilmişlerdir. Şu halde Kur'ân-ı Kerîm'in, kendini, kendinden önceki vahiylerin onaylayıcısı (*musaddık*), hatta daha da önemlisi koruyucusu (*müheymin*) olarak takdim etmesine şaşırmamak gerekir. Yani hangi dine mensup olurlarsa olsunlar Kut-sal Kitap araştırmacıları, araştırmalarında başarılı olmak istiyorlarsa, vahiy sürecini bir bütün olarak ele almak zorundadırlar. Bu ise dünyamızda karşılıklı saygı ve sevginin oluşmasına ve dolayısıyla evrensel barışın gerçekleşmesine çok büyük bir katkı sağlayacaktır.

Kutsal Kitap çevirileri, insanlık tarihinde çok büyük bir öneme haiz olmuşlardır. Örneğin, Tevrat, Babil sürgününden sonra (m.ö.587) Yahudi devletinin önemini yitirmesi sonucu Aramice'ye çevrilmiştir. Yöreye Yunan medeniyetinin egemen olması sonucu da Tevrat, m.ö. 270 yılında (Yetmişler Çevirisi/Septuagint) Yunanca'ya çevrilmiştir. İnsanlık Hz. İsa ile birlikte (Müjdesine/Evangelion) kavuşmuştur. Hz. İsa kısa süren peygamberliği sırasında mesajını Aramice sunmuştu. Ancak, Hz. İsa'nın kısa süren tebliği, mesajının sağlığında yazıya geçirilmesine imkân vermemiştir. Bu yüzden müjdesinin (Evangelion) Yunanca çevirilerinin ön plana çıktığına tanık oluyoruz; öyle ki 325 yılında gerçekleşen İznik Konsülünde birçok İncil arasından kilisenin esas aldığı dört İncilin (Matta, Markos, Luka ve Yuhanna) Yunanca olduklarını ifade etmek gerekir. Aziz Jerome 405 yılında Yahudiliğin ve Hristiyanlığın tüm Kutsal Kitap'larını, "Vulgate" adı altında Latince'ye çevirmiştir. Özellikle Martin Luther'in 1521 yılında Kutsal Kitab'ı Almanca'ya çevirmesinden sonra bütün Batı dillerine çevrilmiştir. Bu çeviriler arasında İngiltere kralı James'ın yaptırdığı İngilizce çeviri en önemlilerinden biridir. Günümüzde hemen bütün Batı dillerinde Kutsal Kitab'ın birçok çevirisi bulunmaktadır.¹

Yüce Allah, Aziz Pavlus'un, Hz. İsa'nın Müjdesini Tevhid çizgisinden uzaklaştırması üzerine, insanlara Tevhid'i en açık bir biçimde bildirmek amacıyla, Son Çağrı Kur'ân-ı Kerîm'i, 610 ile 632 yılları arasında son peygamberi Hz. Muhammed'e indirmiştir. İnsanlık, Kur'ân-ı Kerîm ile birlikte daha önce tanımadığı en büyük uygarlığa kavuşmuştur.

¹ TDV İslam Ans., "Luther, Martin" maddesi, (madde yazarı Adnan Aslan), Ankara-2003, XXVII/237-239.

İnsanlığa Son Çağrı olan Kur'ân-ı Kerîm'in de gerek Doğu'da ve gerekse Batı'da birçok dile çevrildiğine tanık oluyoruz. Bu çeviriler içinde en eski olanları Farsça Kur'ân-ı Kerîm çevirileridir. Daha sonraları Türklerin İslam dünyasına lider olmalarıyla birlikte Türkçe Kur'ân-ı Kerîm çevirileri de yapılmıştır.²

Avrupalılar, Kur'ân-ı Kerîm'i kendi dillerine ilk olarak Latince'den tercüme etmişlerdir.³ İtalyanca, Almanca ve Felemenkçe'ye yapılan ilk tercümeler, Latince'deki ilk tercümeden adapte edilerek yapılmışlardır. Ancak XVII. asrın ikinci yarısından itibaren Fransızca ilk tercüme doğrudan doğruya Arapça'dan yapılmıştır.⁴

Doktora tez konumuzu oluşturan Rusça Kur'ân-ı Kerîm çevirilerine gelince, bu çeviriler XVII. asrın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamıştır.⁵ Kur'ân-ı Kerîm'i Arapça'dan Rusça'ya ilk tercüme eden Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç sayılmaktadır. Fakat bu meal hemen yayınlanma şansına mazhar olamamıştır. Dolayısıyla ilk tercüme edip yayınlayan Gordiy Sergeyeviç Sablukov olmuştur. İlk ciddi adımlar I. Petro (1672-1725) zamanında atılmıştır. Onun emriyle Doğu ülkelerden getirilen edebiyat ve her türlü kültür eserlerinin toplandığı ve korunduğu bir mekân açılmıştır.⁶

Rusça Kur'ân-ı Kerîm çevirileri, bildiğimiz kadarıyla, birkaç tez ve araştırmalarda inceleme konusu olmuştur. Prof. Dr. Şevki Saka danışmanlığı altında **“Kur'ân-ı**

² Hidayet Aydar, *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*, Kur'ân Okulu yay., İstanbul – 1996, s.94 vd.

³ Hidayet Aydar, a.g.e., s.147.

⁴ Geniş bilgi için bkz.: a.g.e., s.153.

⁵ Detaylı bilgi için bkz.: İsmail Shovkhalov, *Kur'ân-ı Kerîm'in Rusça Tercümeleri. (Mana ve Doğruluk Bakımından Değerlendirilmesi)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara - 2006, s.29-34; 107-114.

⁶ Geniş bilgi için bkz.: İsmail Shovkhalov, a.g.t., s.9.

Kerîm'in Rusça Tercümeleri (Mana ve Doğruluk Bakımından Değerlendirilmesi)"

başlıklı doktora tezi İsmail Shovkhalov tarafından 2006 yılında başarıyla savunulmuştur. Araştırmacı, doktora tezinde, 2006 yılına kadar yapılan Rusça Kur'ân-ı Kerîm çevirilerini kronolojik sıraya göre incelemektedir. Araştırmacı, yöntem olarak öncelikle, çeviri yapan mütercimler ve çevirileri hakkında değerli bilgiler vermekte, daha sonra çevirilerde rastladığı çeviri hatalarına dikkatleri çekmekte ve ender de olsa özellikle Kuliev Elmir Rafaeloğlu ve Magomed – Nuri Osmanoviç Osmonov çeviri- siyle ilgili olumlu değerlendirmede bulunmaktadır.

Diğer bir çalışma da Prof. Dr. Mehmet Paçacı danışmanlığında ***"İgnatiy Yulianoviç Kraçkovskiy ve İman Valeriya Porohova'nın Rusça Kur'ân Tercümeleri"*** başlıklı yüksek lisans tezi olup Saida Saipova 2006 yılında başarı ile savunmuştur.⁷ Saida Saipova çalışmasında İ. Kraçkovskiy ve V. Porohova tarafından yapılan çevirileri inceleme konusu yapmaktadır. O bu iki mütercim üzerinde yoğunlaştırma- sının nedenini şu şekilde açıklamaktadır: her iki mütercimin Kur'ân-ı Kerîm'i Arapça aslından çevirmeleri ve İ. Kraçkovskiy'nin bir oryantalist, V. Porohova'nın ise Müs- lüman olmasıdır. Araştırmada İ. Kraçkovskiy ve V. Porohova hakkında geniş bilgiler verilmekte, sonra da çevirileri hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır.⁸

⁷ Saida Saipova, İgnatiy Yulianoviç Kraçkovskiy ve Valeriya Porohova'nın Rusça Kur'ân Tercümeleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü- sü, Ankara – 2006.

⁸ Bununla beraber on küsür sayfadan oluşan ve kısaca Rusça mealleri tanıtmaya çalışan iki tane Arapça makale bulunmaktadır: Abdurrahman ibn Seyyid İta, Havle Tercumeti Maâni'l- Kur'âni'l-Kerîm ile'l-Lugati er-Rûsiyye, Medine-1423; Said Kamilev, Târihu Tatavvur Tercumeti Maâni'l-Kur'âni'l-Kerîm ile'l-Lugati er- Rûsiyye, Medine-1423. Yine Rusça mealleriyle alakalı halen devam eden bazı tez çalışmaları vardır: Assan İbraimov, Ana Hatla- rıyla Rus Müsteşrikleri ve Kur'an Üzerine Araştırmaları, (Yüksek Lisans tezi), Necmettin Erbakan Ü. SBE. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı /Tefsir, dan.: Y.İşıcık, Konya; Faima

Ayrıca burada İsmail Çalışkan'ın Kazakistan'da yayınlanmış olan ve Rusça Kur'an çevirilerinden de söz eden bir makalesini belirtmek gerekir: "Kazakistan'dağı Kuran Jane Tapsir Edebiyeti (Kazakça Jane Orısşa Şığarmaşılıktar I-II" (Kazakça): "Қазақстандағы Құран және тәпсір бойынша әдебиеттер: қазақ тіліндегі еңбектер (Дінтанулық талдау)" Қ. Сұлтанов // Қазақстанның ғылымы мен өмірі=Наука и жизнь Казахстана, (Science and life of Kazakhstan-International popular science journal), 2011. С.92-98 б.⁹ İsmail Çalışkan'ın bu araştırmasında Kazak dilinde yayınlanmış olan tefsir alanındaki çalışmalardan söz ederken bizim de çalışmamızda esas aldığımız kimi Rusça Kur'an çevirileri hakkında değerli bilgiler vermektedir.

Rusça Kur'an-ı Kerim çevirileri ile ilgili yapılan bu araştırmalar hakkında değerlendirmemizden sonra doktora tez konumuzun başlığını şimdi burada zikretmek büyük bir önem taşır:

Rus Dilinde Yayınlanan Kur'an-ı Kerim Çevirilerinin Çeviribilim Açısından İncelenmesi (Başarılı Bir Rusça Kur'an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı).

İsrafilova, Rusça Kur'an Çevirilerine Karşılaştırmalı Bir Bakış, (Doktora), Erciyes Ü. SBE. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı / Tefsir, dan.: İ. Görener, Kayseri; Ahmed Aldamov, Rus Oryantalistlerin Kur'an ve Tefsirler İle İlgili Çalışmaları (Tanıtım-Tahlil), (Doktora), Erciyes Ü. SBE. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı / Tefsir, dan.: M. Z.Duman, Kayseri; Cihangir Nurmatov, Rus Oryantalist L. İ. Klimoviç'in Kur'an Hakkında Kitap Adlı Eseri Üzerinden Kur'an'a Yaklaşımı, (doktora), Erciyes Ü. SBE, Kayseri. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim çevirileri ile olmasa da Kur'an-ı Kerim ilimleri ile alakalı olan başarılı bir doktora tezine burada dikkatleri çekmek istiyoruz: Alau Adilbayev, *Rus Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara – 2000.

⁹ Bu inceleme: "Kazakistan'ın Kur'an ve Tefsir Literatürü (Kazakça ve Rusça Eserler)" başlığıyla Bilig dergisinde yayınlanacaktır. Değerli hocamıza bu iki çalışmasının bize gönderme nezaketinde bulunduğu için en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Başlık dikkatlice okunduğunda araştırma konumuzun, önceki araştırmalardan tamamen farklı olduğu kolayca anlaşılır. Diğer araştırmacılar araştırmalarını çeviribilim açısından gerçekleştirmemişlerdir. Daha da önemlisi, başarılı bir Rusça Kur'ân çevirisinin oluşturulmasına katkı gibi bir endişeleri de yoktur. Bu durum araştırmamızın özgün yönünü oluşturmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tezimizin amacı, Rus dilinde yayınlanmış olan Kur'ân meallerini Çeviribilim açısından tetkik ederek, Rusça Kur'ân-ı Kerîm çevirilerine katkı sağlamaktır. Barış, sevgi, kardeşlik, özgürlük, adalet gibi değerlerin yok olmaya yüz tuttuğu dünyamızda bu değerleri savunan Kutsal Kitap'ların özellikle de Kur'ân-ı Kerîm'in doğru bir biçimde çevrilebilmesi insanlığın geleceği açısından çok büyük bir önem arz etmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN METODU

Tezimizin başlığından da anlaşılacağı üzere araştırmamız, çok kısa bir zaman önce dilbiliminden bağımsızlığını kazanmış olan çeviribilim doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Kur'ân-ı Kerîm XIV asrı aşkın bir süre önce inmiş olan son ilahi kitaptır. Bu kitabı, Hz. Peygamberin ve onun güzide ashabının anladığı gibi anlamamanın gerekliliği açıktır. Kur'ân-ı Kerîm ile aramızda bulunan uzun zaman mesafesi anlam değişimleri sorununu ciddi bir biçimde gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, fiil köklerinin Hz. Peygamber zamanındaki anlamlarının tespit edilmesinde **art süremli**

semantik ve **eş süremli** semantik araştırmalar zorunluluk arz etmektedir. Özellikle Arapça'dan çıkmış olan, Akkadça, Aramice, İbranice ve Habeşçe gibi Sami dilleri Kur'ân-ı Kerîm'de geçen fiillerin gerçek kök anlamlarının belirlenmesinde en önemli katkıyı sağlayacaktır.

Bilindiği gibi Kur'ân-ı Kerîm, sık sık kendinden önceki vahiyler atıflarda bulunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in doğru bir biçimde anlaşılabilmesi çoğu kez bu önceki atıfların Kur'ân-ı Kerîm bağlamında dikkate alınmasına bağlıdır. Muharref oldukları iddiası ile bu vahiyler genellikle Kur'ân-ı Kerîm bağlamında dikkate alınmamışlardır. Bu yüzden birçok Kur'ân-ı Kerîm ayeti yanlış anlaşılmış ve anlaşılmaya da devam etmektedir. Biz araştırmamızda önceki vahiyleri, hem de özgün dillerindeki şekliyle, dikkate alacağız. Çünkü Kutsal Kitap'larda ortaya çıkan tahrifin en önemli nedeni özgün metinler yerine, bu özgün metinlerle ilgili yapılan çevirilerin ve bu çevirilere dayanan yorumların esas alınmasıdır. Şu gerçeği hiçbir zaman unutmamak gerekir ki, asıl olan, yorumlar değil bizzat Kutsal Metinlerdir.

I. BÖLÜM

A. GENEL OLARAK ÇEVİRİBİLİM

Çeviribilim İngilizce “Translation Studies”, Almanca “Übersetzungswissenschaft”, tabirleri ile ifade edilen, çeviriyle alakalı her türlü olguyu inceleme konusu yapan disiplinlerarası bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı, XX. yüzyılın son çeyreğinde özerkliğini kazanmıştır. Felsefe, psikoloji, sosyoloji, etnografya, antropoloji, siyaset bilimi, yazınbilim gibi pek çok bilim dalıyla kuram ve yöntem bilgisi konusunda bilgi alışverişini artırmıştır. Kültürel “Dönüm Noktası” olarak nitelenen 1980’lerden itibaren özellikle çeviri ve kültür ilişkisine verilen önem sayesinde, çeviri alanında etkili olan güç dengeleri ve ideoloji, toplumsal cinsiyet gibi konuları da araştırma kapsamına almıştır.¹⁰

XX. yüzyılın son çeyreğine gelinceye kadar çeviride genelde kaynak metnin dokunulmazlığı tartışılmaktadır. Bu tartışmalar kaynak metnin dinî veya yazın olmasında daha da artmış ve çeviri tartışmaları da yalnız bu metinler göz önünde tutularak tartışılmıştır. Dolayısıyla, kaynak metnin erek kültürde aynısını oluşturmayı amaçlayan bir eşdeğer çeviri metnin meydana getirilme kaygısı güdülmüştür. Böylece çeviri metnine orijinal metnin bir kopyası olarak bakılarak ikincil yer verilmiştir. Böyle bir tercümenin sadakati da mütercimın asıl metne ve asıl metnin yazarına olan bağılılığı-

¹⁰ Özlem Berk, *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, Multilingual yay., İstanbul – 2005, s.105-106.

na göre ölçülmüştür. Hâlbuki çevirinin özgül doğası dikkate alındığında bu gibi tartışmalar kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Nitekim çevrilen/erek metin tamamen erek kültür için hazırlanır. Tercüme esnasında erek kültürün bağlamı dikkate alınır ve yeni bir metin inşa edilir. Aksi halde çeviri erek okur tarafından ya çok zor alımlanır ya da hiç alımlanmaz. Dolayısıyla çevirilerinin anlaşılır olmaması bu çevirinin yoğun bir bilim diliyle yazılmış olmasından değil çevirinin kaynak odaklı olmasına bağlıdır.¹¹

Geçmişten günümüze çeviri kuramları konusunda üç temel yaklaşımın var olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımlar sırasıyla aşağıda incelenecektir.

1. Kaynak Odaklı Çeviribilim/Dilbilimsel Yaklaşım

Çevirinin, her biri farklı bir kuramsal modeli ön plana çıkaran pek çok tanımı yapılmıştır. Kaynak odaklı çeviri daha çok kaynak metni dikkate alan bir çeviri türüdür. 1970’li yıllara kadar uzanan bu tanımlardan birçoğu çeviribilimin dilbilimsel yönünü öne çıkarmıştır. Çeviribilim, dilbilimsel yaklaşımında “eşdeğerlilik” düzeyinde ele alınmıştır. Mesela J.C. Catford’a göre çeviri şöyle tarif edilebilir: “Bir dildeki malzemenin yerine başka bir dildeki eşdeğer malzemenin konulmasıdır”.¹²

¹¹ F. Sakine Eruz, *Çeviriden Çeviribilime*, Multilingual yay., İstanbul–2003, s.50; Özlem Berk, s.48.

¹² J. C. Catford, *A Linguistic Theory Of Translation*, Oxford University Press, 5. baskı, London – 1978, s. 20.

Açıkça görüldüğü gibi Catford metni merkeze alarak eşdeğerliliğe vurgu yapmaktadır.

Kaynak odaklı çevirinin diğer bir özelliği buyurgan ve kuralcı olmasıdır. XX. yüzyıla gelinceye kadar öncelikle din ve yazın alanlarında yapılan çevirilerden yola çıkarak oluşan çeviri tartışmaları genelde kaynak metnin dokunulmazlık ilkesine dayanmaktadır. XX. yüzyıla kadar olan dönemde kaynak metnin eşdeğerini bulma kaygısı da vardır. Bu dönemde sık tartışılan ve hatta günümüzde de devam eden diğer bir tartışma ise kaynak metnin çevirilebilirliğidir.¹³

2. Erek Odaklı Çeviribilim/Betimleyici Yaklaşım

Erek odaklı çeviribilimin temel özelliğini F. Sakine Eruz şu şekilde özetlemektedir: “Gerektiğinde kaynak metnin betimlenmesini de içeren, ancak birincil olarak çeviri sürecini ve erek metnin oluşturduğu kültürel ortamı dikkate alan, erek odaklı çeviri kuram ve yaklaşımlarının ortak yönü, bu kuramların, erek metnin erek kültürde işlevsel bir şekilde alımlanmak üzere üretildiğinden yola çıkmalarıdır.”¹⁴ Böylece erek metin yukarıda belirtilen kaideler dikkate alınarak üretilir.

Çevirinin bir bilim dalı olmasında büyük katkılar sağlayan Gideon Toury’ye göre “eşdeğerlilik” çeviribilimin doğasına uygun olarak kullanılmamaktadır. Çevirmen çeviri sürecinde “kaynak metnin dokunulmazlığını” dikkate almaz. Nitekim çevirmenin ürettiği metin tümüyle erek kültür içindir ve neredeyse özgün bir metin nite-

¹³ F. Sakine Eruz, s.50.

¹⁴ a.g.e., s.51.

liğindedir. Ona göre burada asıl olan erek metnin, erek kültürde işlemesidir. Böylece Toury çeviri sürecine ve çeviri etkinliğine, çeviribilimsel bütünleyici, nesnel ve dizesel yaklaşım getirdiğini söyleyebiliriz.¹⁵

Erek metne önem verenlerden Gideon Toury, Holz Maenttaeri, H.J. Vermeer ve benzerleri tarafından yaptıkları araştırmalarla kaynak metnin dokunulmazlığı çürütülmektedir.

3. Süreç Odaklı Çeviribilim/İşlevsel-İletişimsel Yaklaşım

Yukarıda verdiğimiz tanımlar, tarihin akışına göre değişen ve gelişen fikir adamlarının bu alandaki görüşleridir. 1970’li ve 1980’li yıllarda ise çevirinin süreci, içeriğin ve üslubunun çözülmesi ve daha sonra da iletişimsel yönünün önemli bir rol oynadığı bir yaklaşım ortaya çıkmıştır.¹⁶ İşlevsel ve iletişimsel yaklaşım teorisinin içerisinde yer alanlardan biri de *Katharina Reiss*’dir. Reiss öncelikle metin türlerini sınıflandırarak çevirmene kaynak metnin işlevini belirleme ve bunu erek metinde yansıtma kolaylığı sağlamaktadır. Reiss, her metin türünün belli bir işlevi yerine getirdiğini savunmaktadır. Reiss’in 1970’lerde yaptığı çeviriye işlevsel bir yaklaşım getiren bu çalışmaların, Hans Vermeer’in 1978’de temelini attığı “*Skopos teorisine*” öncülük ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim bu çalışmalar daha sonra 1984’lerde ortak çalışma olarak yazdıkları “*Grundlegung Einer Allgemeinen Translations Theorie* –

¹⁵ a.g.e., s.52.

¹⁶ Bu yıllarda Almanya’da çeviri çalışmaları alanında işlevsel ve iletişimsel bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Daha fazla bilgi için bkz.: Özlem Berk, s.48-50.

Genel Bir Çeviri Kuramının Temeli” isimli eser ile bu mesele yeniden gündeme gelmiştir.¹⁷

Bununla birlikte, skopos teorisinin sahibi Hans Vermeer çeviribilim alanına yeni bir bakış kazandırmıştır. Hans Vermeer’in ortaya attığı skopos kuramı Justa Holz-Mantarri’nin çeviriye ilişkin eylem kuramının bir parçası olarak görülür. Vermeer’in bu konudaki görüşünü aktarmak istiyoruz:

“Çevirinin kendisini de içeren çeviriye ilişkin herhangi bir eylem şekli, adının da ima ettiği bir eylem olarak düşünülebilir. Her eylemin bir amacı, hedefi vardır. Bu durumda skopos sözcüğü, bir çevirinin amacı ya da hedefi için kullanılan teknik bir terimdir. Dahası, bir eylem bir sonuca, yeni bir durum ya da olaya ve muhtemelen “yeni” bir nesneye yöneliktir. Çeviriye ilişkin eylem “erek metne”, çeviri de erek metnin belirli bir türü olan çeviri metne götürür”.¹⁸

Görüldüğü gibi Vermeer çeviriyi, çeviriye ilişkin eylemlerden sadece biri olarak ele almaktadır. Çevirinin de bir amacı olduğunu savunmaktadır.

Çeviribilimde işlevsel yaklaşım kuramını daha iyi tanıyabilmemiz için bazı özelliklerini sunmak istiyoruz:

- a) Kaynak metnin dokunulmazlığını kabul etmez;
- b) İşlevsel yaklaşım kuramı kaynak metne dilsel anlamda sadakat aramaz;
- c) Bu kuramlara göre çeviri ancak kaynak ve erek dizgeler arasında iletişimi sağlayabilir;

¹⁷ a.g.e., s.54.

¹⁸ Daha fazla bilgi için bkz.: a.g.e., s.54-57.

d) Erek kültürde yaşayabildiği zaman işlevseldir.¹⁹

Sadakat, çevirmenin işverenle birlikte belirleyeceği amaca bağlı olarak kaynak metne ya da erek metne bağlı olabilir. Nitekim çeviri başlangıçta çevirmenin işverenle birlikte belirleyeceği amaç doğrultusunda gerçekleşmektedir. Sadakat yerine Christiane Nord'un bağlılık, sadakat kavramından farklı olarak çeviriye ilişkin eylemin en başında belirlenen amaca, diğer bir ifadeyle, skoposa bağlı olmak anlamına gelen "die Loyalität" kavramı kullanılmaktadır. Böylece bağlılık sadakat gibi durağan değil devingen/dinamik bir terim durumuna gelmektedir.²⁰

B. RUSYA FEDERASYONU'NDA DİLBİLİM VE ÇEVİRİBİLİM

Dilbilimin, her ilimde olduğu gibi, kendisine mahsus bir alanı vardır. Kısaca tarif etmek gerekirse dilbilimin alanı dil/dillerdir. Mademki dilbilimin konusu dil veya dillerdir, o zaman dilbilime başlamadan önce dilin ne olduğunu açıklamak daha uygun olacaktır. Dilin tarifi ona bakış açısına göre değişebilmektedir:

a) Dilin/dillerin fonksiyon/ları açısından yaklaşım. İnsanların konuşma aracı olan dil, fikirlerin oluşmasına, ifade edilmesine ve bilgilendirmeye yarar.

b) Dilin bir sistem olması açısından...

c) Dilin var olması açısından...

¹⁹ a.g.e., s.57.

²⁰ a.g.e., s.57-58.

d) Gösterge bilim açısından dil...²¹

Dilin menşeyini tartışanlar iki kısma yani “Monogenist”²² ve “Poligenist”²³ biçiminde ayrılmaktadırlar. Dilin menşeyi hakkında ortaya atılan teorilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sestakilidi (Onomatopoeia) teorisi: İlk insanlar, çevresindeki sesleri taklit ederek ilkel dilleri oluşturmuşlardır. Somut olmayan, ses olgusuna sahip olmayan kelimelerin oluşumunu bu teori ile açıklamak zordur.
- Ünlemler Teorisi: İlk insanlar, korkularını, acılarını, sevinçlerini, ruh hâllerini dışa vuran sesler oluşturmuşlar, böylece dil oluşmuştur.
- Birlikte İş Teorisi: İlk insanlar, işleri birlikte yapmaya başlamışlar, birlikte tempo oluşturmuşlardır.²⁴

Dil, insana ihsan edilen en büyük nimetlerdendir. İnsanlığı dilsiz tahayyül etmek imkânsızdır. Dil insanın varlığına, insan da dilin varlığına muhtaçtır. Nasıl ki bir insanı, insanların bulunmadığı yere yerleştirdiğimizde konuşamıyorsa yine aynı şekilde insanın hangi dilde konuşacağı onun hangi millete bağlı olduğuna göre olmayıp bulunduğu çevreye göre şekilleneceğini söyleyebiliriz. Bilim adamları uzun za-

²¹ Daha geniş bilgi için bkz.: Solntsev, V.M., *Yazık Kak Sistemno-Strukturnoye Obrazovaniye*, Nauka yay., Moskva – 1971, s.9-10.

²² Bilginlerden birçokları dillerin bir asıldan geldiği fikrinde ısrar ederler.

²³ Dillerin ayrı ayrı kaynaklardan çıktığı fikrini ileri sürenler.

²⁴ Üçok, Necip, *Genel Dilbilim, Lengüistik*, Multilingual yay., İstanbul–2004, s.53-59.

mandan beri dilin, diğer varlıklar gibi doğanın akışı ile gelişmekte olduğunu savunmaktadırlar: Doğar, gelişir, zirveye ulaşır, zayıflar ve ölür.²⁵

Bizler öyle erken zamanda, öyle yavaş yavaş konuşmaya başlıyoruz ki bu işin ne zaman başladığını hatırlamıyoruz. Hatta bunun nasıl olduğunu da düşünmüyoruz. Bizim için konuşmak yürümek kadar basittir. Ama kendimize bir soralım: Bu iş de ne demek? Nasıl konuşuyoruz? Söz ne demektir? Neticede anlaşılacaktır ki konuşmak müthiş bir şeydir! Konuşma sistemi/nizamı icat edilmiş en zor mekanikten de zordur. Ve söz, dünyada en mucizevî bir şeydir...²⁶

Yukarıda da kısaca belirttiğimiz gibi dilbilim dilin kökenini, inceliklerini, genel bir biçimde yapısını ve bütün dillerin gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır. 1983 senesinde yapılan araştırmalara göre dünyada bin civarında halkın olmasına rağmen dillerin sayısı 2,500'den 5000'e kadar ulaştığı bilinmektedir. Her bir dil birbirinden farklı olduğu gibi ortak noktaları da vardır, örneğin ortak noktalar şunlardır:

1. Konuşulduğu her dil o halkın, topluluğun bir sermayesidir. Dolayısıyla her dil – az kullanılan olsa bile– insanların hayatlarında önemli iki rol oynamaktadır: İnsanî ilişki kurma ve kendi vasıtasıyla ilim öğrenmedir.

²⁵ Daha geniş bilgi için bkz.: Reformatskiy, A.A., *Vvedeniye v Yazıkovedeniye*, Aspekt Press yay., Moskva – 1998, s.15-19.

²⁶ Kazanskiy, B.V., *V Mire Slov*, 2. baskı, Avalon Azbuka Klassika yay., Sankt – Petersburg – 2008, s.5

2. Her dil seslerden oluşmaktadır. O seslerle insanlar kelimeler oluşturmakta ve fikirler ifade edilmektedir. Bundan dolayı her dil en azından söz ve cümlelerden oluşmaktadır.²⁷

Farklı dillerin var olması insanlar arasında iletişim kurabilmek için tercüme-ye/mütercime ihtiyaç duyulmaktadır. Tercüme faaliyetlerinin bizatihi kendisi çok eskilere dayanmaktadır, örneğin Mezopotamya’da, Şuruppak arşivlerinde (M.Ö. 2615-2500) kumdan yapılmış ve iki üç dili içeren levhaların var olduğunu bilmekteyiz. Yapılan kazı çalışmalarına göre aynı şekilde Akkadça’dan Sümerce’ye ve Sümerce’den Akkadça’ya çalışmaların var olduğu tarihi eserlerden anlaşılmaktadır.²⁸

Dilbilim, dili inceleyen bir bilim olarak edebiyat ve beşeri bilimleri inceleyen sosyal bilim disiplinleriyle sıkı bir irtibatla bulunmaktadır:

- Toplum içerisindeki değişiklikleri inceleyen ve bunun dile, kültüre, edebiyata, sanata olan etkisini konu edinen **tarih**.
- “Dilin özü”, “dil ve toplum”, “dil ve bilinç”, “dil ve kültür”...gibi dilbilim konularını inceleyen **felsefe**.
- İnsanın varlığını ve dilini inceleyen **antropoloji**.
- Ölmüş dilleri ve konuşan sahiplerini inceleyen **arkeoloji**.

²⁷ Vendina, T.İ., *Vvedenie v Yazıkoznanie*, Vışşaya Şkola yay., Moskva – 2001, s.4 ve devamı.

²⁸ Tyulenev, S.V., *Teoriya Perevoda*, Gardariki yay., Moskva – 2004, s.38-39; Bu konuyla alakalı ayrıca bkz.: Fortunatov, F.F., *Sravnitelnoye Yazıkovedeniye Obşiy Kurs (Lingviçeskoje Naslediye XX Veka)*, Krasand yay., Moskva – 2010, s.7-9.

- Dilin toplumsal yapısını, onun toplumsal fonksiyonunu, dile toplumsal etkinin mekanizmasını, dilin toplumdaki rolünü vb. dilbilimle alakalı sorunları inceleyen **sosyoloji**.
- Harflerin ve yazının ortaya çıkışını inceleyen **gramatoloji**.
- Cümleleri, özellikle kuruluşunu ve tevilini inceleyen **hermenötik**.
- Sanat dili kullanılarak yazılan şiirlerin disiplinlerini, şiirsel eserlerinin seslerini, sözdizimini ve üslubunun bütününe inceleyen **dilbilim şiirleri**.
- Psikolojide konuşma algısı ve konuşma oluşmasının mekanizmasıyla alakalı “nutuk psikolojisi” dediğimiz konuda insanın konuşmasındaki düzenlemenin arkasında yatan **psikofiziolojiyi** inceler.
- Dil ve düşünme ilişkisini konu edinen **mantık**.

Ayrıca dilbilimin edebiyat ve beşeri bilimlerle irtibatı olduğu gibi, doğa bilimleriyle de irtibatı vardır.

- Dilin teorik istatistiğini incelemeye yarayan **matematik**.
- Deneysel fonetiğin teknik problemlerini çözmeye imkân veren **fizik**.
- Evolüsyon problemini konu edinen **biyoloji**.
- Dilbilim verilerine dayanarak insanın merkezi sinir sisteminin alanını ve fonksiyonlarını inceleyen **tıp**.
- Psikolojik nedenlere dayanan konuşmaları inceleyen **psikoloji**.²⁹

²⁹ Vendina, s.7-8; Daha fazla bilgi için bkz.: Necip Üçok, *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, Sakarya Basımevi, Ankara – 1947, s. 44 – 47; Berke Vardar, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Multilingual yay., İstanbul – 1998, s.39-40.

Malumdur ki çeviribilim asrımızın daha yeni zuhur eden ilimlerdendir. Nitekim çeviri işinin kendisi bir meslek olarak algılanmamıştı. Bu iş geçmiş tarihimizde daha çok bir sanat, bir hüner olarak algılanmaktaydı. Çünkü ilk zamanlarda bu işten herkes anlamazdı. Anlayanlar da olağanüstü bir şekilde çevresindekilerin anlamadığı sözleri, yazıları mucizevî bir şekilde anlaşılır hale getirmekteydiler. XX. asra kadar tercüme faaliyeti bu halini korumuştur. Çeviribilimin müstakil bir bilim olarak ele alınmamasının sebeplerinden biri de XX. asrın ortalarına doğru çeviribilim, asıl olarak dilbilim'in altında alt madde olarak ele alınmaktaydı.³⁰ XX. asrın ikinci yarısından sonra çeviribilimin bir ilim olarak ele alınması gerekliliği hissedilmiştir. Çeviribilim bir “bilim” olarak ilk defa E. Nida tarafından “Toward a Science of Translating - Çeviri Sürecinin Bilimine Doğru”³¹ isimli eserinde dile getirilmiştir. Şunu da ifade etmek gerekir ki hâlâ çeviribilim bir bilim dalı olarak tam bir isme sahip değildir; örneğin Türkçe “çeviribilim”, Rusça “Переводоведение” veya Теория Перевода”, İngilizce “Translation Studies”, Almanca “Übersetzungswissenschaft”.³²

Çalışmamızda Rus dilinde yayınlanan mealleri/tercümeleri inceleyeceğimiz için Rus halkının ne zaman tercüme işleriyle ilgilenmeye başladığını tespit etmek

³⁰ Tyulenev, S.V., s.24-25.

³¹ Nida, Eugene Albert, *Toward a Science of Translation*, E.J. Brill yay., Leiden – 1964. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Nida'nın, bu terimi, tüm çeviri alanını kapsayacak değil, yalnızca çeviri 'süreci'nin bir yönünü ele almak için kullanmıştır. Daha geniş bilgi için bkz.: Haz. Mehmet Rifat, *Çeviri Seçkisi II, Çeviri (bilim) Nedir?*, Sel yay., 2. baskı, İstanbul – 2008, s.110.

³² Komissarov, V.N., *Lingviçeskoye Perevodovedeniye v Rossii, učeбноye posobiye*, ETS yay., Moskva – 2002, s.4-5; Nelubin , L.L., Huhuni, G.T., *Nauka o Perevode (istoriya i teoriya s drevneyşih vremen do naših dney)*, Flinta yay., Moskva – 2006, s. 178.

önem arzetmektedir. Rusların ilk tercüme faaliyetlerinin başka ülkelerle ticari ve siyasi ilişkileriyle birlikte ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. Örneğin tarih kitaplarında Ruslarla Bizans İmparatorluğu arasında sıkı bir ticari ilişkinin var olduğunu görmekteyiz. Yine, Rusların Konstantinopol’da ticaretle uğraştıklarını biliyoruz. Tercümeyle neden olan en büyük etkenlerden biri şüphesiz Kiev Knezliği (Kiev Dükalığı) zamanında Rusların Hristiyan dinini kabul etmeleri ile başlamıştır. Hristiyanlığın kabul edilmesi ile tabi ki ilk olarak Kutsal Kitap’ları tercüme edilmiştir. Aynı şekilde Hz. İsa’nın hayatını tanıtan dini eserler ve Apokrif’ler de yoğun bir biçimde tercüme edilmiştir. Bu dönemdeki tercümeler genel olarak iki kısma ayrılmaktaydılar: Metne sadık kalanlar ve serbest çeviriler. Birinci kısımda yer alanlar dini metinlere tabi tutulmaktaydı ve asıl metinden uzaklaşma asla uygun görülmemekteydi. İkinci kısımda ise genelde yazınsal eserler ele alınmaktaydı. Bu dönemde, neredeyse, tercüme faaliyetlerini eleştiren birilerine rastlamamaktayız, kaldı ki bu alanda bazı terimlerden bahsedilsin. Kimlik belirtilmediği için tercüme okuyan bunu kimin ve hangi şartlarda tercüme ettiğini bilmemekteydi.³³

Kur’ân’ı Rusça’ya tercüme faaliyeti Rus edebiyatında önemli bir yere sahiptir. I. Petro’nun girişimi ile büyük başarılar elde edilmiştir. Geçtiğimiz asrın en büyük tarihçilerinden biri olan Sergey Mihayloviç Solovyov, bizlere şu bilgileri sunmaktadır:

“Hangi kitapların tercüme edilmesi gerektiğini o (I. Petro) bizatihi kendi belirliyor, tercümeleri kontrol ettikten sonra basılmasına izin ve-

³³ a.g.e., s. 48.

riyordu. Nasıl tercüme yapılmalı, hangi kitaplar seçilmeli... her şeyi kendisi belirlerdi.”³⁴

Fakat şunu da itiraf etmeliyiz ki mevcut orijinal ve mümbit eserlerin de hakkı hâlâ verilmemiştir. Günümüzde Rusya Federasyonunda bu ilmin kurucularının eserleri maalesef yeniden basılmıyor ve hatta bu eserleri merkezi kütüphanelerde bulmak bile zordur. Bazen bu eserlere ulaşmak ne öğrenciler için ne de öğretmenler için mümkündür.

XVIII. asrın sonlarına doğru tercüme faaliyetlerinde ani bir ilerleme gözlemlenir. Özellikle kurmaca yazın romanlara (fiction/беллетристика) yoğunluk gösterilmiştir. Bu asırda artık bir yönden tercüme faaliyetinin kalitesi artmakta, tercüme edilecek eserler daha titiz bir seçime tabi tutulmakta, diğer yönden de tercüme işi sadece Moskova ve Petersburg’da değil Rusya’nın diğer şehirlerinde de özel tercüme yerleri açılarak faaliyet göstermektedir.³⁵

XIX. asırda en çok tartışılan konulardan biri “lâfzî tercüme” ve “mana tercümesi” olmuştur. Petr Andreyeviç Vyazemskiy (1792-1878), lâfzî tercümeyi savunan ve özellikle de Fransızca’dan ödünç almayı neredeyse tercümede şart koşanlardan biridir. “Kırım Sone”lerini tercüme eden Vyazemskiy’nin: “mana çeviri yani yabancı bir dilin ruhunun Rus dilinin ruhuna nakli, yeni şekil alması daha önce müthiş örneklerle mevcuttur, mesela Karamzin ve Cukovskiy. Neredeyse onları bile aşmak imkânsızdır. Ben ise, Rus dilinin tabiatına aykırı davranmadan, yabancı dildeki metni

³⁴ Solovyov, S.M., *Çtenii i Rasskazi Po İstorii Rossii*, Pravda yay., Moskva – 1989, s.529.

³⁵ a.g.e., s.232-233.

tercüme ederken o dilin kokusunu, o dilin fikirlerini yansıtmaya çalıştım” fikirleri tahminen XX. asra kadar mütercimlerde hâkimdi.³⁶

Serbest çeviriyi savunanların başında V.A. Cukovskiy (1783-1852) gelmektedir. Cukovskiy’in, Puşkin’nin de ifade ettiği gibi, tercüme faaliyetleri Rus dilini olumlu etkilemiştir ve bugünkü şeklini almasında önemli katkı payı olmuştur.

Kuşkusuz XIX. asır deyince, Rusya’da Romantizm devrinin başlaması akla gelmektedir ki Romantizm’in sembolü, XIX. asrın Rus edebiyat kurucusu V. A. Cukovskiy, şiirsel eserlere ağırlık vermiş ve bu alanda otorite sahibi olmuştur. A.S. Puşkin onun hakkında övgüyle bahsederek “tercümenin dehası” lakabını koymuştur.³⁷

Bu asırda yaşamış olan, “Potebianstvo”nun kurucusu, Potebnya Aleksandr Afanasyeviç’ten (1835-1891) bahsetmeden geçemeyeceğiz. Bu yazar, bir mütercimin hiçbir zaman bir dilden başka dile tercüme faaliyeti ile hissiyatları ve kaynak dildeki incelikleri yansıtamayacağını savunmaktadır. Çeviremezliliği savunan Potebnya, şu basit örnekle fikirlerini savunmaktadır:

“Deniz kıyısında oturan ve şiir okuyan Yunanlı aniden ağlamaya başladı. Bunu duyan Rus biri ona acıdı ve yanaşarak şiiri tercüme etmesini istedi. Yunanlı şiirini şöyle tercüme etti:

[Rusça ismini bilmediğim] “bir kuş dağın tepesine konmuştu,

Kuş dağın ucundaydı ve orada uzun süre bekledi.

Daha sonra kanatlarını çırparak ormanın içinden uzaklara,

³⁶ S.V. Tyulenev, s. 53-54.

³⁷ a.g.e., s. 55-56.

Taa uzaklara uçtu...” .

Rusça’ya çevirince belki hiçbir şey anlaşılmıyor ama Yunanca okuyunca insan ağlamak istiyor!”³⁸

XX. asrın başlarında karşılaştığımız bir kısım tercüme faaliyetleri kalitesiz tercümeyi getirmiştir. Bunun ana sebeplerinden biri şüphesiz sistemsizlikti. Bunun yanı sıra, artık bu işin gereğince ciddiye alınmaması ve ticari açıdan ele alınmaya başlaması da asıl kaynağı yansıtabilme kalitesini düşürmüştür.³⁹ Fakat yine de geçmişe nazaran ilerlemeler gözlemlenmektedir. Tercümeyle alakalı bu asrın özetini maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

- a. Tercüme sisteminin ne olduğu sorularının kısır döngüsü (tercüme tiplerinin sınıflandırılması, kaynak metnin erek metne çevirilebilirliği).
- b. Tercüme faaliyetleriyle beraber pratik bilgiler de ilerleme göstermiştir. Mütercimnin ideoloji ve estetik bakış açıları önemli rol oynamıştır. Bazen tarihin akış seyrini değiştirebilmiştir.
- c. Tercüme harekâtının kendi arasında (lâfzî tercüme ile mana tercümesi gibi) fikri mücadelesi devam etmiştir.⁴⁰

Tercüme faaliyetinde sistemin önemine vurgu yapan ve yeni sistemin, terimlerin üretilmesini isteyen, zamanının dehası A.M. Gorkiy’nin (1868-1936) inisiyatifi ve V. İ. Lenin’in (1870-1924) de desteği ile 1919 senesinde “Vsemirnaya Literatura”

³⁸ Potebnya A.A., *Estetika i Poetika*, İskusstvo yay., Moskva – 1976, s.264; Ayrıca bkz.: S.V. Tyulenev, s.70.

³⁹ Fedorov, A.V., *Osnovi Obşey Teorii Perevoda (Lingvistiçeskie Problemy)*, Filologiya Tri yay., Moskva – 2002, s.86-88.

⁴⁰ a.g.e., s. 96.

adında yayınevi kurulmuştu. Bu kuruluş büyük ümitler taşımakta idi. O güne kadar yazılan bütün klasik eserler tekrar gözden geçirilerek yayınlanacak, Batı ve Doğu klasik eserleri tercüme edilecek, daha sonra ise SSCB’de yaşayan bütün halkların eserleri ele alınacaktı. Bu projeye o zamanın en iyileri katılmıştı: A.A. Blok, V.Ya. Bryusov, M. L. Lozinskiy, eleştirmen ve edebiyatçı K.İ. Çukovskiy, Batı Avrupa edebiyatının uzmanları F. D. Batyuşkov, A. A. Smirnov, Doğubilimcileri S.F. Oldenburg, V.M. Alekseev... Hedefler çok yüksek ve ulaşılabilir idi ama V.İ. Lenin’in ölümünden üç sene sonra bu yayınevi kapanmış ve dolayısıyla sadece 120 eser verebilmiştir.⁴¹

V.İ. Lenin’den bahsetmişken şunu da zikretmeden geçemeyeceğiz:

Bilindiği gibi Kur’ân meallerinde Arapça’dan bir kelimeyi çevirmeksizin aynen alma veya daha önce ödünçlenmiş kelimeleri kullanma sık sık karşılaşılan durumlardandır. Dillerin ve kültürlerin birbirleriyle alışveriş yapmaları son derecede doğal olmasına rağmen ihtiyaç dışında da bunu kullanmak daha sonra ağır bedeller ödettirecektir. Nitekim bu kelimeler başka bir dile bütün manalarını koruyarak girememektedir. Yabancı dilden geçen kelimeler sadece bir iki manasını koruyabilmiştir, diğer anlamları ise unutulmuş veya terkedilmiştir.⁴² Bu probleme V.İ. Lenin de dikkat çekmiştir. Ödünçlenme ile Rusça’ya giren kelimelerden rahatsız olan Lenin şöyle bir itiraz ileri sürmektedir:

⁴¹ Nelubin, Huhuni, s.312-322; A.V. Fedorov, s.115-116; S.V. Tyulenev, s.70.

⁴² Dünya, ahiret, resul, ayet, cennet, cehennem, sadaka, ihlâs, kelime, şeytan, ruh, vahiy, zekât, din, mümin, İslam... Kelimelerin anlam değişmelerini incelediğimiz kısımda bu konuyu daha detaylı ele alacağız.

“Biz bu davranışımızla Rusça’yı bozuyoruz. İhtiyacımız olmadığı halde yabancı dildeki kelimeleri kullanıyoruz, üstelik onları yanlış kullanıyoruz. Artık ödüncülenmeye savaş açma zamanı gelmedi mi?”⁴³

İkinci Dünya Savaşı’ndan beri “edebi tercüme”de (художественный перевод) metotsuzluk sorunu devam etmektedir. Bu sorunun derhal çözülmesi gerektiğini düşünenler arasında N.A. Zabolotskiy, B.L. Pasteknak, S.Ya. Marşak, K.İ. Çukovski vb. 1950’li senelere doğru “lâfzî tercümenin” önde gelen düşmanlarından sayılan İvan Aleksandroviç Kaşkin’in (1899-1963) yazınsal hakkındaki görüşleri tekrar ele alınarak incelenmiştir.⁴⁴ Anlaşıldığı kadarıyla bu sorun eski tarihlere kadar uzanmıştır, bu problem günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

⁴³ Lenin, V.İ., *Polnoye Sobraniye Soçineniy*, İzdatelstvo Politiçeskoy Literaturı yay., Moskva – 1974, XXXX/49.

⁴⁴ Nelubin, Huhuni, s. 327.

II. BÖLÜM

A. GENEL OLARAK KUR'ÂN-I KERİM'İN ÇEVİRİLEBİLİRLİĞİ SORUNU

Bu bölümde önce, genel olarak, Kur'ân-ı Kerîm'in çevrilebilirliği sorununu ele alacağız. Bunun yanında, Rus dilinde yayınlanan Kur'ân tercümelerini tanıtmaya çalışacağız ve daha sonra da bu mealleri çeviribilim açısından inceleyip değerlendireceğiz. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla son kısımda da örneklemelerde bulunacağız.

Dini metinleri tercüme faaliyeti başladığında ortaya şu problemler çıkmıştır:

1. Kaynak metnin dokunulmazlık ilkesi,
2. Kaynak metnin erek kültürde eşdeğerini bulma kaygısı,
3. Metnin çevrilebilirliği sorunu...

Daha önce de belirttiğimiz gibi tercüme faaliyeti uzun zamanlardan beri var olagelmıştır. İki topluluk/millet yan yana yaşadığı müddetçe aralarında iyi veya kötü ilişkinin bulunması kaçınılmazdır. Her iki durumda da bir mütercime ihtiyaç duyulur. Dillerin ayrı dünya görüşlerini ve değişik kültürleri yansıtmaları, özellikle her dilde anlatım yolunun, gerçeği anlatma biçiminin farklılığı, bir dilden ötekine çeviri yapmayı güçleştiren başlıca etkenlerdendir.

Kimi durumlarda tercüme etmek kolaydır. Kesin yargıları, basit olayları anlatan tümcelerin bir dilden bir başka dile ya da dillere çevrilmesi, anlamın tıpatıp bir

başka dile aktarılması güç değildir. Örneğin “park yapılmaz”, “sigara içilmez”, “buradan geçmek yasaktır”, “posta ücreti, alıcıya aittir” gibi tümcelerın anlamları tam verilerek bir başka dile çevrilmesinde bir zorluk yoktur. Fakat mevzu kalıplaşmış sözlere, deyimlere, sanat yapıtlarına ve özellikle şiirlere gelince zorluklarla karşılaşılması kaçınılmaz olur...⁴⁵

Kutsal Kitab’ı Latince’den Rusça’ya tercüme etmekle görevli olan bir ilahiyatçı hakkında güzel bir fıkra vardır. Bu ilahiyatçı, “Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma” cümlesini “Спирт хорош, а мясо протухло - Alkol iyidir et ise kokuşmuş”⁴⁶ şeklinde tercüme etmiştir. Bu da doğru bir tercümedir, cümle yapısında da bir sorun yoktur. Nitekim Latince’deki bu cümleyi zikredilen kelimelerle de tercüme etmek mümkündür. Fakat bu cümle Rus dilinde anlamsızdır ve Kutsal Kitap’ta verilmek istenilen manadan tamamen farklıdır.

Yukarıda aktardığımız lâfzî tercümeyle örneğin tam zıddını teşkil eden bir örnek daha vermek istiyoruz. Bir seyyah mütercimiyle beraber Afrika ormanlarında dolaşırken yerli birine: “Acaba, buralarda yiyecek almak mümkün mü?” diye sorar. Mütercim bu soruyu şöyle tercüme eder: “Bu adam sizden yiyecek satmanızı istiyor”. Her ne kadar seyyah soru sorduysa da mütercim başka kelimelerle düz cümle kurmuştur ve tercüme de gayet doğrudur. Fakat bu sefer seyyahın telaffuz ettiği kelimelerin manasını yansıtamamaktadır.

⁴⁵ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Genel Çizgileriyle Dilbilim*, Özkan Mat., Ankara – 2000, s.75 – 77.

⁴⁶ Kutsal Kitap’da Markus’tan rivayet edilen bu cümle şöyle tercüme edilebilir: ... Ruh isteklidir, ama beden güçsüzdür. (Markus 14: 38).

Yine bir noktaya dikkat çekmek isteriz ki genelde gündeme gelen konu Kutsal Kitap'ların (konumuzla alakalı olarak da Kur'ân-ı Kerîm'in) tercüme edilememe sorunudur. Nitekim tercüme esnasında İlâhi mesajı tam aktaramama endişesi ile beraber bazı konuları noksan çevirme kaygısı da vardır. Fakat şunun iyi bilinmesi gerekir ki her dilin kendine ait özelliklerinin olması münasebetiyle bu husus sadece Kutsal Kitap'larla alakalı olmayıp herhangi bir metnin tercümesinde kayıplar, düşmeler, ilaveler, her zaman var olagelmıştır. Yahudi kökenli Morits Gotlib Safir özdeyişlerle meşhurdur. Tercümeyle alakalı ona ait şu özdeyiş vardır: "Çeviri kadın gibidir, sadığı güzel, güzeli sadık olmaz". Bundan da açıkça anlaşılacağı üzere çeviri zor bir iştir. Kendisinin bir formülü de yoktur. Tercümenin ayrı bir kimyası ve dehası vardır. Nedenli uğraşılsa uğraşılsın hatalardan kaçınmak olası değildir. Böylece çevirinin noksanlarından bahsederken kanaatimizce bunun sadece Kutsal Kitap'lara tahsis edilmesi doğru değildir.

Kur'ân'ın tercüme meselesini ele alan Elmalılı M. Hamdi Yazır konumuzla alakalı önemli bilgiler sunmaktadır. Tercümenin doğasındaki noksanlığına dikkat çeken Elmalılı şu soruyu sorar:

"... Şimdi insaf ile düşünelim. Bu şartlar altında Kur'ân'ı tercüme ettim veya ederim diyenler yalan söylemiş olmaz da ne olur?... Bazılarını da duyuyoruz ki Kur'ân tercümesi demekle yetinmiyor ve "Türkçe Kur'ân" demeye kadar ileri gidiyorlar. Türkçe Kur'ân mı var be hey şaşkın? Kur'ân Arapça'dır."⁴⁷

⁴⁷ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Matbaai Ebüzziya, İstanbul - 1935, I/15.

Sözlerinden anlaşılan odur ki sanki Elmalılı'nın döneminde Kur'ân-ı Kerîm'i Türkçeleştirme teşebbüsü vardı. Kanaatimizce, Elmalılı'nın tabiriyle "Türkçe Kur'ân" yazarak Türk milletine ait bir kitap meydana getirme çabası yaşanmıştır. Tabii ki bugün böyle bir teşebbüs söz konusu değildir ve tercüme dediğimizde böyle bir şey kastetmiyoruz.

Bütün bunlarla beraber her dile mahsus özellikler de bulunmaktadır. Öyle özellikler ki bazen erek dilden hedef dile tercüme etmede ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Yine bazı durumlarda tercüme neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Örneğin kabul edilmektedir ki her sözcüğün net olmasa da başka bir dilde eşdeğeri vardır. Her ne kadar bu öyle olsa da aynı sözcükler farklı kültüre sahip insanlarda aynı duygulara hitap etmez. Mesela "ev, konut" kelimesi. Şunu itiraf etmeliyiz ki bu sözcük bir Türkün, Rusun, İngilizin, Arabın ve Afrikada yaşayan birinin zihninde farklı çağrışımlar ve duygular uyandırmaktadır.⁴⁸

Yine dil sistemine kelimeler farklı yerleştirilmiş olabilir. Örneğin "gemi" sözcüğü İngilizce ve Arapça'da bu kelime dişildir fakat Türkçe'de cinsiyet bakımından eril dişil olma özelliği dikkate alınmaz. Dolayısıyla bu kelime üzerinde bir Türk ile Arabın gemiye bakış açısı farklıdır ve farklı duygular hissetmektedirler. Nitekim bir ulusun yaşayış biçimini, inançlarını, geleneklerini, dünya görüşünü, çeşitli niteliklerini ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilğimiz olmasa da yalnızca dilbilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz

⁴⁸ Bu konu ile alakalı daha geniş bilgi için bkz.: Necip Üçok, s.16 – 23.

hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz.⁴⁹

Tabii ki bütün bunlarla beraber akla ister istemez “tercümenin mümkün olup olmadığı” gelmektedir. Tercümenin mümkün olup olmadığı asırlardan beri tartışıla gelmiştir ve kanaatimizce her iki taraf da kısmen haklıdır. Konu “dini metinleri tercüme” söz konusu olunca durum daha da ciddileşiyor.

Örneğin Dağıstan’da bulunan âlimler baştan beri dini metinlerin lâfzî tercüme edilmesine karşı çıkmışlardı. Nitekim onlara göre böyle tercüme ile Kur’ân’ın anlaşılması mümkün olmayacaktır. Fakat tabidir ki bu görüşe herkes katılmamaktadır. Başka bir örnek ise Rusya Federasyonu Müslüman topluluklarının bazı temsilcileri Kur’ân’ın bütün dillere çevrilebileceğini savunuyor olmalarıdır.

Neredeyse bütün meallerin lâfzî olduğunu ifade ederek bu gibi girişmelere karşı gelenlerin başında Dağıstan Diyanet İşleri Başkanı Karamuhammad Hacı Ramazanov gelmektedir. Osmanov’a ait - dönemin en iyi meali sayılmasından dolayı - meali ele alarak 350 sayfalık bir çalışma hazırlamıştır. Tefsirlerden örnekler vererek Osmanov’un mealinde hataları tespit etmeye çalışan Karamuhammad şunu belirtiyor:

“Bu eseri ele almamızın asıl sebebi halkımızın bu gibi meallere başvurmakla onları hangi tehlikelerle yüz yüze kalabileceklerinden haberdar etmektir. Aynı zaman da mütercimlerin/mealcilerin bu gibi işe kendilerini atmadan önce nasıl bir donanıma sahip olmaları gerektiğini ve bu işin nasıl bir vebal taşıdığını bilmeleri icap etmekte-

⁴⁹ Daha geniş bilgi için bkz.: Doğan Aksan, s.64 – 67; Osman Toklu, *Dilbilime Giriş*, Akçağ yay., Ankara – 2003, s.146-149.

dir. Bugün mealciler gereken donanıma sahip değildirler. Ben bu konuyu Porohova ve Osmanov'a açtım. Porohova bana oğlunun namaz kıldığını ve mealini okumasıyla İslam'ı kabul edenlerin sayısının arttığını söylemeye başladı.”⁵⁰

Devamında Ramazanov: “Aynı soruyu Osmanov'a yönelttiğimde ise o, Dağıstan Diyanet İşleri Başkanlığını eleştirmeye başladı. Buna ilave ederek de "Rusça bilmediğimizi ve cahil olduğumuzu" belirtti. Eğer Osmanov İslami kültüre sahip ise herhangi bir dini kitabı alıp tercüme etmesini rica ettim ama bu teklifimi de reddetti. Daha sonra bir gazeteye demeç vererek âlimlerimize karşı beyanatlarda bulunduğunu da öğrendim.

Örnek vermek gerekirse akideye hâkim olamayan Porohova Kasas Suresinin 88. ayetini şöyle tercüme etmektedir: “Все гибнет, кроме Его лика” - Her şey ölüyor, O'nun vechi hariç”. Yani bundan anlaşılıyor ki Allah'ın vechi kalıyor, kendisi ise ölecek. Bunun doğrusu ise şöyle olmalı: “Все, погибает, исчезает, кроме Аллаха – Allah'tan başka her şey ölüyor, kayboluyor”.

Başka bir örnek vermek gerekirse “И куда бы вы не повернулись, вы (все равно) обратитесь к Самому Всевышнему – Her nereye dönerseniz dönün, siz yine de Yüce Allah'a taraf dönmüş olursunuz” ayetini⁵¹ Osmonov'un mealinden örnek vermiştir. Porohova ise şöyledir: “Куда бы ни повернулись вы, лик Господа везде – Siz nereye dönerseniz dönün Allah'ın vechi heryerdedir.” Bu meallerin hiçbiri doğru değildir. Nitekim insan nereye dönerse dönsün Allah'a taraf dönmüş olur

⁵⁰ Porohova'nın tercümesi Karamuhammad hacı Ramazanov'a göre daha çok İslam'a davet eden şiirsel bir çağrıdır, vaazdır. Fakat asla tercüme/meal değildir. Bkz.:

<http://www.islam.ru/content/veroeshenie/2215>, Tarih: 7 Ocak 2013.

⁵¹ Bakara Suresi, 115.

gibi bir çağrışım uyandırabilir. Hâlbuki doğru tercüme şöyle olmalıdır: “Где бы на земле ни совершали мусульмане молитву, повернувшись к кибле, это сторона, в которую повелел молиться Аллах – Siz Müslümanlar kibleye yönelerek yeryüzünde nerede namaz kılsanız da, bu yön, Allah’ın emrettiği yöndür”. Tefsirlerde bu ayetle alakalı başka yorumlar da mevcuttur. Karamuhammad Hacı Ramazanov bir mealcinin bilmesi gerekenler ile ilgili yaklaşık yirmi madde oluşturmakta ve şu soruyu ortaya koymaktadır: Bugün mealcilerden hangisi bu saydığım ilimlere hâkimdir? Hiçbiri! Bazıları Müslüman değil, bazıları ise daha namaz kılmayı dahi doğru dürüst bilmiyorlar.⁵²

Ramazanov devam ederk: “Kuliev, mesela, Abdurrahman es-Sadi'nin mütercimi olarak Ali İmran Suresinin 54. ayeti⁵³ ile Enfal Suresinin 30. ayetlerinin⁵⁴ son kısımlarını şöyle tercüme etmiştir: “Аллах – лучший из хитрецов – Allah – kurnazlardan en iyisidir”. Hâlbuki Allah (с.с.) 'хитрец - kurnaz' değildir. Burada 'хитрящих – kurnazlık yapanlardan' demek gramer yönünden daha uygundur. Kuliev’in dediğine göre 'хитрец - kurnaz' artık Allah'a bir sıfat olarak atfedilmektedir. 'хитрящий – kurnazlık yapan' dediğimizde ise gerektiğinde kurnazlık yapanlara karşı aynı yolla cevap verme gibi bir anlam kazandırılır.⁵⁵

⁵² <http://www.imanugra.ru/firststep/perevod>, Tarih: 7 Ocak 2013.

⁵³ Onlar tuzak kurdular. Allah da tuzak kurdu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır. (Heyet, DİB, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli*, Özgün Mat. San. Ve Tic. A.Ş., yay. 12. baskı, Ankara – 2006.)

⁵⁴ Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke’den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır. (DİB Meali)

⁵⁵ <http://www.imanugra.ru/firststep/perevod>, Tarih: 12 Ocak 2013.

Kur’ân-ı Kerîm’in mealinin yapılmasını konu edinen başka bir çalışmayı ele almak istiyoruz. Kur’ân’ın çevirilebilirliği konusunu ele alan Hussein Abdul-Raof eserini 2001 yılında başarıyla tamamlamıştır. Bu eserin ana konusu ve savunduğu tez “Kur’ân-ı Kerîm’in bir başka dile çevrilemeyeceğidir”. Bu görüşünü temellendirirken farklı deliller göstermeye çalışmıştır. Fakat görebildiğimiz kadarıyla, Hussein Abdul-Raof bir hususu yanlış algılamaktadır: Hussein Abdul-Raof, “Kur’ân’ın tercüme edilebilirliği” ile “Kur’ân’ın taklidini yapma”yı birbirinden ayırt etmesi gerekir. Kur’ân’ın tercüme edilemeyeceği konusu altında şunları ifade etmektedir: “Kur’ân-ı Kerîm başından beri Allah’ın keliması olarak vahyedilmiş insan ötesi, taklidi mümkün olmayan bir mucize kitaptır”.

“Kulumuza indirdiğimizden şüphe ediyorsanız, siz de onun benzeri bir sure meydana getirin; eğer doğru sözlü iseniz, Allah’tan başka (kendilerine güvendiğiniz yardımcılarınızı da) çağırın”.⁵⁶

Devamında Abdur-Raof şu kanaatini dile getirmektedir: Kur’ân’ın nazil olduğu dönemde Arapların dil yetenekleri zirvede idi, ayetin bu meydan okumasına hiçbir kimse karşılık vermeye cesaret edememiştir, edenler de başarısız olmuşlardır. Hussein Abdul-Raof’un eserindeki daha sonraki sayfalara da bakılırsa insanların benzerini yapmaktan aciz kaldıklarını (İcaz) belirten ayetleri delil getirdiğini görürüz. Hâlbuki tercüme etmekle beraber hiçbir kimse Allah’ın gönderdiği kitabın aynısını meydana getireceği iddiasında bulunmamaktadır.⁵⁷

⁵⁶ Bakara Suresi, 23.

⁵⁷ Hussein Abdur – Raof, *Qur’an Translation: Discourse, Texture and Exegesis*, Curzon Press yay., 2001, s. 37-39. Buna benzer tercümeyi/meali yanlış algılama birçok Rus aydın-

B. RUS DİLİNDE KUR'ÂN-I KERİM MÜTERCİMLERİ VE MEALLERİ

Çalışmamızın bu kısmında, Rus dilinde Kur'ân-ı Kerîm mütercimleri ve meallerini kısaca inceleyeceğiz. İlk önce Avrupa dillerinden Rusça'ya tercüme edilen Kur'ân-ı Kerîm'in meallerini ele alacağız. Daha sonra Arapça'dan erek dili olan Rusça'ya tercüme edilen Kur'ân-ı Kerîm'in mealleri inceleme konumuz olacaktır.

1. Avrupa Dillerinden Rusça'ya Yapılan İlk Kur'ân-ı Kerîm Mealleri

Rus dilinde yayınlanan Kur'ân-ı Kerîm mealleri kaynak dilden erek dile ve erek dilden erek dile olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilk olanı Avrupa dillerinden Rus diline kazandırılan, yani erek dilden erek dile, meallerdir. Tabi ki bu meallerin ne kadar başarılı olabilecekleri üzerinde tartışmalar bulunmaktadır. Nitekim bu tercüme esnasında Arapça deyimlerden, Arap diline has ifadelerden faydalanma ve bunu Rus diline yansıtma konusunda önemli noksanları bulunmaktadır. Arapça'dan olmadıkları için inceleme yaparken bu kısımdaki mealleri dikkate almayacağız. Fakat hakkında kısaca bilgi edinmede yararlı olacağını düşünüyoruz. Her ne kadar bu mealler Arapça'dan tercüme edilmemiş olsa da mutlaka istifade edilebilecek yönlerinin var olduğuna inanmaktayız.

lardan da geldiğini görebilmekteyiz. Bkz.: <http://sawab.ru/2011/10/14/yavlyaetsya-li-perevod-korana-slovom-allaha/#more-445>, Tarih: 7 Ocak 2013.

İkinci kısımda ise kaynak dilden erek dile (doğrudan Arapça'dan Rusça'ya) tercüme edilen meallerdir. Avrupa dillerinden Rus diline kazandırılan meallerden bahsettikten sonra bu kısmı detaylı bir biçimde inceleyeceğiz.⁵⁸

a. Pötr Vasilyeviç Posnikov/Postnikov

Rusça meallerin tarihine göz attığımız zaman görürüz ki bu faaliyet I. Petro (ö. 1725) zamanında başlamıştır. Fakat ilk Rusça meallerin Kur'ân'ın dili olan Arapça'dan tercüme edilmemiş olmasını belirtmekte fayda vardır.

Rusça'ya ilk mealî Pötr Posnikov yapmıştır. Bu meal Fransız André Du Ryer'nın (ö. 1660) yaptığı (1647) mealden tercüme edilmiştir. Bu meal 1716 senesinde Petersburg'da basılmıştır.⁵⁹ André Du Ryer'in Fransızca mealî başarılı olmakla birlikte ilk mütercimnin hatalarını Posnikov tekrar ederek kendi hatalarını da katmış ve çalışmasının kalitesini kaybetmiştir.

Rezvan'a göre: André Du Ryer'in mealini ilk tercüme eden ne Kantemir (1673-1723)⁶⁰ ne de Posnikov'dur. Rezvan'ın belirttiğine göre Rusça'ya tercüme edilen bu mealler o kadar hata içermektedir ki Kantemir ve Posnikov kendi ilmî de-

⁵⁸ Bu mealler hakkında yararlı bilgilere ulaşabilmek için oryantalist Sablukov'un çalışmasına bakılabilir: Sablukov Gordiy Semönoviç, *Svedeniya O Korane Zakonodatel'noy Knigi Mohammedanskago Verouçeniya*, Kazan-1884, s. 58 vd.

⁵⁹ Elmir Kuliev Rafaelloğlu, *Na Puti k Koranu*, Abilov, Zeynalov i Sinovya yay., Bakü – 2003, s.940; İsmail Shovkhalov, s. 23; İ.Binark, H.Eren, *World Bibliography Of Translations Of The Meanings Of The Holy Qur'an Printed Translations 1515-1980*, İstanbul – 1986, s.391-392.

⁶⁰ Moldova'nın siyasi ve ilmi liderlerindendir.

receleriyle bu gibi hataları yapmaları imkânsızdır. Dolayısıyla Rezvan’a göre bu ilk meal anonim birisi tarafından yapılmıştır. Birkaç sene sonra André Du Ryer’in mealini Posnikov tercüme ediyor. Daha sonra I. Petro Kantemir’e bu eser hakkında teferuatlı bilgi hazırlamasını ister ve Kantemir “Книга Система Или Состояние Мухаммеданския Религии – Книга Система Или Состояние Muhammedanskiya Religii” eserini hazırlayarak emri yerine getirir.⁶¹

b. Mihail İvanoviç Veryovkin

XVIII. asrın ikinci yarısında birkaç dil bilen M.İ. Veryovkin (1732-1795) tarafından bir meal hazırlanmıştır. 1790 senesinde bu meal yayınlanmıştır. Bu mealin meydana gelmesine sebep olan II. Ekaterina’dır. Bu meal kendinden önceki yapılan meallere kıyasen Kur’ân’ın anlamını daha iyi aktarabilmiştir.⁶²

Kendi zamanına göre üstün edebiyat özelliklerine sahip olan bu eser Rus edebiyatında büyük bir iz bırakmıştır. Mesela Aleksandr Sergeyeviç Puşkin (ö. 1837) bu mealden çok etkilenmiş ve meşhur “Podracaniya Koranu” eserini yazmıştır:

Земля недвижна; неба своды,
Творец, поддержаны тобой,
Да не падут на сушь и воды
И не подавят нас собой.

⁶¹ Rezvan Efim Anatol’eviç, *Koran i Ego Mir*, Sankt-Peterburg – 2001, s. 391-395.

⁶² İ.Binark, H.Eren, s.393.

Зажег ты солнце во вселенной,
Да светит небу и земле,
Как лен, елеем упоенный,
В лампадном светит хрустале.

Творцу молитесь; он могучий:
Он правит ветром; в знойный день
На небо насылает тучи;
Дает земле древесну сень.

Он милосерд: он Магомету
Открыл сияющий Коран,
Да притечем и мы ко свету,
И да падет с очей туман.⁶³

c. Aleksey Vasilyeviç Kolmakov

Profesyonel mütercim A.V. Kolmakov (ö.1804) George Sale tarafından (İngilizce) yayınlanan meali, 1792 yılında Rusça'ya tercüme etmiştir. “Admiralteyskoe Kollegiya”da profesyonel mütercim olarak çalışan Kolmakov, boş zamanlarında İn-

⁶³ http://rvb.ru/pushkin/01text/01versus/0423_36/1824/0355.htm, Tarih: 16 Mayıs 2013. Sadece Puşkin değil XIX. asrın başlarından itibaren Rusya'nın Doğu yönünde genişlemesi İslam dünyasına yönelik ilginin de bir hayli yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Daha geniş bilgi için bkz.: Asif Hacı, haz: Arif Acaloğlu, *Rus Edebiyatında Kur'ân-ı Kerîm*, Doğu Kütüphanesi yay., İstanbul – 2012, s. 43 ve devamı.

gilizce şiirleri tercüme eder ve kendisi de şiir yazardı. Böylece 1791 senesinde kendisine ait bir eser yayınlamıştır. Kur’ân-ı Kerîm’in bu mealı bizzat II. Ekaterina (ö. 1796) emriyle gerçekleşmiştir. Kısa bir süre zarfında (1798 tarihine kadar) bu mealin beş baskısı yayınlanmıştır.⁶⁴

d. K. Nikolaev

XIX. asrın ikinci yarısında K. Nikolaev tarafından Rus diline bir meal daha kazandırılıyor. Bu meal Fransızca olarak A.B. Kazimirskiy tarafından yayınlanan mealin tercümesidir. Kendisinden önceki mealler gibi bu meal de Arapça’dan yapılan bir tercüme değildir. Dolayısıyla bu gibi mealler okura tatmin edici bilgi sunamamakla beraber Kur’ân’ın akıcılığı ve edebi yönlerini vermekte de yetersiz kalmaktaydı.⁶⁵

⁶⁴ İsmail Shovkhalov arkadaşımız “Aleksey” adını taşıyan bu mütercimnin adını “Aleksandr” diye yazmıştır ki bu yanlıştır. Bkz.: Rezvan Efim Anatol’evîç, s.391 ve devamı; Elmir Kuliev Rafaeloğlu, s.940 ve devamı; Kraçkovskiy İgnatîy Yulianoviç, *Koran Perevod i Kommentarii*, (editör: V.İ. Belaev) Vostochnaya Litertura yay., Moskva – 1963, s.3 ve devamı; İ.Binark, H.Eren, s. 389-390.

⁶⁵ Rezvan Efim Anatol’evîç, s.406; Elmir Kuliev Rafaeloğlu, s.941; İsmail Shovkhalov, s.23 ve devamı; Erdoğan Pazarbaşı, *Popular Commentaries And Translations Of The Quran In Azerbaijan*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri – 2001, sayı: 11, s.141-152.

2. Arapça'dan Rusça'ya Yapılan Kur'ân-ı Kerîm Mealleri

Rus dilinde yayınlanan Kur'ân-ı Kerîm meallerinin ikinci grupta olanları ise doğrudan, kaynak dil olan Arapça'dan erek dil olan Rusça'ya yapılan meallerdir. Bu mealler artık ilmi yönünü kazanabilmiş, bazıları ise günümüzdeki mealcilerin de istifade ettikleri eserler halini almıştır. Nitekim bu meallerin esas alındıkları hem mealciler tarafından hem de kamu tarafından açıkça bilinmektedir. Tabi ki ilk mealcilere büyük görevler düşmüştür. Bu işin ilk temellerini atanlar bu yükün farkında olmalıydılar ki ilk girişimcilerin iyi bir ilmi donanıma sahip oldukları anlaşılmaktadır.

a. Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç, Koran

1870'li yıllarda iki mealin meydana çıktığına ve birbirinden bağımsız/habersiz yazıldığına tanık olmaktayız. Bununla beraber bu meallerin diğer bir özelliği de Arapça'dan tercüme edilmiş olmasıdır. Bu meallerden ilki General Dmitriy Nikolayeviç Boguslavskiy (1826-1893) tarafından **1871** yılında tamamlanmıştır. Fakat bu meal XX. asrın sonlarına doğru Türkiye'de yayınlanmıştır.⁶⁶ Boguslavskiy'nin hayatı hakkında bilgiler sınırlıdır. Mihaylovskoe Artilleriyskoe Uçilişe'yi (Mihaylov Ağır Silahlar Okulu) bitiren Boguslavskiy çeşitli yerlerde askerlik görevini yapmıştır. Subaylık görevini alan Boguslavskiy Doğuda uzun yıllar görev yaptıktan sonra

⁶⁶ Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s.941; Rezvan Efim Anatol'eviç, s. 414. Fakat belirtilen bazı kaynaklara göre bu meal daha erken dönemlerde yayınlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz: İsmail Çalışkan, a.g.m., s.16.

Sankt – Petersburg Üniversitesi Şarkiyat Fakültesinde staj yapmış, kendi zamanının en iyi hocalarından ders almıştır.

Boguslavskiy'e, artık Şarkiyat alanında uzmanlaşmış biri olarak, 1859 yılının sonuna doğru devlet tarafından Şeyh Şamil'e refakat görevi verilmiştir. Bu refakat esnasında Şeyh Şamil ile aralarında samimiyet oluşmuştur.

Kur'ân'ı tercüme etme fikri Boguslavskiy'e büyük bir ihtimalle İstanbul'da bulunduğu zamanlarda gelmiştir. Uzun yıllar İstanbul'da Rusya elçililiğinin baş mütercimi olarak çalışmıştır. Bu uzun çalışmalarla Türkçe'ye iyi bir hâkimiyet sağlamıştır. Arapça ve Türkçe kaynaklardan istifade ederek Kur'ân'ın Rusça'ya tercümesinin daha iyi anlaşılabilmesi için çaba sarf etmiştir.

b. Sablukov Gordiy Semönoviç, Koran, Zakonodatelnaya Kniga

Mohamedanskago Verouçeniya

Yukarıda da belirtildiği gibi Boguslavskiy'nin döneminde iki meal yayınlanmıştı. Bunlardan ilki olan Boguslavskiy'e aittir. Yapılan ikinci meal, 1878 senesinde Sablukov (ö. 1880) tarafından yayınlanmıştır. Sablukov'a ait meal, Arapça'dan tercüme edilen ikinci eserdir fakat yayına sunulan ve yayınlananın ilkidir.

Babası papaz olan Sablukov yüksek öğretimini “Moskovskaya Duhovnaya Akademiya - Moskova Dini Akademiye”de almıştır. Yüksek öğretimini bitirdikten sonra “Saratovskaya Duhovnaya Seminariya – Saratov İlahiyat Fakültesi” 'in de İb-

ranice ve Sivil Tarih dersleri vermiştir. Bunun yanı sıra Arapça ve Tatarca derslerini öğrenmiştir.⁶⁷

Sablukov diğer meslektaşlarına göre daha çalışkan ve gayret sahibiydi dolayısıyla büyük ümitler vaat ediyordu. Sablukov nümismatik işleriyle de ilgilenmeye başladı. 1856-1858 senelerinde “Kazanskaya Duhovnaya Akademiya - Kazan İlahiyat Akademisin”de İslam dini aleyhinde propoganda dersleri verdi. Kazan İlahiyat Akademisi’nde verdiği derslerde kendine özgü bir usul çizmiştir. Sablukov’un öğrencilerinden biri olan Aristov şunu dile getirmektedir:

“Sablukov, Doğu dillerinde ve humanities⁶⁸ dillerinde son derecede uzmandı. O, Yunanca dersini bize mükemmel bir şekilde verirdi. Her kelimeyi, her ifadeyi teker teker açıklardı. Genelde onun eğitim metodu örnek teşkil edebilmekteydi, ondan öğrenilecek çok şey vardı...”⁶⁹

1862 senesinde emekliliğe ayrılınca eğitim sahasına daha da çok yöneldi. İslam ve Hristiyanlık dini eğitim kurumlarını ziyaret ederek talebelerle farklı konular hakkında sohbetler yaptı. Tatar âlimleri onun İslami bilgisine hayran idiler ve hatta bazıları onun gizli bir Müslüman olduğunu söylüyorlardı. Nitekim bir gayrimüslimin bu gibi bilgilere sahip olabilmesnini mümkün olamayacağını düşünüyorlardı.⁷⁰

⁶⁷ <http://www.missiakryashen.ru/history/figures/Sablukov>, Tarih: 9 Aralık 2012.

⁶⁸ Roma ve Yunan dilleri.

⁶⁹ http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/108965/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2, Tarih: 9 Aralık 2012.

⁷⁰ http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/108965/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2, Tarih: 12 Aralık 2012.

1879 senesinin sonbaharında rahatsızlanan Sablukov 29 Ocak 1880 yılında öldü.

c. Kraçkovskiy İgnatij Yulianoviç, Koran

Sovyetler Birliği döneminde genelde İslam özelde ise Kur’ân hakkında ciddi çalışmalar ve araştırmalar yapanlardan birisi de hiç şüphesiz ki İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy’dir (1883-1951). Kraçkovskiy, Litvanya Cumhuriyetinin Vilnüs şehrinde 1883 senesinin Mart ayında doğmuştur. 1905 yılında Petersburg Üniversitesi Doğu Dilleri Fakültesinden mezun olmuştur. 1918 yılında Petrograd daha sonra da Leningrad Üniversitesilerine Profesör olarak hocalık yapmıştır. Görevi gereğince Lübnan, Suriye, Filistin ve Mısır devletlerinde bulunmuştur. Arap dili uzmanı olan Kraçkovskiy’nin 500 küsur ilmi çalışması vardır. Yaptığı çalışmalar göstermektedir ki Arapça’sı son derece yeterli ve güzeldir.⁷¹

XIX. asırdaki Rusça meallerde Hristiyan teologların baskılarının izleri görülmektedir fakat Kraçkovskiy’nin mealinde ise siyasetin, ateizmin ve materyalizmin baskılarının izlerini gözlemlemek mümkündür. Kraçkovskiy Kur’ân-ı Kerîm’in dini muteberliğini kabul etmemekle mealine farklı bir boyut kazandırmıştır. Kraçkovskiy’nin amacı Kur’ân’ı klasik tefsirlerden kurtararak hedef dilde “eşdeğer yazınsal bir metin” oluşturmaktır. Fakat üzülerek ifade etmek gerekir ki Kraçkovskiy’nin bu mealinin tamamlamasına bazı sebepler müsaade etmemiştir.

⁷¹ Saïda Saipova, s. 14-15; İsmail Shovkhalov, s. 55-56;

<http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/99724>; Tarih: 16 Aralık 2012;

<http://terme.ru/dictionary/182/word/krachkovskii-ignatii-yulianovich-1883-1951>, Tarih: 16 Aralık 2012.

Dolayısıyla mealini yayına hazırlayamadan vefat etmiştir. Fakat Kraçkovskiy'nin ölümünden yaklaşık on iki sene sonra eşinin katkılarıyla bu eser yayınlanabilmiş ve Rusça mealler arasında hâlâ gücünü koruyabilmeyi başarabilmiştir.⁷²

d. Şumovskiy Teodor Adamoviç, Sveşenniy Koran

Tercümesinde şiirsel üslup yöntemini seçen Şumovskiy Teodor Adamoviç (1913-2012) Ukrayna'nın Jitomir şehrinde dünyaya gelmiştir. Birinci dünya savaşı esnasında⁷³ ailesiyle Azerbaycan'ın Şamahe şehrine göç etmişlerdir. Gençliğini İslam'ı kabul etmiş gençlerle geçiren Şumovskiy camilerde, mezar taşlarında ve başka yerlerde Arapça yazıları görmüş ve Arapça'ya merakı uyanmıştır. Leningrad'da kütüphaneci olarak geçimini sağlamaya çalışan Şumovskiy kütüphane müdürünün raf-lardaki yer darlığından dolayı bazı kitapları çöpe attığını görür, bunların arasında Arapça yazıların da var olduğunu fark eden bu delikanlı çöpten bu kitapları alır ve çok değerli olduğunu fark eder. Daha detaylı araştırılması için ileriki zamanda kendisine talebelik yapacak olan İ.Yu. Kraçkovskiy'i arar ve böylece Rusya devletinde Arap dili uzmanı ve sorumlusu olan Kraçkovskiy ile tanışmış olur.⁷⁴ Stalin'in rejiminden dolayı uzun yıllar hapisanede yatan Şumovskiy'nin ilk tutuklanması 1938

⁷² Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s.943-945. Bu meal tamamıyla yazar tarafından bitirilememiş ve tabiri caiz ise müsvedde halindeydi. Her ne kadar bu halinde olsa da diğer Rus ve hatta Avrupa'da yayınlanan meallerden daha kaliteli sayılmaktadır. Bkz.: Rezvan Efim Anatol'eviç, s. 443.

⁷³ Yoksa İsmail Shovkhalov'un dediği gibi ikinci dünya savaşı değildir. Bkz.: İsmail Shovkhalov, s.88.

⁷⁴ Şumovskiy Teodor Adamoviç, *Svet s Vostoka*, Sankt Peterburg Üniversitesi yay., 2006, s.7-9.

senesinde başlar ve ilmi çalışmalarına engel olur. Yüz on tane dilekçeyle mahkemelere başvuran Şumovskiy rejimden ve hapisten tamamen kurtulma imkânına 1956 senesinde kavuşmuştur. Şumovskiy'e ait meal 1995 senesinde yayınlanmıştır.

e. Porohova İman Valeriya Mihaylovna, Koran Perevod Smislov i

Kommentarii

İman Porohova, Kur'ân'ın Rusça tercümelerini yapan mütercimlerden İslam'ı din olarak kabul eden ilk mütercimdir. Porohova, Sibirya'da dünyaya gelmiştir.

Hristiyan bir aileden olan V.M. Porohova 1975 senesinde Suriye'den Moskova'ya Teknik Üniversitede okumaya gelen Muhammed Said ar-Roşd isimli bir Arap öğrenci ile tanışır ve aynı yılda onunla evlenir. V.M. Porohova 1985 senesinde Suriye'ye ailesiyle beraber taşınırlar. Orada Porohova, Kur'ân'ı tercüme etmeye başlamış ve 1991 senesinde mealini tamamlamıştır.

f. Osmanov Magomed – Nuri Osmanoviç, Koran. Perevod s Arabskogo i

Kommentariy

Prof. Dr. Magomed-Nuri Osmanoviç Osmanov, 6 Şubat 1924 yılında Dağıstan'da doğmuştur. Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi Farsça Bölümü'nden 1950 yılında mezun olmuştur. Yüksek Lisans Tez konusu, 'Firdavsi

Şahname'nin Tacik Edebiyat Tarihindeki Yeri'dir (1954).⁷⁵ Doktora tez konusu ise Pers Edebiyatının IX. ve X. yüzyıllardaki Stili'dir (1971).⁷⁶

Tabi ki en değerli eserlerinden biri Rusça Kur'ân-ı Kerîm mealidir. Heyet çalışmasıyla Osmanov, zamanının en iyi meallerden birini Rus halkına kazandırmıştır.

g. Kuliev Elmir Rafaeloğlu, Koran Perevod Smislov

Kuliev 1975 yılında Bakü'de doğmuştur. Liseyi mükemmel puanlarla bitiren Kuliev 1990 yılında Azerbaycan Devlet Tıp Üniversitesi'nin Dış Hekimliği Fakültesinde eğitimine başlamıştır. Fakültede Filistinli öğrencilerle tanışması İslam'a, Arapça'ya ilgisini uyandırır. Böylece zamanla Kuliev namaza başlar ve öğrenci bursuyla kendine Sablukov'un mealini satın alır. Mealde zıtlıklarla karşılaşan Kuliev, bunun sebebinin tercümenin kalitesizliğinden kaynaklandığını anlar ve Arapça öğrenmeye karar verir.⁷⁷

Fakülteyi bitirmek üzereyken artık Arapça'ya hâkim olur ve broşürleri Arapça'dan Rusça'ya tercüme etmeye başlar. Böylece Azerbaycan'da Arapça'dan Rusça'ya İslami eserleri tercüme eden ilk şahıs olur. Fakat bununla beraber Kur'ân-ı Kerîm'in ayetlerini tercüme etmeye cesareti yetmez ve bu ihtiyacını Osmanov'un

⁷⁵ Eserin orijinal adı: Место «Шах-наме» Фирдоуси в таджикской литературе IX-X вв.

⁷⁶ Eserin orijinal adı: Стиль персидско-таджикской поэзии. Daha fazla bilgi için bkz:

http://elib.dgu.ru/data/file/bib_ukaz/osmanov.htm, Tarih: 2 Aralık 2012.

⁷⁷ http://islam.com.ua/articles/today/muslim_world/582, Tarih: 2 Aralık 2012.

mealini okuyarak giderir. Kısa bir süre sonra “Resimlerle İslam” eseri yayınlanır ve artık Kuliev İslami çevreye adını tanıtmış olur.⁷⁸

Kuliev’in tercüme faaliyetlerinin başarılı olduğu Araplar tarafından kabul edilmiştir. 1997 yılında müfessir Abdurrahman ibn Nasir es-Sadi’nin tefsirini Arapça’dan Rusça’ya tercüme etme faaliyetine başlar ve bu çalışma ile İslami literatürle geniş bir biçimde tanışmış olur. Bu çalışmalar kendisinin de bir meal yazabileceği fikrini aklına getirir.⁷⁹

1997 yılında Kur’ân’ı tercüme etmeye başlar ve 2002 yılında müsveddesi hazır olur. Bu esnada yayınevi yönetim kurulu başkanı Ali Nasir Fakihi ile tanışır ve tabiri caiz ise Kuliev’in baş danışmanlığını yapar. Gerekğinde otoriter âlimlerle tanıştır ve tercümede sıkıntılı yerleri gidermede Kuliev’e yardımcı olurlar. Böylece meal yayına hazır olur. Hazırlanan tercüme Suudi Arabistan’a tanıtmak için sunulmuştur.

Bu mealle Kuliev Arap dünyasında saygı, güven ve otorite elde eder. Bu otorite ve güven sadece Arap dünyasında değil aynı zaman eski SSCB devletlerinde de elde edilir. Bu meal Rusya Federasyonu tarafından takdire şayan görülmüştür.

h. Şidfar Betsi Yakovlevna, Koran Perevod s Arabskogo i Kommentarii

Şidfar 27 Şubat 1928 yılında Ukrayna’nın Harkov şehrinde doğdu. İkinci dünya savaşından sonra Şidfar Denizcilik okuluna kaydoldu. Denizlere açılan gemi-

⁷⁸ http://islam.com.ua/articles/today/muslim_world/582, Tarih: 9 Ocak 2012.

⁷⁹ http://islam.com.ua/articles/today/muslim_world/582, Tarih: 21 Şubat 2012.

lerde kaptan olmayı hayal ediyordu ama bayanların gemide seyrüseferci rütbesinin üstünde bir rütbe alamayacağı hakkında kanun çıkınca okuldan ayrılmaya karar verdi.

1946'da Leningrad'a gider ve Leningrad Üniversitesi Doğu Fakültesini kazanır ki burada fakültenin hocası meşhur Kraçkovskiy görev yapmaktadır. O esnada Kraçkovskiy Mısır, Suriye ve Lübnan lehçeleri hakkında dersler vermekte ve bunun yanı sıra Kur'ân ve Arap edebiyatı derslerine de girmektedir.

Şidfar daha fakülte eğitimi esnasında Endülüs edebiyatıyla ilgilenmeye başlar. Paralel olarak filoloji fakültesinde de eğitim alan Şidfar neticede iki doğu iki de Batı dili olmak üzere dört dil öğrenebilmiştir.

1951'de "Arap dili uzmanı" göreviyle fakülteyi bitirip, 1952'de ise gönüllü öğrenci olarak katıldığı fakültenin "Romanist, İspanyol dili filoloji uzmanı" göreviyle diplomasını eline almıştır.⁸⁰

Eğitim sonrası Şidfar Buhara'ya gitmiş, önce metodist daha sonra ise Rus dili ve edebiyatı bölüm başkanı görevini almıştır. 1956'da Taşkent'te Arapça dersi vermiş, bunun yanı sıra yüksek lisans eğitimine devam etmiştir.

1959 yılında iş gerekçesiyle Moskova'ya gelen Şidfar siyasi mülteci İranlı Kazım Şidfar ile tanışır ve aynı yıl evlenirler.⁸¹ Daha sonra Moskova'ya taşınır ve SSCB dış ticaret bakanlığının en üst düzeydeki ders kurslarını verir. Bir sene sonra

⁸⁰ Her ne kadar İsmail Shovkhalov: "Rusya'da yapılan Kur'ân tercümelerinin en sonu İngilizce'den Beti Yakovlevna Şidfar tarafından yapılmıştır" dese de biz bu görüşe katılmamaktayız. Nitekim gördüğümüz gibi Betsi Arap Dil Edebiyatı mezunudur.

⁸¹ Evlenmeden önce Betsi hanımın soyadını Şuster idi.

ise SSCB Dışışleri Bakanlığı Uluslararası Ticaret birimine bağı olan Moskova Devlet Enstitüsü Arap dili bölümünde hocalığa başlar ve hayatının sonuna kadar hocalığına devam eder.⁸²

1972’de “VII. ve VIII. asrın Arap Klasik Edebiyatında Mecaz”⁸³ adlı doktora tezini savunmuştur. 1975’de Profesör unvanını almıştır.

2003 yılında meali yayınlanmıştır. Kuliev’in de belirttiğı gibi Şidfar’a ait meal Osmanov’un ve beraberindeki heyetin hazırladığı mealinin meziyetlerini taşıır ve kalite açısından ilmi bir yere sahiptir.⁸⁴

i. Abd es-Salam el-Mansi ve Sumeyya el-Afifi, Tefsîru’l-Kur’ân, el-

Muntehab

Rusya Federasyonunda 1999 senesinde Prof. Abd as-Salam al-Mansi ve Dr. Sümeyye al-Afifi tarafından yapılan yeni Kur’ân tercümesi yayınlanmıştır. Yapılan değerlendirmelere göre bu meal Kraçkovkiy’nin mealinden pek fazla fark göstermemektedir. Fakat bol miktarda güzel yorumlar da görmek mümkündür. Bu çalışmayı yapanların özelliklerinden biri de daha önceki yapılan meal ve tefsirleri katiyen kabul etmemeleridir. Kaynakça olarak genelde Seyyid Kutub, Mevdudi, Sıddıkı, Abdullah

⁸² <http://wp.me/a3zfGH-dI>

⁸³ Rusça orijinal adı: “Образная система арабской классической литературы в VII-VIII веках”.

⁸⁴ Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s.949.

Yusuf Ali gibi şahısların çalışmalarından istifade edilmiştir. Diğer bir özelliği ise ideolojik hataları içermesidir.⁸⁵

Bu eser Arapça yazılmış olan “المنتخب في تفسير القرآن الكريم – el-Muhtahab fi Tefsiri'l-Kur'ân'il-Kerîm” eserinin Rusça'ya tercümesidir diyebiliriz. Bu eserin Arapça bir tefsirin tercümesi olması hasebiyle hakkında kısa bir bilgilendirmeye ihtifa etmek istiyoruz.

j. Abu Adel, Koran Perevod Smisla Ayatov i ih Kratkoe Tolkovanie

Bu eserin müellifi hakkında çok az bir bilgiye sahibiz. İsminden de görüldüğü gibi büyük bir ihtimalle kendisinin öz ismi değildir, lakap olarak Abu Adel adını kullanmaktadır. Elde edebildiğimiz bilgilere göre Abu Adel, Tataristan'ın Naberecniye Çelnı şehrindendir.⁸⁶ Abu Adel'e ait açıklamalı meal olmakla beraber kısa bir tefsir özelliğini taşımaktadır. Dolayısıyla erek odaklı olmaya özen göstermiştir. Abu Adel'in de ifade ettiği gibi: “bu mealin ana ilham kaynağı (Abdullah b. Abdî'l-Muhsin et-Türkî'ye ait e't-Tefsiru'l-Müyesser - التفسير الميسر - عبد الله بن عبد المحسن - التركي) isimli eseri olmuştur”. Tabi ki bu tefsirin dışında başka eserlerden de istifade edilmiştir.⁸⁷ Bu meal 2008'de yayınlanmıştır.

Meali yazma fikrini şöyle açıklamaktadır: “İslam'ı kabul ettikten sonra en büyük hedefim Kur'ân'ı anlamaktı. Böylece Rusça ve Tatarca mealleri okumaya başla-

⁸⁵ İsmail Shovkhalov, s.96-97; Elmir Kuliev Rafaeloğlu, a.g.e., s.947.

⁸⁶ <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervye-na-russkom-yazyke-koran-perevod-smisla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>, Tarih: 15 Ocak 2013.

⁸⁷ Eş-Şevkani, İbn Üseymin, Abu Bakr Cezairi, Bağavi vb. gibi.

dım ama bunlar beni tatmin etmedi. Bununla beraber hiçbir mealı iyidir veya kötüdür diye eleştirmiyorum. Filhakika her mealin bir üstünlüğü vardır. Benim dediklerim sadece benimle alakalı olan deneyimlerimdir. Zamanla Arapça'yı da öğrenince gerektiği durumlarda Arap dilinde yazılan tefsirlere de başvurmaya başladım. O tefsirlerde bana gereken bilgiler tabi ki fazlasıyla vardı. Daha sonra tefsirleri okurken ben-den o veya bu ayetin anlamını sormaya başladılar. Ben de herkese teker teker açıkla-yarak anlatmanın yerine tefsir yazmaya karar verdim. Fakat bu tefsir tüm Kur'ân'ı kapsamıyordu, sadece otuzuncu cüzü kapsıyordu. Bu işimi kolaylaştırdı ama bu sefer başka yerlerden de soranlar olunca tüm Kur'ân'ı tefsir etmeye karar verdim”.

“Malumdur ki Arapça her türlü tefsir vardır. Ben bu eserimde uzun uzadıya ayetleri ele alan tefsirleri tercih etmedim. Zaten İslam'ı yeni kabul edip Kur'ân'la tanışmak isteyenlere de bu gibi tefsirleri tavsiye etmem. Kısa ve net açıklayan tefsirlerden biri olan "Tefsiru'l-Muyesser"i çalışmamda esas aldım. Biraz daha geniş bilgi vermeye ihtiyaç duyduğum yerlerde de ehlisünnet vel Cemaat'in görüşüne uygun ve sadık kalanların tefsirlerine müracaat ettim”. Bundan da anlaşılacağı gibi Abu Adel “Tefsiru'l-Muyesser” tefsirini sadece tercüme etmemiştir, buna ilaveler yaparak ken-dine has bir tefsir ortaya koymuştur.⁸⁸

Eserin özelliklerinden biri mealle beraber geniş açıklamalar ve yorumları da içermesidir. Yazara göre meal ile tefsir yan yana olmalıdır. Ancak bu takdirde Kur'ân'ı anlama imkânımız olur. Bu eser yayınlanıp basılmadan önce muhabirin “herkes meal yazıyor, siz neden bir mealin yanına tefsir yazmaya da ihtiyaç duydu-nuz” sorusuna Abu Adel: “ Kur'ân'ın nüzulünde bütün sahabiler O'nu anlamaktaydı-

⁸⁸ <http://wp.me/a3zfGH-dJ>

lar nitekim her ayetin nüzulüne şahittiler. Daha sonraki dönemde bu durum kayıt altına alındı ve böylece tefsir ilmi doğdu ki ancak bunun sayesinde Kur’ân’ı anlamak mümkün olur. Fakat sadece Kur’ân metni okunmaya kalkılırsa Kur’ân’ın kimin ve neyin hakkında söz ettiğini anlamak mümkün olmayacaktır. Tabi ki anlamları apaçık olan ayetler bundan istisnadır” açıklamasını yapmaktadır.⁸⁹

Bu eserin stiline gelecek olursak dipnotlar ve yönlendirmeler neredeyse yok denilecek kadar azdır. Ayetlerin mealleriyle beraber ayet tefsirleri bir bütün olarak ele alınmıştır ve anlamı tamamlayan düz cümle kurulmaya çalışılmıştır. Yazarın kanaatine göre bu stille okumak ve anlamak daha kolaydır, biz de eserini incelerken bu kolaylığı fark ettik. Okura ayetin nerede bitip tefsirin başladığını gösterebilmek için parantezler kullanmayı tercih etmiştir. Ayetlerde Arapça gramer kurallarına göre olması gereken fakat bazı sebeplerden dolayı hazfedilen kelimeler yuvarlak parantezler içinde konulmuştur. Köşeli parantezlerin içinde ise ayetin anlaşılması için zaruri olan açıklamalar konulmuştur.

Abu Adel’in dikkat çeken görüşlerinden biri de bütün Rus din adamlarının ve bilhassa mealcilerin bir araya gelerek ortak çalışma yapmalarının gerekli olduğudur. Abu Adel’e göre piyasadaki mealler bazı kelimelerin ve terimlerin anlamını tam ve net aktarmada zayıf kalmaktadırlar. Bunun izahı için örnek olarak İhlâs Suresini ele almaktadır. “Daha ilk dönemlerde mealleri okurken ‘İhlâs’⁹⁰ süresine neden bu adın verildiğini anlayamıyordum. Bu surenin neresinde “İhlâs’tan bahsedilmektedir? İle-

⁸⁹ <http://kob.su/quran/adel/adel>, Tarih: 1 Ocak 2013; <http://www.whyislam.ru/koran-na-russkom-yazyke-abu-adel.htm>, Tarih: 1 Ocak 2013; <http://skomarohov.narod.ru>, Tarih: 1 Ocak 2013.

⁹⁰ Abu Adel’in de dediği gibi, “İhlâs” kelimesine Rusça meallerde “Искренность” (içtenlik, samimiyet,) anlamları verilmektedir.

riki zamanlarda tefsirlerde gördüm ki “İhlâs” kelimesinin anlamlarından biri de “Tevhit”tir. İşte o zaman neden bu sureye “İhlâs” denildiğini anladım. Hâlbuki buna benzer kelimeler az değildir⁹¹ ve bu kelimeler anlaşılmadan ne İslam’ı ne de Kur’ân’ı doğru anlamak mümkündür”.⁹²

Bu aşamada Abu Adel’in mealinden bazı örneklerle dikkat çekmek istiyoruz. Bakara Suresinin 46. ayetindeki “ظن – zan” kelimesinin üzerinde durmak istiyoruz. Taberi’nin ve diğer müfessirlerin de ifade ettiği gibi “ظن – zan” kelimesi hem “yakın/kesin” bilgiye hem de kuşku/şüpheyeye delalet eder.⁹³

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقُوا رَبَّهُمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve gerçekten O’na döneceklerini çok iyi bilirler. (Diyanet İşleri Başkanlığı Meali).

“ظن – zan” kelimesinin “yakın” anlamını ifade ettiği başka ayetler de vardır:

وَرَأَى الْمَجْرُمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا

⁹¹ İhsan, Küfr, Takva, İman, Günah...

⁹² <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervye-na-russkom-yazyke-koran-perevod-smysla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>, Tarih: 15 Ocak 2013.

⁹³ Et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed ibn Cerir, *Câmiu’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*, (thk: et-Turkiy), Daru’l-Hıcr, Kahire – 2001, I/623-625. Benzer görüşler için bkz.: Ez-Zamahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmud İbn Ömer el-Harezmi, *el-Keşşâf an Hakâiki’t-Tenzîl ve Uyûni’l-Ekâvîl fi Vücûhi’t-Te’vîl*, Daru’l-İhyai’t-Turasü’l-Arabiy, Beyrut/Lübnan – 2001, I/262; El-Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed Ebi Bakr, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, Risale yay., Beyrut-2006, II/72-73.

Suçlular ateşi gördüler, artık içine düşeceklerini iyice anladılar, fakat ondan kaçacak bir yer bulamadılar. (Süleyman Ateş Meali).⁹⁴

Başka bir ayet ise Hâkka Suresinin 20. ayetindedir:

إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسَابِيَّ

...doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum, der. (Diyanet Vakfı Meali)⁹⁵

Abu Adel'in mealinden Bakara, 46. nolu ayetin mealini verelim:

(которые боятся Аллаха и) которые думают, что они встретят своего Господа и что они к Нему вернутся (в День Суда).⁹⁶

Burada Abu Adel “ظن – zan” kelimesine “düşünmek” anlamını vermiştir. Fakat bağlam dikkate alındığında “ظن – zan” kelimesine verilen bu anlam bizce yanlıştır. Hâlbuki olması gereken tefsirlerin de açıkça ifade ettiği gibi “ظن – zan” kelimesine “yakîn, kesin” anlamının verilmesidir.

Hakka Suresinde de Abu Adel aynı hatayı tekrar etmektedir:

Ведь поистине я (в земной жизни) думал, что встречу свой расчет (в День Суда) (и поэтому готовился к нему, уверовав и совершая благодеяния).⁹⁷

⁹⁴ Kehf Suresi, 53.

⁹⁵ Hâkka Suresi, 20

⁹⁶ (Onlar ki Allah'tan korkuyorlar ve) Onun'la karşılaşacaklarını ve O'na döneceklerini düşünüyorlar.

⁹⁷ Ben gerçekten (kıyamet günü) hesabımla karşılaşacağımı (dünya hayatında) düşünüyordum (ve bundan dolayı buna inanarak hayırlı işler görüp hazırlanıyordum)

“Думают” düşünmek, aklından geçirmek; sanmak; şüphelenmek anlamlarına gelmektedir ve tabi ki bu ayetin bağlamında “ظن – zan” kelimesi bu anlamlardan herhangi birinde kullanılmamıştır.

C. RUSÇA YAYINLANAN KUR’ÂN ÇEVİRİLERİNİN KAYNAK DİL YA DA EREK DİL OLMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Günümüzdeki meallerin sahipleri, maalesef, dilbilim ve çeviribilim gibi dili inceleyen ilim alanlarından yararlan(a)mamaktadırlar. Neredeyse her mütercim, mealin başında – eğer varsa – kullandığı metotlardan, istifade ettiği eserlerden, tefsir kaynaklardan bahsetmektedir. Fakat görebildiğimiz kadarıyla hiçbir meal yazarı ne çeviribilimden ne de dilbilimden bahsetmektedir. Tabi ki bu gibi ilimlerden istifade edilmemesi meallerin kalitesinde olumsuz izler bırakmaktadırlar.

Biz tezimizi yazmaya başladığımızda her bir meal mütercimiyle yüzyüze görüşüp ziyaret etme imkânımız yoktu. Dolayısıyla teknolojiden istifade ederek elektronik ortamda meal yazarlarıyla irtibata geçmeye karar verdik. Kuliev, Osmanov ve Abu Adel yazdığımız mektuba cevap verdiler. Kendimizi kısaca tanıttıktan sonra kendilerinden kısa bir röportaj almak istediğimizi belirttik ve olumlu cevap aldık. Meal mütercimlerine yönelttiğimiz sorularımız kısa ve netti:

Сначала хочу Вас поблагодарить за то что Вы согласились уделить нам время.

1. Прошу Вас коротко себя представить (год рождения, место где вы получали образование и тд.).
2. Коротко представьте нам Ваш перевод Корана (идею о переводе Корана).
3. На работы кого из предшественников Вы опирались больше всего?
4. Каким принципам Вы придерживались когда переводили Коран? (Под каким углом зрения Вы хотели раскрыть Коран в своем переводе?)
5. Что Вы можете сказать о старой богословской дискуссии о непереводимости переводов Корана на другие языки?
6. Когда Вы углубленно занимались переводом Корана, что Вас больше всего поразило в нашей Священной книге? Сделали ли Вы для себя какие-нибудь открытия?

За ранее благодарим Вас. Большое Вам спасибо!

Rus diline hâkim olamayan okurlarımıza Türkçe tercümesini sunmak istiyoruz:

İlk olarak bize zaman ayırdığınız için size minnettarız.

1. Kısaca kendinizi tanıtınız (doğum tarihi/yeri, eğitim aldığınız yerler...)
2. Kısaca mealinizi tanıtınız (meal yazma fikri)

3. Hangi çalışmaya daha çok dayandınız? (istifade ettiğiniz herhangi bir meal, tefsir, eser)

4. Kur'ân'ı tercüme esnasında hangi metotlara dayandınız?

5. Kur'ân'ın çevrilemezliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

6. Kur'ân'ı tercüme ederken en çok dikkatinizi çeken şey ne oldu. (kısaca bir anı).

Şimdiden teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Görüldüğü gibi sorular gayet basit ve açıktı. Tezimizin bitişine kadar umutla cevap bekledik ama üzümlere ifade etmeliyiz ki bu sorularımıza kimse yanıt vermedi. Bu soruların cevaplarını kısmen de olsa verdikleri başka belgelerden ve kaynaklardan bulduk. Bununla beraber hiçbir yerde çeviribilimden veya dilbilimden bahsedildiğine şahit olamadık.

Bu açıklamalardan sonra Rusça Kur'ân çevirilerini incelemeye geçebiliriz. Bu çevirileri iki başlık altında incelemenin daha yararlı olacağını düşünüyoruz.

1. Kaynak Dil Odaklı Rusça Kur'ân-ı Kerîm Çevirileri

2. Erek Dil Odaklı Rusça Kur'ân-ı Kerîm Çevirileri

1. Kaynak Dil Odaklı Rusça Kur'ân-ı Kerîm Çevirileri

Kaynak dil odaklı Rusça Kur'ân-ı Kerîm meali grubuna şu veya bu meal kesin olarak girmektedir dememiz tabi ki güçtür. Fakat şunu belirtelim ki ilk yazılan mealler – bu durum diğer diller için de geçerlidir – daha çok kaynak odaklı olmuştur. Nitekim Kutsal Kitap'ları tercüme konusunda ilim adamları her zaman – bu günümüzde de geçerlidir – çekingen davranmışlardır. Mütercimler Kutsal Kitap'ları tercüme ederken kaynak metnin aslına sadık (!) kalmaya titizlikle özen göstermişlerdir. Hatta bazı kutsal metinlerin tercümeleri orijinallerin paralelliğinde yapılmış, orijinal metnin ya üzerine ya da haşiyeler gibi yanına yazılmıştır. Arapça'dan Rusça'ya yapılan ilk mealler **Boguslavskiy** Dmitriy Nikolayeviç, **Sablukov** Gordiy Semönoviç ve **Kraçkovskiy** İgnatiy Yulianoviç'e aittir. Genel olarak bu üç meali incelediğimizde bunların kaynak dil odaklı olduğunu söyleyebiliriz.

Bazı ilim ve fikir adamları kaynak metne yani Kur'ân metnine sadakati koruyarak tercüme yapmanın ilmi açıdan değerli olduğunu belirtiyorlar. Nitekim bu gibi tercümeler erek okuyucuya kaynak metindeki gerçeği yansıtmada daha başarılı olmuşlardır. Nitekim onlara göre kaynak metne sadık kalınarak yorum katılmaması, tercümenin erek kültürüne adapte edilmemesi tercümeyle güzel bir meziyet katmaktadır.

a. Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç, Koran

Boguslavskiy, kendisinin de ifade ettiği gibi Kur'ân'ı daha iyi anlayabilmek için Türkiye'de yayınlanan İslami eserlerden bolca istifade etmiştir. Dolayısıyla bu meal diğer meallere göre iki açıdan üstünlük göstermektedir ki bunlar, "mealın netliği" ve "edebi üslubu" olarak göze çarpmaktadır. Dmitriy Boguslavskiy, Sablukova ait mealın yayınlandığını görünce kendi eserinin yayınlanmasını istememiştir.⁹⁸

Mütercimin Kendi Mealine Yazdığı Önsöz

Boguslavskinin mealini daha iyi anlayabilmemiz için mealinin giriş kısmını ele almak istiyoruz.

Boguslavskiy, Kur'ân tercümesine yazdığı önsözde kendi mealinin nasıl ortaya çıktığını, kullandığı metodu, hangi kaynaklara müracaat ettiğini kısaca anlatmaktadır. Bu bilgilerin, ilim adamlarına faydalı olabileceği düşüncesiyle tezimizde yer vermeyi uygun gördük:

⁹⁸ Anlaşıldığı kadarıyla Boguslavskiy Kur'ân'ın tercümesini yayınlamak için bütün çabayı göstermiştir fakat her nedense bunu yayınlamamıştır. Her ne kadar Sablukov'un mealine karşılaşma sebebi gösteriliyorsa ise de bazılarına göre bu mealın yayınlanmasının asıl sebebi kiliseden gizli bir yasağın çıkmasıdır. Daha geniş bilgi için bkz.: Erdoğan Pazarbaşı, s.144; İsmail Shovkhalov, s.33; 36.

ПРЕДИСЛОВИЕ ПЕРЕВОДЧИКА

Перевод этот не предназначался к печатанию. Живя долгое время на Востоке и занимаясь в свободное от службы время мусульманской литературой, я начал перечитывать внимательно Коран, делать из него выписки и переводить самые трудные и темные места, пользуясь комментариями мусульманских ученых. Это меня заинтересовало, и я незаметно перевел почти весь Коран.

Возвратясь в Россию, я узнал, что существует русский перевод Корана, но не с подлинника, а с французского перевода Казимирского. Взяв этот последний перевод и начав его сличать с подлинником, я заметил большие отступления и неточности, а в некоторых местах Корана смысл перевода был даже прямо противоположен смыслу арабского подлинника.

В доказательство справедливости моих слов привожу здесь выписки некоторых мест, наиболее бросающихся в глаза даже при поверхностно внимательном чтении; что же касается мелких неточностей, то они встречаются едва не на каждой странице.

Это дало мне мысль окончить мой перевод и дополнить его комментариями и объяснительными примечаниями, взятыми исключительно из мусульманских источников.

от собственных критических взглядов и замечаний я совершенно воздержался, потому что после добросовестных ученых трудов по этой части Caussin de Perceval'я, W. Muir'a, Sprenger'a, G. Weil'я и Noeldeke было бы слишком самонадеянно думать сказать что-либо новое и оригинальное.

Я ограничиваюсь лишь изданием точного и по возможности буквального перевода Корана с арабского подлинника и примечаний к нему, переведенных с турецкого языка, из книги Меуакиб, изданной в прошлом году в Константинополе Измаилом Феррух Эфенди.

Заранее прошу снисходительности читателей за все неправильности языка и арабизма, от которых при буквальном переводе очень трудно избавиться.

В справедливости специалистов, хорошо знакомых с арабским языком, я вполне уверен, потому что они более чем кто-либо могут оценить все трудности буквального перевода Корана на европейский язык.

26 мая 1871г.

СПб.

MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ

Bu tercüme ilk başta yayınlanmak için hazırlanmamıştı. Uzun yıllar Doğu'da kaldığım. Görevimden boş kaldığım zamanlarda İslam edebiyatı ile ilgilendim. Kur'ân'ı dikkatli bir biçimde defalarca okudum. Kur'ân'ın anlayamadığım ayetlerini ve bazı 'kapalı' yerleri, ünlü Müslüman âlimlerin yaptığı açıklamalar ve tefsirlerinden faydalanarak tercüme etmeye başladım. Bu iş çok ilgimi çekti ve kendim farkına varmadan neredeyse Kur'ân'ın tümünü tercüme ettim.

Rusya'ya döndüğümde, Kur'ân'ın Rusça tercümesinin bulunduğunu öğrendim; ancak o, Arapça asıldan değildi, Kazimirskiy'nin Fransızca mealinden yapılan bir tercümesi idi. O tercümeyi alıp Kur'ân-ı Kerîmin metni ile karşılaştırdım. Bu mealî inceledikten sonra büyük farklılıkların olduğunu gördüm: birçok yerde metnin yanlış tercüme edilmiş olduğunu, hatta bazı ayetlerin anlamlarının Kur'ân'da bulunan anlamlarının tam tersi yönünde verildiğini tespit ettim.

Sözlerimi kanıtlamak için hatalardan bazılarını aşağıda aktarmak istiyorum – bunlar ilk okunuşta göze çarpanlardan sadece birkaçıdır, küçük hataları ise hemen hemen her sayfada bulunmaktadır.

Yukarıda zikredilen nedenler bende, başladığım tercüme ve tefsir faaliyetlerinin sağlıklı olabilmesi için özellikle Müslüman âlimlerin yazdığı eserlerden faydalanmak gerektiği kanaatini oluşturdu. Tercüme faaliyetim esnasında şahsi görüşlerime ve fikirlerime yer vermedim. Çünkü bu alanda uzman olan Caussin de Perceval, W. Muir'a, Sprenger, G.Weil ve Noeldeke gibi üstatların yaptığı çalışmalardan sonra burada yeni ve orijinal bir şey ekleyebileceğimi düşünmüyorum.

Burada Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesini Arapça aslından olduğu gibi veya en yakın şekliyle tercüme etmekle yetiniyorum. Bazı ayetlerin tefsirlerinde geçen yılda (1870) Konstantinopol'da yayınlanan İsmail Ferruh Efendi'nin *el-Mevakib* adlı eserinden istifade ettim.

Okuyucuların, lâfzî tercümede neredeyse kendilerinden kurtulmaya imkân olmayan Arapça kelimeleri aynen aktarmam nedeniyle ve bu tercüme esnasında oluşan bütün dil hataları nedeniyle anlayış göstermelerini bekliyor, lütufkârlıkla karşılamalarını rica ediyorum.

Çok iyi derecede Arapça bilen uzmanların adaletinden ben eminim, çünkü herkesten ziyade onlar, Kur'ân'ın Avrupa dillerine yapılan tercümesinin zorluğunu layıkıyla takdir edeceklerdir.

26 Mayıs 1871 yıl.

Kraçkovskiy kendi eserinde Boguslavskiy ile alakalı şu hatıratını dile getirmektedir: 'Boguslavskiy'nin mealıyla tesadüfen karşılaştım, bu şahsın kimliği hakkında bilgi sahibi de değildim. Mealine göz attığımda hemen fark ettim ki bu meal Arapça metinden yapılmıştır ve bu mealci Arapça'ya hâkimdir... Yaptığı çalışmalarla bu meal sahibi ismini tarihe kaydetmeye hak etmiştir. Zahiren bakıldığında bu meal yayınlanmak için hazırlanmıştı fakat yayınlanmamıştı. Galiba bunun sebebi 70'li yıllarda Sablukov'un mealinin yayınlandığını görünce yayınlama görüşünden vazgeçmiştir'.⁹⁹

Kaynak dil odaklı meallerin özelliklerinden biri de şudur: Anlam, cümleye ister uysun isterse uymasın; sanki Kur'ân-ı Kerîm tercüme edilirken kelimelerin anlamları bağlamından tamamen kopartılarak sadece sözlük anlamlarının verilmiş olmasıdır.

Örneğin, Boguslavskiy, Bakara Suresinin 165. ayetini şöyle tercüme etmiştir:

⁹⁹ Bkz.: İ.Yu. Kraçkovskiy, *Nad Arabskimi Rukopisami*, 2. baskı, Akademiya nauk SSSR yay., Moskva Leningrad – 1946, s. 95 ve devamı.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

“Есть Люди, которые придают Богу товарищей и любят их, как любят Бога; но правоверные любят Бога более всего. Нечестивые узнают в минуту наказания, все могущество - у Бога и что Он **ужасен** (شَدِيدُ) в своем наказании.”¹⁰⁰

“**Ужасен** – شَدِيدُ” kelimesinin Türkçe anlamı “korkunç, berbat, çok kötü, çirkin, iğrenç” gibi anlamlara gelmektedir. Açıkça görüldüğü gibi Arapça “شَدِيدُ” kelimesinin verdiğimiz anlamlarla bağlamı dikkate aldığımızda yakından bile alakası yoktur. Kaldı ki bu sıfatları Allah (c.c.)’a isnat etmek uygun değildir.

Başka bir örnek vermek gerekirse Hicr Suresinin 74. ayetini¹⁰¹ gösterebiliriz:

فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ

“И Мы перевернули город вверх дном и послали каменный дождь из кирпичей (حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ).”

Boguslavskiy bu ayette “حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ” ifadesine “Кирпич” yani “tuğla” demektedir ki verilen bu anlam bizce uygun bir anlam değildir.

¹⁰⁰ Bakara Suresi, 165. “İnsanlar arasında Allah’ı bırakıp da O’na ortak koşanlar vardır. Onları, Allah’ı severcesine severler. Mü’minlerin Allah’a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir. Zulmedenler azaba uğrayacakları zaman bütün kuvvetin Allah’ın olduğunu ve Allah’ın azabının pek şiddetli olduğunu bir bilselerdi!” (Diyanet İşleri Meali).

¹⁰¹ Hemen onların altını üstüne getirdik. Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık. (Diyanet İşleri Meali)

Fakat bu mealin olumsuzluklarının olmasına mukabil güzel yanları da yok değildir. Mesela Fatiha Suresini ele aldığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ * اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ *

Boguslavskiy'nin Fatiha Suresinin tercümesi ve tarafımızdan yapılmış Türkçe tercümesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Boguslavskiy'nin Rusça Meali	Türkçe tercümesi
1. Бо имя Бога милостивого и милосердного.	1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
2. Хвала Богу, Господу миров,	2. Âlemlerin Rabbine hamd olsun,
3. милостивому, милосердному,	3. Rahman ve Rahim olan
4. Владыке дня страшного суда.	4. Korkunç mahkemenin hâkimine.
5. Тебе поклоняемся и к тебе обращаемся за помощью.	5. Sana ibadet ederiz ve yardım için sana müracaat ederiz.
6. Направь нас на прямой путь,	6. Bizleri doğru yola ilet,
7. на путь тех, к которым Ты благоволишь, которые не подпали под	7. onların yoluna ki Sen onlara iyilikte bulundun, onlar ki Senin öfkene uğra-

гнев Твой и не заблуждаются.	madılar ve (doğru yoldan) sapmazlar.
------------------------------	--------------------------------------

Tabi biz burada Fatiha Suresinin tümünü incelemek istemiyoruz. Sadece son iki ayete dikkatleri çekmek istiyoruz.

“غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ - Gayri’l-mağdubi aleyhim” ve “الضَّالِّينَ - dallîn” ifadeleri ile kimlerin kastedildiği tefsir kaynaklarda bolca açıklamalar vardır. Hatta bazı rivayetlere göre Fatiha Suresinin son kısmını merak eden sahabe-i kirama peygamberimizin bizzat kendisi açıklama yapmıştır.¹⁰² Fakat Boguslavskiy bu ayetlere farklı anlam vermiştir:

“Bizleri doğru yola ilet,

onların yoluna ki Sen onlara iyilikte bulundun,

onlar ki Senin öfkene uğramadılar (غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ)

(doğru yoldan) sapmazlar (وَلَا الضَّالِّينَ).”¹⁰³

Dikkatlice okunduğunda görülecektir ki “Gayril mağdubi aleyhim” ile “dallîn” isimleri “ellezine en’amta aleyhim” kısmının “عَلَيْهِمْ” ifadesindeki [هم] zami-

¹⁰² “Gayri’l-mağdubi aleyhim”den kasıt Yahudiler, “dallîn”den ise Hristiyanlardır. Bkz:

Taberi, *Câmiu’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*, I/185 ve devamı.

¹⁰³ Burada dikkat edilmesi gereken başka bir husus ise, “onlar ki Senin öfkene uğramadılar - غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ” ifadesi geçmiş zaman kipiyle tercüme edilmiştir fakat “(doğru yoldan) sapmazlar (وَلَا الضَّالِّينَ)” ifadesi ise erek dildeki simetriyi bozarak şimdiki geniş zamanda tercüme edilmiştir.

rine bedel yapılmaktadır. Bu mana hem gramer hem de suredeki mesaj bakımından isabetlidir.¹⁰⁴

Kanaatimizce bu şekilde meal edilmesinin bir sakıncası da yoktur. Hatta ‘İ’rabu’l Kur’ân’ ve bazı tefsir kaynaklarına baktığımızda bu şekilde meal edilmesini gramer açıdan desteklemektedirler.¹⁰⁵

b. Sablukov Gordiy Semönoviç, Koran, Zakonodatelnaya Kniga

Mohamedanskago Verouçeniya

Sablukov, Kur’ân-ı Kerîm’i Rusça’ya tercüme ederken kaynak seçiminde ısrarla sadece İslamî kaynaklardan istifade etmiştir. Defalarca yeniden yayınlanan bu çalışma 1907 senesinde Arapça metni ile beraber yayınlanmıştır. Rus halkının ihtiyaçlarını 1961 senesine kadar karşılayabilmiştir. Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç ve Sablukov Gordiy Semönoviç’in kullandıkları kaynağı genel olarak belirtmek ge-

¹⁰⁴ Burada yeri gelmişken hemen belirtmek isteriz ki mealleri incelerken Boguslavskiy’nin bu yaklaşımı hemen dikkatimizi çekmişti. Verilen bu mana genel kabule aykırı olduğunu anladık. Fakat biz de böyle bir mealin yapılmasına itiraz etmiştik ve yanlış olduğunu düşünmüştük. Yaklaşık 2-3 sene sonra Orhan Beyle tezimizi mülahaza ederken Fatiha Suresinin bu mealı yine dikkatlerimizi çekti. Orhan arkadaşımızın da katkılarıyla Fatiha Suresinin bu şekilde de tercüme edilmesinde yarar olabileceğini keşfettik. Dolayısıyla kendilerine buradan teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

¹⁰⁵ Mesela Muhyiddin Derviş “غَيْرَ الْمَغْضُوبِ” ifadesinin kendisinden önce geçen “أَعْمَتَ” de bulunan “عَلَيْهِمْ” zahirinin bedeli olduğunu söylüyor. “وَلَا الضَّالِّينَ” ifadesi ise “غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ” ifadesine atıftır. Daha detaylı bilgi için bkz.: Muhyiddin Derviş, *İ’rabu’l Kur’ân’i ve Beyanuhu*, Daru’l İrşad yay., Süriye-trz, I/15; ayrıca bkz.: Taberi, *Câmiu’l-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân*, I/180-203.

rekirse Boguslavskiy Türkiye’deki İslami literatürden ve özellikle İsmail Ferruh’un yazdığı Tefsiru’l-Mevakıb’inden; Sablukov ise kendi döneminin Tatarlar tarafından yayınlanan makalelerden istifade etmişlerdir.¹⁰⁶

Sablukov’un farklı bir yanı da, mealindeki ayet numaralarını kendisine göre yerleştirmesidir. Tabi ki bunları yaparken - kendine göre – bağlamı dikkate alarak yapmıştır. Fakat böyle bir yaklaşımı, okuyunucunun ayetleri Arapça metninden takip etmede zorluk yaratmaktadır. Aynı zamanda bizim çalışmamızı da hayli zorlaştırmıştır. Nitekim ayetleri incelerken artık numarasına bakmaksızın ayetlerin anlamına göre hangi ayetin mealini yaptığını tespit etmeye çalıştık.

Bu mealin başka bir özelliği ise Kur’ân’ı Hristiyanların Kutsal Kitab’ına benzetip Hristiyanlara has olan ifadeleri kullanarak tercüme etmesidir. Tercümede kullandığı Rusça’sı eskidir ve anlaşılması zordur. Sablukov Kur’ân’ın ilahi bir kaynak olmadığını savunmaktadır.

Bağlam, dilbilim, çeviribilim... gibi günümüzdeki gelişmelerden uzak olan Sablukov’un amacı, Kur’ân’ı anlaşılır bir dilde tercüme etmek değil, bir musteşrik olarak Kur’ân’ın ve dolayısıyla İslam’ın hatalı olduğunu ispat etmektir.

Bakara Suresinin 138. ayetinin mealinde Sablukov İslam’a yabancı olan “крещение – vaftiz etme” ifadesini kullanıyor.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Rezvan Efim Anatol’evîç, s.414- 416; ayrıca bkz.: Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s. 942-943; http://lib.ru/DIALEKTIKA/b_kor.txt_with-big-pictures.html, Tarih: 9 Aralık 2012; http://kds.eparhia.ru/bibliot/kaz_schule/maschanov, Tarih: 13 Aralık 2012.

¹⁰⁷ Vaftiz sözcüğü "suya batırmak, yıkamak" anlamlarına gelen Yunanca βαπτίζω (vaptizo) sözcüğünden türemiştir. Farsça’dan Türkçe’ye geçen abdest sözcüğü ile Yunancadan diğer dillere geçen vaptismos sözcüğü arasında büyük benzerlik vardır. Birçok Hristiyan mezhe-

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

Мы по **крещению** (صِبْغَةَ) Божию; и кто лучше того, кто по крещению от Бога? И ему мы поклоняемся.

Şimdi biz burada Sablukov'un İslam ve Kur'an'la alakalı bazı görüşlerini birkaç madde halinde paylaşmak istiyoruz:

b. 1. Sablukov'a Göre Tefsirlerin Rolü

Sablukov'un yazdığı açıklamalardan açıkça görülmektedir ki sanki Müslümanların Kur'an-ı Kerim'i tefsirler olmadan anlamaları mümkün değildir. Bunu da şöyle açıklamaktadır:

“Müslümanlar farklı ve karışık teorileri içermesi nedeniyle Kur'an'ı tefsirler olmadan anlamayı katiyen red etmektedirler ve kendilerine göre farklı izahlarla bu durumlarını açıklamaktadırlar”.

Bunları dedikten sonra Kur'an'ın neden gerçekten anlaşılmadığını şöyle açıklar:

- a. Kur'an'ın cem'i esnasında iniş sırasına göre değil şu anki resmi sırasına göre olması ki bu, bağlamın birbirinden kopmasına neden olmuştur.
- b. Kur'an dilinin eski kalması. Arap dilinin yenilenmesi ile birlikte Kur'an dilini bu günkü Arapların bile kolaylıkla anlamaları güçtür.

binde çocuklar küçük yaşta vaftiz edilirler ve vaftizden sonra çocuğa isim verilir. Bazı Hıristiyan mezhebinde ise ancak bilinçli bir şekilde Mesih İsa'ya iman eden vaftiz edilir.

- c. Kur’ân dilinin şiirsel olması da kolay anlaşılmasına engel olmuştur.¹⁰⁸

b. 2. Sablukov’a Göre Tefsirlerde Karşılaşılan Bazı Eksiklikler

Yapılan yorumların tatminkâr olmaması nedeniyle Sablukov’a göre en iyi tefsirler bile güven telkin edememektedir. Bunun sebeplerini de şöyle açıklamaktadır:

- a. Müfessirler kendi aralarında çoğu zaman farklı görüşler ifade etmişlerdir.
b. Mecazi ifadeleri yanlış anlayarak asılsız yorumların yapılması. Örneğin:

وَسُئِلَ مَنْ أَرْسَلَنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهَةً يُعْبَدُونَ.¹⁰⁹

“Bu ayet yanlış anlaşılmış ve İsra olayında Muhammed’in önceki peygamberlerle konuştuğu iddia edilmiştir. Hâlbuki burada mecazen ehli kitap kastedilmektedir.”

- c. Kur’ân’daki müradif kelimelerin farklı anlamlarda olduğunu zannetmeleri ve bunun üzerine farklı görüşlerde bulunmaları.¹¹⁰
d. Bir müfessirin her hangi bir ayet üzerinde birçok görüş beyan etmesine rağmen görüşlerden hiçbirinin okuyucuya tatmin edici bir bilgi vermemesi.¹¹¹

¹⁰⁸ Sablukov Gordiy Semönoviç, *Svedeniya O Korane Zakonodatel’noy Knigi Mohammedanskago Verouçeniya*, s. 129-135; 145 vd.

¹⁰⁹ Zuhurf Suresi, 45. Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor: Rahmân’dan başka kulluk edilecek ilâhlar var etmiş miyiz? (Diyanet İşleri Meali)

¹¹⁰ “Mesela “arş” ve “kursi” kelimeleri müradif anlamdadır” örneklerini vermektedir.

¹¹¹ Sablukov Gordiy Semönoviç, *Svedeniya O Korane Zakonodatel’noy Knigi Mohammedanskago Verouçeniya*, s. 149

b. 3. Sablukov’a Göre Miracın Tarihî Gerçeklere Aykırı Olması

Sablukov miraç olayına şiddetle karşı çıkmaktadır. Görüşünü teyit etmek için her türlü delili getiren Sablukov Hz. Peygamberin Mescidi’l-Aksa’ya gidişinin yalan olduğunu söylemektedir. Bunun nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

- a) Tarihi olaylara aykırı olması;
- b) Sonradan miraç olayına atfedilen uydurmaların bulunması;
- c) Anlatılanların fizik kurallarına aykırı olması;
- d) Aktarılan rivayetlerde, göklerin tasvir edilmesinde yaşanan sıkıntı ve buna benzer gerçekler miracın olmadığını göstermektedir.¹¹²

b. 4. Sablukov’a Göre Kur’ân’ın Bazı Yerlerinde Çelişkilerin Bulunması

Sablukov’a göre Kur’ân’daki çelişkileri Peygamberimizin daha ilk dönemdeki muhatapları bile fark etmişlerdir. Ona göre: “Kur’ân’ın ilk vahyi esnasında esas hedefi müşriklerin yaptıkları hareketin yanlış olduğunu ispatlamak idi. Nisa Suresi 82. ayette şöyle buyuruluyor:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

Ужели они внимательно не рассматривали Корана? Если бы он был не от Бога, то наверное нашли бы в нём много противоречий.¹¹³

¹¹² Sablukov Gordiy Semönoviç, *Svedeniya O Korane Zakonodatel'noy Knigi Mohammedanskogo Verouçeniya*, s. 208-221.

Sablukov devamında; “Fakat peygamberliğinin ikinci yarısında durum değişiyor. Artık insanların farklı ihtiyaçlarını karşılamak için bazı kanunların konulması gerekiyordu. Dolayısıyla gitgide çelişkiler ortaya çıkmaya başladı ve Kur’ân bu çelişkileri itiraf etti, Bakara Suresinin 106. ayetinde konuyla ilgili şu bilgi verilmektedir:

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Когда мы отменяем какое либо знамение, или повелеваем забыть его: тогда даём Мы другое, лучшее того, или равное ему. Не знаешь ли, что Бог всемогущ?¹¹⁴

Fakat başka bir yerde ise kanun çıkaranın daha iyi bildiğini, inananların ise bunu sükûnet içinde kabul etmeleri gerektiğini söylüyor:

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنْزَلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

Когда Мы заменяем одно знамение другим знамением (Бог вполне знает, что ниспосылает); то они говорят: "сам ты это выдумываешь!" Нет; из них очень многие не знают.¹¹⁵

¹¹³ Nisa Suresi, 82. Onlar gerçekten Kur’ân’ı dikkatlice incelemeler mi? Eğer o Allah tarafından olmasaydı, herhalde onda birçok zıtlıklar bulurlardı. (Sablukov)

¹¹⁴ Bakara Suresi, 106. Her ne zaman ki biz bir ayeti iptal veya onun unutulmasını emrettiğimizde, o zaman biz başkasını, ondan daha iyisini, ya da aynısı veririz. Bilmiyormusun, Allah her şeye Kadir’dir. (Sablukov)

¹¹⁵ Her ne zaman ki biz bir ayeti diğer bir ayetle değiştirdiğimizde (Allah ne gönderdiğini gayet iyi bilir); onlar şöyle derler: “bunu sen uyduruyorsun! Hayır; onlardan birçoğu bilmiyorlar.” (Sablukov)

Böylece Sablukov nesh meselesini ele almış ve Müslümanların Kur’ân-ı Kerîm’deki çelişkili ayetlerin nesh edildiğini öne sürdüklerini ifade etmiştir. Sablukov devamında ise, “kanunları koyan Allah’ın bu kadar kısa bir zaman içerisinde kendi kendine çelişecek kadar kanunlarını değiştirmesini bir hikmete bağlamak doğru değildir” diyerek Müslümanların neshi destekleyecek nitelikteki delillerini asılsız bulmaktadır.¹¹⁶

c. Kraçkovskiy İgnatij Yulianoviç, Koran

Kraçkovskiy Kur’ân’ın tercümesine sistematik olarak 1921 senesinde fakültede hocalık yaptığı dönemlerde başlamıştır. Fakat Kur’ân’la alakalı çalışmaları daha önceki senelere dayanmaktadır. Yapılan araştırmalar Kraçkovskiy’e Kur’ân’ın tümünü tercüme etme fikrinin 1919 yılında geldiğini göstermektedir.¹¹⁷

Kraçkovskiy’e ait meal kendisinden önceki birkaç mealden sonra yazılmıştır. Kraçkovskiy, kendinden önceki meal yazarların düştüğü hatalara düşmemiştir/düşmemeye çalışmıştır. Kalite açısından kendinden önceki mealleri geride bırakmıştır. Tabi ki Kraçkovskiy bir musteşrik olarak bu alanın uzmanı sayılmaktadır. Zaten Kraçkovskiy’nin meali o kadar kaliteli yazılmıştır ki tabiri caiz ise et-Taberi gibi kendinden sonraki Kur’ân çalışmalarını ister istemez etkisi altına almıştır.

¹¹⁶ Sablukov Gordiy Semönoviç, *Svedeniya O Korane Zakonodatel’noy Knige Mohammedanskago Verouçeniya*, s. 335-338.

¹¹⁷ Kraçkovskiy İgnatij Yulianoviç, *Koran Perevod i Kommentarii*, s.18-24.

Fakat bütün bunlara rağmen Kraçkovskiy, meşguliyetinden dolayı yapıtını tamamlayamamıştır. Çalışması yarım kalmış, fikirlerini yazıya tam olarak geçirememiştir.

Kraçkovskiy, bir mealin başarılı olması için üç maddeden bahsetmektedir:

- 1) Kur'ân'ın tercümesi bizzat Arapça metinden olmalıdır.
- 2) Yapılan mealler tefsirlerden etkilenmemelidir. Mamafih farklı kıraatlerden ve dilbilgisi açısından verilen bilgilerden istifade edilmelidir.
- 3) Yahudilikten veya Hıristiyanlıktan gelen bazı bilgilerin Kur'ân-ı Kerîm'i etkilediği düşüncesini taşımamak ve mealî oluştururken bunu göz önünde bulundurmamak gerekir.¹¹⁸

Tabi ki musteşriklerin yaptıkları çalışmalarda mensup oldukları ideolojinin izlerini görmek bizler için şaşırtıcı değildir. Örnek vermek gerekirse Bakara Suresinde şöyle buyrulmaktadır:

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۚ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ.¹¹⁹

“قُلُوبُنَا غُلْفٌ – kulûbunâ gulf” deyimini “kalplerimiz örtülüdür” veya “kalplerimiz bilgi ile doludur” gibi anlamlara gelmektedir.¹²⁰ Kraçkovskiy bu ayeti şöyle tercüme etmiştir:

¹¹⁸ Dolinina Anna Arkad'evna, *Nevolnik dolga*, Peterburgskoe Vostokovedenie yay., 1994, s.235; Rezvan Efim Anatol'eviç, s. 444.

¹¹⁹ Bakara Suresi, 88. Ama onlar: "Kalplerimiz zaten bilgi ile dolu!" derler. Hayır, bilakis Allah, onları hakikati kabullenmeyi reddettikleri için gözden çıkarmıştır. Zira onlar sadece basmakalıp birkaç şeye inanırlar. (Muhammed Esed Mealî)

“И сказали они: "Сердца наши не обрезаны". Да! Пусть проклянет их Аллах неверие, мало они веруют!”¹²¹

Burada dikkat çekmek istediğimiz nokta “Сердца наши не обрезаны- Bizim kalpler sünnet edilmemiştir” ifadesidir. İlk bakışta böyle bir ifadenin burada neden “bizim kalpler sünnet edilmemiştir” gibi alakasız tercüme edildiği bizim dikkatimizi çekti. Araştırdıktan sonra gördük ki Hristiyanlıkta böyle bir ifade kullanılmaktadır. Yeni Ahid’in Romalılar¹²² bölümünde bunu görebiliriz. Bağlamı görebilmemiz için 2:25-29. ayetleri vermek istiyoruz:

25. Kutsal Yasa'yı yerine getirirsen, sünnetin elbette yararı vardır. Ama Yasa'ya karşı gelirsen, sünnetli olmanın hiçbir anlamı kalmaz.

26. Bu nedenle, sünnetsiz olanlar Yasa'nın buyruklarına uyarsa, onlar da sünnetli sayılmayacaklar mı?

27. Sen Kutsal Yazılara ve sünnete sahip olduğun halde Yasa'yı çiğniyorsan, bedence sünnetli olmayan, ama Yasa'ya uyan kişi seni yargılamayacak mı?

28. Çünkü ne dıştan Yahudi olan gerçek Yahudidir, ne de görünüşte, bedensel olan sünnet gerçek sünnettir.

¹²⁰ “Ğulfun” veya “Ğulufun” kıraat okunuşuna göre anlamı değişebilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz.: Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, II/226.

¹²¹ Bunu aşağıdaki gibi tercüme edebiliriz: “ve onlar dediler: “bizim kalpler sünnet edilmemiştir”. Evet! Allah onların inançsızlıklarını lanet etsin, onlar az inanıyorlar.”

¹²² Benzer ifade Yahudilerin Kutsal Kitabında: “Sizin ve çocuklarınızın yüreğini değiştirecek. Öyle ki, O'nu bütün yüreğinizle, bütün canınızla sevesiniz ve yaşayasınız”. Yasanın Tekrarı, 30:6'da geçmektedir:

29. Yalnız içten Yahudi olan Yahudi'dir. Sünnet de yürekle ilgilidir; yazılı yasanın değil, Ruh'un işidir. İçten Yahudi olan kişi, insanların değil, Tanrı'nın övgüsünü kazanır.

Yirmi dokuzuncu ayeti karşılaştırma yapabilmek ve daha iyi anlayabilmek için İbranice asıl metnini¹²³ sunmak istiyoruz:

יְהוּדִי הוּא זֶה שֶׁבְּתוֹךְ תּוֹכוֹ הוּא יְהוּדִי וּמִלֵּה הִיא זֶה שֶׁבִּלְבּוֹ, לְפִי הָרוּחַ וְלֹא לְפִי אוֹת פְּתוּבָה;

שְׂבַחֵהוּ אֵינוֹ בָּא מִבְּנֵי אָדָם, כִּי אִם מֵאֵלֵּי הָיִים

Ayrıca bu tabiri daha iyi izah edebilmek için Yunanca kısmını da eklemek istiyoruz:¹²⁴

ἀλλ'ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομῇ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματα, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ'ἐκ τοῦ Θεοῦ.

Bu ayetin eski Rus diline olan tercümesi şöyledir:

Но иже в тайне Иудей, и обрезание сердца духом, а не писанием: ему же похвала не от человек, но от Бога.¹²⁵

Aynı yorumu Sablukov'un mealinde görmekteyiz. O da aynı şekilde ayeti tercüme etmiştir: Они говорят: "сердца наши не обрезаны". Так, Бог проклял их за их упорство; потому немного тех, которые веруют.¹²⁶

¹²³ <http://www.kirjasilta.net/hadash/Rom.2.html>, Tarih: 19 Ağustos 2013.

¹²⁴ <http://www.dukhrana.com/peshitta/index.php>, Tarih: 19 Ağustos 2013.

¹²⁵ Tercümesi: Yalnız içten Yahudi olan Yahudi'dir. Sünnet de yürekle ilgilidir; yazılı yasanın değil, Ruh'un işidir. İçten Yahudi olan kişi, insanların değil, Tanrı'nın övgüsünü kazanır.

“Yüreği sünnet etme” ifadesi Kutsal Kitab’ın tefsirlerinde “kalbin kötülüklerden, kıskançlıktan, kibirden, gösterişten, açgözlülükten korunması” anlamında kullanılmaktadır. Şimdi Kraçkovskiy’nin “Сердца наши не обрезаны- bizim kalpler sünnet edilmemiştir” ifadesi daha iyi anlaşılmaktadır. Yani inkâr edenlerin “kalplerimiz kötü huylardan ve davranışlardan arınmamıştır” diyerek yaptıkları yanlışlıklara bir tür mazeret göstermeye çalışıyorlardı. Ayette de benzer anlam kullanılmıştır. Böylece Kraçkovskiy’nin neden böyle tercüme ettiğini daha kolay anlamış bulunmaktayız.

Bunun dışında Bakara Suresi 88. ayetinin başka bir ifadesine daha dikkat çekmek istiyoruz. Ayetin son kısmında yer alan “فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ” – bu yüzden onlar çok az şeye inanırlar” ifadesiyle ilgili görüşü de dikkate şayandır. Genelde Kur’ân’da geçen bu gibi yerler mütercimler tarafından yanlış tercüme edilmektedir. Yoksa bazı meallerde olduğu gibi “Küfürleri yüzünden Allah onları lanetlemiştir de çok az bir kısmı iman eder” şeklinde değildir.¹²⁷

¹²⁶ Tercümesi: onlar şöyle derler: “kalplerimiz sünnet edilmemiştir”. Allah onların inatlarında dolayı lanet etmiştir; bundan dolayı inananlar azdır.

¹²⁷ Mesela Y. N. Öztürk bu şekilde tercüme etmiştir. Bkz.: Yaşar Nuri Öztürk, *Kur’ân’ı Kerîm Meali*, Yeni Boyut yay., İstanbul – 2011. Her ne kadar Kraçkovskiy burada bu kısmı doğru tercüme etmiş ise de Mesela Sablukov da tercümesinde “az insanların” iman ettiklerini söylemiştir.

2. Erek Dil Odaklı Rusça Kur'ân-ı Kerîm Çevirileri

Erek dil odaklı mealler grubuna Kraçkovskiy İgnatiy Yulianoviç'ten sonra yayınlanan mealleri katabiliriz. Kraçkovskiy'den sonra yazılan mealler büyük ölçüde Kraçkovskiy'nin mealinden etkilenmişlerdir. Nitekim daha önce de belirttiğimiz gibi bu mealin lâfzî olması bir dezavantajdır ama diğer yönden, ilmi araştırmalar/çalışmalar için güzel kaynak oluşturmaktadır. Çünkü her kelimenin karşılığını bulmak hayli kolaydır. Fakat Porohova'nın veya Şumovskiy'nin mealinde bu söylenenleri gerçekleştirmek neredeyse imkânsızdır. Bu meallerde – kendilerinin de ifade ettiği gibi – kelime karşılığını aranmamıştır. Kaldı ki Şumovskiy ayetlerin de sıralamasını dikkate almamış, hatta ayetlerin rakamlarını bile koymamıştır.

a. Şumovskiy Teodor Adamoviç, Sveshenniy Koran

Şumovskiy; “Bu mealimizde, Arapça metnindeki her bir kelimenin karşılığını aranmaya kalkışılmamalıdır. Kafiyeyle metinler için bu söz konusu olamaz... Rus diline tercüme edilen Kur'ân şiirsel olmalıdır. Nitekim zengin Rus dili buna elverişlidir...” diyerek kendine ait mealinin izlediği tarzını açıkça ortaya koymaktadır.¹²⁸

Şumovskiy'nin kendisinin de belirttiği gibi ayetlerin sırası ve numaralandırılması hiç önemli değildir. Esas olan Kur'ân'daki o ruhu Rus okuruna iletebilmektir. Bu mealde ayetlerin numaraları hiç verilmemiştir. Kur'ân'da geçen kelimelerin, ifadelerin karşılığını verme endişesini de taşımayan Şumovskiy, Kur'ân'ın tercümesinin

¹²⁸ Şumovskiy Teodor Adamovich, *Sveshenniy Koran*, s. 21-23.

şiiirsel bir dille olması gerektiğini söylüyor. Nitekim zengin olan Rus dili bunun için müsaittir. Kraçkovskiy'i eleştirerek; “maalesef Arap dilinin büyük ilim adamı Kraçkovskiy karşılaştığı ayetleri bir “**добрая проза - iyi bir düzyazı**” olarak tercüme etmiştir ve bu onun hatasıdır. Kraçkovskiy'nin mealinde canlı bir şiir, erek okurda hiçbir duyguyu canlandıramayan ölü bir kumaşa dönüşmekteydi.”¹²⁹

Bununla beraber bazıları bu eserin ilmi bir değere sahip olmadığını söylemekte ve bir mealinden daha ziyade Kur'ân ayetlerinin taklitleri olarak kabul edilmesi gerektiğini ısrarla vurgulamaktadırlar. Kraçkovskiy'nin talebesi olan Dolinina'nın bu meal hakkında şöyle bir beyanı vardır: “Kendi mealini öven Şumovskiy her ne kadar Rusya Müftülüğü tarafından makbul görülmüş ise de mealinde yeterince başarılı olamamıştır. Mealinde komik sahneler de şahit olabilmekteyiz...”¹³⁰

Bu meal'in ilmî bir çalışma olmadığından bahseden başka birisi de Kuliev'dir. Kuliev bu meali tanıtırken; “Maalesef bu meal hedeflenen başarıya ulaşamamıştır. İslami görüşlerden ve kaidelerden habersiz olunduğu için çok hatalar yapılmıştır. Şumovskiy, ayetlerin bir şiir olmaktan daha ziyade Müslümanların hayatını biçimlendiren ilahi kaideler olduğunu hiç önemsememiştir”¹³¹eleştirisinde bulunmuştur. Yine İsmail Shovkhalov doktora tezinde bu meal'in hatalarla dolu olduğunu söylemektedir.¹³²

¹²⁹ Şumovskiy Teodor Adamoviç, *Koran*, s.23.

¹³⁰ Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s.945-946;
<http://www.islamrf.ru/news/culture/history/12655>, Tarih: 3 Aralık 2012.

¹³¹ Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s.945-946.

¹³² İsmail Shovkhalov, s. 92.

Görüldüğü gibi eleştirmenler bu meali ağır bir dille eleştirerek, ilmî bir değer taşımadığını vurgulamaktadırlar. Her ne kadar bahsi geçen meal bu gibi eleştirilere maruz kalsa da kanaatimizce edebi üslup olarak Kur'ân-ı Kerîm'i çok güzel açıklamıştır. Şumovski'nin meali her okunduğunda okurun ruhunda bir mutluluk, hoşnutluk meydana geleceğine gönülden inanmaktayız. Bu mealden Fatiha Suresini örnek olarak göstermek istiyoruz:

Открывающая книгу

Во имя Господа, Чье сердце милосердно,
Чьей милости хотим, о ней прося усердно!
Хвала Ему, Властителю миров,
Над бытием простершему покров,
Тому, Чье к тварям сердце милосердно,
Чьей милости хотим, о ней прося усердно!
Владыке дня Последнего Суда
Хвала вовек и преданность всегда!
Служа Тебе, к Тебе взывая в страхе:
«Нам помоги!» — простерты мы во прахе.
Веди нас, Боже, праведным путем.
Дорогой тех, кто одарен Тобою,
Не тех, Твой гнев над чьею встал судьбою,
Не тех, кто бродит в сумраке густом.

Bu surenin mealini kısaca izah etmek gerekirse daha Besmelede, “İsrarla rahmetini arzuladığımız, kalbi merhametli olan Allah’ın adına” ile başlamaktadır. Tabi ki bu mana Besmele’de yoktur ama bunu o kadar güzel bir dille Rusça’ya yansıtmıştır ki insan böyle bir Besmeleyi tekrar tekrar çekmek ister. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu eser mealden daha çok Kur’ân’ın şiirsel taklidi diye isimlendirilseydi bir eksiklik kazanmazdı. Bilakis tam manasıyla ismiyle müsemma olurdu.

b. Porohova İman Valeriya Mihaylovna, Koran Perevod Smislov i Kommentarii

Bayan Porohova’nın mealini elimize aldığımızda, ilk olarak gözüme, bu meale ilişkin yazılan yaklaşık on yedi sayfalık onaylar, övgüler ve teşekkür nameler çarpmaktadır.

Porohova mealini tamamladıktan sonra el-Ezher İlmi Araştırmalar İslam Akademisine sunmuş ve bu eserin yayınına 1997 senesinde onay gelmiştir.¹³³ Porohova, mealinde şiirsel bir yaklaşım üslubunu tercih etmektedir. Giriş kısmında Porohova diyor ki geleneksel mealler Kur’ân’ın ruhunu yansıtmakta yetersiz kalmaktadırlar. Örneğin ‘*TAKVA*’ kelimesi bu meallerde sadece ‘Allah korkusu’ diye tercüme edilmiştir. Hâlbuki Kur’ân’ın birçok yerinde ‘dindar, zahit’ anlamları da kullanılmıştır. Veya ‘*SABR*’ kelimesi. Bütün mealler bu kelimeye sadece ‘sabır’ tercüme-

¹³³ Porohova Valeriya Mihaylovna, *Koran Perevod Smislov i Kommentarii*, Ripol Klassik yay., Moskva – 2009, s.790 ve devamı; Rezvan Efim Anatol’evič, s. 449 ve devamı; Saida Saipova, s. 51 ve devamı; İsmail Shovkhalov, s. 78 ve devamı.

sini verirler. Porohova Kur'ân'ın tercümesi hakkında bahsederken “bir dilde vahiy edilen ilahi kelimâ başka dile eşdeğerliliğini koruyarak aynen aktarmak imkânsız olduğuna göre mütercimin görevi İlâhi kelâmın manasını tam yansıtmak olmalıdır” görüşlerini ifade etmektedir.¹³⁴

Bu meale yapılan en ağır eleştirilerden biri de Porohova'nın Kur'ân'ın tercümesini Arapça metninden yapmamış olmasıdır. Kraçkovskiy'nin talebesi Dolinina, Porohova'nın mealini değerlendirirken:

“...Söz konusu Porohova'nın mealine gelince - ki defalarca basılmış ve yayınlanmıştır – bu meal çok kötüdür. ...Porohova'nın da ifade ettiği gibi mealî baş müftülük denetiminde yapılmış ve Arap ülkesinde basılmış fakat özür dileyerek ifade etmem gerek ki Arapça bilmediğine göre bunu hangi dilden yapmıştır!? Açıklamalarda ‘Nur’ kelimesinin ‘Munir’ kökünden türediğini söylüyorsa bu sözün bittiği anıdır” gibi ağır eleştirilerde bulunmaktadır.¹³⁵

Porohova'nın mealî metne bağlı kalmadan serbest tercüme edilmiş bir mealdir. Mealinde şiirsel bir metot kullanmaya çalışan Porohova:

“Meallerden hiçbirisi, Kur'ân'ın insanlar üzerinde bıraktığı inanılmaz etkiyi bırakamaz. Çünkü onlar, Kur'ân'ın mucizeliği, edebî güzelliği, ses ve üslup özellikleri ve belagatini yansıtmamaktadırlar. Bu yüzden, Rus okuyuculara ruhları coşturan, akli ve düşünceyi fetheden, kalpleri tesiri altına alan ve hislere hitap eden Kur'ân'ın ilâhi

¹³⁴ Porohova Valeriya Mihaylovna, s.19.

¹³⁵ <http://www.islamrf.ru/news/culture/history/12655>, Tarih: 3 Aralık 2012. Dağıstan Diyanet İşleri Başkanı Karamuhammad hacı Ramazanov da Porohova'nın Arapça bilmediğini ifade ediyor bkz.: <http://www.imanugra.ru/firststep/perevod>, Tarih: 7 Ocak 20113.

ayetlerinin atmosferini hissettirmeyi amaçladım” diye şiirsel uslbu tercih nedenini bizlere açıklamaktadır.¹³⁶

Malum Porohova’nın meali şiirsel olduğu için bu mealde her bir kelimenin karşılığını beklemek anlamsız olacaktır. Fakat bununla beraber mealde rahatlıkla kelimeler atlanmakta ve Kur’ân’da olmayan kelimeler eklenebilmektedir. Mesela Bakara Suresinin 149. ve 150. ayetleri buna uygun iki örnektir. Her iki ayet de aynı şekilde başlamaktadır:

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

Откуда бы ты ни был родом,

Ты повернись лицом к Запретной (для греха) Мечети...

Bunun Türkçe tercümesi şöyledir:

Memleketin neresi olursa olsun,

Sen yüzünü (günah işlemeye yasak olan) Mescidi Haram’a çevir...

Ayette geçen “خَرَجَ – harace” fiilinin sözlük anlamı olan “çıkmaq” mecaz olarak kullanılmıştır.¹³⁷ Ayetten anlaşılan mana şudur:

“Mekke dışında bulunanların kibleye yönelmelerinin gerekmeyeceği gibi bir kanaati önlemek üzere yolculuk sırasında kılınacak namazlarda da Mescid-i Harâm'a

¹³⁶ Porohova İman Valeriya Mihaylovna, s.24.

¹³⁷ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, II/681.

dönülmesi emredilmiş, bu emrin Allah tarafından gelen bir gerçek olduğu ifade edilmiş; ayrıca bunun sadece Hz. Peygamber için değil diğer müslümanlar için de geçerli olduğuna işaret buyurulmuştur.”¹³⁸ Yoksa Bayan Porohova’nın verdiği mana değildir. Porohova’nın neden burada böyle bir anlam verdiğini bilemiyoruz, genelde hemen hemen her ayete izah yaptığı halde burada bir izah bulamıyoruz.

Başka bir örneği Nisa Suresinin 103. ayetinden vermek istiyoruz:

فَإِذَا قُضِيَتْ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَرُكُوعًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ
كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا

Когда ж пропустите молитву,
(В душе своей) Аллаха призовите,
Стоять ли будете, или сидеть, или лежать.
Когда ж вокруг спокойно станет,
Вы совершите (должную) молитву, -
Молитвы в установленное время
Строго предписаны для верных.¹³⁹

¹³⁸ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, İ. Kafi Dönmez, Sadrettin Gümü, *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara - 2003, 149-150.

¹³⁹ Porohova bu ayeti şu şekilde tercüme etmiştir:

Siz namazı kaçırdığınızda,
(içinizde/ruhunuzda) Allah’ı çağırın
İster ayakta durarak, ister oturarak, ister yatarak.
Ne zaman ki ortalık sakinleşir,
Siz (gereken) namazı kılarırsınız, -
Vakti belirlenen namazları

“فَإِذَا قُضِيَتْهُمُ الصَّلَاةُ” – faiza kadaytumu’s-salâta” ifadesini Porohova kaza namazı olarak tercüme etmeyi tercih etmiştir.¹⁴⁰ Bu anlamı tercih etmesinde ise referans olarak Abdullah Yusuf Ali’yi göstermiştir. Fakat tefsir kaynaklarımızı incelediğimizde Porohova’nın görüşünü destekleyecek bir görüşe rastlayamadık.¹⁴¹

Serbest tercümesi dolayısıyla yaptığı başka bir hatası ise Kadir Suresinin ilk ayetleriyle ilgilidir:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ

Şimdi burada Bayan Porohova’nın mealini verelim:

1. Мы повелели снизойти Корану в ночь Аль Кадра.
2. Как изъяснить тебе, что значит "ночь Аль Кадра"?
3. Дороже тысячи (бесплодных) месяцев она!¹⁴²

İnananlara titizlikle farzedilmiştir.

¹⁴⁰ Bununla beraber dipnotta, “namazı kılıp bitirdiğiniz zaman” anlamının var olduğunu söylemesiyle beraber Abdullah Yusuf Ali’yi referans alarak “metinde verdiğimiz anlam daha uygun düşmektedir” tercihinin nedenini açıklamaktadır.

¹⁴¹ Baktığımız tefsirlerden bazıları şunlardır: Taberi, *Câmiu’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*; Zemahşerî, *Keşşâf*; Et-Tabersî, Ebû Ali Fadl b. Hasan, *Mecmeu’l-Beyan Fi Tefsiri’l-Kur’ân*, Kitabfuruş-i İslamiyye yay., Tahran – 1373; Er-Razi, Fahrüddîn Muhammed İbn Ziyâuddîn Ömer ibn el-Hüseyn el-Kureşî, *Tefsiru’l Fahri’r Razi*, *Tefsiru’l Kebir Mefatihu’l Ğayb*, Daru’l-Fıkr, Beyrut - 1981; Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*.

¹⁴² Biz, Kur’ân’a Kadir gecesinde inmesini emrettik

Sana Kadir gecesinin ne olduğu nasıl açıklanmalı?

Ayetleri teker teker ele almak istiyoruz. İlk ayette “أَنْزَلْنَاهُ – biz onu indirdik” ifadesindeki “mazi fiili”, “emir kipi” olarak tercüme etmiş “Мы повелели снизойти – Biz inmesini emrettik” biçiminde anlam yüklemiştir. İkinci ayette ise “وَمَا أَذْرَاكَ – sen ne bilirsin/nereden bileceksin ki...” gibi anlam verebileceğimiz ifadeyi Bayan Porohova, “Как изъяснить тебе – Sana nasıl izah edilse ki...” şeklinde tercüme yaparak yine asıl anlamdan kaymıştır. Son olarak da “خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ - bin aydan daha hayırlıdır” ifadesine kendi yorumunu katarak “Дороже тысячи (бесплодных) месяцев – (verimsiz/faydasız) bin aydan daha hayırlıdır” yorumunu eklemiştir. Anlayabildiğimiz kadarıyla Porohova’ya göre Kadir gecesinin bin aydan daha hayırlı olabilmesi için o bin ayın ibadetlerle geçmemesi gerekiyor ki kanaatimizce böyle bir eklemeye hiç gerek yoktur.

d. Osmanov Magomed – Nuri Osmanoviç, Koran. Pervod s Arabskogo i

Kommentariy

Elimizde bulunan meal 2009 yılında üçüncü kez yayınlanan bir mealdir. 3. baskının özelliklerinden bahseden Osmanov bu mealinde şunları yapmıştır:

- V.D.Uşakov’un bütün dipnotları kaldırılmıştır. Yazarın da ifade ettiği gibi bu dipnotlar ve açıklamalar yazarın görüşü alınmadan konulmuştur.
- Lâfzî tercümeler kaldırılmıştır.
- İmkânlar dâhilinde antropomorfizmler kullanılmamıştır.

O (faydasız) bin aydan daha hayırlıdır.

- 2. Baskıda kullanılan kaynak aynı kalmıştır, değiştirilmemiştir.

Osmanov’a göre piyasadaki mealler – Kuliev hariç - hepsi lâfzî tercümelerdir. Yine ona göre her ne kadar Kuliev “mana tercümesi” başlığını atsa da bunu yerine getirmede her zaman başarılı olamamıştır.

Osmanov’un tercümesi yakın zamanlarda yapılan tercümelerin en iyisi olmakla beraber, 2003 senesinde yapılan en iyi Rusça Kur’ân tercümesi olarak tanıtılmış ve Osmanov’un kendisi Rusya Federasyonu Devlet Ödülüne layık görülmüştür.

İslam âlimleri ve doğubilimcilerden oluşan Osmanov’un başkanlığında onbir kişilik bir heyet bu mealin yazılmasında kendisine yardımcı olmuştur. Önceki meal-lerin artı ve eksilerini görebilen bu heyet, Kur’ân-ı Kerîm’i Rusça’ya aktarmada doğru bir yol izlemeyi hedeflemiştir. Fakat heyet, kendisini bazı şer’î ve ideolojik hatalardan kurtaramamıştır. Bununla birlikte oluşturulan bu mealin, XX. asrın sonuna doğru yapılmış olan en başarılı meallerden biri olduğunu söyleyebiliriz.¹⁴³

Osmanov’un 1970 senelerinde Kur’ân’ın tercümesine başladığı ifade edilir. 1995 senesinde yayınlanan bu meal’in Kur’ân’ın daha iyi anlaşılabilmesi için tefsirlere başvurduğunu görüyoruz. Kraçkovskiy’nin talebesi olan Dolinina, Osmanov’un mealini beğenmektedir ve şu açıklamayı yapmaktadır:

“Osmanov, Rusça Kur’ân mealini açık bir dille yapmıştır. Onun gayesi, Arapça bilmeyen birisinin mealini okuduğunda Kur’an’ı kolayca anlayabilmesi olmuştur ve bunun için gereken bütün çabayı sarf etmiştir. Kur’ân’da mahzufları göster-

¹⁴³ Osmanov Magomed – Nuri Osmanoviç, *Koran*, s. 2; Rezvan, s. 450-451; İsmail Shovkhalov, s.93-96; Elmir Kuliev Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, s.946-947.

miştir. Tefsirlere bol miktarda başvurmuştur ama Kur’ân’ın edebi/sanatsal ruhunu iletmede yeterince çaba göstermemiştir.”¹⁴⁴

Mealın bazı hatalarını ele almak istiyoruz. Maide Suresinin 87. ayetinde Cenab-ı Allah şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

О вы, которые уверовали! Не запрещайте [есть] яства приятные , которые дозволенные вам Аллахом. Не преступайте закона, ибо не любит Аллах престаупающих границы.¹⁴⁵

“لا تُحَرِّمُوا – la tuharrimû” ifadesinin üzerinde durmak istiyoruz. “حرم – h-r-m” fili Kur’ân-ı Kerîm’de her zaman fikhî anlamdaki “haram” manasında kullanılmamıştır. Mesela bu ayette “haram” değil “mahrum/ yoksun bırakmak” anlamındadır.

Fakat Rusça meallerde ve özellikle Osmanov’un mealinde bu inceliği görmiyoruz. Aslında aynı sıkıntı Türkçe meallerde de yaşanabilmektedir.

Aynı zamanda bağlamla da alakalı olması münasebetiyle bir örnek daha vermek istiyoruz. Aslında bağlam konusunu ileride ele aldığımızda bağlamın önemi üzerinde duracağız fakat vereceğimiz örnek ile bağlamın gerçekten ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamak adına A’raf Suresinden bir örnek vermek istiyoruz. 193. ve 198. ayette geçen “وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ” ifadeyi ayetlerin bulunduğu bağlam içerisinde incelemeye çalışacağız:

¹⁴⁴ <http://www.islamrf.ru/news/culture/history/12655>, Tarih: 3 Aralık 2012.

¹⁴⁵ Ey iman edenler! Allah’ın size helâl kıldığı hoş nimetleri haram etmeyin ve kanunun sınırlarını aşmayın. Çünkü Allah, haddi aşanları sevmez.

189 - هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا

فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ

190 - فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَ لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ

191 - أَيْشُرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلُقُونَ

192 - وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ

193 - وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمْ سِوَاءَ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ

194 - إِنْ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

195 - اللَّهُمَّ ارْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبِطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ

بِهَا قُلْ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظَرُونَ

196 - إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

197 - وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ

198 - وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

189-198. Allah, sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir. (İnsan) eşiyile birleşince eş hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve (bir müddet) onu taşır. Gebeliği ağırlaşınca her ikisi de Rableri Allah’a, “Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız” diye dua ederler. Fakat Allah onlara iyi ve sağlıklı bir çocuk verince de, Allah’ın kendilerine verdiği çocuk konusunda O’na ortaklar koşarlar. Allah, onların ortak koştukları

şeylerden yücedir. Hiçbir şeyi yaratamayan, kendileri yaratılan şeyleri Allah’a ortak mı koşuyorlar? Hâlbuki onlar (edindikleri ilâhlar) ne onlara yardım edebilirler, ne de kendilerine yardım edebilirler. Onları doğru yola çağırırsanız size uymazlar. Onları çağırırsanız da, sussanız da sizin için birdir (sonuç alamazsınız). Allah’ı bırakıp tapındıklarınızın hepsi sizin gibi (yaratılmış) kullardır. Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi hemen onları çağırın da size cevap versinler (duanıza icabet etsinler). Onların yürüyecek ayakları mı var? Yahut tutacak elleri mi var? Veya görececek gözleri mi var, ya da işitecek kulakları mı var? De ki: “Haydi, çağırın ortaklarınızı, sonra bana tuzak kurun da bana göz açtırmayın bakalım!” Çünkü benim velim, Kitab’ı (Kur’ân’ı) indiren Allah’tır. O, bütün salihlere velilik eder. Allah’tan başka taptıklarınızın ise size yardım etmeğe güçleri yetmez. Onlar kendilerine de yardım edemezler. Eğer onları, doğru yola çağırırsanız işitmezler. Sen onların sana baktıklarını görürsün, hâlbuki onlar görmezler. (Diyanet İşleri Başkanlığı Meali)

Açıkça görülmektedir ki 189-198 ayetlerin ana konusu Allah’ı bırakıp tapılan put tanrılardır. Dolayısıyla ayetlere anlam verirken bu unutulmamalıdır. Fakat bazı meallere baktığımızda bu hususun gözden kaçırıldığını görmekteyiz.

Mesela 193. ve 198. ayetler benzer şekilde başlamaktadır:

وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى ...

Aslında “onları” doğru yola çağırarak değil doğru yol göstermeleri için “onlara” seslenmektir. Nitekim zikredilen ayetlerde “هُم - onların” vasıfları şöyle açıklanmaktadır:

- Bir yaratık olduklarını,
- Ne kendine seslenenlere ne de kendilerine yardım edebiliyorlar,

- Çağrılar da çağrılmasalar da onlar için fark etmez,
- Yürüyecek ayakları, tutacak elleri, görececek gözleri, işitecek kulakları yoktur.

Bu vasıfların hepsi putlara aittir. Asıl konumuz Osmanov'un mealini incelemek olduğu için burada sadece onun mealinden örnek vermek istiyoruz ki Osmanov, 193. ayeti şöyle tercüme etmiştir:

А если призовете вы [о верующие,] их на путь прямой, то не последуют они за вами. Станете вы призывать их [на путь прямой] или решите безмолвствовать - все едино для вас.¹⁴⁶

Parantez içindeki açıklama olmasaydı konu tamamen anlaşılmaz olacaktı. Parantez içindeki [Ey iman edenler] ilavesinden anlaşılmaktadır ki bu hitap inananlardır. Hitap iman edenlere olunca, mü'minlerin muhatabı da iman etmeyenler olmaktadır. Görüldüğü gibi anlam tamamen başka yere kaymış bir durumdadır. Hâlbuki burada Cenabı Allah puta tapanlara seslenmektedir. Putperestler putlarına ne kadar seslenirlerse seslensinler “**onlar**” için fark eden bir şey olmaz. 198. ayette de benzer hitap vardır demiştik:

”وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ“

Osmanov bunu aşağıdaki gibi tercüme etmiştir:

¹⁴⁶ Eğer siz çağırırsanız (ey iman edenler), onları doğru yola, size uymazlar. Siz onları (doğru yola) çağırırsanız da ya da susmayı tercih etseniz de – sizin için birdir.

Если ты [, Мухаммад,] призовешь их к пути прямому , не последуют они [зову твоему]. Зришь ты , как уставились они на тебя, но не видят они [оком прозрения].¹⁴⁷

Osmanov, bağlamı yanlış anladığı için bu sefer hitabın Hz. Peygamber'e dönük olduğunu düşünmüştür. Dolayısıyla peygamberimiz "onları"¹⁴⁸ doğru yola çağır-
sa da duymazlar anlamı çıkmaktadır. Oysa ayet, yine putperestlere seslenmektedir ve putperestler'in putlara kendilerine yol göstermeleri için ne kadar yalvarırlarsa yalvar-
sınlar bir faydasının olmayacağı açıklanmaktadır.

Verdiğimiz bu birkaç örnekle açıkça ifade etmek istiyoruz ki bağlam dikkate alınmazsa kimin kime ne dediği hem anlaşılmamaktadır hem de anlam tamamen de-
ğişebilmektedir.

e. Kuliev Elmir Rafaeloğlu, Koran Perevod Smislov

Kuliev, bir konuşmada kendisine yöneltilen, "bugüne kadar yeterince Rusça mealler mevcuttur neden yeni bir meal yazmaya karar verdiniz ?" sorusuna şu yanıtı vermektedir:

“ Müfessir Abdurrahman ibn Nasir es-Sadi'nin tefsirini Arapça'dan Rusça'ya tercüme faaliyetinde ayetleri tercüme ederken bizzat kendim tercüme etmeye cesaret edemiyordum. Dolayısıyla diğer meallerden istifade ediyordum ama eksiklikleri de

¹⁴⁷ Eğer sen (Muhammed), onları doğru yola çağırırsan, onlar (senin çağrına) uymazlar. Görüyorsun sen, sana nasıl baktıklarını, fakat onlar (kimin hakkında bakışlarını) bilmiyorlar.

¹⁴⁸ Osmanov “onlar”dan maksat ne olduğunu açıklamamıştır.

görmemezden gelemiyordum. Boguslavskiy'nin ve Sablukov'un ayetlerin bazılarını güzel yansıttığı durumlar olmuştur ama onlar tümüyle benim taleplerime cevap veremiyorlardı. Kraçkovskiy'e ait meal'in kendinden önceki meallerden üstünlüğü tartışılmazdır ama tekrar titiz bir redaksiyona ihtiyacı vardır. Bunun yanı sıra bazı hatalar da yok değildir hatta büyük hatalara da rastlamak mümkündür. Porohova'nın meali'nin Kur'ân'daki kelimelerin bazen de terimlerin tam anlamını yansıtmada eksikliği vardır. Osmanov'un ve Şidfar'ın mealleri ise birçok anlam hataları ile doludur ve hatta bu hataların bazıları İslam'ın özüne bile aykırıdır.”¹⁴⁹

Mealin üzerinde çalışırken en çok Osmanov'un ve Kraçkovskiy'nin mealinden istifade etmiştir ama zamanla Kuliev farkına varır ki başka meallere dayanıp güvenmesi ayetleri anlamada bazı hatalara yol açmaktadır. Dolayısıyla bundan böyle artık sadece Arapça eserlerden istifade eder. Taberi, İbni Kesir, Kurtubi, Şevkani ve Celaleyn gibi büyük müfessirlerin eserlerinden yararlanır. Nadiren de olsa Sabuni, İmam Tusturi ve Razi'nin eserlerinden faydalanır. Bu arada Muhammed Takiyuddin el-Hilali ve Muhammed Muhsin Han'ın İngilizce meallerine de bakmayı ihmal etmemiştir. Buniyatov ve Mamedali tarafından Azericeye tercüme edilen mealleri kullanmıştır. Bununla beraber Kuliev, Hayrettin Karaman ve Ali Özek'in yönetiminde grup çalışması ile oluşturulan mealden de istifade ettiğini belirtmektedir. Tabi ki Sadi'nin tefsirini tercüme etmesi Kuliev'in meal yazma işini hayli kolaylaştırmıştır.¹⁵⁰

Kuliev, 2005'de Azerbaycan Milli İlimler Akademisi'nde Felsefe ve Siyasi Bilimler Enstitüsü'nde Global ve Sosyal Ekolojisinin Felsefi Problemleri Şubesinde

¹⁴⁹ <http://www.islamrf.ru/news/world/w-interview/2009>, Tarih: 28 Aralık 2012.

¹⁵⁰ Elmir Kuliev Rafaeloğlu, s.9-10; ayrıca bkz.: <http://www.islamrf.ru/news/world/w-interview/2009/>, Tarih: 28 Aralık 2012.

"Globalleşme ve Kur'ân-ı Kerîm" adlı yüksek lisans tezini yazmıştır ve başarıyla savunmuştur.

Kuliev, mealini yazmakla yetinmeyip bu alanda çalışmalarına devam etmeye karar vermiş ve bu fikrini Suudi Arabistan âlimleriyle paylaşmıştır. Bu gibi faaliyetlerin faydalı olacağına karar verildikten sonra 2007 yılında “Kur'ân'a Yolculuk” isimli güzel bir eser halka sunulmuş olur. 2009'da ikinci baskısı yapılmıştır.¹⁵¹

Tercüme esnasında yeni bir şey üretmek derdinde olmadığını beyan eden Kuliev, mealini yazarken

"İslam'la yakın ilişkisi olmayan birisi acaba benim bu Rusça mealimi okuduğunda hangi sonuçlar çıkarır ve bu sonuçlar Arapça metne ne kadar yakın olur"

düşüncesini göz önüne alarak ayetlere anlam verdiğini belirtmiştir. Yanlış anlaşılma riski olan ayetlerle ilgili de saygın müfessirlerden istifade ederek açıklamalar yapmıştır.

Bu meal kanaatimizce Rusya'da ve Orta Asya'da en yaygın olan meallerden biridir. Kuliev'in en genç mealciler arasında olmasına rağmen ilahiyat alanında kendini ispatlamış birisi olduğunu söyleyebiliriz. İmkân olduğu kadarıyla Kuliev ayetlerdeki manayı yansıtmaya çalışmış, lâfzî tercümeden kaçınmıştır.

¹⁵¹ http://islam.com.ua/articles/today/muslim_world/582/, Tarih: 28 Aralık 2012.

f. Şidfar Betsi Yakovlevna, Koran Perevod s Arabskogo i Kommentarii

Yaptığı Kur’ân tercümesi Şidfar hanımın en son çalışmalarından biri sayılmaktadır. Maalesef kendisi bu eserin yayınlanmasını görememiştir. Arap şiirlerine ve edebiyatına hakkıyla hâkim ve aşına olan, filoloji uzmanı Şidfar, Kur’ân gibi bir esere tabi ki ilgisiz kalamazdı. Meali yazarken bazı sorunlarla da karşılaşılıyordu. Mesela kimi zaman devlet, dine karşı tavrını sertleştirmiş, kimi zaman da mealin yayına tam hazır hale geldiği esnada yayınevi kapatılmıştır ki az kalsın metnin tümü kaybolma ihtimaliyle yüz yüze gelmiştir. Kimi zaman da Şidfar’ın milliyeti yayımcıyı rahatsız etmiş bazen de bayan oluşu mealin yazılmasına mani olmuştu. Meal asla lâfzî tercümelerden değildir. Nitekim Şidfar’a göre lâfzî tercüme “orijinal metnin eksikliği” gibi yanlış bir izlenim oluşmaktadır.¹⁵² Şidfar’ın yaptığı açıklamalardan da anlaşılmaktadır ki bazı zor durumlarda bir kısım tefsirlere başvurmuştur.¹⁵³ Meal hazırlama faaliyetleri yaklaşık iki sene (1990-1992) devam etmiştir.¹⁵⁴ Genelde herkes mealinin başlığına – öyle olsun veya olmasın – “anlamının tercümesi” başlığı attığı için Şidfar böyle bir girişime karşı tavır koymuştur. İşte bu konuda lâfzî meal ile meşhur olan hocası Kraçkovskiy ile Şidfar’ın yolları ayrılmaktadır.

¹⁵² <http://russian.irib.ir/analitika/reportazh/item/161031-исламская-мысль-на-ярмарке-интеллектуальной-литературы-в-москве>, Tarih: 31 Aralık 2012.

¹⁵³ Örneğin Celaleyn Tefsiri, İbni Hişam’ın “Siyerün-Nebevi” eserine ki bunu Rusça’ya bizzat kendisi tercüme yapmıştır. Sahihül-Buhari vb. kanaatimizce İsmail Shovkhalov’un dediği gibi Şidfar bu meali İngilizceden tercüme etmemiştir. Şidfar’ın hayatına bakıldığında açıkça görülecektir ki bu bayan gerçekten Arapça’ya ve Arap edebiyatına hâkimiyetini fazlasıyla ispatlamış birisidir. Bkz.: İsmail Shovkhalov, s.100.

¹⁵⁴ B.Ya. Şidfar, *Koran, Perevod s Arabskogo i Kommentarii*, Mardcani yay., Moskva – 2012, s. 603 – 605.

Sonuç olarak diyebiliriz ki en serbest çeviri Şumoskiy'e aittir. Nitekim Şumovkiy'nin mealini okurken “acaba hangi ayetin mealidir” gibi sorular sık sık akla gelmektedir. Kanaatimizce Osmanov'un ve Kuliev'in mealleri ilmî bir değere daha çok layıktır. Osmanov'a ait olan mealin diğer bir üstünlüğü ise heyet çalışması olmasıdır. Nitekim insan olmamız nedeniyle hata yapma ihtimalimiz her zaman vardır, fakat bir heyet söz konusu olunca hata yapma ihtimali azalmaktadır.

D. RUSÇA KUR'ÂN-I KERİM ÇEVİRİLERİNDE YAYGIN OLARAK GÖRÜLEN HATALARIN ÖRNEKLENDİRİLMESİ

1. Kur'ân-ı Kerîm'in Ayet Düzenini Dikkate Almak

İlk örnek olarak genelde bütün meallerde yapılan hatayı ele almak istiyoruz. Açık alamet, işaret, manalarına gelen “ayet” kelimesi ıstılahta “surelerin içinde evvelinden ve sonundan munkatı olan, bir veya birkaç cümleden mürekkep bir kelam olabileceği gibi kendi başlarına bir hüküm ifade etmeyenler de yine bir ayet sayılmaktadır”. Kur'ân-ı Kerîm'deki ayet duraklarının her birinin gramatik anlamda birer cümleye tekabül etme şartı yoktur. Özellikle söz konusu kısa ayetler olunca bilakis birkaç ayet bir cümle oluşturabiliyor. Mana ancak bu bütünlük dikkate alındığı takdirde tam olmaktadır. Ayetlerin son kelimesine, kendinden sonra gelen ayeti evvelkinden ayır-

dığı için, fasıla denmiştir. Buna dikkat etmeyen mealciler/mütercimler sürekli hataya düşmektedirler.¹⁵⁵

Bağlamı göz ardı ederek ayetlerin numaralandırmasına itibar eden bir meal den örnek vermek istiyoruz:

Örnek a. Rum Suresinin ilk beş ayeti

الم * غَلَبَتِ الرُّومُ * فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِّنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ * فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ
وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ * بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ *

1- Elif lâm mim.

2- Rum(lar), yenildi:

➤ Nerede yenildiler?

3- (Bölgeye) En yakın bir yerde. Onlar (bu) yenilgilerinden sonra yeneceklerdir;

➤ Ne kadar bir sürede?

4- Birkaç yıl içinde. (Onların) Bu (yenilgileri)nden önce de, sonra da emir Allah'ındır (ferman O'nundur). O gün müminler sevinir(ler).

➤ Ne suretle veya hangi sebeple?

5- Allah'ın yardımıyla. (Allah) Dilediğine yardım eder. O, galiptir, esirgeyendir.¹⁵⁶

¹⁵⁵ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, TDV yay. 11. baskı, Ankara – 1997, s.55-56.

Böyle bir çeviri ne Arapça cümlelerin okunuşuna ne de Türkçe cümlelerin kuruluşuna uygundur. Çünkü “غَلِبَتْ - gulibet” fiili ile bu fiilin müteallakı “فِي أَدْنَى الْأَرْضِ – fi adna’l-ardi” dır. Her ne kadar aralarında bir fasıla/ayet durağı olsa da bu iki ayet arasında durulmaması gerektiğini bildiren “لَا - la” harfi bulunmaktadır. Dolayısıyla burada ayetin bağlamını kurarak anlam vermemiz gerekir. Aksi halde ayetin fasıla/ayet durağına riayet ederek mana verirsek anlam eksik kalır. Yine aynı şekilde “سَيَغْلِبُونَ - seyağlibune” fiili ile onun müteallakı “فِي بضع سنين – fi bid’ı sinîn” arasında da bir ayet durağı vardır ve durulmaması gerektiğini gösteren “لَا - la” harfi bulunmaktadır. Her ne kadar ayet durağı olsa da bu iki ayeti birleştirerek mana vermemiz bağlamın doğru anlaşılması için zaruridir. Son olarak “يَفْرَحُ - yefrahu” fiili ile onun müteallakı “بِنَصْرِ اللَّهِ - binasrillah” aralarında ayet durağı vardır ama yukarıda belirttiğimiz durum burası için de geçerlidir. Burada sebep ile müsebbebin birbirinden ayrılarak anlam verilmesi mananın kopukluğuna neden olacaktır.

Şimdi burada fiil ile müteallakı, sebep ile müsebbebi birleştirerek anlam vere-
lim:

1. Elif lâm mim.
- 2-3. Rumlar yenildi + en yakın bir yerde.
- 3-4. onlar bu yenilgilerinden sonra yeneceklerdir + birkaç yıl içinde.
- 4-5. o gün müminler sevinirler + Allah’ın yardımıyla...

¹⁵⁶ Rum Suresi, 1-5, (Süleyman Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*, Kılıç Kitabevi, Ankara – 1980)

Şimdi ise bağlamı esas alalım ve cümleyi Türkçe'ye göre kurarak bu ilk beş aye-
te anlam vermeye çalışalım:

1-5. Elif lâm mim. Rumlar en yakın bir yerde yenildi. Onlar bu yenilgilerinden
sonra birkaç yıl içinde yeneceklerdir. O gün müminler Allah'ın yardımıyla sevinirler.
(Allah) Dilediğine yardım eder. O, galiptir, esirgeyendir.

Anlam/mana tercümesi adını taşıyan Kuliev'in mealinden de bu ayetin Rusça ya-
pılan tercümesine bakalım:

1. Алиф. Лям. Мим.
2. Повержены римляне
3. в самой низкой (или ближайшей) земле. Но после своего поражения они
одержат верх
4. через несколько (от трех до девяти) лет. Аллах принимал решения до
этого и будет принимать их после этого. В тот день верующие возрадуются
5. помощи Аллаха. Он помогает, кому пожелает. Он - Могущественный,
Милосердный.¹⁵⁷

Kuliev'e ait bu meal Süleyman Ateş hocanın yaptığı mealin neredeyse aynı-
sıdır. Şimdi burada da fiil ile müteallakı, sebep ile müsebbebi birleştirerek yazalım:

1. Алиф. Лям. Мим.

¹⁵⁷ Kuliev'in bu mealini şu şekilde Türkçe'ye tercüme edebiliriz:

- 1- Elif lâm mim.
- 2- Rum(lar), yenildi:
- 3- En alçak (veya yakın) bir yerde. Onlar (bu) yenilgilerinden sonra yeneceklerdir;
- 4- Birkaç (3 ile 9) yıl içinde. Bundan önce de, sonra da emir Allah'ındır. O gün mümin-
ler sevinirler.
- 5- Allah'ın yardımıyla. O dilediğine yardım eder. O, galiptir, esirgeyendir.

2-3. Повержены римляне + в самой низкой (или ближайшей) земле

3-4. Но после своего поражения они одержат верх + через несколько (от трех до девяти) лет

4-5. В тот день верующие возрадуются + помощи Аллаха

Şimdi Rus diline ve gramerine uygun cümlelere dönüştürelim:

1-5. Алиф. Лям. Мим. Римляне повержены в самой ближайшей земле. Но после своего поражения через несколько лет они одержат верх. Аллах принимал решения до этого и будет принимать их после этого. В тот день верующие возрадуются помощи Аллаха. Он помогает, кому пожелает. Он - Могущественный, Милосердный.

Diğer Rusça mealleri incelediğimizde onların da Kuliev'e ait mealден farklı olmadığını görürüz. Maalesef meal yazarları bu gibi hataları tekrar etmektedirler.

Örnek b. Kureyş Suresi

Kureyş Suresi toplam dört ayetten oluşmaktadır. Dört ayet bir araya gelince ancak o zaman anlamlı bir cümle olabilmektedir. İlk önce herhangi bir mealден örnek verelim:

لَا إِلَافَ فَرْيَشَ *

إِلَافِهِمْ رَحْلَةَ الشَّاءِ وَالصَّيْفِ *

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ *

1. Bunu da Kurayş'ın uzlaşması, hallerinin düzene girmesi için yaptı.
 - Niçin yaptı?
2. Yaz ve kış, alışveriş için göçüp konarak yolculuk ederlerken uzlaşıp düzene girmeleri için.
 - Kim yaptı?
3. Artık kulluk edin bu evin Rabbine.
 - Nasıl bir Rabb'e?
4. Öyle Rab ki doyurdu da kurtardı sizi açlıktan ve emîn etti sizi korkudan. (Abdül-baki Gölpınarlı Meali)

Görüldüğü gibi ayetlerin manaları kopuktur ve ne hakkında bahsedildiği güçlkle anlaşılabilir. Nitekim ayetler arasında birbirinin manasını tamamlayan kelimeler ayet duraklarıyla bölünmüştür ve yapılan tercüme de buna aldanıp ayetlerin fasılalarına göre gerçekleşmiştir.

Konunun daha iyi anlaşılması için Rusça meallerden de örnek vermek istiyoruz:

1. Ради единения курайшитов,
2. единения их во время зимних и летних поездок.
3. Пусть же они поклоняются Господу этого Дома (Каабы),

4. Который накормил их после голода и избавил их от страха. (E. Kuliev Meali)¹⁵⁸

Diğer mealler de verdiğimiz bu mealden farklı olmadığı için sadece buradaki bir örnekle yetinmek istiyoruz.

Birinci ayette fail gizli kalmış, Kureyş anlaşmasının ne olduğunu açıklayan ikinci ayetten koparılmıştır. Üçüncü ayetteki “Rabb” kelimesinin sıfatı dördüncü ayette geçmektedir fakat bu iki ayet de birbirinden ayrı tercüme edilmiştir. Bununla beraber birinci ve ikinci ayet ile üçüncü ve dördüncü ayet arasında gizli bir şart edatı vardır. Yani “madem Allah size böyle bir nimette bulundu sizde ona kulluk edin” şartı. Şimdi biz bütün bunları göz önünde bulundurarak sureyi tekrar tercüme edelim:

1 – 4. (Mademki Allah), Kureyş’in, yaptığı anlaşma ile onların kış ve yaz yolculuklarını güvenle yapmalarını sağlamıştır. O halde onlar, kendilerini aç iken doyuran ve her türlü korkudan güvende kılan bu Ev’in Rabbine ibadet etsinler.

Kur’ân-ı Kerîm mealleri oluşturulurken ayetlerin manaları fasılalara göre yapılması ve meallerdeki her ayetin numaralandırılması, anlamı bozan en önemli sebeplerden biridir. Nitekim verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere mananın bütünlüğü fasılalara ve numaralara göre değil pasajdaki bağlama göredir. Ayet duraklarına riayet ederek meal vermeyi örneklerle çoğaltabiliriz fakat maksat hâsıl olduğu için buna gerek duymuyoruz. Bununla beraber meallerde başka örneklerle bakmak isteyenler karşılıklı konuşmalara, duaların yer aldığı yerlere ve kısa ayetleri içeren surelere bakabilirler. Çünkü bu tür yerlerde genelde mealler sözün akışına ve bağlamın

¹⁵⁸ 1. Kureyşlilerin birleşmeleri için/uğruna. 2. Yaz ve kış yolculuklarındaki birleşme. 3. Bu evin (Kâbe) Rabbine ibadet etsinler. 4. Ki O onların açlıktan sonra doyurdu ve onları korkudan kurtardı.

bütünlüğüne göre değil ayetlerin duraklarına göre yapılmıştır ki bu da tabiatıyla maların kesik ve anlamsız olmasına yol açmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’in sözlü metin olması nedeniyle yazılı metne özgü imla işaretleri (soru işareti, tırnaklar, konuşmada konulan çizgi vb.) bulunmamaktadır ve pasajın anlaşılması tamamıyla zorlaşmıştır.¹⁵⁹

2. E/M/R Fiili Hakkında Bazı Mülâhazalar

Arap dili, bilindiği gibi, Sami dillerdendir. Dillere mahsus ortak özelliklerden birisi de zaman akışıyla bazı kelimelerin anlam değişikliğine uğramasıdır. Arapça bu konuda istisna değildir. İncelemek istediğimiz “E-M-R” fiili anlam değişimine uğramış kelimelere güzel bir örnektir. “Vahiy Geleneğinde E-M-R Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi” konulu tezinin başarıyla savunan Alie Aptourachman tez çalışmasında “E-M-R” fiiliyle alakalı sonuç kısmında şu kanaata varmaktadır:

“... *emr* kökünün modern İbranîce sözlüklerdeki karşılıklarını inceledik ve bu kökün günümüz İbranîce sözlüklerinde hâlâ kök anlamını koruduğunu gördük. Daha sonra bu kökün Eski Ahit’teki kullanımlarını tespit ettik ve şu sonuca vardık: *Emr* kökü Eski Ahit’te de kök anlamını büyük ölçüde korumuştur. Buna göre *Emr* kökü Eski Ahit’te toplam 5308 kez geçmektedir ve bu kullanımlardan 4874’ü kök anla-

¹⁵⁹ Bu konuyla alakalı şu eserlere bakılabilir: Düccane Cündioğlu, *Kur’ân Çevirilerinin Dünyası*, Kapı yay., İstanbul – 2011, s.11-15; Halil Hacımüftüoğlu, *Kur’ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu*, İz yay., İstanbul - 2008, s.222-224.

mında, yani “söylemek” anlamındadır. Ayrıca *Emr* kökü Eski Ahit’te cevap vermek, söz vermek, düşünmek gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

... Günümüz Süryanîce (Aramîce) sözlüklerinde *emr* kökünü inceledik ve *emr* kökünün günümüz Süryanîce sözlüklerinde de asıl anlamının “demek”, “söylemek” olduğunu, bu köke Süryanîce sözlüklerde “emir” anlamının verilmediğini gördük. Daha sonra bu kökün İncillerdeki anlamlarını tespit ettik. Buna göre *emr* kökü, İncillerde demek, söylemek, haber vermek, konuşmak, anlatmak, cevap vermek, düşünmek ve kuzu gibi anlamlarda kullanılmıştır. Bu kökün İncillerdeki kullanımlarının çok büyük bir kısmı Eski Ahit’te de olduğu gibi “söylemek”, “demek” anlamındadır.

Bu konuda özellikle hassas davranmamızın sebebi ise bu köke sonradan kazandırılan “emretmek” anlamının zamanla kökün asıl anlamının yerini almış olmasıdır.”¹⁶⁰

“E-M-R” fiilin “söylemek” anlamı göz ardı edildiği için bazı ayetler yanlış anlaşılabilir. Buna bir örnek vererek görüşümüzü izah ve teyit etmek istiyoruz:

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاَهَا تَدْمِيرًا

“Biz bir kenti helâk etmek istediğimiz zaman onun varlıklarına emrederiz, orada kötü işler yaparlar, böylece o ülkeye (azâb) karâr(ı) gerekli olur, biz de orayı darmadağın ederiz.”¹⁶¹ (S. Ateş Meali)

¹⁶⁰ Daha geniş bilgi için bkz.: Alie Aptourachman, *Vahiy Geleneğinde E-m-r Kökünün Semantik Açısından İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2002.

Burada açıkça görüldüğü gibi Allah (c.c.) bir kentin sakinlerini cezalandırmak istediği zaman orada yaşayan zevkine düşkün zenginelere fesat çıkarmaları için emretmektedir. İnsanların kötülük yapmaları için Allah nasıl emredebilir ki?

“Çirkin bir iş işledikleri vakit, “Biz atalarımızı bunun üzerinde bulduk, Allah da bize bunu emretti” derler. De ki: “Şüphesiz, Allah çirkin işleri emretmez. Siz bilmediğiniz şeyleri Allah’ın üzerine mi atıyorsunuz?”¹⁶²

Şimdi burada Rusça meallerden örnek vermek istiyoruz. İncelediğimiz meal-ler bu ayeti genel olarak iki türlü anlamışlardır. Bir kısım mealciler

“Biz bir kenti helâk etmek istediğimiz zaman onun varlıklarına emrederiz, orada kötü işler yaparlar, böylece o ülkeye (azâb) karâr(ı) gerekli olur...”

yani “Allah’ın kötülük yapmaları için emretmesi” yönünde görüşlerini beyan etmişlerdir. Mesela Kraçkovskiy bu ayeti böyle anlamıştır:

“А когда Мы желали погубить селение, Мы отдавали приказ одаренным благами в нем, и они творили нечестие там; тогда оправдывалось над ним слово, и уничтожали Мы его совершенно”.¹⁶³

Diğer bir grup ise

“Biz bir kenti helâk etmek istediğimiz zaman onun varlıklarına emrederiz de orada (bu emre rağmen) itaatden çıkarlar. Böylece o ülkeye (azâb) karâr(ı) gerekli olur...”

¹⁶¹ İsra Suresi, 16.

¹⁶² A’raf Suresi, 28.

¹⁶³ Ne zamanki biz bir yerleşim yerini imha etmek istersek, Biz refah içinde yaşayanlar emir verirdik ve onlar orada çirkin işler yaparlardı. Onlar hakkında söz haklı çıkmaktaydı ve onu darmadağın ederdik. Ayete benzer mana verenler ise şunlardır: Muntahab; Valeriya Porohova; Magomed-Nuri Osmanov; Betsi Şidfar.

yani Allah’ın bir kentin varlıklarına itaatı emretmesi ve onların itaata uymamaları, itaatsizlikten de bütün kentin helak edilmesidir. Bu manada anlayanlardan biri Kuliev’dir:

“Когда Мы хотели погубить какое-либо селение, то повелевали его изнеженным роскошью жителям покориться Аллаху. Когда же они предавались нечестию, то относительно него сбывалось Слово, и Мы уничтожали его полностью”.¹⁶⁴

Görüldüğü gibi her iki grup da anlamı bizim doğru bulduğumuz manadan farklı anlamışlardır. Bir grup “Allah’ın refahta olanlara kötülüğü emretmesi” diğer grup ise “refahta olanlara itaatı emretmesi” ve onların “isyanı” şeklinde anlamışlardır. Hâlbuki “E-M-R” fiilinin söylemek anlamı verilirse anlam daha iyi ve belirgin hale gelir. Dolayısıyla ayetteki “أَمَرْنَا - emernâ” fiiline zevkine düşkün zenginleri “söz sahibi kılarız” diyebiliriz. Böylece onlar memleketin başına gelince “hakkındaki hükmümüz gerçekleşir de oranın altını üstüne getiririz” ifadesi yerini bulmuş olur.

3. İstılahların Etkisi Altında Kalmak

Bilindiği gibi İslam’ın gelişiyile Arap dili birtakım değişikliklere uğramıştır. Bazı kelimeler artık ek anlamlar, yeni anlamlar taşır hale gelmiş, bazıları da ıstılahlaş-

¹⁶⁴ “Biz bir kenti helâk etmek istediğimiz zaman onun varlıklarına emrederiz de orada (bu emre rağmen) itaatden çıkarlar. Böylece o ülkeye (azâb) karâr(ı) gerekli olur...” Bu manaya benzer bağlamda anlayanlardan bazıları: Dmitriy Boguslavskiy; Gordiy Sablukov ve Abu Adel.

mıştır. Mesela fıkıh, salât, zekât kelimeleri ıstılahlaşmış kelimelerden bazılarıdır. Tabi ki ister istemez bu kelimeler eski anlamlarını arka plana itivermiştir ve bu kelimeleri duyduğumuz zaman akla gelen ilk anlam ıstılah anlamı olmuştur. Düşülen bu tür hata konusunda meal mütercimleri de istisna değildir. Bu kısımda konuyla ilgili açıklama sağlayacak bir örnek üzerinde durmak istiyoruz. Örneklememizi zekât kelimesi üzerinde yapacağız.

Bazı mealciler zekât kelimesini Kur’ân’ın her yerinde terim anlamıyla tercüme etmişlerdir. Hâlbuki bu kelime Kur’ân’da bulunduğu yer ve konu bağlamına göre, değişik manalarda kullanılmıştır. Bu anlamları, Arapça sözlüklerde yer alan biçimiyle, değişik surelerde görebilmekteyiz.¹⁶⁵ Mesela Fussilet Suresinin 7. ayetinde sözlük anlamında, “temel anlam” olarak kullanılmıştır. Bu ayette, en azından bildiğimiz “sahip olunan mal ve paranın kırkta birinin, her yıl sadaka olarak dağıtılmasını öngören İslâm’ın beş şartından biri” anlamında değildir:

الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

Onlar ki zekât vermezler ve onlar âhireti de inkâr ederler. (Süleyman Ateş Meali)¹⁶⁶

Bu ayette geçen “الَّذِينَ” ifadesi kimleri kastetmektedir? Bir önceki ayete baktığımızda “الَّذِينَ” den maksadın müşrikler olduğunu görüyoruz:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَاستَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ

¹⁶⁵ Bu konuyla alakalı daha geniş bilgi için Salih Akdemir danışmanlığında Mustafa Harput’un “z-k-y” ve “s-d-k” köklerini konu edinen doktora tez çalışmasına bakılabilir. Tezimizi yazdığımız esnada Mustafa Harput tezini bitirmek üzereydi.

¹⁶⁶ Fussilat Suresi, 7.

De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana, tanrınızın bir tek Tanrı olduğu vahyediliyor. O'na doğrulun (O'na yönelerek işlerinizi düzeltin), O'ndan mağfi-ret dileyin. (O'na) **Ortak koşanların vay haline!**" (S. Ateş meali)¹⁶⁷

Şimdi sorulması gereken önemli bir soru vardır; o da, müşriklerin zekât vermekle yükümlü olup olmadıkları sorusudur. Allah (c.c) onları, yaptıkları daha doğru-su yapmadıkları hangi tavırları nedeniyle kınamaktadır?

Bu meselenin fikhî yönünü uzun uzadıya incelemek mümkün ise de biz burada tefsir kaynaklarımızın bu mevzudaki görüşlerini ve bu ayeti nasıl tefsir ettiklerini incelemek istiyoruz. Tefsir kaynaklarımız bu konuda birkaç görüş belirtmektedir, onlara göre zekât kelimesi burada şu anlamlarda kullanılmıştır:

- a) “Kelimeyi tevhidi söyleyerek şirkten temizlenmezler”,
- b) “Zekâtın farz olduğuna inanmazlar”,
- c) İstilah anlamdaki “zekâtı vermezler”,
- d) “Tasaddukta bulunmazlar”,
- e) “İşlerini temizlemezler/kötülüklerden kaçınmazlar”.¹⁶⁸

Tefsirlerde gördüğümüz bu farklı görüşler meallere çok fazla yansımamıştır. Az da olsa bunu dikkate alan çalışmalar bulunmaktadır. Mesela M. Esed bu ayeti farklı tercüme etmiştir:

Say thou, [O Prophet:] "I am but a mortal like you. It has been revealed to me that your God is the One God: go, then, straight towards Him and seek His for-

¹⁶⁷ Fussilet Suresi, 6.

¹⁶⁸ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, XX/379-380; El-Bağavi, Ebu Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mesud, *Ma'alimu't-Tenzil*, Daru Tayyibe, Riyad – 1409, VII/164.

giveness!" And woe unto those who ascribe divinity to aught beside Him, [and] those who do not spend in charity:

For it is they, they who [thus] deny the truth of the life to come! (Muhammed Esed)¹⁶⁹

Rusça mealleri inceleyecek olursak tablonun Türkçe meallerden farklı olmadığını görürüz. Ne yazık ki Rusça mealler de buradaki “zekât” kelimesinin fikhî anlamda olduğunu yansıtmaya çalışmışlardır. Mesela Kuliev “zekât” kelimesini fikhî anlamda yansıtmıştır:

6. Скажи: Я - такой же человек, как и вы. Мне внушено в откровении, что ваш бог - Бог Единственный. Идите к Нему прямым путем и просите у Него прощения. И горе многобожникам,

7. которые не выплачивают закята и не веруют в Последнюю жизнь.¹⁷⁰

Burada açıkça görülüyor ki Kuliev de, tıpkı Süleyman Ateş gibi, “zekât” kelimesini fikhî anlamda anlamıştır. İncelediğimiz diğer mealler de aynı hataya düşmüşlerdir.

¹⁶⁹ (De ki, (Ey Muhammed) "Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. Bana tanrınızın yalnızca Tek Tanrı olduğu vahyedilmiştir, öyleyse O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin!" O'ndan başkasına ilahlık yakıştıranların vay haline! (vay haline) karşılıksız harcamadan kaçınanların!; işte böyleleridir ahireti inkar edenler!) ayrıca bkz.: M.M. Pickhtall Meali.

¹⁷⁰ 6. De ki: ben de sizin gibi bir insanım. Bana, sizin tanrınızın tek olduğu vahyolundu. O'na doğru yolla gidin ve O'ndan af dileyin. Ve müşriklerin vay haline, 7. ki onlar zekât vermezler ve ahret gününe inanmazlar.

Sablukov ise, kelimenin kök anlamına dikkat çekerek “которые не дают очистительной милостыни - Onlar ki temizleyici sadakayı vermezler” diye çevirmiş, ancak başka, büyük bir hataya düşmüştür. Ehemmiyeti açısından Fussilet Sure-
sinin 6. ve 7. ayetlerini Sablukov’un mealinden inceleyelim:

5. Скажи: я такой же человек как и вы; мне сказывается в откровении, что Бог ваш есть единый Бог; к нему прямо идите и у Него просите прощения; горе многобожникам,

6. Тем, которые не дают очистительной милостыни, - им, неверующим в будущую жизнь!¹⁷¹

Ayetin meali dikkatlice okunduğunda temizleyici sadakayı, ahiret gününe inanmayan müşriklere vermezler anlamı çıkıyor. Musteşrik mealciler çoğu zaman sadece kaynak dili bilmenin yeterli olacağı kanaatiyle bu tarz hatalara düşebilmektedirler. Hâlbuki bir meal çalışması için sadece kaynak ve erek dili bilmek yeterli değildir. Doğru bir tercüme için her iki dilin, hem kaynak dilin hem de erek dilin kültürlerine de hâkim olmak şarttır.

Şiirsel uslûbu olduğu için eleştirilen Şumovskiy’nin meali bu ayetin manasını çok güzel yansıtmıştır:

Скажи: «Я только увещаю, я — человек, подобный вам.

Возвещено мне было — сердцем вознесся я к святым словам, —

Что Бог для нас — Господь единый. Так устремляйтесь вы к

Нему,

¹⁷¹ 5. de ki: ben de sizin gibi bir insanım; Tanrı’nın tek olduğu bana vahyolunuyor; ona dosdoğru gidin ve ondan af dileyin; müşriklerin vay haline,

6. Onlara ki, onlar temizleyici sadakayı vermezler, - onlara, ahiret gününe inanmayanlara!

Несите просьбу о прощении к Творцу и Богу своему.

И горе, горе многобожным: от очищения бегут

И веры в жизнь за смертным часом они в себе не берегут». ¹⁷²

Konumuzla alakalı olması itibariyle bizim için son iki satır önem taşımaktadır. Son iki satırın üzerinde durmak istiyoruz:

“Vay haline, müşriklerin vay haline: arınmaktan kaçıyorlar

Ölüm sonrasına olan imanı da içlerinde korumuyorlar”

Bizim de dikkat çekmek istediğimiz nokta burasıdır. Kanaatimizce bu ayette geçen “**zekât**” kelimesinin manası “**arınmaktır**”. Yani “zekât” kelimesi burada ıstılahî manada değil sözlükte kullanılan temel anlamıyla kullanılmıştır. ¹⁷³

¹⁷² De ki: ben sadece uyarıyorum, ben, sizin gibi bir insanım.

Bana vahyolundu – kutsal sözlere yürekten yücelerek, -

Bizim için tanrı – tek tanrıdır. O zaman Allah’a acele edin,

Af dileğinizi tanrı ve yaratıcınıza götürün.

Vay haline, müşriklerin vay haline: arınmaktan kaçıyorlar

Ölüm sonrasına olan imanı da içlerinde korumuyorlar.

¹⁷³ İşte bu yüzden Şumovski’ nin mealini daha önceki bölümlerde hoşumuza gittiğini ve güzel olduğunu belirtmiştik.

III. BÖLÜM

BAŞARILI BİR RUSÇA KUR'ÂN ÇEVİRİSİNİN OLUŞTURULMASI İÇİN DİKKATE ALINMASI GEREKEN UNSURLAR

Zikredeceğimiz unsurlar sadece Rusça yayınlanan mealler için geçerli değildir. Bu unsurlar, çeviribilim ve Kur'ân'ın erek dile çevrilmesinde dikkat edilecek genel kurallar olduğu için her dildeki meallere uygulanabilir. Meal yazarlarının bu kriterleri göz önüne aldıkları zaman daha başarılı bir meal yazabileceklerine inanmaktayız. Nitekim bazı meal yazarlarının zikredeceğimiz kriterlere çalışmalarında uyamadıkları ve uygulayamadıkları görünmektedir.

A. NÜZUL SEBEPLERİNİ DİKKATE ALMAK

1. Anlam - Bağlam İlişkisini Dikkate Almak

Bağlamı, açık veya imalı bir şekilde de olsa semantik çalışmaların dışında bırakan dilbilimcilerin var olduğu bir vakıadır. Her ne kadar dilbilimciler bu duruma farklı izahlar getirirler de kuşkusuz bu dışlamanın gerçek nedeni, bağlamı tatmin

edici bir şekilde ele almanın teorik ve pratik yönden büyük zorluklarının bulunmasıdır.¹⁷⁴

“**Durum bağlamı**”¹⁷⁵ terimi, iki araştırmacı uzmanla yakından ilgilidir. Bunlardan ilki, antropolog B. Malinowski, diğeri ise bir dilbilimci olan J.R. Firth’dür. Her ikisi de anlamı, dilin içinde kullanıldığı bağlam yoluyla ifade etme konusuyla ilgilenmişlerdir. Malinowski şu açıklamada bulunuyor: “Yaşayan dillere, durum bağlamından koparılmış ölü diller gibi muamele edilmemelidir; aksine, bu diller, insanlar tarafından avlanmak, ürün yetiştirmek, balık aramak vs. için kullanılıyor olarak görülmelidir.”¹⁷⁶

Büyük Britanya’daki ilk genel dilbilim profesörü olan J.R. Firth, Malinowski’ye minnettarlığını bildirdikten sonra O’nun görüşüne katılmadığını ifade eder. Malinowski’nin ‘durum bağlamı’ görüşünün konuya yapılacak daha doğru ve tam bir dilbilimsel yaklaşım için yeterli ve tatmin edici olmadığını düşünür. Firth durum bağlamını, dilbilimcilerin elinde bulunan ve kullandığı pragmatik kategoriler türünden olan teçhizatın bir parçası olarak görmeyi tercih eder.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Bağlamı gereksiz görenlerin görüşleri ve Palmer’in buna verdiği cevapları için bkz.: Frank Robert Palmer, *Semantik, Yeni Bir Anlambilim Projesi*, (çev. Ramazan Ertürk), Kitabiyat yay., Ankara – 2001, s.59-63.

¹⁷⁵ Context of situation.

¹⁷⁶ Frank Robert Palmer, s.63.

¹⁷⁷ Firth şu kategorileri önermektedir:

- Katılanların ilgili nitelikleri (kişiler, kişilikler)
- İlgili objeler.
- Sözel aksiyon etki ve sonuçları.

Kur’ân-ı Kerîm’in amaçladığı ana hedeflerden biri de hiç şüphesiz ki insanların saadeti dareynidir. Dolayısıyla onun asıl hedefi, insanı mutlu etmek için icap eden ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu ihtiyaçların yerine getirilmesi esnasında bazen ayetlerin inişi bir kısım sebeplere bağlı kalmıştır. Bu özelliğinden dolayı Yüce Mevla tarafından indirilen Kur’ân-ı Kerîm’i iki kısma ayırmak mümkündür. Bunlardan bir kısmı; ayetlerin inişi bir sebebe bağlı olmadan, herhangi bir vak’a ortaya zuhur etmeden nazil olan ayetler grubudur. Diğer bir kısmı ise Peygamberimizin risaleti zamanında muayyen bir sebebe bağlı olarak inen ayetlerdir. Dolayısıyla Esbab-ı Nüzul ilminin alanı ikinci kısmı kapsamaktadır. “Esbab” ile “Nüzul” tamlamasından oluşan “Esbab-ı Nüzul”¹⁷⁸, tefsir edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Kur’ân-ı Kerîm’in doğru anlaşılması için hayati bir değer taşımaktadır. “Esbab-ı Nüzul” sözlük anlamı itibariyle “iniş sebebi” manasındadır. “Esbab-ı Nüzul” terim olarak ise “Hz. Peygamber’in risalet döneminde vuku bulan ve Kur’ân’ın bir veya birkaç ayetinin yahut

¹⁷⁸ Sözlük anlamları ise: “esbab” (اسباب) sebep (سبب) kelimesinin çoğuludur. Sebepe kelimesi Arapça’da; kendisi aracılığı ile başka şeye ulaşılmasında vesile olan her şey, yol, işaret, metot manalarını taşımaktadır. (Bkz.: Er-Rağip el-İsfahani, *el-Müfredât fî Ğarîbil’l-Kur’ân* (thk. Muhammed Halil Aytani), Darül Ma’rife, Beyrut – Lübnan, 2005).s.226; Heyet, *el-Mu’cemu’l-Vasît, Daru’d-Da’ve*, 5. baskı Hicri 1329, s. 411-412. Nüzul ise (نزول) nezele (نزل) filinin mastarıdır. Kelimenin asıl anlamı yüksek yerden çökme, alçalmayı ifade eder (El-İsfahani, 490-492). Daha geniş anlamları için Bkz.: İbn Menzur, *Lisânu’l-Arab*, Darus-Sadır, Beyrut – hicri 1300, XI/656 ve devamı). Fakat hemen şunu da ifade edelim ki meseleyi sebep-müsebbeb olarak ele aldığımızda temel esaslar açısından bazı eksiklikler olduğunu görürüz. Nitekim sebebin olmadığında müsebbebin de olmayacağı tabiidir. Bu ise o sebepler olmasaydı bu ayetle inmezdi anlamına gelir ki böyle bir iddiada bulunmak katiyen doğru değildir.

bir suresinin inmesine yol açan olayı, durumu ya da soruyu ifade etmek üzere kullanılır”.¹⁷⁹

Esbab-ı Nüzul’e delalet eden tabirler delaletleri açısından farklılık arz etmektedir. Bazen açık ifadeler kullanılır. Örneğin: “سبب نزول هذه الآية” bu ayetin nüzul sebebi şudur...”. Bazen sebep kelimesi açık ifade edilmez ama “fa-i sebebiyye” gelir. Örneğin: “فأنزل الله هذه الآية” bunun üzerine Allah şu ayeti indirdi...” veya “فنزلت هذه الآية” (bu hadise üzerine) şu ayet nazil oldu...”. Bazen de Peygamber (a.s.)’den bir şey sorulur ve cevaben ayet nazil olur. Fakat bu olay daha sonra rivayet edilirken ne “sebeb” kelimesi geçer ne de “fa-i sebebiyye”ye rastlarız. Lakin hadiseden anlaşılır ki ayetin sebep nüzülü o sual olmuştur. Örneğin “وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ” gibi ifadeler gerçekten sebebi nüzule delaleti açısından kesinlik ifade ederler. Fakat bunun dışında kullanılan tabirler ve durumlar ihtilafa mahal açmaktadır.¹⁸⁰

Yirmi küsur sene içerisinde parça parça nazil olan Kur’ân-ı Kerîm’de, Ebu'l A’la el-Mevdudi’nin de dediği gibi,¹⁸¹ yazın metinlerde alışık olduğumuz “giriş-

¹⁷⁹ TDV İslam Ans., Esbab-ı Nüzul maddesi, (madde yazarı Muhsin Demirci), İstanbul – 1995, XI/360; Ayrıca, Esbab-ı Nüzulü detaylı bir şekilde Ahmet Nedim Serinsu ele almıştır. İlk önce doktora tezinin konusu olmuş daha sonra da 1994 senesinde “Kur’ân’ın Anlaşılmasında Esbab-ı Nüzul’ün Rolü” başlığı altında kitap olarak yayınlanan bu eser Esbab-ı Nüzul hakkında yararlı bilgiler sunmaktadır. Bkz.: Ahmet Nedim Serinsu, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Esbab-ı Nüzul’ün Rolü*, Şûle yay., İstanbul – 1994.

¹⁸⁰ Örneğin “نزلت هذه الآية في كذا” tabiri geçerse artık bu katiyet ifade etmez. Daha geniş bilgi için bkz.: ez-Zerkani, Muhammed Abdü'l-Azim (thk: Fevvaz Ahmed Zümerli), *Menahilü'l-İrfan fî Ulumi'l-Kur’ân*, Darü'l-Kitabi'l-Arabiyy, Beyrut – 1995, I/96 ve devamı.

¹⁸¹ Ebu'l A’la el-Mevdudi de bu sorunu fark ederek meramını şöyle dile getirir: “Okuyucu, Kur’ân’ı incelemeye başlamadan önce, O’nun okunan diğer kitaplardan farklı ve eşsiz bir kitap olduğunu aklından çıkarmamalıdır. Sıradan kitapların aksine Kur’ân, edebî bir sıraya göre tertip edilmiş belirli konular hakkında bilgi, fikir ve tartışmaları ele almaz. Bu nedenle

gelişme-sonuç” kuralını aramak yanlıştır. Metnin kurgusu, birbiriyle irtibatlı ve fakat müstakil parçalar halinde olup ayetler farklı zamanlarda, farklı mekânlarda, farklı konularda ve farklı topluluklara hitaben nazil olmuştur. Konuşma diliyle ifade edilen pasajlardan meydana gelen ve kronolojik sırasına göre (nüzul sırasına göre) düzenlenmemiş olan Kur’ân, bu nedenle günümüz okurunun beklentileriyle bir tezat teşkil edebilmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’in bu özellikleri gerçekten de O’nun doğru anlaşılması bakımından kesinlikle göz önünde bulundurulması gereken hususlardır.

Kur’ân-ı Kerîm’in Sözlü Hitap Oluşu

Kur’ân’ı doğru anlamamızı sağlayan en önemli özelliklerden biri de şüphesiz ki O’nun sözlü metin olma özelliğini daima aklımızda tutmamızdır. Bu özellik genelde dikkate alınmadığı içindir ki, ayetler arasındaki bağlantılar başarılı bir biçimde kurulamamaktadır.¹⁸²

Kur’ân’a yabancı olan kişi, O’nunla ilk karşılaştığında, bölümler ve kısımlara ayrılmamış veya farklı konuların farklı bir şekilde ele alınmamış ve hayatın farklı yönleri ile ilgili emirlerin düzenli bir şekilde verilmemiş olduğunu görünce şaşkınlığa düşer... İşte bu nedenle yabancı bir okuyucu, kendi kitap anlayışına hiç uymayan bu tip şeylerle karşılaştığında şaşkına döner. Kur’ân’ın, ayetleri arasında hiç ilgi ve bağlantı veya konularında süreklilik bulunmayan bir kitap olduğunu, anlaşılmaz bir şekilde çeşitli konuları ele aldığını veya kelimenin kabul edilen anlamıyla bir kitap olmadığı halde, kitap şeklinde düzenlendiğini düşünmeye başlayabilir”. (Mevdudi, Ebu’l-E’la, *Tefhimu’l-Kur’ân*, Daru’l-Kalem, Kuveyt – 1987, I/7-9.)

¹⁸² Bu konu ile alakalı daha geniş bilgi için bkz.: Cündioğlu, Düccane, Kur’ân Çevirilerinin Dünyası, s.3-9; Düccane Cündioğlu, *Kur’ân’ı Anlama’nın Anlamı Hermenötik Bir Deneyim*, Tıbyan yay., İstanbul – 1995, s.117-125. Ayrıca Akdemir’in Son Çağrı Kur’ân mealinin giriş kısmına bakılabilir (Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur’ân*, Ankara Okulu yay., Ankara – 2009).

Dolayısıyla Kur’ân’ın doğru anlaşılabilmesi için onun hitap üslubunun bilinmesi, ayetlerin arka planının göz önüne alınması ile mümkün olur. Hitap üslubu demişken kısaca şunu söylemeden geçemeyeceğiz. Dilin sözlü ve yazılı kullanım olarak karşımıza çıkan iki yönü vardır. Günlük hayatta kullanılan dil “konuşma dili” olarak adlandırılır. Sözlü bir metinde, muhatap dinleyicidir. Anlam dinleyiciyi hesaba katmadan şekillenmez. Bu tür metinlerde anlam genellikle ibarenin sınırlarını aşar. O sözü “kimin” (Allah, melek, mümin, kâfir, müşrik, münafık vb.) söylediği, “kime” (mümine, kâfire, müşriğe, münafıka vb.) söylediği, “nerede” (Mekke mi Medine mi?) söylediği, “ne zaman” (savaş anında, barış anında vb.) söylediği, “niçin” (ayetin nüzul sebebi, yani bu hitap özel duruma göre mi yoksa genel duruma göre mi anlam kazanacak,) söylediği anlamın belirlenmesinde önemli bir rol oynar.

Eğitim öğretim hayatında, eserlerde, dergilerde ve tamamen yazıda kullanılan dil ise “yazı dili”dir. Yazınsal bir metinde anlam genellikle okuyucudan bağımsızdır. Dolayısıyla anlam cümlelerin sınırları içerisinde teşekkül etmek durumundadır. Anlatılmak istenilen şey belli bir mantıksal dizgi içerisinde, bir bütünlük gözetilerek, giriş, gelişme ve sonuçtan oluşan bir kurgu içerisinde, mümkün olduğu ölçüde anlam boşluğu bırakılmadan anlatılır. Çünkü “okuyucu” sadece bir metinle karşı karşıyadır. Her şeyi metnin sınırları içerisinde anlamak durumundadır. Bu yüzden “kitabî” (yazınsal) metinlerde anlamın belirlenmesinde metin dışı unsurlara pek fazla ihtiyaç duyulmaz. Diğer bir ifadeyle söyleyecek olursak anlamın bütün yükü metnin omuzlarındadır.

Bağlamı bilen ve aynı zamanda kendisi de bağlamın bir parçası olan dinleyicinin rahatlıkla anladığı bir konuşma, yazıya aktarıldığında bağlamın dışında olan ve

bağlamı bilmeyen “okur” tarafından anlaşılmayabilir yahut yanlış anlaşılabılır. Aynı durum Kur’ân’ın anlaşılması hususunda da söz konusudur. Örneğin Bakara Suresinin 195. ayet-i Kerîmesinde:

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever” buyrulmaktadır (Diyanet İşleri Meali).

İstanbul Gazvesinde Müslümanlardan bir zat, şehrin surları içinde güvenlik içerisinde bulunan Rumlar üzerine açıktan hücum etmiş, bunu gören diğer Müslümanlar ayetinin sebebi nüzulünü bilmedikleri için (yukarıdaki ayete işaret ederek): kendi eliyle kendini tehlikeye atıyor (ألقى بيده إلى التهلكة) demişlerdi. Bunun üzerine Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî:

- Bu ayetin manası, sizin anladığınız gibi değildir. Bu ayeti biz daha iyi biliyoruz. Çünkü bu ayet, biz, Ensar topluluğu hakkında nazil olmuştur. Allah Teâlâ, Peygamberine yardım edip İslâmiyet'i galip ve muzaffer kıldığında biz artık mallarımızın başında durup onların ıslahı ile meşgul olalım, bu zamana kadar kaybolan mallarımızı yeniden kazanalım demiştik. Allah Teâlâ ise ‘Allah yolunda infak edin. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın’ ayetini indirdi.¹⁸³

Görüldüğü gibi ayet bağlamından kopararak tamamen yanlış anlaşılmıştır. Örnekte de görüldüğü üzere bağlamdan bağımsız, bağlamı göz ardı ederek Kur’ân ayetlerini anlamaya çalışmak, cümleden bağımsız olarak, cümleyi göz ardı ederek

¹⁸³ Daha geniş izahlar için bkz.: İbn Kesir, Abu'l Fida İsmail ed-Dimaşkî, *Tefsîru'l Kur'ân'il Azîm*, Daru'l-Ma'rife – 2000, I/528.

kelimeyi anlamaya/anlamlandırmaya çalışmak gibidir. Nasıl ki, onlarca anlamı olan, onlarca anlama gelebilen bir kelime bir cümlede yer aldığı anda, bir cümle dizgesinin içine girdiğinde kelimenin anlamı kesinleşiyorsa, aynı şekilde çok farklı şekilde anlaşılması/anlamlandırabilmesi mümkün olan bir ayet de aynı şekilde bir bağlama oturduğu zaman tek bir anlama gelmektedir.¹⁸⁴

Sözlü metin ile yazılı metin arasındaki inceliklere dikkat çeken Walter J. Ong, sözlü metni yazılı metne geçirdiğimizde hangi uçurumların ortaya çıkacağını şu şekilde dile getirmektedir:

“...But textualized words, written or printed, call especially for explanation because, while spoken words—which for tens of thousands of years were the only words formed in any human society—are in great part ultimately explained, given meaning (implicitly but really), by the nonverbal elements in the situation in which they are spoken—who is speaking to whom, on what occasion, with what sort of force, with what gestures, what facial expressions, and so on—these nonverbal elements are missing in a text and must somehow be made up for...”

...Fakat metinleşmiş kelimeler, yazılı veya basılı olsun, özellikle açıklama gerektirir, çünkü on binlerce yıl her insan toplumunda yegâne kelime biçimi olan konuşulan kelimeler çoğunlukla nihayetinde açıklanan, (zımnen fakat gerçek olarak) anlamaları verilen kelimeler olmuştur. Bu anlam verilme, kelimelerin konuşulduğu durumdaki sözlü-olmayan unsurlar yoluyla gerçekleşmiştir: Kim kime konuşuyor, hangi

¹⁸⁴ Dücane Cündioğlu, *Kur’ân’ı Anlama’nın Anlamı Hermenötik Bir Deneyim*, s.65-78.

münasebetle, nasıl bir dürtüyle, hangi jestlerle, hangi yüz ifadeleriyle, vb. konuşuyor. Bu sözlü olmayan unsurlar bir metinde yoktur ve bir şekilde telafi edilmelidirler...¹⁸⁵

Kur’ân ayetlerini doğru olarak anlamayı/anlamlandırmayı kendisine mesele edinen herkes “anlam”ın “bağlam” ile ilişkisini hesaba katmak zorundadır. Zira bir bağlamdan bağımsız olarak anlaşılmaya çalışılan pek çok ayet, herhangi bir sözlükte yer alan ancak bir cümle içine yerleştirilmemiş olan kelimeler gibi “birbirinden farklı” anlamlara gelmeye devam edecektir. Unutmayalım ki, bir söz aynı anda birden fazla şey söylüyor ve birbirinden farklı gönderide bulunuyorsa o söz aslında hiçbir şey söylemiyordur.

Eğer bizler Kur’ân-ı Kerîm’i sözlü (hitabî) bir metin olarak değil de bir yazın metin olarak okursak şöyle müşküllerle karşıya karşıya kalırız:

- Kur’ân metninde çelişkiler vardır.
- Kur’ân metninde azımsanmayacak ölçüde tekrarlar vardır.
- Kur’ân metninin kompozisyonunda belli bir mantık yakalamak mümkün değildir;
- Ne kronolojik bir tertiptir,
- Ne konularına göre (tematik) bir tertiptir,
- Ne de sistematik bir tertiptir.
- Buna binaen, bütün olarak Kur’ân metni iç-bütünlüğe sahip olmaktan uzaktır.
- Sure içi bütünlük yoktur.
- Mevcut formun en küçük birimleri olan ayetler bile, her zaman gerçek bir bütünlüğe tekabül etmemektedir.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Bkz.: J. Walter Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür*, Metis yay., İstanbul – 1995, s.261.

Ömer Özsoy'un zikrettiği maddelerde, Kur'ân-ı Kerîm'e yaklaşım biçiminin ve üslubunun anlamı nerelere götürdüğünü açıkça görmekteyiz. Günümüzde ister Türk dilinde ister Rus dilinde yayınlanan mealler olsun bu konuya yeterince önem verilmemektedir.

Eğer ayetlerin inişine neden olan tarihi arka plan dikkate alınmazsa veya doğru tespit edilmezse sadece Arapça'ya hâkim olmakla ayetlere doğru anlam vermek, onların manalarını gerektiği gibi yansıtmak asla söz konusu olamaz. Nitekim geri dönüp meal çalışmalarına baktığımızda – ki bazen tefsirler de dâhildir – bağlamı doğru kuramadıkları için bazı Kur'ân-ı Kerîm ayetleri yanlış anlaşılmıştır.

Bütün bunları zikrettikten sonra bağlamı yani ayetin arka planını görememe neticesinde ortaya çıkan hataları örneklendirmek istiyoruz:

Örnek 1.

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ
قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ
الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ¹⁸⁷

1. Süleyman Ateş Meali (1933-...)

Ey Âdemoğulları, **her mescit (de gidişiniz) de** süs[lü, güzel elbiseler]inizi (üzerinize) alın; **yeyin, için, fakat israf etmeyin**; çünkü O, israf edenleri sevmez. De ki:

¹⁸⁶ Ömer Özsoy, 'Çeviri Kuramı' açısından Kur'ân Çevirisi Sorunu, 2. Kur'ân Sempozyumu, Bilgi Vakfı, Ankara-1996, s.257.

¹⁸⁷ A'raf Suresi, 31-32.

"Allâh'ın, kulları için çıkardığı süsü ve güzel rızıkları kim haram etti?" De ki: "O, dünyâ hayâtında inananlarıdır, kıyâmet günü de **yalnız** onlarıdır." İşte biz, bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.

2. Diyanet İşleri Başkanlığı Meali

Ey Âdemoğulları! **Her mescitte** ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). **Yiyin için fakat israf etmeyin**. Çünkü o, israf edenleri sevmez. De ki: "Allah'ın, kulları için yarattığı zîneti ve temiz rızık kim haram kılmış?" De ki: "Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise **yalnız** onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz."

3. Diyanet Vakfı Meali

Ey Âdemoğulları! **Her secde edişinizde** güzel elbiselerinizi giyin; **yeyin, için, fakat israf etmeyin**; çünkü Allah israf edenleri sevmez. De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında, **özellikle kıyamet gününde** müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.

4. Suat Yıldırım Meali (1941-...):

Ey Âdem'in evlatları! **Her namaz vaktinde mescide giderken**, süsünüz olan elbisenizi giyinin. **Yiyin, için fakat israf etmeyin**; çünkü Allah israf edenleri asla sevmez. De ki: "Allah'ın, kulları için yaratıp ortaya çıkardığı zineti, temiz ve hoş rızıkları haram kılmak kimin haddine?" De ki: "Onlar, dünya hayatında (**iman etme-**

yenlerle birlikte,) iman edenlerindir. Kıyamet günü ise **yalnız** müminlere mahsustur. İşte Biz, bilip anlayan kimseler için, âyetleri bu şekilde açıklıyoruz.

İncelediğimiz mealler A'raf Suresinin 31. ayetinde geçen (عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) ifade-sine şu anlamları vermişlerdir: “**her mescit (de gidişiniz) de**”, “**Her mescitte/ Tüm mescitlerde**”, “**Her secde edişinizde**”, “**kulluk olsun diye yapıp-ettiğiniz her işte**”. Ayette geçen (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا) ifadesi, yukarıda görüldüğü gibi “**yiyin, için, fakat israf etmeyin**”, “[serbestçe] **yiyin için, fakat saçıp savurmayın**” şeklinde tefsir ve tercüme edilmektedir. Böylece ayetin sadece lâfzî tercümesi ile yetinmişlerdir ve zahiren bir hata görünmemektedir, fakat aşağıda da göreceğimiz gibi bu meal-lerin ayetin asıl amaçladığı hedefi ile hiçbir alakası yoktur.

32. ayette geçen (قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ) kısmının (خَالِصَةً) ifadesi meallerde görüldüğü üzere lafzın sözlük anlamı “**yalnız/yalnızca**”, temiz, saf, arındırılmış, özgü... anlamlarına gelmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi ayet-leri bağlama göre anlamlandırılmadığı takdirde ayette geçen kelimelerin birçok anlam taşıyabileceği, bizim ise bu anlam ihtimallerinden hangisini tercih etmemiz gerektiği sorunu içinden çıkılmaz bir hal alacaktır veya meallerde de gördüğümüz gibi yanlış anlam verilecektir. Yeri gelmişken burada Salih Akdemir’in *Son Çağrı* mealinde ve Mehmet Akif Koç’un “*Sebeb-i Nüzule Bağlı Anlamın Aşılmasını Kolaylaştıran Bir Unsur Olarak ‘Kur’ân Metni’: 7. A’raf Suresinin 31-32. ayetleri*” başlıklı makalesinde, bu ayetlere verdiği anlam ve bu hususa verdiği önemi zikretmeden geçemeyeceğiz.

Yukarıda verilen meallerde de görüldüğü gibi tefsir kaynaklarında geçen izahlara yer verilmemiştir. Ayetin arka planı, asıl meramı okuyucuya iletilememiştir.¹⁸⁸ Görüldüğü gibi bağlam doğru kurulmadığı takdirde sadece Arapça'ya veya Türkçe'ye hâkim olmakla anlam yansıtılamamaktadır. Maalesef aynı hatayı Rusça meallerde de görmekteyiz. Şimdi konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bazı Rusça mealleri incelemek istiyoruz:

1. Dmitriy Nikolayeviç Boguslavskiy Meali:

31 – О дети Адама! Надевайте лучшие украшения ваши, когда идете в храм. Ешьте и пейте без излишка, ибо Бог не любит впадающих в излишек.

32 – Скажи им: Кто запрещает украшения, которые Бог произрастил для рабов Своих, и вкусную пищу, данную Богом в дар людям? Эти блага принадлежат верующим в этой жизни и в особенности день воскресения. Таким образом объясняем Мы Наше учение тем, которые понимают.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Suat Yıldırım 32. ayetin (خَالِصَةً) kısmını mealine doğru yansıtmıştır (bkz.: Suat Yıldırım, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Işık yay., İstanbul - 2002). Muhammed Esed ise bu açıklamayı mealinin tefsirinde vermeyi uygun görmüştür: "... İyi ve güzel şeylerin dünya hayatında hem inananlar hem de inanmayanlara eşit şartlarda arz edildiği, ama ahrette inananlar için bu kapının kapanacağı ima ediliyor..." bkz.: Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı Meal – Tefsir*, (çev: C. Koytak; A. Ertürk), İşaret yay., İstanbul – 2002. A'raf Suresi, 32. ayetin dipnotu).

¹⁸⁹ Ey âdemoğulları! Mabede gittiğiniz zaman en iyi zinetlerinizi takınız. İsfraf etmeden iyniz, içiniz, nitekim Allah israf edenleri sevmez. Onlara de: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? Onlar, bu dünya hayatında inananlara, özellikle kıyamet gününde de onlar içindir. İşte anlayan bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.

Boguslavskiy 31. ayetin mealinin dipnotunda: “Bu ayetin sebebi nüzulü Sakıf ve Amir oğullarıyla alakalıdır. Nitekim onlar mabedi, tapınağı tavaf esnasında ne hayvanların etlerini ne de yağlı olan şeylerden yerlerdi” açıklamasını yapar. Bu bilgiyi bilmesine ve ifade etmesine rağmen yine de kaynak metne sadakatinden (!) dolayı anlamı bağlamından uzaklaştırmıştır.¹⁹⁰ Ayette zikredilen “zînetekum” (زِينَتُكُمْ) kelimesine “süslerinizi” anlamını vermiştir. Mamafih süsten maksadın elbise, örtünme olduğunu da dipnotta zikretmektedir. Ayet-i Kerîme’de zikredilen “Mescit”ten (مَسْجِدٍ) maksat Kâbe’dir, yoksa Boguslavskiy’nin dediği gibi “храм - hram”¹⁹¹ değildir. 31.ayette geçen israf (تُسْرِفُوا) kelimesi “çok yemek” anlamında değildir. Bilakis, 32.ayetten de anlaşıldığı gibi, “Allah’ın size helal kıldığı yiyecekleri kendinize yasaklama” konusunda israfı (aşırılığı) kastetmektedir. Fakat tıpkı Türkçe meallerde olduğu gibi Boguslavskiy’nin mealinde de ayetin bu yönünü görememekteyiz. Kanaatimizce Boguslavskiy’nin böyle davranması, ayetin aslına sadık (!) kalamama endişesinden dolayıdır. Aynı endişeyi aşağıda örnek olarak vereceğimiz meallerde de görmekteyiz.

2. İgnatiy Yulianoviç Kraçkovskiy Meali:

¹⁹⁰ Bkz.: 288. dipnot.

¹⁹¹ “Храм” kelimesinin sözlük anlamı: “Allah’a ibadet için inşa edilmiş bina, kilise” (Bkz.: S.İ. Ojogov, *Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*, Oniks yay., Moskva – 2008, s.696). Daha geniş bilgi için bkz.: S.A. Kuznetsov, *Bolşoy Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*, Norint yay., Sankt Peterburg – 2000, s.1453; Max Fasmer, *Etimologičeskiy Slovar Russkogo Yazıka*, Progress yay., Moskva – 1986, IV/273.

29. (31). О сыны Адама! Берите свои украшения у каждой мечети; ешьте и пейте, но не излишествуйте: ведь Он не любит излишествующих!

30. (32). Скажи: "Кто запретил украшения Аллаха, которые Он низвел для Своих рабов, и прелести из удела?" Скажи: "Это - только для тех, которые уверовали в ближайшей жизни в день воскресений". Так разъясняем Мы знамения для людей, которые знают!¹⁹²

Okuru böyle garip bir meal ile karşı karşıya terk eden Kraçkovskiy lâfzî tercüme yaparak herhangi bir izah yapmaya gerek duymamıştır. 31. ayetin metninde geçen (خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ) tabirini, “her mescitte süslerinizi alın” şeklinde lâfzen tercüme etmiştir. “Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz” emri ilahisi de lâfzen tercüme edilmiş ve asıl anlam yansıtamamıştır. (هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَمَةِ) lafzına ise “Это - только для тех, которые уверовали в ближайшей жизни в день воскресений - Onlar, bu dünya hayatında kıyamet gününe inananlar içindir.” anlamını vererek yanlış bir tercüme yapmıştır.

3. İman Valeriya Mihaylovna Porohova:

31.

О дети Адама!

Рядитесь в украшения и лучшие одежды

¹⁹² Ey âdemoğulları! Her mescitte zinetlerinizi alınız. İyiniz, içiniz ama israf etmeyiniz: nitekim O israf edenleri sevmez. De: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? Onlar, bu dünya hayatında kıyamet gününe inananlar içindir. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.

Пред тем, как отправляться к месту поклоненья;
Ешьте и пейте всласть, но в меру -
Аллах не любит тех, кто неумерен.¹⁹³

32.

Скажи: "Кто наложил запрет
На те прекрасные дары Аллаха,
Что Он низвел для тех, кто в услужении Ему,
И ту благую снедь, которою Он вас питает?"
Скажи: "Все эти блага ближней жизни -
Для тех, которые уверовали (в Бога) всей душой,
И лишь для них — в День Воскресения (на Суд)".
Так разъясняем Мы Свои знаменья
Для тех, в ком разумение живет.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Ey âdemoğulları!
En iyi süs ve elbiselerle bezenin.
Secde yerine varmadan önce;
Doya doya yiyin, için, fakat dengeli –
Allah dengesiz olanları sevmez.
De: kim yasakladı
Allah'ın o güzel nimetlerini,
Ki kendisine kulluk edenlere gönderdi
Ve sizi beslemediği o helal yiyeceği?
De: bütün bu nimetler bu dünyada –
Canı gönülden (Allah'a) inanlar içindir,
Ve sadece onlara – kıyamet gününde.
Biz böyle açıklıyoruz ayetlerimizi

Bayan Porohova “Рядитесь в украшения и лучшие одежды - En iyi süs ve elbiselerle bezenin”¹⁹⁵ tercümesini yaparak “zinet”ten maksadın sadece süs olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla ayette de amaçlanan “çıplak tavaf etmeyin, elbiselerinizi giyinin” anlamını güzel yansıtmıştır. Fakat israfın hangi anlamda kullanıldığını söylememiştir. “Всласть” (canınız istediği kadar, doya doya) açıklamasını göz önüne alarak ayetten anlaşılan “fazla yiyip – içmenin israf olduğunu” belirtmek istediği anlaşılmaktadır. 32.ayette geçen insanlığa ihsan edilen nimetlerin kime, nerede ve nasıl verileceğine dair inceliğe ise yer vermemiştir.

4. Magomed – Nuri Osmanoviç Osmanov:

31. О сыны Адама! Облачайтесь в одеяния свои, где бы вы ни совершали поклоны земные. Ешьте и пейте, но не излишествуйте, ибо не любит Всевышний излишествующих. 32. Спроси, [о Мухаммад]: " Так кто же смеет объявлять запретными украшения и пищу добрую, дарованные Аллахом рабам своим?" Разъясняй (людям): "(Блага эти) предназначены для тех, кто уверовал (в Аллаха) в этой жизни, а также и в Судный день". Так разъясняем Мы аяты людям сведущим.¹⁹⁶

Akıl sahiplerine

¹⁹⁵ Süslerle ve en güzel elbiselerle bezenin.

¹⁹⁶ Ey âdemoğulları! Yer secdelerini nerede yaparsanız yapın kendi kıyafetlerinize bürünün. Yiyin için ama israf etmeyin, nitekim Allah israf edenleri sevmez. Sor (ey Muhammed): kullarıma hibe edilen helal yiyeceği ve zineti kim yasak kılabilir ki? Açıkla (insanlara): (bu nimetler) bu dünyada Allah’a ve ahiret gününe inananlara aittir. Biz böylece anlayanlara ayetlerimizi açıklarız.

Osmanov, Boguslavskiy gibi dipnotta A'raf Suresinin 31.ayetin nüzul sebebi-
ni açıklamakta ve “29.ayette olduğu gibi burada da “mescidun” (mescit) kelimesi
kullanılmaktadır, fakat burada hac esnasındaki yerler kastedilmektedir”¹⁹⁷ ilavesini
yaparak ayetin arka planını göstermiştir. Fakat Osmanov, ayetleri tercüme yaparken
metni aktarma konusunda başarılı olamamıştır.

5. Elmir Kuliev Rafaeloğlu:

31. О сыны Адама! Облекайтесь в свои украшения при каждой мечети.
Ешьте и пейте, но не излишествуйте, ибо Он не любит тех, излишествует.
32. Скажи: «Кто запретил украшения Аллаха, которые Он даровал Своим
рабам, и прекрасный удел?». Скажи: «В мирской жизни они предназначены для
тех, кто уверовал, а в День воскресения они будут предназначены
исключительно для них». Так Мы разъясняем знамения людям знающим.¹⁹⁸

Kuliev de ayetleri Kraçkovskiy gibi sadece lâfzî olarak tercüme etmiş ve hiçbir
izah yapmamıştır.

Ele alıp incelemeye çalıştığımız Rusça mealleri genel olarak değerlendirecek
olursak 31. ayetin sebebi nüzulünü Boguslavskiy ve Osmanov vermekle beraber aye-
tin tercümesinde bunu yansıtmada yeterince başarılı olamamışlardır. Kraçkovskiy,

¹⁹⁷ Bkz.: Osmanov, s.145.

¹⁹⁸ Ey âdemoğulları! Her mescitte kendi kıyafetlerinize bürünün. Yiyin için ama israf etme-
yin, nitekim Allah israf edenleri sevmez. De: kullarıma hibe edilen helal yiyeceği ve zineti
kim yasakladı? De: Dünya hayatında inananlar içindir, kıyamet gününde ise yalnız onlardır.
Biz böylece anlayanlara ayetlerimizi açıklarız.

Porohova ve Kuliev ise bağlamdan ve sebebi nüzulden bahsetmemektedirler. 32. ayetle ilgili ise, Rusça yazılan mealler dünya hayatında müslümanların istifadesine sunulan nimetlerin Müslüman olmayanlar için de geçerli olduğunu, onların da istifa-
de edebileceklerini ancak Ahiret hayatında ise sunulan nimetlerin sadece Müslüman-
lara has olduğu düşüncesini yansıtamamışlardır.

Bağlamdan uzak kalan bu meallere bakıldığında ve anlamın bağlamdan ne ölçüde çarpıtıldığını görünce, insan, bağlamın önemini daha da iyi anlamaktadır. Aynı ayetlerin yukarıda incelediğimiz mealler dışında kalan diğer meallerde de benzer bir şekilde anlamlandırdıklarını görmekteyiz.

Şimdi buradan itibaren, A'raf Suresinin 31. ve 32. ayetleriyle ilgili Türkçe ve Rusça meallerde karşılaştığımız genel yaklaşımları sunduktan sonra, tefsir kaynaklarına göz atmak istiyoruz. Bilindiği gibi tefsir literatürümüzün zengin oluşu bütün tefsir kaynaklarını bu tezde aktarmamıza imkân vermemektedir. Dolayısıyla aynı görüşte olanları dipnotta vereceğiz:

1. **Taberi** (h. 224/310), A'raf Suresinin 31. ayetini tefsir ederken söz konusu ayete şu şekilde açıklık getirir:

يقول تعالى ذكره لهؤلاء الذين يتعرّون عند طوافهم ببيته الحرام ويبدون عوراتهم هنالك من مشركي العرب،
والمحرّمين منهم أكل ما لم يحرمه الله عليهم من حلال رزقه تبرّراً عند نفسه لربه: { يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ }
من الكساء واللباس، { عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا } من طيبات ما رزقكم، وحلّته لكم، { وَاشْرَبُوا } من حلال
الأشربة، ولا تحرّموا إلا ما حرّمت عليكم في كتابي أو على لسان رسولي محمد صلى الله عليه وسلم

Allah (c.c.) bu ayet ile çıplak bir vaziyette Beytül Haram'ı tavaf eden Arap müşriklere sesleniyor. Taberi tefsirinde açıkça görülmektedir ki ayet, müşrik Arapların bu çirkin adetlerini bertaraf etmek için inmiştir. Ayrıca aç – susuz kalarak kendilerine eziyet eden müşriklere bunun bir sevap olmadığını bildirmektedir. Bilakis Allah'ın helal kıldığı şeyleri haram kılarak aşırılığa kaçmamalarını emretmektedir:

يقول تعالى ذكره لنبيه محمد ﷺ : قل يا محمد لهؤلاء الذين أمروك أن تقول لهم : ﴿ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ﴾ . إذ عثوا⁽¹⁾ بالجواب فلم يذروا ما يُحييئونك : زينة الله التي أخرج لعباده وطيبات رزقه للذين صدقوا الله ورسوله ، واتبعوا ما أنزل إليك من ربك في الدنيا ، وقد شرّكهم في ذلك فيها من كفر بالله ورسوله ، وخالف أمر ربّه ، وهى للذين آمنوا بالله ورسوله خالصة يوم القيامة ، لا يشرّكهم في ذلك يومئذ أحدٌ كفر بالله ورسوله ، وخالف أمر ربّه .

32. ayette geçen (قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) kısmını da ele alarak (خالصة) kelimesinde kıraat farklılığı olduğunu söylemektedir. Her ne kadar ötreli okumak caiz ise de (خالصة) kelimesinin nasb okunmasını daha uygun gören Taberi, ayetin delaletinde, dünyada Allah'a iman etmeyenlerin de Allah'ın sunduğu nimetlere ortak olduklarını, fakat ahirette ise o nimetlerin sadece Müslümanlara has olacağını ifade etmektedir.¹⁹⁹ Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu görüşü paylaşan çok sayıda müfessir bulunmaktadır. Hemen hemen aynı görüşü paylaşan müfessirlerin sadece eserlerini zikredip dipnot vermekle yetineceğiz.²⁰⁰

¹⁹⁹ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, X/149-162.

²⁰⁰ Ebu's-Suud b. Muhammedi'l-Imadî el-Hanefî (thk: Abdü'l-Kadir Ahmet Taha), *Tefsiru Ebi's-Suud*, Mektebetü'l-Riyadî'l-Hadiseti, Riyad-trs, II/338-339; Ebu Muhammed Mekki b. Ebi Talip el-Kaysî, *el-Hidaye ila Buluği'n-Nihaye*, Camiatü's-Şerikah, Birleşik Arap Emir-

İmam Tusturi (h. 200-283) tefsirinde, zikri geçen ayetlerden sadece 31. ayeti kerîmenin (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ) kısmını tefsir eder. Tusturi, ayetin yorumunu yaparken beslenmenin çeşitlerinden, ilmin ve hikmetin açıklıkta; cehaletin ve isyanın toklukta gizli olduğunu söyler... yani ayetin asıl hedefi ile alakalı herhangi bir izah yapmamaktadır.²⁰¹

likleri - 2008, IV/2340-2346; Suyuti, *ed-Durru'l-Mensur fi't-Tefsiri bi'l-Me'sur*, Merkezü Lil-buhusi ve'd-Diraseti'l-Arabiyyi el-İslamiyyi yay., Kahire – 2003, VI/361-376; Mukatil b. Süleyman (v.150 h.) 31. ayeti kerîmenin (خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) kısmına daha da genel anlam vererek “kiliselere, havralara veya başka yerlere” te’vilini yapar. Mukatil b. Süleyman, b. Beşir, *Tefsir-u Mukatil*, (tah. Abdullah Mahmud Şehate), Müessesetü't-Tarihu'l Arabî yay., Beyrut – 2002, II/34; Abu Hayyan el-Endülüsi, *el-Bahru'l-Muhit*, Daru'l-Kutubi'l İlmiyyi, Beyrut – 1993, IV/291-294; Abu'l-Leys es-Semerikandi, *Bahru'l-Ulum*, Daru'l-Kutubi'l İlmiyyi, Lübnan – 1993, I/538; İbn Adil, Ebu Hafs Ömer b. Ali Ed-Dimeşki el-Hanbelî, *el-Lübab fi Ulûmi'l Kitab*, (tah. Adil Ahmed Abdulmevcud vd.), Dar'ul Kütübi'l İlmiyye, Beyrut-1998, IX/87-95; İzzu'd-Din, Aabdürrezzak b. Rizkulla el-Hanbelî, *Rumuzu'l-Kunuz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, Suudi Arabistan - 2008, II/107-111; El-Maverdi, Ebul Hasen Ali b. Muhammed b. Habib el-Basri, *En-Nüketü ve'l Uyun Tefsiru Maverdi*, Dar'ul Kütübi'l İlmiyyi, Beyrut trsz., II/217-219; Muhammed Abduh ve Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-Menâr-Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, Dâru'l-Menâr, Kahire – 1947, VIII/379-391; En-Nisaburi, Ebu'l Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed, *el-Vasit fi Tefsiri'l Kur'âni'l Mecid*, (tah. Adil Abdulmevcud, Uveys Ahmet, Abdurrahman vd.) Daru'l Kütübi'l İlmiyyi, Beyrut – 1994, II/362-364; El-Kelbi, Muhammed b. Ahmed b. Cezzî, *et-Teshil Liulumi't-Tenzil*, Daru'l-Kitabi'l Arabiyyi, Lübnan – 1973, I/299-300; El-Cevzi, Ebu'l-Ferec Cemalüddin Abdurrahman b.Ali b. Muhammed, *Zadu'l-Mesir Fi İlmi't-Tefsir*, Mektebetü'l-İslami, Dımaşk – 1984, III/186-190; Ez-Zeccac, Abu İshak İbrahim b. es-Sariy, *Meanil Kur'âni ve İrabuhu*, (tah: Abdülcelîl Abduh Şiblî), Alemu'l-Kutub yay., Beyrut – 1988, II/332-333.

²⁰¹ Et-Tusturi, Ebu Muhammed Sehl bin Abdillâh ibn Yunus bin İsa bin Abdillâh bin Rafî'i *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (tah: Taha Abdu'r-Rauf vd.), Daru'l-Haram li't-Turas, 1. baskı Kahire – 2004, s.147-148; Nesefi de 31. ayetin { عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ } kısmına " كلما صليت " eklemesini yapar. Gerçi müfessirler sebebi nüzul her ne kadar Kâbe'yi tavaf ile alakalı ise de bundan dolayı manayı ihtisar yapmaya cevaz yoktur derseler de kanaatimizce ayetin Kâbe ve tavafla alakasını zikretmesi daha münasip olacaktır. (bkz.: en-Nesefi, Ebu'l-Berekât Abdullah b.

İbn Recep Hanbelî kendi tefsirinde her ne kadar her iki ayeti tefsir etmese de 31. ayetin baş kısmında (يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) şu izahları yapmaktadır:²⁰²

أما قوله تعالى : (خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) ، فإنها نزلت بسبب طواف المشركين بالبيتِ عُرَاءً ، وقد صحَّ هذا عن ابن عباس ، وأجمعَ عليه المفسرونَ من السلفِ بعده .

“Müşriklerin Kâbe’yi çıplak tavaf ettikleri için nazil olmuştur, bu İbni Abbas’tan rivayet edilmiştir. İbni Abbas’tan sonraki müfessirler arasında bu konunun böyle olduğuna dair icma edilmiştir.”

İbn Recep Hanbelî; müfessirlere göre bu ayetin Kâbe’nin çıplak tavaf edilmesi nedeniyle indiğini, bu konuda kendi aralarında ittifakın olduğunu söylemektedir. Gerçekten de araştırmamız esnasında başvurduğumuz eserlerin neredeyse tümü aynı şeyi söylemektedir.

A’raf Suresindeki söz konusu ayetlere farklı yaklaşımlardan biri de Şankiti’dir. Tefsirinde, “Camiye gitmeden önce en iyi elbiseleri giyinmek” açıklamasını yaparken (يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) bu ayetle ifade edilmek istenen maksadın özel bir duruma binaen olabilir, o da Kâbe’yi çıplak tavaf etmeleridir... der. Müfessir bunları söyledikten sonra uzun uzadıya kıyafetten bahseder. (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ) ayetinin tefsirinde ise “yeme-içme mubahtır”...sözleriyle başlayarak birçok açıklamada bulunur. Fakat ne esbab-ı nüzul ile alakalı bir şey söyler

Ahmed b. Muhammed, *Medariku’t Tenzil ve Hakaiku’t- Te’vil (Tefsiru’n Nesefti)*, (tah. Yusuf Ali Bedivi), Daru’l- Kelimi’t-Tayyib, Beyrut 1998, I/564-565).

²⁰² Bkz.: El-Hanbelî, İbn Recep, *Ravaiut-Tefsir*, Daru’l-Asimah, Riyad – 2001, I/477.

ne de ayetin bağlamına dair izahlar yapar. (قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)
() kısmında da kıraat farklılığını zikrederek (خَالِصَةٌ) kelimesinin anlamının kıraat farklılığına göre değiştiğini ifade eder.²⁰³

Ayrıca “ يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ ” ayetinde geçen (زِينَتَكُمْ) kelimesine dikkat çekmek istiyoruz. Burada, Safi'nin de belirttiği gibi, mecaz-ı mürsel sanatı kullanılmıştır. Elbiselerinizi alın denilmesinin yerine elbisede bulunan “zinet” (süs, güzellik) halini belirten “zineteküm” kelimesi zikredilmiştir.²⁰⁴

Tefsir kaynaklarına bakıldığında zaman ayetin nüzul sebebi açıkça görülecektir. Ayetleri, sebebi nüzullerini göz önüne alarak tefsir etmek ilk müfessirler tarafından da son derecede önemsenmiştir. Yukarıda gördüğümüz gibi ayetlerin sebebi nüzulü, “Araplardan, Beytullah'ı çıplak olarak tavaf eden insanlar vardı. Hatta kadınlar bile çıplak vaziyette Kâbe'yi tavaf eder, avret yerlerine, sinekten korunmak için merkep-lerin yüzlerindeki gibi siper asar ve tavaf ederken şu beyti söylerlerdi:

“Bugün, o avret mahallinin bir kısmı veya tamamı açıktır.

Ama ben ondan açılan kısmı da helal etmem.”

İşte bu sebebe binaen Allah Teâlâ, inananlara (يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) şeklinde hitap etmiştir. Ayetin devamında ise (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ)
() aç-susuz kalarak aşırılığa gitmeden (israf etmeden) dengenin sağlanması istenmek-

²⁰³ Eş-Şankitî, Muhammed el-Emin b. Muhammed, Azbü'n-Nemir min Mecelisi eş-Şankitiyyi fi't-Tefsir, Daru ibn Affan, Kahire – 2007, VII/4112-4115.

²⁰⁴ Safi, Mahmut b. Abdir-Rahim, el-Cudul fi İ'rabil-Kur'ân, Darur-Raşid Müessesetül-İman, Dimiş – 1418 h., VIII/393.

tedir.²⁰⁵ 32. ayette de önemli bir ayrıntı vardır ki, o da, ayetin sonuna doğru (قُلْ هِيَ) للَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ Allah'ın nimetlerinin hem Müslümanları hem de Müslüman olmayanları kapsadığını, ahirette ise sadece Müslümanlara has (خَالِصَةً) olacağını bildirmektedir.

Bütün bunları göz önüne aldığımızda 31. ve 32. ayetlerin anlamı şu şekilde olmalıdır:

31-32. Ey Âdemoğulları! İbadet etmek üzere mescide (Kâbe) her gidişinizde elbiselerinizi giyinin. Yiyin, için (helal olan yiyecek ve içeceklerden kendinizi mahrum bırakarak) aşırılığa kaçmayın. Çünkü Allah, aşırılığa kaçanları sevmez. Öyleyse “Allah’ın kulları için yarattığı elbiseyi, temiz ve hoş rızıkla-
rı yasaklayan kimdir?” diye sor. “Onlar dünya hayatında (müşterek) kıyamet gününde ise sadece inananlar içindir” diye haber ver. İşte biz, bilen bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz.

Yine bu ayetlerin Rusça mealleri de bize göre şu şekilde olmalıdır:

31-32. О сыны Адама! Облекайтесь в свои одежды при каждом отправлении к месту поклонения (Кааба). Ешьте и пейте (но запрещая себе дозволенное) не излишествуйте. Ведь Аллах не любит излишествующих. Тогда спроси : "Кто запретил одежды и прекрасный удел которые Он даровал рабам Своим? Объяви: "В мирской жизни они

²⁰⁵ Bu ayetler üzerinde ayrıca bir makale yazarak Mehmet Akif Koç da durmuştur. Bkz.: Mehmet Akif Koç, *Sebeb-i Nüzule Bağlı Anlamın Aşılmasını Kolaylaştıran Bir Unsur Olarak ‘Kur’ân Metni’*: 7. A’raf Suresinin 31-32. ayetleri, İslamiyat VII (2004), sayı 1, s. 113-124.

предназначены для тех, кто уверовал (и не уверовал), а в День воскресения они будут предназначены исключительно для верующих. Так Мы разъясняем знамения людям знающим.

2. Kur’ân-ı Kerîm ve Onun “Musaddık” ve “Müheymin” Özelliği

Kur’ân-ı Kerîm insanlığın mazhar olduğu son ilahî kelâmdır. Yüce Allah, onu 610-632 yılları arasında son Peygamber Hz. Muhammed vasıtası ile öncelikle ilk nazil olduğu topluma ve o dönemden itibaren de kıyamete kadar gelecek bütün insanlığa Arapça olarak indirmiştir. Bu özelliği ile Kur’ân-ı Kerîm, ehli kitaba nazil olan ilahi kitaplardan ayrılmış olmaktadır.

Kur’ân’ın nüzulünden itibaren O’nu hakkıyla anlama çabası gösterilmiştir. Duruma izah getirecek olan Muhammed (s.a.v.) hayatta iken Kur’ân’ı anlamada ciddi bir sorun yaşanmamıştır. Çünkü Kur’ân hakkında sorusu olan kişi Hz. Peygambere gelir ve sorardı, Hz. Muhammed (s.a.v.) de cevaplardı. Muhammed (a.s.) bu dünyadan ayrılınca sahabe-i kiram ve onları takip eden nesil peygamberden aldıkları emaneti gelecek kuşağa aktarmada büyük bir titizlik ve çaba sarf etmişlerdir. Bu vakıa, inkârı mümkün olmayan bir hakikattir.

Hz. Âdem’in yaradılışından itibaren ilahi vahiylerin ve mesajların asıl amacı insanlığın Allah katında tek din olan İslam’ı²⁰⁶ tanımaları ve bunun sayesinde hem bu dünyada hem de ahirette saadet içinde yaşamalarıdır. Bu mesaj peygamberlere veya ilahi vahiylerle göre değişmemiş bilakis sabitliği ve devamlılığı için peygamber-

²⁰⁶ Ali İmran Suresi, 19.

ler gönderilmiştir. Peygamberlerin vefatlarından sonra insanlık ilahi iradeyi unutunca bir sonraki peygamber bir önceki peygamberin görevine devam etmiştir. Hedef aynı kalmış, hedefe ulaşmaya vesile olan peygamberler ve – Allah tarafından indirilen – kitap ve suhufar değişmiştir; kitap ve suhufar değişmiştir ama içerik ve amaç aynı kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında, her sonraki peygamber ve mesajı bir öncekisini doğrulamakta ve koruma altına almaktadır. Bundan dolayı sevgili peygamberimiz ve O’na indirilen son kitap Kur’ân-ı Kerîm de bir önceki peygamberleri ve mesajlarını doğrulamakta ve koruma altına almaktadır. Bunun böyle oluşu peygamberlerin ve onlara iletilen mesajların aynı kaynaktan, menbadan geldiğine delalet eder. Bu hakikat Kur’ân’da birçok kez dile getirilir:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

“Biz, sana da kendinden önce gelmiş olan kitap(ları) doğrulamak ve böylece o(nları) koruma altına almak üzere, gerçeği bildiren kitabı indirdik. O halde sen, onların arasında Allah’ın sana indirdiğine göre hükmet ve sakın, sana gelen gerçekten uzaklaşarak, onların hevâ ve heveslerine uyma. Biz, her biriniz için, bir şariat ve bir yol belirledik. Eğer Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet kılardı. (Böyle bir şeyi dilememiş olması), size verdikleriyle sizi denemek (istemesinden) dolaydır. O halde, (her biriniz) hayırlı işlerde birbirinizle yarışın; hepinizin dönüşü Allah’a olacaktır. O,

(kıyamet gününde) hakkında ayrılığa düştüğünüz konularda size (gerçekleri) bildirecektir”. (Salih Akdemir Meali)²⁰⁷

Dikkat edilirse ayette Kur’ân’a mahsus iki sıfat zikredilmektedir: “ مُصَدِّقًا ” (Musaddikan) ve “ مُهَيِّمًا ” (Müheyminen). Allah (c.c.)’ın elçilerine indirdiği kitapları doğrulaması ve gerektiği zaman onları tashih etmesi, muhtemel tahriflere karşı koruma altına alması Kur’ân’ın görevlerinden biridir. Her ne kadar bazı rivayetlerde farklı görüşler beyan edilse de bu görüşlerin gramer açısından mümkün olmadığını görmekteyiz.²⁰⁸ Bu iki kelimeyi daha detaylı biçimde ele almak istiyoruz:

- a) “Musaddık” kelimesi S/D/K kökünden tef’îl kalıbından ismi faildir. Gerçeği söylemek, doğru/gerçek olmak, hakikat olmak gibi anlamlara gelmektedir...²⁰⁹

Musaddık kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de sık geçmektedir. Kur’ân’ın beş yerinde önceki vahiyleri “tasdik etme” ve “tasdik eden bir peygamber” anlamında olup tenvinli ve tenvinsiz haliyle “ مُصَدِّقٌ ” geçmektedir.²¹⁰ On bir yerde de “ مُصَدِّقًا ” nasp haliyle zikredilmektedir. İki yer hariç²¹¹ “ مُصَدِّقًا ” kelimesi yine “önceki vahiyleri tasdik

²⁰⁷ Mâide Suresi, 48.

²⁰⁸ Mucahid’den gelen rivayete göre: Musaddık kelimesi “kutub” kelimesinin hali, müheymin ise “ileyke”de geçen “ke” zamirinin sıfatıdır ki “ke” zamiri peygamberimize mer-cidir. Detaylı bilgi için bkz.: Taberi, *Câmiu’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*, VII/485-500.

²⁰⁹ Bkz.: Louis Maluf, *el-Müncid Fi’l-Lüğati ve’l-Edebi ve’l-Ulum*, el-Matbaatu’l-Katulikiyye, Beyrut-1956, s.419.

²¹⁰ Burada şunu belirtmek isteriz ki üç yerde (مُصَدِّقٌ) Kur’ân’a iki yerde de Peygamberimize atıf edilmektedir; bkz.: Bakara Suresi, 89, 101; Ali İmran Suresi, En’am Suresi, 92; 81; Ahkaf Suresi, 12.

²¹¹ Ali İmran Suresi, 39 ve Saff Suresi, 6.

eden” anlamda kullanılmıştır.²¹² Kur’ân-ı Kerîm’de çokça geçen bu sıfatın ısrarla önceki vahiyleri tasdik ettiğini söylemesi bir tesadüf değildir.

b) Müheymin kelimesinin kökü hakkında iki görüş vardır:

- 1) Bazı dilcilere göre Müheymin kelimesi rubai mecerred olan “hey-me-ne” kökünden türemiştir. Kelime; koruyan, gözeten, kontrol eden, tanıklık eden, barındıran, doğrulayıp destekleyen ve yüce gibi anlamlara gelir.
- 2) Bazı dilciler “Müheymin” kelimesinin “korkudan emin kılmak manasında” olan (امن – E-M-N) kökünden üretilen bir ismi fail olduğu görüşündedirler. Zemahşeri bu kelimenin kökünü şu şekilde açıklamaktadır; (مفيعل) kalıbında ve “hemze” “he”ye dönüşerek (امن) sülasi mücerredten gelmiştir.²¹³ Bazı dilciler, “Müheymin” kelimenin ismi tasgir olduğunu söylemişlerdir. Fakat “Müheymin” kelimesinin Allah’ın ismi olarak Kur’ân’da geçmesi ve ismi tasgirin Allah’a izafet edilmesi nahoş olduğu için bu görüşe itibar edilmemiştir.

Her iki kökün (Musaddikan ve Müheyminen) birbirine anlam açısından yakın olduğunu görüyoruz. Allah (c.c) son kitabı Kur’ân-ı Kerîm’i daha önceki kitaplara şahit ve hâkim kılmıştır. Önceki vahiylerin bütün meziyetlerini kendinde toplamış olan Kur’ân, adeta bütün vahiylerin tamamlayıcısı rolünü üstlenmiş vaziyettedir. Bundan dolayı Kur’ân-ı Kerîm önceki vahiylerle şahit, emin ve hepsinin üzerinde hâkim kılınmıştır. Böyle büyük ve iddialı bir görevi üstlenen Kur’ân-ı Kerîm ilahi kontrol altına alınarak tağyir ve tebdilden muhafaza edilmiştir:

²¹² Bakara Suresi, 41, 91, 97; Ali İmran Suresi, 3; Nisa Suresi, 47; Maide Suresi, 46, 48; Fatır Suresi, 31; Ahkaf Suresi, 30.

²¹³ Zemahşeri, *Keşşâf*, VI/85.

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

“O Zikri (Kitap)ı biz indirdik biz; ve O'nun koruyucusu da elbette biziz!”²¹⁴

Böylece Kur’ân’ın Musaddık ve Müheymîn sıfatlarından hareketle daha önceki vahiylerin hakkında bilgi alabiliyoruz. Nitekim bu iki sıfat sayesinde kitabı mukaddesteki bilgileri tasdik ve tekzip etme imkânı doğmuş oluyor. Bu imkânı kullanarak din adamlarının katıp karıştırdığı tevil ve tefsirlerden de arınmış halini görebiliyoruz. Kur’ân’ın kendinden önceki vahiylerin doğruladığı kısımlarının Allah’ın sözü, yalanladığı kısımlarının ise din adamlarının uydurmaları olduğunu öğrenebiliyoruz.

Kitab-ı mukaddes ve Kur’ân-ı Kerîm bir arada incelenecek olursa aralarında ortak ibarelerin olduğu gibi birbiriyle örtüşmeyen ayetlerin de var olduğu görülecektir. O zaman Kur’ân-ı Kerîm’in Musaddık olması yani önceki vahiyleri tasdik edip koruması bizi Kur’ân-ı Kerîm’den önceki Kutsal Kitap’ların tahrif ve tebdile uğramadıkları sonucuna götürmez. Zaten vahiyler, insanlar tarafından değiştirilmediği müddetçe yeni vahye gerek duyulmamıştır.²¹⁵

Allah (c.c.) Kur’ân-ı Kerîm’in kaynağını şu şekilde açıklamaktadır:

وَإِنَّهُ لَنَزْلِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ * نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ * عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ * بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ * وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ * أَوْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ *

“Bu Kur’ân, kuşkusuz, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Uyarıcılardan olman için, O’nu senin kalbine, apaçık bir Arapça bir dil ile Güvenilir Ruh indirmiştir. O,

²¹⁴ Hicr Suresi, 9.

²¹⁵ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Uğur, Hakan, *Kur’ân’ın Tasdik Ettiği Tevrat’taki Konular*, Doktora tezi, Konya – 2008.

öncekilerin kitaplarında da vardır. İsrail oğulları bilginlerinin O’nu bilmeleri, onlar için bir delil değil midir?”²¹⁶

Hz. Muhammed'e vahyedilen mesajın manası ve özü, temel çizgileri itibariyle önceki peygamberlere gelmiş olan Tevrat, İncil, Zebur vb. kitaplarda da vardı. Bu gayet doğaldır, nitekim ilahi vahiy tek kaynaktan gelmektedir.

Bazen de peygamberimizi teselli etmek ve gönlünü almak için Yüce Mevla geçmiş peygamberlerin kıssalarından bahseder. Zira onlar da tıpkı peygamberimiz gibi aynı hedefe yürümüşler, gayeleri Allah olmuştur:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدَهُ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِن هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَالَمِينَ

“Onlar, Allah’ın doğru yola ulaştırmış olduğu kimselerdir; o halde, sen de onların yoluna uy!”²¹⁷

Bununla beraber Kur’ân-ı Kerîmde geçmiş peygamberlerin zikredilmesiyle yetinilmeyip onların takip ettiği yola uyulması Hz. Peygambere emredilmektedir. Aslında buna şaşmamak gerekir; hedef aynı olunca denenmiş yoldan gitmek daha sağlamdır. Burada muhatap alınan herkese, Hz. Muhammed'in, görülmemiş ve duyulmamış bir din icat etmediğine, aksine, geçmiş peygamberlerin sünnetini devam ettirdiğine ilişkin dolaylı bir hatırlatma da vardır.²¹⁸ Zira onun bildirdiği gerçekler, kendinden önce başka peygamberler tarafından da bildirilmiş olan gerçeklerdir.

²¹⁶ Şuâra Suresi, 192-197. Aynı şekilde bkz.: Nahl Suresi, 123.

²¹⁷ En’âm Suresi, 90.

²¹⁸ Buna işaret eden ayetlerden biri de Ahkaf Suresinin 9. ayetidir.

B. ANLAM DEĞİŞMELERİNE GEREKEN ÖNEMİ VERMEK

Dili, zaman içinde değişen ve gelişen varlık olarak değerlendirme görüşü XIX. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde dil birimlerinin değişme ve gelişmesiyle ilgili kurallar ve düşünceler ileri sürülmüş ve dildeki unsurların doğuşu, değişmesi ve gelişmesi bakımından dili değerlendiren tarihi yöntem şekillenmeye başlamıştır.²¹⁹

Anlam değişmesi, bir kelimenin anlattığı kavramlardan az ya da çok uzaklaşması, onunla uzak yakın ilgisi bulunan, ya da hiç ilgisi bulunmayan yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesidir.²²⁰

Toplumlar, tarihi süreç içerisinde çeşitli değişimlere/başkalaşmalara uğrarlar. Toplumun vazgeçilmez ögesi olan “dil” tıpkı tâbi oldukları toplumlar gibi, tarih seyri içinde değişimlere/başkalaşmalara uğramışlardır. Antik çağdan günümüze kadar, kelimelerdeki anlam değişimleri üzerinde durulduğunu görüyoruz. Örnek olarak daha V. yüzyılda Yunan bilgini Proklos’un anlam değişmelerinin biçimlerini saptamış bulunduğunu gösterebiliriz.²²¹

²¹⁹ Kaken Ahanov, *Dil Bilimin Esasları*, (aktaran: Murat Ceritoğlu), Türk Dil Kurumu yay., Ankara – 2008, s.70.

²²⁰ Doğan Aksan, s.118.

²²¹ Bedia Akarsu, *Wilhelm Von Humboldt’da Dil – Kültür Bağlantısı*, Remzi Kitabevi yay., İstanbul – 1984, s.88; Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Erol Ofset Matbaacılık yay., Ankara – 1978, s.117.

Dilde değişmelerin olduğunda bütün dil bilginleri birleşirler. Ancak, bu değişmelerin nedenleri noktasında bir fikir birliği içinde olduklarını söyleyemeyiz. Çünkü her dilbilimci bu nedenlere farklı izahlar getirmektedir.²²²

Dilde değişmelerin olması gayet doğaldır. Medeniyetlerin ve toplumların değişimini tarih kitaplarında açıkça görmekteyiz. Dillerin değişimini ise en azından konuştuğumuz dilde görebiliriz. Zamanın akışıyla kelimeler - çevredeki gelişmelere paralel olarak - anlam daralması veya genişlemesi, bazı kelimelerin ilk anlamının ikinci anlama kayması gibi durumlara rastlayabiliyoruz, hatta bazı sözcüklerin öldüklerini bile biliyoruz. Dedelerimizin konuştuğu dile baktığımızda bir dilin – bir dil için kısa sayılabilecek bir süre içinde – ne kadar da değişikliğe uğrayabileceğini hayretle müşahade edebiliriz. Örneğin bir Rus’un Puşkin’in veya Tolstoy’un ilk eserlerini şöyle bir gözden geçirmesi, dillerin zaman içinde değiştiğini kuşkuya yer bırakmayacak biçimde anlaması için yeterlidir.²²³

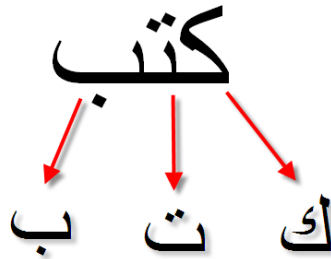
Fiil köklerindeki anlam değişmelerini tespit etmede kullanılan metod **art süremli** (diachronic) semantik ve **eş süremli** (synchronic) semantiktir. Bu tasnif

²²² Dildeki değişmelerin hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Berke Vardar, s.119 – 129; Bedia Akarsu, s.90 – 93.

²²³ Daha geniş bilgi için bkz.: Andre Martinet, *İşlevsel Genel Dilbilim*, (çev: Berke Vardar), Multilingual yay., İstanbul – 1998, s.196-199. Aynı şey Türk dili için de geçerlidir. Türk dili de Tarihinin bütününü boyunca değiştiği gibi, şimdi de değişmektedir. Ancak onun bu son yüzyıl içindeki değişmesi sarsıntılı olmuş, bu değişme organik bir serpilmeden çok bir devrim karakteri taşımış, bu yüzden de Türkçe daha önceki birkaç yüzyılda tutmuş olduğu yoldan kaymaya başlamıştır. Son yıllarda ise bu kayma büsbütün hızlanarak, bugün kimimizin anlamayıp üzüldüğü, kimimizin de yarınki Türkçe’nin doğum sancıları diye umutlandığı sıkıntıyı yaratmıştır. (Macit Gökberk, *Değişen Dünya Değişen Dil*, 2. baskı, Yapı Kredi yay., İstanbul – 1999, s. 75-76; Ayrıca bkz.: V. Doğan Günay, *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual yay., İstanbul – 2007, s.71-73).

Ferdinand de Saussure'ye aittir.²²⁴ Art süremlî semantik, dilin zaman içinde geçirmiş olduğu değışiklikleri inceler. Eş süremlî semantik ise, dilin şu andaki durumunu ya da belli bir zaman dilimi içindeki konumunu belirler. Her ne kadar bazı ilim adamları tarafından art süremlî semantik benimsenmezse de bir dildeki fiil köklerinin kök anlamını tespit etmede her iki metod yararlıdır ve birbirini desteklemektedir.²²⁵ Özellikle Sami Dilleri söz konusu olduğunda art süremlî semantik araştırmaların, dilin kaybolan kök anlamlarının yeniden keşfedilmesinde çok önemli bir rolü vardır.

Sami Dillerinin ortak özelliklerinden birisi de genellikle kelimelerin köklerinin üç harften oluşmasıdır. Asıl olan her zaman için kök anlamdır. Bu kökten türeyen başka kelimeler dikkatlice incelendiğinde kökle olan irtibat kolayca kurulabilir. Burada örnek olarak “ك ت ب – K-T- B” kökünü verebiliriz.

Bu kelimenin kök anlamı: yazmak; telif etmek, kaleme almak gibi anlamlara gelmektedir.²²⁶ Bu kökten türeyen kelimelerin hepsi yazmakla alakalıdır: “ كتاب –

²²⁴ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Abdurrahman Kasapoğlu, *Kur'an'ı Anlamada Semantik Yöntem*, Hikmet Yurdu, Yıl: 6, C: 6, Sayı: 11, Ocak – Haziran 2013/1, ss. 105-178.

²²⁵ F.R. Palmer, *Semantics: A New Outline*, London –New York – Melbourne s. 14-15; çev: Ramazan Ertürk, s. 25-26, Kitâbiyât, Ankara, 2001. Zikreden Salih Akdemir. Ayrıca bkz.: Düccane Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, s.33.

²²⁶ Serdar Mutçalı, *Arapça Türkçe Sözlük*, Dağarcık yay., İstanbul – 1995, s.749.

kitap”, “مكتبة – kütüphane”, “مكتوب – mektup”, “مكاتبة – yazışma”, “كاتب – yazar”, “كتابة – kitabe”...

Sami Dilleriyle ilgili araştırmalar söz konusu olunca yukarıda belirttiğimiz gibi kelimelerin kök anlamlarının dikkate alınması hususu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.²²⁷

Sözlüklere baktığımızda sözlüklerin kelimelerin köklerine farklı yaklaşımlar sergilediklerini gördük. Örneğin, bazı sözlükler bir kelimeyi ele alırken, kelimenin kökü ile başlamak yerine *mazi fiil*, *müfred*, *müzekker gaib* ile başlamaktadırlar. Ancak bu durumda ifade edilen kalıp artık kök olmaktan çıkmıştır. Biz buna Türkçe’de “gövde” diyoruz. Buna örnek olarak “Müncid” sözlüğünü verebiliriz:²²⁸

كُتِبَ : كَتَبَ ُ كَتَبًا وَكِتَابًا وَكِتَابَةً
وَكِتَابَةَ الْكِتَابِ : صَوَّرَ فِيهِ الْفَلْظَ
بِحُرُوفِ الْمَجَاءِ ۥ وَ ... عَلَيْهِ كَذَا : قَضَى
بِهِ عَلَيْهِ . يُقَالُ « كَتَبَ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ
الطَّاعَةَ وَعَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ » أَيِ امْرَأَةٍ
بِالطَّاعَةِ وَالْزَمَ نَفْسَهُ بِالرَّحْمَةِ ۥ وَ- كَتَبًا
الْقِرْبَةَ : خَرَزَهَا بِسِيرِينَ • كَتَبَ
الْكِتَابَ : خَطَّهُ ۥ وَ- الْوَلَدَ : عَلَّمَهُ الْكِتَابَةَ ۥ

²²⁷ Zippi Lyttleton, Tamar Wang, *Colloquial Hebrew*, Roytledge yay., London - 2005, I/47.

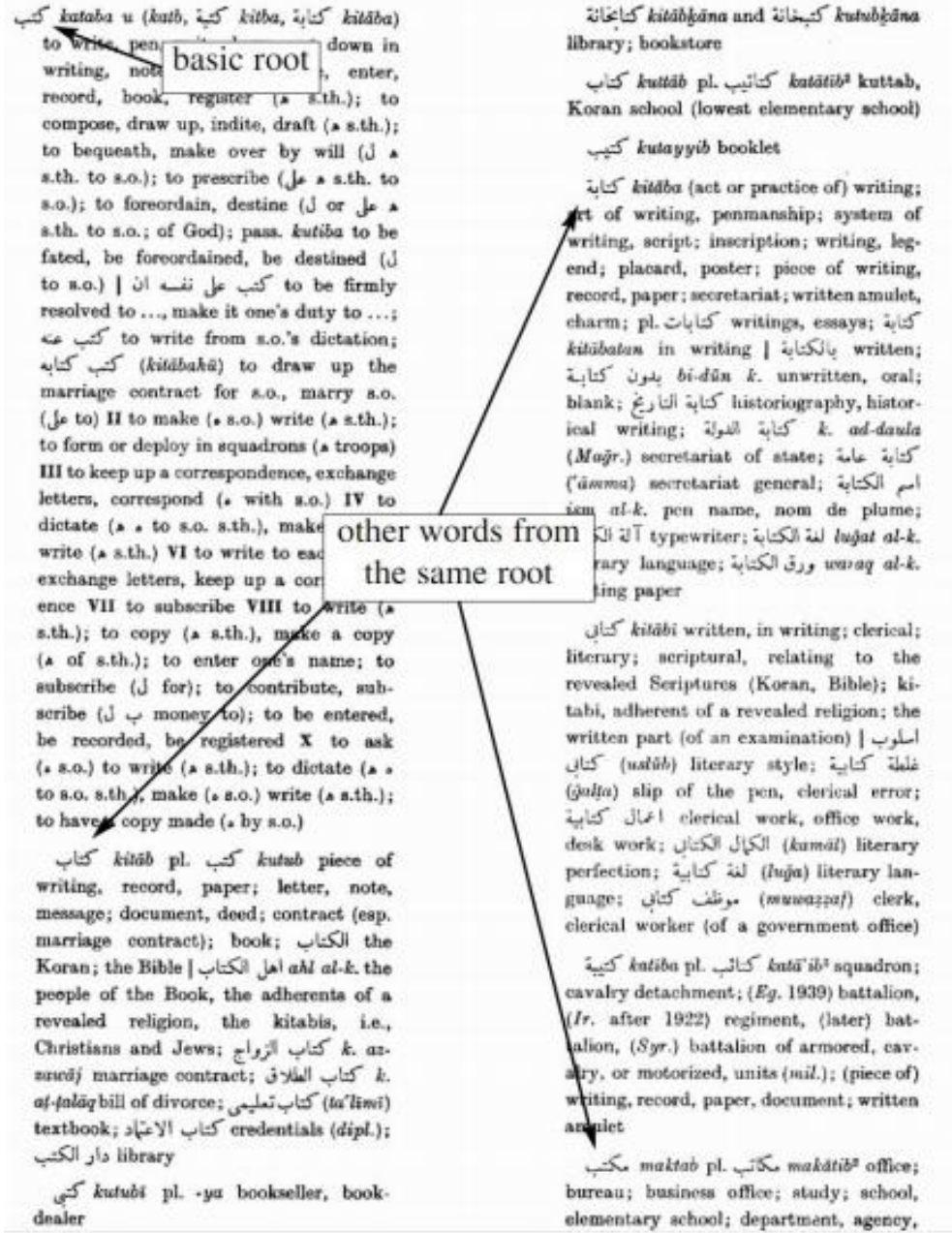
²²⁸ Louis Maluf, s.671.

Başka bir örnek daha vermek gerekirse Mısır’da heyet tarafından hazırlanan “Mu’camü’l-Vasit” adlı eseri gösterebiliriz:²²⁹

• (كَتَبَ) الكتابَ - كُتِبَ ، وكتاباً ،
وكتابةً : خطُّه . فهو كاتبٌ . (ج) كُتِّبَ ،
وكتَّبةً . ويقال : كتب الكتابَ : عقَدَ النِّكاحَ .
(مو) . و - السَّقاء ونحوه : خرزَه بسيرين .
و - القربة : شدَّها بالوكاء . و - الله الشَّيءُ
قضاه وأوجبه وفرضه . وفي التنزيل العزيز
﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾ .

Yine bu mevzuyla ilgili başka bir örnek olabilecek, Arapça kök sistemini tanıtan Jane Wightwick ve Mahmoud Gaafar’a ait bir esere daha dikkatleri çekmek istiyoruz. Bu eserde Arapça kelimelerin kökleri ve türevleri hakkında birtakım bilgiler sunulmaktadır:

²²⁹ Heyet, *el-Mu’cemu’l-Vasit*, el-İdaretü’l Âmmetü li’l-Mu’cemât ve İhyâi’t-Türas yay., Mısır –1425/2004, s.774. başka örnekler için bkz.: Mecdu’d-Din Muhammed ibn Yakub el-Feyruz Abadi, *el-Kamusu’l-Muhit*, (tah: Mektebu Tahkiki’t-Türasi Fi Müesseseti’r-Risale), 8.baskı, Risale yay., Lübnan – 2005, s.128; Edward William Lane, *An Arabic-English Lexicon*, Librairie Du Liban yay., Beyrut –1968, VII/326.

Yukarıda sunduğumuz tabloda Jane ve Mahmoud tarafından örnek olarak Hans Wehr'e ait sözlük gösterilmiştir. Jane Wightwick ve Mahmoud Gaafar kendi eserlerinde Arapça kökleri ve bu köklerden türeyen diğer kelimeleri tanıtırken bu sözlüğü örnek olarak bazı açıklamalarda bulunmuşlardır. Açıkça görülmektedir ki

yazarlar “root – kök” demişler fakat fiilin kökünü değil “stem – gövde”sini göstermişlerdir.²³⁰

Bununla birlikte bazı sözlüklerin kelimeyi ele alırken ilk önce kelimenin kökünü belirtmede özen gösterdiklerini ifade edebiliriz. Buna örnek olarak “Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage” adlı eseri verebiliriz.²³¹

ك/ت/ب *k-t-b* to gather together, layers of material; to put letters together (i.e. to write), to write down, book, letter, record; army regiment; to ordain, prescribed, decreed, to impose, to contract; a set amount. Of this root, nine forms occur in 314 places in the Qur’an: كَتَبَ *kataba* 35 times; كُتِبَ *kutiba* 14 times; اِكْتَتَبَ *iktataba* once; كَاتَبَ *kātaba* once; كَاتِبَ *kātib* four times; كَاتِبُونَ *kātibūn* twice; كِتَابَ *kitāb* 250 times; كُتُبَ *kutub* six times and مَكْتُوبَ *maktūb* once.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Sami Dillerinde kelimelerin manasında esas olan köktür. Sözlüklerde ilk önce kök verilmeli daha sonra ondan türeyen diğer kelimeler gösterilmelidir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için “Tacu’l-Arus”tan bir örnek daha sunmak istiyoruz:²³²

²³⁰ Jane Wightwick, Mahmoud Gaafar, *Arabic Verbs and Essentials of Grammar*, McGraw Hill yay., New York – 2008, s.9.

²³¹ ElSaid M. Badawi, Muhamad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, Brill yay., Boston –2008, s.795.

²³² Ez-Zebidi, es-Seyyid Muhammed Murtaza el-Hüseyni, *Tacu’l-‘Arus min Cevahir’il-Kamus*, Et-Türasü’l-Arabiyyi yay., Kuveyt – 2001, XXXVI/5-6.

لِضَرُورَةِ الشَّعْرِ، وَأَنْشَدَ لِدَهْلَبِ بْنِ قُرَيْبٍ:

"Gövde-Stem"

* كَأَنَّ مَجْرَى دَفْعِهَا الْمُسْتَنْ *
 * قُطْنَةٌ مِنْ أَجْوَدِ الْقُطْنِ^(١) *
 قال: ولا يجوزُ مثله في الكلام،
 ويُروى: «من أجود القطن»^(٢): (م)
 معروف، قال أبو حنيفة: (وقد
 يَعْظُمُ شَجَرُهُ) حتى يَكُونَ مِثْلَ
 شَجَرِ الْمِشْمِسِ، (وَيَبْقَى عَشْرِينَ
 سَنَةً). قال الأطباء: (والضَّمَادُ
 بَوَاقِهِ الْمَطْبُوخِ فِي الْمَاءِ نَافِعٌ
 لِيُوجَعَ الْمَفَاصِلِ الْحَارَّةِ وَالْبَارِدَةِ،

Fil Kökünden Türeyen
Diğer Kelimeler

(وَالْيَقْطِينُ: مَا لَا سَاقَ لَهُ مِنْ

(١) اللسان، وفيه: قال قارب بن سالم المري،
 ويقال دهلَبُ بْنُ قُرَيْبٍ، والصَّحاحُ، وعزِي
 المشطوران في الجمهرة ١١٥/٣، ٣٥٠
 للمعاج، وهما في ديوانه ١٦ من أرجوزة عدد
 أبياتها ٤٧ مشطورا. وهما غير منسوبين في
 المحكم ١٧٣/٦، وحاشية ابن الطيب
 (الإضافة).

(٢) اللسان والمحكم ١٧٣/٦.

[ق ط ن]

(قَطْنٌ) بِالْمَكَانِ (قُطُونًا: أَقَامَ) بِهِ
وَتَوَطَّنَ.

(و) قَطْنٌ (فَلَانًا: خَدَمَهُ، فَهُوَ
 قَاطِنٌ، ج: قُطَانٌ، وَقَاطِنَةٌ،
 وَقُطِيبٌ)، كَأَمِيرٍ، وَهُمْ الْمُقِيمُونَ
 بِالْمَوْضِعِ لَا يَكَادُونَ يَبْرَحُونَهُ،
 وَمُجَاوِرُو مَكَّةَ: قُطَانُهَا. وَفِي
 حَدِيثِ الْإِفَاضَةِ: «نَحْنُ قُطِيبُ اللَّهِ»
 أَي: سُكَّانُ حَرَمِهِ، بِحَذْفِ مُضَافٍ،
 وَقِيلَ: الْقَطِيبُ: اسْمٌ لِلْجَمْعِ،
 وَكَذَلِكَ: الْقَاطِنَةُ.

(وَالْقُطْنُ، بِالضَّمِّ) وَهُوَ الْمَشْهُورُ،
 (وَبِضْمَتَيْنِ) قِيلَ: عَلَى الْإِتْبَاعِ،
 كَعُسْرٍ وَعُسْرٍ، وَقِيلَ: إِنَّهُ لُغَةٌ
 ثَانِيَةٌ، وَصَحَّحَ، وَمِنْهُ قَوْلُ لَبِيدٍ:

شَافَتَكَ طُغْنُ الْحَيِّ يَوْمَ تَحْمَلُوا

فَتَكْتَسُوا قُطْنًا تَصِرُ خِيَامُهَا^(١)

وَقِيلَ: أَرَادَ بِهِ ثِيَابَ الْقُطْنِ،
 (وَكُتْلٌ)، جَزَمَ الْجَوْهَرِيُّ بِأَنَّهُ

(١) ديوانه ٣٠٠، واللسان ومادة (كتس) وتقديم للمصنف
 في (كتس)، والعجز في التهذيب ٢٧/١٦.

Bazı araştırmacılar, Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen kelimelerin kök anlamlarının zaman içerisinde değişikliğe uğradıklarını söylemekte ve bu konuya dikkat çekmektedirler. Buna örnek olarak *Emin el – Hûlî* ve *Düccane Cündioğlu*'nu gösterebiliriz. **Emin el-Huli**'ye göre, Kur'ân-ı Kerîm'i Hz. Peygamber (sav) ve onun ashabı kiramının anladığı gibi anlamak için elimizde başvurabileceğimiz güvenilir hiçbir

kaynak bulunmamaktadır. Nitekim ona göre bugün mevcut sözlükler Kur’ân’ın nazil olduğu dönemdeki Arapça’yı yansıtabilmekten çok uzaktadırlar. Emin el-Huli’ye göre en otoriter sözlükler bile Kur’ân’ın nazil olduğu dönemdeki köklerin manalarını yansıtmaktan uzaktırlar. Dolayısıyla ona göre acilen anlam değişmelerini dikkate alan ve Kur’ân’ın nazil olduğu dönemdeki Arapça’yı yansıtabilecek Kur’ân sözlüğü meydana getirilmelidir.

Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, el-Huli’nin ifadesine göre, Rağib el-İsfahani’nin hazırlamış olduğu “Müfredatü’l-Kur’ân” adlı eser, her ne kadar el-Huli’nin metoduna benzer bir yol izlemişse de bazı hususlardan dolayı bu eser yetersizdir. Nitekim bu sözlük gereken bazı usulleri dikkate almamıştır:

“Râğib el-İsfahânî, yaklaşık bin sene önce, Kur’ân kelimelerinin manalarını hazırladığı özel bir lugatta vermeye çalışmış ve bu eserinde yukarıda bizim anlatmaya gayret ettiğimize benzer veya aslî fikir bakımından ona biraz yakın bir itina göstermiştir. Buna rağmen yine de o, lugavî takibi tam yapmamış, Kur’ân’la ilgili araştırmanın hakkını tam vermemiştir. Bütün bunlarla birlikte o, çeşitli diller ve bu diller arasındaki karşılıklı ilişkiler hakkında onun zamanından bugüne kadar yapılmış olan araştırmalardan da tabiatıyla mahrumdur. Ancak, yine de onun bu eseri, sonradan gelenleri utandıran bir ilk çekirdek çalışmadır. Özellikle, bu asrın şu iddialı ilim adamlarını utandırmalı ve üzmelidir ki, hâlâ ellerinde bu eksik, hatta iptidai Kur’ân lügatından başka bir lügatları yoktur.”²³³

²³³ Emin el-Hûlî, *Kur’ân Tefsirinde Yeni Bir Metod*, Çev: Mevlüt Güngör, 2. baskı, Bizim Büro Basımevi yay., Ankara – 2001, s.97.

El- Huli Arapça sözlükleri incelerken hiçbirinin Hz. Peygamber zamanındaki Arapça'yı yansıtamadıklarını iddia etmektedir. Buna çare olarak da her müfessirin kendi çabalarıyla kelimenin kök anlamı içine doğuncaya kadar araştırma yapmalıdır:

“Görüldüğü gibi, lafızların zaman içinde gösterdikleri değişiklikler konusunda, sabit olan bu gerçeğin tahkik edilmesi için, lügatlarımız, hiç bir surette yardımcı olacak bir halde değildirler... Bu durumda, bir Kur’ân müfessirinin önünde, Kur’ân kelimelerinin birisinin ilk manasını öğrenmek istediği zaman, bunun için, bizzat kendisinin bir araştırma yapmasından başka bir çare yoktur. Bu çalışma kısa veya uzun, ne kadar zamana mal olursa olsun, bugün için mümkün olan sadece budur. Kelimelerin iştikâkını ve onlarda tedrici olarak meydana gelen değişiklikleri ihtiva eden, lugavî manalar kendine ait bir tertip üzerine, ıstılahî manalar da ortaya çıkışlarına göre gruplara ayrılmış olan bir lugata sahip oluncaya kadar da bu böyle devam edecektir.”²³⁴

El-Huli'nin sözlerinden açıkça anlaşılan her müfessirin bireysel bir çaba ile Kur’ân'daki sözcüklerin anlamını bulmaya çalışmaktan başka yapacak hiçbir şeyi yoktur. Fakat böyle bir çalışma şahsi olacağından ve her hangi bir kaynağa dayandırılmayacağından dolayı bilimsel olmaktan uzaktır. El-Huli'nin kelimenin kök anlamlarını tespit etmede sunmuş olduğu metod ise yetersiz kalmaktadır.

Bu sahada önemli diğer bir isim ise **Dücan Cündioğlu**'dur. Dilin dinamikliğinden bahs eden Dücan Cündioğlu, onun her zaman bir değişiklik içinde olduğunu vurgular: “Dil, özü itibarıyla ‘toplumsal bir olgu’ olduğundan, gayr-ı şahsi bir

²³⁴ A.g.e., s. 95.

nitelik taşır ve bu genel karakteri nedeniyle de belli bir zamana iktiranı yoktur. Dil zamanla birlikte yinelenir, yenilenir, gelişir, değişir, yerinde durmaz.”²³⁵

Kur’ân’ın dilsel yönüne dikkatleri çeken Cündioğlu bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade eder: “Kur’ân-ı Kerîm, tüm zamanlara, tüm yeryüzüne ve tüm insanlara hitab eden bir kelime-i ilahî olmakla birlikte, şurası muhakkaktır ki, Kur’ân aynı zamanda tarihin belli bir evresinde (miladî VII. Asırda), belli bir muhitte (Hicaz’da) ve belli bir dille (Arapça) indirilmiştir. O halde Kur’ân-ı Kerîm’i anlamak isteyen herkesin, ilahi iradenin büründüğü bu formel şartları dikkate alması gerektiğini söyleyebiliriz.

Ancak burada asıl sorun, Kur’ân’ın Arap diliyle nâzil olması değil, Arap dilinin tarihin belli bir evresinde konuşulduğu şekliyle nâzil olmasıdır; dolayısıyla Kur’ân’ın nâzil olduğu dilin (Arap dilinin) bilinmesi gereğinden söz edildiğinde, bununla genel olarak “Arap dili” değil, “Kur’ân’ın nâzil olduğu dönemde konuşulan Arap dili” kastedilmiş olmaktadır. Çünkü Arap dilinin sözcük hazinesi ve bu sözcüklerin anlamı, Kur’ân’ın nuzûlünden önce ve Kur’ân’ın nâzil olduğu dönemde nasıl bir değişime uğradıysa, Kur’ân’ın nuzûlünden sonra geçen bunca asır içerisinde de benzer değişimlere maruz kalmıştır.

Şimdi Kur’ân’ı anlamak, en nihayet dilsel bir metni anlamak demek olduğuna göre ve Arap dili de bu metni anlamamanın zorunlu araçlarından birini teşkil ettiğinden burada kendisine cevap aranılacak olan suâl şudur:

- “Arap dilinin sözcük hazinesi, tarihsel değişime (kronolojik tahavvülâta) uygun olarak tesbit edilmiş midir?”

²³⁵ Düccane Cündioğlu, *Kur’ân Çevirilerinin Dünyası*, s.32.

Bu suâle verilecek cevap ne yazık ki, olumsuzdur; zira mevcut Arapça sözlükler şöyle bir incelendiğinde bile görülecektir ki, sözcüklerin anlamları “tarihsel değişiklikler’ (tahavvülât) dikkate alınarak tasnif edilmemiş, bilakis sözcüklerin anlam değerleri bu sözlüklerde (‘kırk ambar’ misali) gelişi güzel bir sıralamayla yer almışlardır.”²³⁶

Bu gibi önemli tespitlerde bulunan Cündioğlu, Emin el- Huli’nin sözlükler hakkındaki olumsuz değerlendirmesine dikkat çekerek yukarıda zikredilen soruna şu çözümü önermektedir:

“Bu haklı bir serzenîştir; zira Kur’ân’da geçen sözcük ve deyimlerle ilgili erken tarihli bazı çalışmalar varsa da bunların önemli bir kısmı ya günümüze gelmemiştir ya da elyazmaları halinde kütüphanelerin tozlu raflarında çıkarılmayı beklemektedirler. Mesela Muqâtil b. Süleymân’ın (h. vef. 150) Hicrî II. asrın ilk yarısında yazılmış olan el-Vucûh ve’n-Nezâir adlı kıymetli eserinin tahkikli neşrinin ilim dünyasının istifadelerine sunulması daha çok yenidir. Keza yazmış olduğu meşhur Tefsir ise yine yakın bir zamanda neşredilmiştir. Bu bakımdan öncelikle hâl-i hazır ilmi mirasın ciddi bir dökümünün ve tasnifinin yapılması, kütüphanelerde ilgilerini bekleyen birçok kıymetli eserin tahkikli neşirler yoluyla Müslüman ilim adamlarının istifadesine sunulması, daha sonra da bu eserlerin tedkik ve tahlili suretiyle muhkem bir Arapça lügatın - sözcüklerin tarih içerisinde kazandığı yeni anlamaları kronolojik olarak gösterecek bir biçimde - yazılması gerekmektedir. Belki o zaman, Kur’ân’da geçen sözcük ve deyimlerin Kur’ân’ın nâzil olduğu dönemdeki karşılıklarını sağlıklı olarak tesbit etmek mümkün olabilecek ve eş süremlî dil tahlillerinden (dil’in belli

²³⁶ A.g.e., s.34-35.

bir dönemde ya da belli bir metinde nasıl tezahür ettiğini tesbite yönelik çalışmalar) daha verimli neticeler elde edilebilecektir.”²³⁷

Düçane Cündioğlu’na göre Peygamber Efendimiz (as) dönemindeki Arapça’yı yansıtacak eserler vardır fakat bunlardan bir kısmı ya kaybolup günümüze kadar ulaşamamıştır ya da raflarda tozlar içinde ilim adamlarını beklemektedir. Fakat maalesef Düçane’nin sunduğu bu görüş ve öneri eksik kalmaktadır. Eksiktir çünkü söz ettiği yeni neşredilen eserler konumuza ışık tutmaktan uzaktır. Biz, ecdadımızın telif ettikleri eserleri küçümsemiyoruz, bilakis her birinin özel değeri vardır. Ancak, amaçlanan hedefe varabilmemiz için bu eserler yeterli değildir.

Şimdi burada Emin el-Huli ile Düçane Cündioğlu’nun sundukları önerileri genel olarak değerlendirmek istiyoruz. Her iki araştırmacının da hedefi aynıdır: Öncelikle sözcüklerin, Kur’ân’ın nâzil olduğu dönemdeki anlamlarını veren bir Kur’ân lügatı ve daha sonra da Kur’ân’ın nâzil olduğu dönemden günümüze dek anlam değişimlerini kronolojik olarak gösteren genel bir Arapça lügat hazırlamaktır. El-Huli’ye göre her müfessir bireysel olarak fiil köklerinin anlamlarını tespit etmelidir. Fakat dayanacağı bir kaynak olmadığı için öneri bireysel olmaktan öteye gidememektedir. Düçane Cündioğlu ise sorunumuzu çözecek birçok erken dönemlerde telif edilmiş eserlerin var olduğu ama maalesef günümüze kadar ulaşmadığı veya ulaşanların da tozlu raflarda ilim adamları tarafından tedkik ve tahkik edilmeleri gerektiği yolundaki görüşü hiçbir bilimsel veriye dayanmamaktadır ve bu yüzden de salt bir görüş olmaktan öteye gidemez. Kütüphanelerin tozlu raflarında bulunan eserlerin, sorunun çözümüne doğrudan katkıda bulunacağını da sanmıyoruz. Nitekim örnek

²³⁷ A.g.e., s.37-38.

olarak da gösterdiği eserler faydalı olmalarına rağmen bahsi geçen sözlüğün meydana getirilmesinde doğrudan katkı sağlamamaktadırlar. Her şeye rağmen bu sorunun varlığından bahseden her iki araştırmacıyı da takdir etmemiz gerekir.

Aynı zamanda burada Kur’ân sözlüklerinden ve Kur’ân’ı anlamamıza katkı sağlayabilecek ve sağlanabilmesi için telif edilen eserlerden bahsetmeyi uygun görüyoruz. Son dönemlerde özellikle Batı ülkelerinde gerçekleştirilen sempozyumlarda Kur’ân’ın dil yönünden incelendiği bilinmektedir.²³⁸ Kur’ân sözlüklerinin durumuna gelince Rağıp el-İsfahani’nin “Müfredat”ından başka bir sözlüğe rastlamamaktayız. Bunun nedeni tefsirlerin, *Meani’l-Kur’ân* ve *Ğaribu’l-Kur’ân* tarzında kaleme alınmış eserlerin yeterli görülmesidir. Her ne kadar İsfahani’den sonra bu alanda bazı eserler kaleme alınmış ise de onun kadar etkin olamamıştır. 1953-1970 yılları arasında Mısır Arap Dili Akademisi tarafından gerçekleştirilen ve 1989 yılında tekrar basılan *Mu’cemu’l-Elfâzi’il-Kur’âni’l-Kerîm*, konu ile ilgili çok az bir gelişme sağlamıştır. Kur’ân-ı Kerîm tercümeleleri Batı’da her ne kadar 1143 senelerinde başlamış olsa da 1873 yılına kadar yayınlanmış bir Kur’ân sözlüğü göremiyoruz. Burada konuyla ilgili olarak Akdemir’den bazı bilgiler aktarmak istiyoruz:

“Emin el-Hûlî’nin vefatından bu yana yaklaşık 46 sene geçmiş bulunuyor. Acaba beklentilerini karşılayacak bir Kur’ân Sözlüğü hazırlanabilmiş midir? Bu soruyu yanıtlamadan önce geçmişten günümüze bu alanda yapılan çalışmalardan kısaca söz etmek gerekir. Râğıb el-İsfahânî’ye (ö. 503H./1108M.) gelinceye dek, Kur’ân’ın bütün sözcüklerini içeren bir Kur’ân sözlüğüne rastlamamaktayız. Bunun en önemli

²³⁸ Bu sempozyumlar hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Salih Akdemir, *Kur’ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur’ân’ı Yeniden Düşünme*, Ankara, 3-4-5 Mayıs 2013 Tarihli tebliği.

nedeni, Kur'ân ile ilgili tefsirlerin, Ma'ânî'l- Kur'ân, Gâribu'l-Kur'ân tarzında yazılmış eserlerin ve Arapça sözlüklerin bu iş için yeterli hissedilmesidir. Râğıb el-İsfahânî'yi 253 yıl sonra el-Halebî olarak tanınan Ahmed İbn Yûsuf (ö. 756 H./1355M.) izlemiştir. El-Halebî eserini 'Umdetu'l-Huffâz fî Tefsîri-Eşrefi'l-Elfâz" olarak adlandırmıştır. Ancak, bu eser, Râğıb el-İsfahânî'nin eseri kadar etkin olamamıştır... Nihayet 2008 yılında Brill Yayınları arasında neşredilen yeni bir Kur'ân sözlüğü ile karşılaşyoruz. Bu sözlük, Mısırlı iki bilim adamı olan ElSaid M. Badawi ve Muhammad Abdel Haleem tarafından "*Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*" unvanıyla gerçekleştirilmiştir. Bu sözlüğün değerlendirilmesine geçmeden önce, Batı'da Kur'ân sözlüğü ile ilgili çalışmalara bir göz atalım. Batı'da da 1873 yılına kadar yayınlanmış bir Kur'ân sözlüğü görmüyoruz. Buna karşılık önemli Arapça sözlüklere tanık oluyoruz. Bunlardan ilki, Jacobus Golius tarafından hazırlanan ve *Lexicon Arabico-Latinum* unvanıyla 1653 yılında Leiden'de neşredilen Arapça-Latince sözlüktür. Bu sözlüğü, Georg Wilhelm Friedrich Freytag'ın *Lexicon Arabico-Latinum* (Halle 1830-1837) başlıklı sözlüğü izlemiştir. Bu arada burada Edward William Lane'nin (ö. 1876) *The Arabic-English Lexicon* ile Reinhart Dozy'nin *Supplément Aux Dictionnaires Arabes*'ı (1877-1881, 2c.) da zikretmiş oluyoruz. Batı'da ilk Kur'ân sözlüğü Jonh Penrice tarafından, 1873 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sözlük, daha sonraları birçok kez Batı'da ve İslam dünyasında aynen basılmıştır. Bu sözlüğün 2010 yılında Ömer Aydın tarafından Türkçe'ye çevrildiğini görüyoruz. Günümüzde kronolojik sırayla Abdu'l-Kerîm Parekh, Arne Ambros, Stephan Prochazka, Abdul Mannan Omar ve Malik Ghulam Farid M.A., Kur'ân sözlükleri hazırlamışlardır. Bu sözlükler, Kees Versteegh'in de haklı olarak belirttiği gibi, bilimsel olmaktan uzak halka yönelik çalışmalardır. Bu yüzden Kees Versteegh,

boşluğun doldurulması için ElSaid M. Badawi ve Muhammad Abdel Haleem tarafından yapılan Kur’ân sözlüğünün ayırt edici özelliklerinden ve onu hazırlayanların yetkinliğinden söz eder.”²³⁹

Her ne kadar ElSaid M. Badawi ve Muhammad Abdel Haleem tarafından kaleme alınan ve neşredilenler arasında son eserlerden biri olan “Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage” adlı eser çok iddialı ise de Akdemir’in de yaptığı tespitlere göre bilimsel yaklaşımlardan uzak kaldığı için eksik kalmaktadır.²⁴⁰

Böylece Peygamber (as) dönemindeki Arapça’yı yansıtabilecek ve sağlam temeller üzerine kurulan bir çalışmaya rastlamamaktayız. Hâlbuki bu günlerde İslam âleminde en çok ihtiyaç duyulan eser Kur’ân sözlüğüdür.

Yukarıda sözünü ettiğimiz sorunun çözümü için tekliflerde bulunan Salih Akdemir’in görüşünün konuya yaklaşım açısından daha uygun olduğunu müşahade ettik. Bu doğrultuda Akdemir’in görüşü yeni bir Kur’ân sözlüğü oluşturulması esnasında dikkat etmemiz gereken teklifleri içermektedir. Fiil köklerinin kök manalarını tespit etmede kullanılması gereken yol Sami dillerdir. Akdemir, görüşünü şu şekilde dile getirmektedir:

“Aslında bu konuların günümüzde gündeme gelmesinin asıl nedeni, dilbilim çalışmalarının özellikle son zamanlarda yoğunluk kazanmasıdır. Özellikle art süremlî ve eş süremlî semantik araştırmaları konusunda yapılan araştırmalar, eskiden pek

²³⁹ Salih Akdemir, *Kur’ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur’ân’ı Yeniden Düşünme*, s.11-12. Ayrıca bu alandaki çalışmalar için bkz.: ElSaid M. Badawi, Muhamad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, s.VII-XXV.

²⁴⁰ Salih Akdemir, *Kur’ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur’ân’ı Yeniden Düşünme*, s. 14 vd.

farkına varılamayan birçok konuyu yeniden gündeme taşımışlardır. Yüz yıllarca, Kur'ân'ın ilk emrinin “Oku!” olduğunu duyan kimse, bu anlamın aslında “Çağır!”; “Emret!” sözcüğünün anlamının ise “Söyle!” olduğunu duyduğunda elbette ki, şaşkınlık duyacaktır. Nitekim, bizler de ilk kez duyduğumuzda şaşkınlık duymuştuk. Şimdi burada şöyle bir soru kaçınılmaz olmaktadır:

“Bu sözcüklerin, gerçekten de bu anlamlara geldiğini nereden biliyoruz?”

Aslında bu sorunun yanıtı çok basittir. Sami dillerinden... Bilindiği gibi, Arapça da Sami dil gurubunun bir üyesidir ve hatta bize göre içlerinde en eski (Prototip) olanıdır. İşte Sami dillerinin genel özelliklerinden hareket ederek Kur'ân'da mevcut olan fiil köklerinde meydana gelmiş olan anlam değişmelerini belirlemek mümkün görünmektedir. Böyle bir yöntem bizi Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırmalarının, genel olarak, Kur'ân'ın anlaşılmasına ve daha özel olarak özlemini duyduğumuz Kur'ân lügatının hazırlanmasına ne gibi bir katkı sağlayacağı sorununu gündeme getirmektedir. Biz, birazdan ayrıntılarını açıklayacağımız yöntemimizin, söz konusu sorunlarımızın çözüme kavuşturulmasında çok büyük bir katkı sağlayacağından en ufak bir kuşku bile duymamaktayız. Nitekim Kur'ân'da çok sık geçen “ا - Emera”, “ق ر ا - qarae”, “ع ب د - abede”, “ر ح م - rahime” köklerinde meydana gelen anlam değişmelerini gözler önüne seren art süremlî araştırmamızı birazdan okurların dikkatine sunduğumuzda bu düşüncelerimizde ne denli haklı olduğumuza bizzat kendileri de tanık olacaklardır. Ayrıca bu kısmın sonunda, söz konusu köklerle ilgili bir lügat denemesinde de bulunacağız.²⁴¹

²⁴¹ Salih Akdemir, *Kur'ân Semantiği*, s.10.

Bununla beraber Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim dalında Kur'ân'da zikredilen fiil kökleriyle ilgili yüksek lisans ve doktora düzeylerinde art süremlî semantik açıdan araştırmalar yapılmaktadır. Şu ana kadar yapılan bazı araştırmalar şunlardır: "EMR"²⁴², "QRE"²⁴³, "ŞHD"²⁴⁴, "ABD"²⁴⁵, "VSY"²⁴⁶, "BRK, SBH, KDS"²⁴⁷ ve "HNF"²⁴⁸ kökleri ile "ÂLEM"²⁴⁹ ve "HAK"²⁵⁰ sözcükleri ilgili Eski Ahit'de, İncil'lerde ve Kur'ân'da yürütülen art süremlî çalışmalar başarı ile sonuçlandırılmış bulunmaktadır. "HSB"²⁵¹, "ZKY-SDK"²⁵² ve "KFR-EMN"²⁵³ kökleri

²⁴² Aliye Abdurrahman, *Vahiy Geleneğinde EMR Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2002.

²⁴³ F. Betül Çipiloğlu, *Vahiy Geleneğinde QRE Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2003.

²⁴⁴ Hatice Korkmaz, *Vahiy Geleneğinde ŞHD Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2003.

²⁴⁵ Nermin Akça, *Vahiy Geleneğinde ABD Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2004.

²⁴⁶ Ömer Müftüoğlu, *Eski Ahit Ahit ve Kur'ân'da VSY Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2004.

²⁴⁷ Mutlu Türkmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kitâb- Mukaddes'te "BRK", "SBH" ve "KDS" Köklerinin Semantik İncelemesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2007.

²⁴⁸ Elif Arslan, *Vahiy Sürecinde HNF kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2012.

²⁴⁹ Muhammet Karaosman, *Vahiy Sürecinde Alem Kelimesinin Semantik Tahlili*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2006.

²⁵⁰ Mustafa Kumru, *Vahiy sürecinde hak kökünün semantik açıdan incelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2007.

²⁵¹ Saida Saipova, *Vahiy Sürecinde HSB kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, dok. tz.

ile “Rûh ve Nefs”²⁵⁴ sözcükleri ile ilgili art süremlî çalışmalar ise devam etmekte ve sonuçlanma aşamasına yaklaşmış bulunmaktadır.

Bu çalışmaların danışmanlığını yapan Salih Akdemir şu değerlendirmede bulunuyor: “Bu araştırmalar şu gerçekleri ortaya koymuştur:

1. “EMR” kökünün kök anlamı “emretmek” değil, “söylemek, anlatmak”tır.
2. “QRE” kökünün kök anlamı, “okumak” değil, “çağırarak”tır.
3. “ABD” kökünün kök anlamı, “kul olmak” değil, “yapmak, yaratmak, gerçekleştirmek, üretmek, çalışmak”tır.
4. “VSY” kökünün kök anlamı, “tavsiye etmek, önermek” değil, “emretmek”tir.
5. “ŞHD, BRK, SBH, QDS” kökleri kök anlamlarını günümüze dek değişmeden sürdürebilmişlerdir.
6. “HNF” kökünün kök anlamı, tıpkı “SBE” kökü gibi “yoldan çıkmak, sapmak, haktan batıla meyletmek”tir. Tabii ki bu betimleme, müşriklerin, Peygamberleri ve inananları, inançsız ve dinsiz görmelerine dayanmaktadır.”²⁵⁵

Bildiğimiz kadarıyla bu çaptaki çalışmalar ne İslam ilim adamları tarafından ne de musteşrikler tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaların yüksek lisans ve doktora düzeyinde olmasının ayrı bir ilmi değere sahip olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla

²⁵² Mustafa Harput, *Vahiy Sürecinde ZKY ve SDK köklerinin Semantik Açısından İncelenmesi*, dok. tz.

²⁵³ Hatice Nuray Şahin, *Vahiy Sürecinde EMN ve KFR köklerinin Semantik Açısından İncelenmesi*, Y.Lisans Tz.

²⁵⁴ Yusuf Topyay, *Vahiy Sürecinde “Rûh ve Nefs” sözcüklerinin Semantik Açısından İncelenmesi*, dok. tz.

²⁵⁵ Salih Akdemir, *Kur’ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar*, s.25.

bu çalışmaları yürüten genel olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakultesini, zel olarak da Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalının kıymetli hocalarını ve bil-hassa Salih Akdemir’i böylesi güzel çalışmaları sunduklarından dolayı yürekten kut-larım.

Sözcükler zamanla yeni anlamlar kazanarak zenginleşebilir ya da anlamlarını kaybedebilirler. Sözcüklerin anlamlarını kaybetmelerine anlam daralması, yeni anlamlar kazanmalarına ise anlam genişlemesi denir. Bu, dilin canlı bir varlık olduğunun kanıtıdır. Dilbilimciler, anlam değişmeleri konusunda, çeşitli sınıflamalarda bulunmuşlardır. Ancak biz, burada, ele aldığımız konuya uygunluğu nedeniyle, mantıksal sınıflamayı tercih ediyoruz. Mantıksal sınıflama anlam değişmelerini üç ana başlıkta inceler:

1. Anlam daralması;
2. Anlam genişlemesi;
3. Yeni bir anlama geçiş

şimdi bu üç maddeyi detaylı bir biçimde örneklerle beraber açıklamaya çalışalım:

1. Anlam Daralması

Dilde bazı sözcükler önceden pek çok kavramı veya nesneyi karşırlarken zamanla bu kavram, nesnelerden sadece birini karşılayacak şekilde kullanılmaya

başlanır. Sözcüğün, zaman içinde geçmiştekinden daha dar bir anlamı, önceden ifade ettiği anlamın sadece bir bölümünü ifade eder hale gelmesine “anlam daralması” denir. Bu, genel bir anlamdan özel bir anlama geçiş olarak da nitelendirilebilir. Dede Korkut metinlerinde “çocuk, evlât” anlamında hem erkek hem kız çocuklar için kullanılan “**oğlan**=doğan, yavru, çocuk” sözcüğü anlam daralmasına güzel bir örnektir.²⁵⁶

Arapça’da anlam daralmasına uğramış kelimelerden birisi de “ام ر – E-M-R” köküdür. Tezimizin “Rusça Kur’ân-ı Kerîm Çevirilerinde Yaygın Olarak Görülen Hataların Örneklendirilmesi” bölümünde bu kök ile ilgili geniş bilgi vermiştik. Arapça sözlükler, eski ya da yeni olsunlar, köke “emretmek” anlamı verme konusunda görüş birliğine varmışlardır. Fakat Kur’ân’da geçen “ام ر – E-M-R” köküyle ilgili yapılan ciddi bir semantik araştırma, “ام ر – E-M-R” kökün anlamının “söylemek” olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir.²⁵⁷ Salih Akdemir bu kökün sözlük denemesini yaparak aşağıdaki sonuçlara varmıştır:

1. امر /’emera: Söylemek, demek, söz vermek, birinden bir şey yapmasını istemek.
2. أمر /’Emmere: Söz sahibi kılmak, yetkili kılmak, başa geçirmek.
3. الامر /’el-Emr: Sözcük bu şekilde dört farklı anlamda kullanılmıştır:
 - a. Söz, vaat
 - b. Söz ile yerine getirilmesi istenen şey.
 - c. İş, durum.

²⁵⁶ Mehmet Aydın, *Dilbilim El Kitabı, Temel Kavramlar ve Konular*, 3F yay., İstanbul – 2007, s.83; Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s.119.

²⁵⁷ Bu konuda geniş bilgi için, bkz.:Alie Aptourachman, *a.g.t.*

d. Fiil, eylem, amel, iş.

4. الامر/el-'Umûr: Emir sözcüğün çoğuludur ve 'işler' anlamına gelmektedir.

5. اتّمر/i'temera: Birbirleriyle söyleşmek, birbirlerine danışmak, istişare etmek.

6. الإمر/el-'imru: çok korkunç, kötü.

Köke, 'emretmek' anlamı verilmesinin temelinde, sözün, Allah'tan ya da bir otoriteden gelmesi olgusu yatmaktadır. 'E-M-R' kökü ile ilgili olarak ortaya koyduğumuz sözlük demesi, daha önce sunduğumuz Kur'ân sözlüğünden, köke 'emretmek' yerine 'söylemek' anlamı vermesi bakımından ayrılmaktadır.²⁵⁸

Diğer bir örnek ise Kur'ân'da geçen "salât" kelimesidir. Bu kelime çok geniş bir anlama sahip iken, Kur'ân-ı Kerîm'in nüzulünden sonra terimleşmiş ve "namaz" anlamındaki kullanımı ağırlık kazanmıştır.²⁵⁹

2. Anlam Genişlemesi

Bir varlığın bir türünü ya da bir bölümünü anlatan, kullanılış alanları sınırlı olan sözcüklerin zamanla o varlığın bütünü, bütün türlerini anlatır duruma gelme-

²⁵⁸ Salih Akdemir, *Kur'ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, I. Uluslararası Kur'ân'ı Yeniden Düşünme*.

²⁵⁹ "Salâ" kelimesi hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler için bkz.: Mesut Okumuş, *Semantik ve Analitik Açıdan Kur'ân'da "Salât" kavramı*, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004/2, c. III, sayı: 6, ss. 1-30.

sine, daha geniş alanlarda kullanılmaya başlanmasına “anlam genişlemesi” denir. Burada asıl olan, ilk belirtilen anlam ya da temel anlam dediğimiz şeydir; bunun en eski şekli esas alınarak sonradan uğradığı değişiklik saptanır.²⁶⁰ Örneğin, Türkçe’de “**ödül**” sözcüğü eskiden sadece “güreşlerde kazananlara verilen bir mükâfat” anlamında kullanılırken, günümüzde “her türden yarışma sonucunda verilen mükâfat” için kullanılmaktadır. “**Yıldız**” gökteki yıldız anlamı yanında “herkesçe çok sevilen, mesleğinde parlayan sanatçı anlamında kullanılmaktadır. Hatta bu sözcük sinema, televizyon sanatçısı anlamına da gelmektedir. Almandan bir örnek vermek gerekirse asil kadın anlamına gelen “Vrouwe” sözcüğü günümüzde genel anlamda kadın anlamına gelerek anlam genişlemesine uğramıştır. Anlam genişlemesi edebî eserlerde, mecazlı sözlerde çokça görülmektedir.²⁶¹

Genelleşme adını verebileceğimiz bir anlam olayını da anlam genişlemesi çerçevesi içinde, onun bir türü olarak görmek mümkündür. Genelleşme, “kimi özel adların, ilgili olduğu aynı türden başka şeylere de ad olması, genelleşmesi ve bu türün adı haline gelmesi” şeklinde tanımlanabilir. Örneğin bu durumla ilgili “Röntgen”, “Dell”, “Ford” gibi özel adlara bağlı cihazların geniş bir kullanılış alanı bulması, yayılması sonucunda ortaya çıkmıştır.²⁶²

²⁶⁰ Doğan Aksan, s.120, 142-143.

²⁶¹ Osman Toklu, s.92-93;

²⁶² Mehmet Aydın, s.83-84; Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, s.120-121.

3. Yeni Bir Anlama Geçiş

Anlam değışmeleri genel olarak uzun bir süre içinde meydana gelir. Bu süre çoğu zaman birkaç yüzyılı bulur. Ama toplum içindeki değışmeler, devrimler bu süreyi kısaltabilir. Bu, “kelimenin eskiden yansıttığı kavramdan ayrı, yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesi” şeklinde tanımlanabilir. Yabancı dillerden geçen kelimelerin çoğu, geçerken anlam kaymasına ya da anlam değışimine uğramışlardır. Ana dillerinde kastettikleri anlamlarda kullanılmamaktadırlar. Latince “coxa” ‘balta’ kelimesinin Fransızcada “cuisse” ‘kalça, but’ anlamına gelmesi bu durumu örnekler niteliktedir.²⁶³

Arapça’da “و ص ی – V-S-Y” kökü tarihi süreç içinde anlam değışikliğine uğramıştır. Ömer Müftüoğlu tarafından, “*Eski Ahit Ahit ve Kur’ân’da VSY” Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*” adlı doktora tezi bu kelimenin kök anlamının “tavsiye etmek, önermek” değil, “emretmek” olduğunu açıkça ortaya koymuştur.²⁶⁴

Genel Değerlendirme

Yukarıda verilen örneklerden açıkça anlaşılmaktadır ki kelimelerin anlam değışikliğine uğramış olmaları tarihi bir gerçektir. Anlam değışikliğine uğramış Arapça kelimelerin kök anlamlarını tespit etmede Sami Dillerinden istifade etmek önem arz etmektedir. Sami Dilleri araştırmalarıyla, anlam değışmeleri sonucunda kaybolan

²⁶³ Doğan Aksan, a.g.e., s.121, 144 – 146; Mehmet Aydın, s.84-85.

²⁶⁴ Ömer Müftüoğlu, *Eski Ahit Ahit ve Kur’ân’da VSY” Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2004.

anlamları ve değişiklikleri görebilmek mümkündür. Bu usul bize büyük imkânlar sağlamaktadır.

Uzun zamanlardan beri Arapça'nın, Sami Dilleri arasında prototip bir dil olduğu gerçeği kabul edilmek istenmemiştir. Hatta Arap dili bazıları tarafından Sami Dilleri grubundan kaldırılıp başka dil grubuna eklenmek istenmiştir. Fakat son zamanlarda Sami Dillerinde prototip anlayışı farklı boyutlar kazanmıştır. Bu konuda Akdemir'in yaptığı çalışmalar konumuza ışık tutmaktadır: "Hollandalı Sami Dilleri uzmanı Albert Schultens, 1706 yılında savunmuş olduğu "Dissertatio theologico-philosophica de utilitate linguae arabicae in interpretanda sacra lingua" başlıklı doktora tezinde Kutsal Kitab'ın yorumlanmasında Arap dilinden yararlanılması gerektiğine vurgu yapıyordu; çünkü o Arapça'nın en eski Sami Dilinin gerçek temsilcisi olduğunu kabul ediyordu. Daha sonraları Eberhard Schrader, 1873 yılında yayınlanmış olan bir araştırmasında, Sami Dillerin ilk doğduğu yerin Arabistan olduğunu ifade etmişti."²⁶⁵

Bu alanın önemli isimlerinden olan, Sabatini Moscati de 1957 yılında yayınlamış olduğu "*Ancient Semitic Civilizations*" başlıklı eserinde, Sami Dillerini açıklayabilmek için Ortak Bir Sami kökenin zorunluluğundan bahsetmektedir:

"The Semitic peoples are distinguished, as a group, from others by the possession of certain common characteristics of their own. These are mainly linguistic ones. Semitic languages have so much in common in their phonology,

²⁶⁵ Salih Akdemir, *1. Uluslararası Kur'an'ı Yeniden Düşünme, Kur'an-ı Kerime Dilsel Yaklaşımlar*.

morphology, syntax and vocabulary, that their similarity can not be accounted for by borrowings in historic times, but only on the hypothesis of a common origin.”²⁶⁶

“Sami halklar, bir grup olarak, diğer halklardan kendilerine özgü bir takım ortak özelliklere sahip olmakla ayrılmaktadırlar. Bu özellikler, öncelikle dilsel olan özelliklerdir. Sami Dilleri, fonolojilerinde, morfolojilerinde, sentakslarında ve sözcük hazinelerinde o kadar çok ortak özelliklere sahiplerdir ki, aralarındaki benzerlikler, tarihin belli bir zamanında gerçekleştirilmiş olan iktibaslarla açıklanamaz; fakat sadece ve sadece ortak bir menşe varsayımı ile açıklanabilir.”

Sami Dillerinin birkaç ortak noktalarını sunmak istiyoruz:

a. Sesbilim Bakımından Sami Dilleri

Bazı araştırmacılar, Sami Dillerinin Prototipinde 29 harf bulunduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır. Yine bazılarına göre klasik Arapça’da 29 harf vardı. Fakat günümüzde Arapça’daki harf sayısının 28 olduğunu biliyoruz. Söz konusu 29. harfin “س - sin” ile “ش - şin” harfleri arasında olan bir harf olduğu fakat pratikte herhangi bir işe yaramadığını biliyoruz. Bu kısa bilgiden sonra Sami Dillerindeki harfleri tablo şeklinde vermek istiyoruz:

²⁶⁶ Sabatini Moscati, *Ancient Semitic Civilizations*, Elek Books yay., London – 2000, s. 25.

Proto-Semitik	Akkadça	Arapça	İbranice	Aramice-Süryanice
ا	ʾ	ا	א	ܐ
ب	b	ب	ב	ܒ
ت	t	ت	ת	ܬ
ث	-	ث	-	-
ج	g	ج	ג	ܓ
ح	h	ح	ח	ܚ
خ	-	خ	-	-
د	d	د	ד	ܕ
ذ	-	ذ	-	-
ر	r	ر	ר	ܪ
ز	z	ز	ז	ܙ
س	s	س	ס	ܣ
ś	-	-	-	-
ش	š	ش	ש	ܫ
ص	ṣ	ص	צ	ܥ
ض	-	ض	-	-
ط	ṭ	ط	ט	ܬ
ظ	-	ظ	-	-

ع	‘	ع	ע	א
غ	h, ’	غ	-	-
ف	p	ف	פ	פ
ق	q	ق	ק	מ
ك	k	ك	כ	כ
ل	l	ل	ל	ל
م	m	م	מ	מ
ن	n	ن	נ	נ
ه	h	ه	ה	ס

Hemen belirtmek gerekir ki Arapça hariç diğer Sami Dillerde harf kaybı olmuştur. Sonuç itibarıyla Akkadça’da 7, İbranice’de ve Aramice’de ise 6 harfin mevcut olmadığını görüyoruz. Akdemir’in de dediği gibi harf dönüşümleri öğrenildiğinde Sami Dilleri kolaylıkla öğrenilebilir. Şimdi kısaca harf dönüşümünden bahsedelim:

Arapça’daki “ث – peltek s” harfi genelde “š” ya da “t” harfine dönüşmüştür. Arapça’daki “تور” sözcüğü Akkadça’da “šûru”, İbranice’de “שׁוּר–šôr” Aramice’de ise “ܬܠܪ–tavrâ” olarak karşılamaktadırlar. Arapça’da, “ص – sad”, “ض – dad” ve “ظ – za” harfleri ile ayrı ayrı yazılan sözcükleri Akkadça’da ve İbranice’de, tek bir “צ – tsadi” harfiyle karşılanmaktadır. Örneğin, Arapça’daki gölge anlamına gelen “ظل” sözcüğü Akkadça’da “šillu”, İbranice’de ise “צל–tsel” şeklinde yazılmaktadır. Arapça’daki “ارض” sözcüğü, Akkadça’da “eršetu”, İbranice’de ise “ערץ – erets”

olarak ifade edilmektedir. Yine Arabça’da “صادق” olarak ifade edilen söz İbrani-
ce’de “צודק – tsódeq” olarak ifade edilmektedir. Aramice, Arapça’daki “ض – dad”
harfini “ح – ‘ ” harfi ile karşılamaktadır. Örneğin, Arapça’daki “ارض” sözcüğünü
“ܐܪܥ – ar ‘ â” şeklinde ifade etmektedir. “ظ – za” harfini ise “ܬ – tet” harfi ile
ifade etmektedir. Arapça’da “bakmak, korumak “ anlamına gelen “نظر” fiili
Aramice’de “ܢܬܐܪ – nîâr” şeklinde ifade edilmektedir.²⁶⁷

b. Fiil Kalıpları Bakımından Sami Dilleri

Sami Dillerini zengin kılan yönlerden birisi de fiil kökünü herhangi bir kalıba
uygulayıp kelimeler çoğaltılabilmektir. Arapça’da her ne kadar bütün kalıplar çok
kullanılmasa da toplam fiil kalıplarının sayısı 15 tanedir.

فاعل – fâ‘ale	fa‘ale – فعل	fe‘ale – فعل
تفاعل – tefâ‘ale	tefa‘ale – تفعل	ef‘ale – افعل
اِفْعَال – if‘alle	ifta‘ale – افتعل	infa‘ale – انفعَل
اِفْعَوَعَل – if‘avâle	if‘âlle – افعال	istef‘ale – استفعل

²⁶⁷ Wheeler M. Thackston, *Introduction To Syriac*, Ibex Publishers yay., Maryland – 1999,
s.XXV

افعلول - <i>if'arvele</i>	افعللل - <i>if'anlele</i>	افعللى - <i>if'anlâ</i>
---------------------------	---------------------------	-------------------------

Akkadçada bu sayı 11'e kadar düşmektedir. Bunlardan yedi kalıbını aşağıda vermek istiyoruz:

1. Asıl kök: *qbr*
2. İkinci kök harfinin tekrarlanması: *qubbur/uqabbar /uqabbir*
3. Köke š ön takısının eklenmesi: *šuqbur/ ušaqbar/ušaqbir*
4. Köke n ön takısının eklenmesi: *naqbur/iqabbar/iqabbir*
5. Kökün içine t takısının eklenmesi: *qitbur/iqtabbar/iqtabar*
6. Kökün ikinci harfinin t takısı ile tekrarlanması: *uqtabbar/uqtabbir*
7. Köke št takısının eklenmesi: *šutaqbur/uštaqbar /uštaqbir*

Yukarıda zikrettiğimiz yedi kalıp en çok kullanılan kalıplardandır. Bunlardan başka, fiilin köküne tn, štn, ntn, takıları koymak suretiyle dört kalıp daha elde edilmektedir ve böylece on bir kalıba ulaşılmış olmaktadır.²⁶⁸

Şimdi ise İbranice ve Aramice fiil kalıplarını gösterelim:

Arabça	Ketebe	Kettebe	Ektebe	İnketebe	-
	كتب	كتب	اكتب	انكتب	

²⁶⁸ Bu konuda bkz.: John Huehnergard, *A Grammar of Akkadian*, Atlanta, Georgia, 1997, s. 253 vd; s.409-436. Zikreden Salih Akdemir.

İbranice	Kâtav כתב Yazdı	Kîttev כיתב Yazdırdı	Hiktîv הכתיב Yazdırdı	Nikhtav נכתב Yazıldı	Hitkattev התכתב Yazıştı
Aramice	Ktav ܠܬܝܒ Yazdı	Kattev ܠܬܝܒ Yazdırdı	Akhtev ܠܬܝܒ Yazdırdı	-	-
	Etktev ܠܬܝܒܬ Yazıldı	Etkattav ܠܬܝܒܬ Yazdırıldı	Ettaktav ܠܬܝܒܬ Yazdırıldı	-	-

Yukarıdaki şema hakkında bazı bilgiler vermek istiyoruz. Dikkat edilecek olursa, özellikle üç fiil kalıbı hemen bütün dillerde varlığını korumaktadır. Yalnız İbranice, *if'âl* kalıbının başındaki “י” harfini “כ” harfine dönüştürmüştür. Aynı duruma bugün bile bazı Arap lehçelerinde de tanık oluyoruz. Burada “*hitpaeel*” kalıbı ile ilgili açıklamada bulunmak da yararlı olacaktır. İbranice, bu kalıp ile hem müşareket hem de dönüşüm anlamlarını karşılamaktadır. Örneğin, התראה/*hitrââ* fiili, birbirini görmek ya da görünmek anlamlarına gelmektedir. Bu kalıp, kök anlamının, işi yapan

kişinin üzerinde gerçekleşmesine de delalet eder. Başka bir örnek ise “yok olmak”, “helak olmak” anlamına gelen אבד/*âvad* kökü הִתְאַבַּד/*hitâbbēd* kalıbında “intihar etmek”, yani kendini yok etmek anlamına gelmektedir.

Aramice’de öncelikle, İbranice’deki *nif’âl* kalıbının olmadığını hemen belirtelim. Aramice, öncelikle ilk üç kalıbı esas kabul eder; “*et*” takısı ile başlayan diğer üç kalıp ise sırası ile diğer üç kalıbın meçul/edilgen kalıplarıdır. İbranice’de ve Aramice’de fiil kalıplarının Arapça’ya nispetle azalmış olmasının nedeni, diğer kalıplara günlük hayatta sık sık gereksinme duyulmaması ve her fiil kökünün, genel olarak, her kalıpta kullanılmamasıdır. Arapça’yı çok iyi bilenlerin bile on beş fiil kalıbını ezbere söyleyebilmeleri oldukça güçtür. Sonuçta kolaylık kuralının, bu konuda da hükmünü icra ettiğini söyleyebiliriz.²⁶⁹

Akdemir, kendi çalışmalarında Sami Dillerini inceleyerek önemli neticelere varmaktadır. Bu görüşlerinden birisi de aşağıdaki yaklaşımdır:

“Sami dilleri içinde Proto-Semitik’i en iyi bir biçimde yansıtan Arapça’dır; bu noktada Akkadça’dan bile eski sayılabilir.

1. Arapça dışındaki Sami dilleri, kolaylık ilkesi gereği, Arap diline nazaran her bakımdan kolaylaşmış olan dillerdir. Bu durum, morfoloji, sentaks ve sözcük hazinesi bakımından da geçerlidir.

2. Arapça dışındaki Sami dillerde, harflerle ilgili olarak meydana gelmiş olan değişim kuralları öğrenilecek olursa, Sami dillerdeki hemen bütün sözcüklerin Arapça’da var olduğu kolaylıkla görülür.

²⁶⁹ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Salih Akdemir, *Kur’ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur’ân’ı Yeniden Düşünme*.

3. Sami dillerin en önemli özelliği genelde üç harften oluşan köklerden oluşmasıdır. Kökler aynı zamanda anlamları da içerirler. Bu bakımdan kök anlamlarının doğru olarak belirlenmesi çok hayatî bir önem arz eder. İşte bu bağlamda Karşılaştırmalı Sami dilleri araştırmaları, özellikle Arapça'da kaybolmuş olan kök anlamlarının belirlenmesinde çok önemli katkılar sağlayabilir. Her ne kadar Arapça, Sami dilleri içinde Proto-Semik'e en yakın dil olsa da Arapça ile ilgili olarak elimizde, belli sayıda kitabe dışında, Kur'ân-ı Kerîm'den başka yazılı belge yoktur. Oysaki diğer Sami dilleri için aynı durum söz konusu değildir. Örneğin Akkadça söz konusu olduğunda, M.Ö. 2600 yıllarının gerisine bile gidilebilmektedir.

4. Mademki Arapça, Sami dilleri içinde Proto-Semitik'e en yakın ve en eski olan dildir, o halde, bu dillerde var olan kök anlamlarını da içermek durumundadır.

5. Kur'ân içinde biraz dikkatli yapılan okumalar bile, son derece sık kullanılan birçok kökün, kök anlamlarının kaybolduğunu açıkça gözler önüne sermektedir.

6. Kur'ân'ın doğru anlaşılabilmesi, yani Hz Peygamber ve Onun güzide arkadaşlarının onu anladıkları gibi anlaşılabilmesi için, kaybolmuş olan kök anlamların mutlaka belirlenmesi gerekir. Bunun da tek yolu, Sami dillerinde yapılacak olan art süremlî semantik çalışmalardır.²⁷⁰

Sonuç olarak diyebiliriz ki Kur'ân'la ilgili çalışmalar yapan ilim adamları, yaptıkları çalışmalarda daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmeleri adına, yukarıda da ifade etmiş olduğumuz gibi, tarihi süreç içerisinde kelimelerdeki gözlemlenen anlam değişmelerine dikkat etmelidirler. Bu aşamada gözlemlenen anlam değişmelerinin daha isabetli tespit edilebilmesi için Sami Dillerinin önemi göz ardı edilmemelidir.

²⁷⁰ Salih Akdemir, *Kur'ân-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur'ân'ı Yeniden Düşünme*.

C. ÖNCEKİ VAHİYLERDEN YARARLANMANIN ÖNEMİ

Daha önce de belirttiğimiz gibi Kur’ân-ı Kerîm’i anlama konusunda ecdamızın telif ettiği eserlerden yararlanmakla beraber onların bazı yanlış görüşlerinin tesiri altında kalmamak gerekir. Bazı tefsir kitaplarında, görüldüğü gibi, bir hatayı aynen alarak tekrar etmemeliyiz. Üzerimize düşen, O’nu hakkıyla anlayıp insanlığa sunmaktır. Birçok kez Kur’ân’da da vurgulandığı gibi O, apaçık bir Arap dili ile indirilmiştir. Dolayısıyla eğer O’nu hakkıyla anlamak istiyorsak ilk önce Arap dilini ve özelliklerini bilmemiz gerekir. Ama bunun kâfi olduğunu söylemek kanaatimizce yanlıştır.²⁷¹ Bunun nedeni ise sadece Arapça bilmek değil, nüzul esnasında konuşulan Arapça’yı da bilmektir ki böyle bir Arapça’ya kim ve ne kadar sahiptir tartışılacak bir mevzudur. Bugünkü mevcut Arapça sözlüklere dönük eleştirilerin var olduğunu da biliyoruz. İsfahani’nin “Müfredatı” gibi kaç sözlüğe sahibiz? Bu sorunun yanıtının olumlu olacağını düşünmüyoruz. Yine aynı şekilde zaman içerisinde kelimelerin anlam değişikliğine vurgu yapan, anlam değişikliğini göz önünde bulundurarak sözlük telif eden kaç tane sözlüğe sahibiz ki?

Kur’ân’da zikredilen kıssalara baktığımızda Yusuf suresi hariç, diğer kıssaların Kur’ân’ın muhtelif yerlerine serpilmiş halde anlatıldığını görüyoruz. Bununla da kalmayıp söz konusu kıssaların ibret için sadece bazı can alıcı noktalarının anlatılmış olduğunu, pek fazla detaya inilmediğini görmekteyiz. Aslında böyle bir üslup, okuyucunun dikkatini dağıtmadan kıssanın asıl öğüt verici yönlerini anlatması açı-

²⁷¹ Bize göre, Arapça dili ile beraber Sami dilleri dediğimiz Süryanice ve İbranice de bilmemiz gerekir. Nitekim yapılan ilmi araştırmalar bunun açık delilidir. Kelimenin kök anlamına ulaşmanın en sağlam yollardan biri de budur.

sından güzel bir yöntemdir. Bu noktada şunu da eklemek istiyoruz ki, vahiy süreci bir bütün olduğuna göre, belki de Kur’ân’ın kıssalarının tasvir ettiği resimlerin Kur’ân’da detaylı bir şekilde anlatılmayan yerlerinin yani bizce muallâk olan kısımların yine genel manada İslami prensiplere ters düşmeyecek şekilde diğer Kutsal Kitaplardan yararlanmanın resmin daha net bir hale getirilmesi noktasında bir sakıncasının olmadığını düşünüyoruz.²⁷²

Bunun yanısıra başarılı bir şekilde “Kitab-ı Mukaddes ve Kur’ân’daki Kıssaların Karşılaştırılması” konusunda yüksek lisans tezini yapan B. Yaşar Seyhan’ın tezinin sonuç kısmındaki şu ifadeyi aktarmak istiyoruz:

“Kendinden önceki kitapları tasdik eden” (Ali İmran, 3) Kur’ân-ı Kerîm ile onun günümüz Kutsal Kitap’larını nasıl tasdik ettiğine dair değişik görüşler vardır. Bunlardan birisi - İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre - Kur’ân, Tevrat ve İncil’i asli suretini kaybetmemiş şekli ile tasdik eder. Diğer Kur’ân diğer Kutsal Kitap’ları tasdik ettiğine göre Allah’ın sözü değiştirilemez. Böylece günümüzdeki Kutsal Kitap’lar da asli suretini kaybetmemişlerdir... Ancak tezimizi okuyan her kişi anlayacaktır ki Kur’ân ve diğer Kutsal Kitap’lar arasında çok açık bir şekilde farklılıklar vardır. Bu farklılıkları gören her kişi “Kur’ân’ın diğer Kutsal Kitap’ları tasdik etmesinin sadece aynı kaynaktan gelmesi ve Kur’ân’ın ilahi kaynaklı olduğuna işaret etmesidir” diyecektir.²⁷³

²⁷² Sami dillerini bilmemizi gerektiren sebeplerden biri de bu olsa gerek. Nitekim örneğin, eski ahit’i elimize alıp orijinal metninden okumamızın tek mümkünatı budur. Bununla beraber yeni ahit’i orijinal kaynaktan ulaşmamızın tek yolu da klasik Yunanca bilmektir.

²⁷³ B. Yaşar Seyhan, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur’ân’daki Kıssaların Karşılaştırılması*, yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş – 2006.

Görüldüğü gibi bu görüş indirgeyici bir vasıf taşımaktadır. Tabi ki Kur'ân'ın kendisinden önceki vahiyleri tasdiklemesi (Musaddık) ve koruyup muhafaza altına alması (Muheymin) onların hiç tahrife uğramadığı, asıl/orijinal metnin saklandığı anlamına gelmez, bunu Kur'ân'ın bizzat kendisi de vurgulamaktadır. Fakat aralarında bazı farklılıklar vardır diye tümünü de çöpe atmanın doğru olmadığı kanaatindeyiz.

Önemsediğimiz bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için birkaç örnek vermek istiyoruz.

1. Allah'ın İsrailoğulları İle Antlaşması: Semi'nâ ve 'Asaynâ

Malumdur ki, Kur'ân'-ı Kerîm'de en çok bahsedilen halklardan birisi de şüphesiz ki Yahudi halkıdır. Yahudiler iyice azınca Cenabı Allah bu halkla antlaşma yapmak ister. Allah, İsrail oğullarından "Allah'a kulluk edip O'na ortak koşmayacaklarına, doğru olduklarına ilişkin kanıtlar getiren peygamberlere iman edeceklerine, Allah'ın hükümlerine ve kanunlarına boyun eğeceklerine," özellikle kendi milletlerinden olan Hz. İsmail'in soyundan gelen Hz. Muhammed'e inanacaklarına ve daha başka konulara ilişkin olarak söz almış; bu arada üzerlerine dağı kaldırmıştır. İsrail oğullarına Allah'ın kudretini göstererek tehdit yoluyla söz vermelerini veya sözlerinde durmalarını sağlama ya da genel olarak ıslah etme amacı taşıdığı rivayet edilen bu dağı kaldırma olayının bir mucize olduğu anlaşılmakla birlikte mahiyeti hakkında tefsirlerde yer alan bilgilerin hangi kaynağa dayandırıldığı bilinmemektedir ki bizim

için bu mahiyetin ehemmiyeti yoktur. Fakat her şeye rağmen Yahudi milleti antlaşmalarını bozup isyana devam etmişlerdir. Antlaşmayı anlatan şu ayete bakalım:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَنشَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِنَسَمَا يَا مُرُكُّم بِهِ إِيْمَانُكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“Hatırlayın ki sizden sağlam bir söz almış, dağı da üzerinize kaldırmıştık. "Size verdiklerimizi kuvvetle tutun, söylenenlere kulak verin" demiştik. Onlar, "İşittik ve isyan ettik!" dediler. İnkârları yüzünden kalpleri buzağı sevgisiyle dopdoluydu. De ki: "Eğer inanıyorsanız, imanınız size ne kötü şeyler emrediyor!"²⁷⁴

Türk dilinde yayınlanan meallerde antlaşmayla alakalı ihtiyacı karşılayan tam bir izah yoktur. İncelediğimiz Rusça mealler de herhangi bir izah yap(a)mamışlardır.²⁷⁵ Hâlbuki antlaşmanın gerçekleşmesi için “emri duyduk ve uygulayacağız/yapacağız” gibi bir cevap verilmesi gerekir. Mantık bunu gerektirir, herhangi bir antlaşma ancak bu halde gerçekleşmiş olur. Bir taraf antlaşmaya dayalı kurallar sunduğunda karşı tarafın “işittik ve isyan ettik!” gibi cevap vermesi antlaşmayı kabul etmeme ve dolayısıyla antlaşmanın gerçekleşmemesine işaret eder. Hâlbuki başka bir ayette antlaşmanın feshinden bahsedilir ki bu da daha önce antlaşmanın gerçekleştirildiğine delalet eder:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ . ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ .

²⁷⁴ Bakara Suresi, 93.

²⁷⁵ Ancak Osmnov’un mealinde şu dipnot vardır: “Semi’na ve ‘Asayna” Kraçkovskiy’e göre Kutsal Kitap’ın tahrif edilmiş halidir.

“Hani sizden kesin söz almış, üzerinize, Tur dağını kaldırmış ve (size): “ Size verdiğimiz kuvvetle sarılın ve içindekini hatırlayın ki, içinde Allah bilinci canlı kalabilsin” demiştik. Ancak siz bunun ardından yine sözünüzden dönmüştünüz. Allah’ın size lütfü ve sevgisi olmasaydı, (bu davranışınızdan dolayı) hüsrana uğrayanlardan olurdunuz.”²⁷⁶

Velhasıl kelim ortadaki durum, Yahudi milletin o antlaşmayı kabul ettiğine delalet etmektedir ama biz bunu ne meallerde ne de tefsirlerde görebilmekteyiz. Kanaatimizce bu ayetin meali şöyle olmalıdır:

“Hani Biz, sizden kesin söz almış, Tur’u üzerinize kaldırmış, “ Size verdiğimiz kuvvetlice sarılın ve (onu) dinleyin“ (demiştik). Onlar da: “Biz (onları) işittik ve sınıksız tutacağız (dolayısıyla uygulayacağız!)” demişlerdi. İnkârları yüzünden buzağı sevgisi, kalplerine işlemişti. (Onlara): “Eğer (gerçekten) inanıyorsanız, imanınızın size söyledikleri ne kadar kötüdür! “ de.”²⁷⁷

Burada yanlış anlaşılan ve dolayısıyla yanlış tercüme edilen söz سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا (Semi’na ve Asayna) tabirinde geçen “ عَصَيْنَا ” kelimesidir. “Asayna” kelimesinin kökü A-S-V (ع - ص - و) ’dır. Sözlüklere bakıldığında zaman kelimenin zıt anlamlar taşıdığını görürüz. Bütün bunlara göre “semi’nâ ve asaynâ” cümlesine anlam verirken “asayna” kelimesine özel önem vermek gerekir. Kelimenin kökünde hem isyan etme hem de isyanın zıt anlamı diyebileceğimiz bir şeye sınıksız sarılma/tutunma anlamı vardır.²⁷⁸ Yahudilerin “Semi’na ve Asayna” dediklerinde “Asayna” kelime-

²⁷⁶ Bakara Suresi, 63-64.

²⁷⁷ Bakara Suresi, 93.

²⁷⁸ Bu konuyu ele alanlardan Abdulaziz Bayındır hoca bu kelimenin hakkında şu görüşleri beyan etmektedir: El-Asa değnek demektir. “Asâ” ise değneği tutar gibi tuttu veya değnek-

sini “sımsıkı tutma” anlamında söylediklerini düşünüyoruz. Aksi halde yukarıda da belirttiğimiz gibi isyan anlamında olsa “misak” gerçekleşmemiş olur.²⁷⁹ Buna göre “semi’nâ ve asaynâ” cümlesi, “ışittik ve sıkı sarıldık” anlamına gelebileceği gibi “ışittik ve isyan ettik” anlamına da gelebilir. Kötü niyetliler, böyle ifadeleri seçerler ki, her yöne çekebilsinler. Bu tür kullanıma cinas denir.²⁸⁰ “semi’na ve asayna” Nisa Suresi 46. ayette bu şekilde kullanılmıştır. Bu sebeple o âyette Yahûdilerin “semina ve asayna” yerine “semi’na ve ata’na” (Dinledik ve boyun eğdik) demelerinin daha iyi olacağı bildirilmiştir. “Elbette kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olurdu” ifadesinin geçmesi “iyi ve doğrunun” daha da kalitelisinin efdaliyetidir. Demek ki, Yahudilerin “semi’na ve asayna” demeleri de iyidir, ama onu başka tarafa yani “ışittik ve isyan ettik” anlamına çekme imkânı olduğu için Allah, ikinci cümleyi söylemelerini tavsiye etmiştir.

Burada bu konuya açıklık getirebilecek eski vahiyleri gözden geçirmek isabetli olacaktır:

le döver gibi dövdü anlamınadır. Esmâî. , bazı Basralıların şu sözünü nakleder: Değneğe asadenmesi elin ve parmakların, üzerinde birleşmesinden dolayıdır. Ebû Abîd’e göre asa’nın kök anlamı, birleşme ve anlaşımadır. (‘Asâ): İsyan etti, emre karşı çıktı anlamına da gelir. Her iki anlam da değnekte saklıdır. Onu bir iş için kullanırsanız, sıkı sarılırsınız. Ama değneği bir başkasının kafasına da indirebilirsiniz. Bu da onun “isyan” anlamı ile ilgilidir. Daha geniş bilgi için bkz: Abdulaziz Bayındır, Kur’ân Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar, Süleymaniye vakfı yay., İstanbul - 2007, s.132-134.

²⁷⁹ Hâlbuki Allah, ayetin baş kısmında “Bir gün sizden kesin söz aldık” diyor.

²⁸⁰ Çok anlamı olan bir kelimenin iyi anlamını kullanır görünerek kötüsünü öne çıkarma. Yahudi toplumu – Yahudilerin adetlerinden olduğu gibi – bu kelimeyi cinas yaparak söylemiş de olabilir.

א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה, אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר אָנֹכִי
דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם; וְלִמְדַתְּם אֹתָם, וּשְׁמַרְתֶּם
לַעֲשׂוֹתָם.

1 Musa bütün İsrailîliler'i bir araya toplaya-
rak şöyle dedi: "Ey İsrail, bugün size bildi-
receğim kurallara, ilkelere kulak verin! On-
ları öğrenin ve onlara uymaya dikkat edin!

2 Tanrımız RAB Horev Dağı'nda bizimle bir
antlaşma yaptı.

3 RAB bu antlaşmayı atalarımızla değil,
bizimle, bugün burada sağ kalan hepimizle
yaptı.

Tevrat'ta Yasanın Tekrarı kısmında beşinci bölüm böyle başlamaktadır. Bö-
lümün devamında “On Emir” maddeler halinde zikredilmektedir:

כג קָרַב אֲתָהּ וּשְׁמָע, אֶת-כָּל-אֲשֶׁר
יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ; וְאֶת תְּדִבְרֵי אֱלֹהֵינוּ,
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ--
וְנַשְׁמָעוּ וְנַעֲשִׂינוּ.

23 Sen git, Tanrımız RAB`bin söyleyeceklerini
dinle. Sonra Tanrımız RAB`bin bütün söyledikle-
rini bize anlat. Biz de kulak verip uyacağız.²⁸¹

²⁸¹ Yasa'nın Tekrarı, 5/1-3, 24.

(וְשִׁמְעוּ וְעָשׂוּ) Bizim için mühim olan ibareye nihayet gelmiş bulunuyoruz: bunu Türkçe transkript edecek olursak: ‘va şama’nu va ‘asinu’ olacaktır. Gördüğümüz gibi semi’na ve ‘asayna deyimi önceki vahiylerde kullanılmış bulunmaktadır.

Allah (c.c.) ile Yahudiler arasındaki sözleşme Tevrat’ın Çıkış bölümünde de geçmektedir:

1 RAB Musa`ya, “Sen, Harun, Nadav, Avihu ve İsrail ileri gelenlerinden yetmiş kişi bana gelin” dedi, “Bana uzaktan tappen.

2 Yalnız sen bana yaklaşacaksın. Ötekiler yaklaşmamalı. Halk seninle dağa çıkmamalı.”

3 Musa gidip RAB`bin bütün buyrukları- nı, ilkelerini halka anlattı. Herkes bir ağızdan, “RAB`bin her söylediğini yapacağız” diye karşılık verdi.

4 Musa RAB`bin bütün buyruklarını yazdı. Sabah erkenden kalkıp dağın eteğinde bir sunak kurdu, İsrail`in on iki oymağını simgeleyen on iki taş sütun dikti.

5 ה וַיִּשְׁלַח, אֶת-נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ, עֹלֹת; da RAB`be yakmalık sunular sundular, esenlik kurbanları olarak boğalar kestiler.

6 וַיִּקַּח מִנִּשְׂאֵה חֹצֵי הַדָּם, וַיִּשֶׂם בְּאֵזְנֹת; וַחֲצֵי הַדָּם, זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ. öbür yarısını sunağın üzerine döktü.

7 ז וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית, וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם; וַיֹּאמְרוּ, כֹּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. du. Halk, “RAB`bin her söylediğini yapacağız, O`nu dinleyeceğiz” dedi.

8 ח וַיִּקַּח מִנִּשְׂאֵה אֶת-הַדָּם, וַיִּזְרֹק עַל-הָעָם; וַיֹּאמֶר, הִנֵּה דָם-הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם, עַל כָּל-הַדְּבָרִים, הָאֵלֶּה. RAB`bin sizinle yaptığı antlaşmanın kanı budur” dedi.²⁸²

Bu konuya dikkat çekenler bildiğimiz kadarıyla Muhammed Esed ve Salih Akdemir olmuştur. Muhammed Esed Bakara Suresinin 93. ayetini tercüme ederken bu tabir dikkatini çekmiş ve kendisini şu cümleleri söylemekten alıkoyamamıştır:

It is obvious that they did not actually utter these words; their subsequent behavior, however, justifies the above metonymical expression.

“Açıktır ki, onlar, aslında bu sözleri söylememişlerdir; ancak daha sonraki davranışları yukarıdaki mecazi ifadeyi doğrulamaktadır”.

²⁸² Mısır’dan Çıkış, 24/1-8.

Burada Salih Akdemir hocanın da görüşünü aktarmak isteriz:

... “Ve Şâma‘nû ve ‘Asînû”. Öyle görünüyor ki, Kur’ân, bu ifade şeklini aynen aktarmak istemiştir: Semi‘nâ ve ‘Asaynâ. Ancak, İbranicede ‘yapmak, yerine getirmek, gerçekleştirmek’ anlamlarına gelen ve ‘Sîn’ ile yazılan ‘Asînû’ eylemi Arapça’ya ‘Sâd’ harfi ile aktarılmıştır. Bu durumda da eylemin anlamı, İbranicedeki anlamına tamamen ters düşmektedir. Aslında böyle bir anlam hem Kur’ân’a hem de tarihi gerçeklere aykırı düşmektedir...

Burada, Lisânu’l - Arab’da “ ‘Asâ ” köküyle ilgili olarak yaptığımız araştırmada, bu kökteki bazı sözcüklerin ‘sîn’ harfi ile de yazılabileceği ifade edilmektedir. Aynı şekilde, Kur’ân’da ‘Sâd’ ile söylenen birçok sözcük ya da eylem, ‘Sîn’ ile de söylenmektedir. Biz burada örnek olarak, “Bastaten²⁸³ ve Musaytir²⁸⁴” sözcüklerini zikretmekle yetinmek istiyoruz...²⁸⁵

Yukarıdaki açıklamalar bize şu gerçeği sunmaktadır: Önceki vahiyleri dikkate almadan, tarihi atıflar ve konular hususunda, Kur’ân’ı anlamaya kalkışmamız bazen yanlış neticeler verebilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi nasıl ki Kur’ân’ı doğru anlamamız için tüm yirmi üç senelik vahiy sürecini ele almamız kaçınılmaz ise aynı şekilde yirmi üç senelik vahyi doğru anlamamız için de daha önceki vahiyleri göz önüne almamız kaçınılmazdır. Konumuza açıklık getirebilmemiz ve önceki vahiylerin değerini bir daha görmemiz için başka bir örnek daha vermek istiyoruz.

283 A’raf Suresi, 69.

284 Ğaşiye Suresi, 22.

285 Salih Akdemir, *Kur’ân-ı Kerîm’e Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur’ân’ı Yeniden Düşünme*.

2. Hz. Yunus Kıssası

Kutsal Kitap'ta geçen birçok Peygamberin kıssası Kur'an'da da anlatılmıştır. Kutsal Kitap'ta kıssalar, genellikle, kronolojik bir bütünlük içinde anlatılırken, aynı kıssalar, Kur'an'ın birçok suresine serpiştirilmişlerdir. Çünkü Kur'an'ın ana hedefi kıssaların tümünü anlatmak değil, inananlar için onlardan ders çıkarılmasını sağlamaktır. Bu yüzden Peygamberlerin kıssalarını inceleyebilmek için, farklı surelere dağılmış olan konu ile ilgili ayetleri bir araya getirmek zorunludur. Bu ise her zaman kolay olmamaktadır. Kimi kez bağlantılar doğru kurulamamaktadır. Burada önemlisi müfessirlerimizin, Kutsal Kitab'a doğrudan müracaat etmemeleridir. Oysaki Yüce Allah, hem Hz. Peygamberi hem de inananları, kitaplara müracaat şöyle dursun, onlara uymayı buyurmamakta mıdır?

Yöntem olarak öncelikle, Yunus Kıssasını (Jonah/ יוֹנָה), Kutsal Kitab'a göre, sonra da Kur'an'a göre sunacağız. Daha sonra da her iki kıssayı birbirleriyle karşılaştıracğıız. Amaç, kıssalar arasındaki benzerlikleri ve varsa farklılıkları ortaya koymak, her iki kıssanın birbirleriyle uyum içinde olup olmadığını tespit etmek ve sonuç olarak da kıssanın doğru bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktır.²⁸⁶

Yahudi Kutsal Kitab'ında Hz. Yunus Kıssası

²⁸⁶ Bu kıssa hakkında bkz., Ahmet Özdemir, *Vahiy Sürecinde Yunus Peygamber Kıssası*, Basılmamış Y.L. Tezi, Ankara-2007.

Yunus 1. bölüm

- 1 RAB bir gün Amittay oğlu Yunus'a şöyle seslendi:
א ויהי, דבר-יהוה, אל-יונה בן - אַמְתִּי, לַאֲמֹר.
2 “Kalk, Ninova’ya, o büyük kente git ve halkı uyar”. “Çünkü kötülükleri önüme kadar yükseldi.”
ב קום לך אל-נינוּה, העיר הגדולה--וקרא עליה: כי-עלתה רעתם, לפני.
3 Ne var ki, Yunus RABB'in huzurundan Tarşış'e kaçmaya kalkıştı. Yafa'ya inip Tarşış'e giden bir gemi buldu. Ücretini ödeyip gemiye bindi, RABB'den uzaklaşmak için Tarşış'e doğru yola çıktı.
ג ויָקָם יוֹנָה לְבָרֵחַ תְּרַשִּׁישָׁה, מִלִּפְנֵי יְהוָה; וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֹנִיָּה בָּאָה תְּרַשִּׁישָׁה, וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תְּרַשִּׁישָׁה, מִלִּפְנֵי יְהוָה.
4 Yolda RABB şiddetli bir rüzgâr gönderdi denize. Öyle bir fırtına koptu ki, gemi neredeyse parçalanacaktı.
ד וַיְהִינָה, הַטִּיל רוּחַ-גְּדוֹלָה אֶל-הַיָּם, וַיְהִי סַעַר-גָּדוֹל, בָּיָם; וַהֲאֹנִיָּה, חֹשֶׁבָה לְהִשָּׁבֵר.
5 Gemiciler korkuya kapıldı, her biri kendi ilahına yalvarmaya başladı. Gemiye hafifletmek için yükleri denize attılar. Yunus ise teknenin ambarına inmiş, yatıp derin bir uykuya dalmıştı.
ה וַיִּירָאוּ הַמִּלְחִים, וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל-אֱלֹהֵיוֹ, וַיִּטְלוּ אֶת-הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּאוֹנִיָּה אֶל-הַיָּם, לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם; וַיּוֹנָה, יָרַד אֶל-יִרְכַּתִּי הַסְּפִינָה, וַיִּשְׁכַּב, וַיִּרְדָּם.
6 Gemi kaptanı Yunus'un yanına gidip, "Hey! Nasıl uyursun sen?" dedi, "Kalk, tan-
- ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֵבֶל, וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-לָּךְ
ז קרא אל-אלֹהֵיךְ--אוֹלֵי יַתְעַשֵּׂת

- הָאֵלִים לָנוּ, וְלֹא נֶאֱבָד. rına yalvar, belki halimizi görür de yok olmayız."
- ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ, לָכוּ וְנִפְּלֵה גּוֹרְלוֹת, 7 Sonra denizciler birbirlerine, "Gelin, kura çekelim" dediler, "Bakalım, bu bela kimin yüzünden başımıza geldi." Kura çektiler, kura Yunus'a düştü.
- ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו--הִגִּידָה-נָא לָנוּ, בְּאֵשֶׁר לָמִי- הִרְעָה הַזֹּאת לָנוּ: מֶה-מְלַאכְתְּךָ, וּמֵאֵן תָּבוֹא-- 8 Bunun üzerine Yunus'a, "Söyle bize!" dediler, "Bu bela kimin yüzünden başımıza geldi? Ne iş yapıyorsun sen, nereden geliyorsun, nerelisin, hangi halka mensupsun?"
- ט וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם, עֲבָרִי אֲנִי כִי; וְאֵת-יְהוָה, אֵל־הֵי הַשָּׁמַיִם, אֲנִי יָרָא, אֲשֶׁר-עָשָׂה אֶת-הַיָּם, 9 Yunus, "İbrani'yim" diye karşılık verdi, "Denizi ve karayı yaratan Göklerin Tanrısı RABB'den korkarım".
- י וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יְרָאָה גְדוֹלָה, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו 10 Denizciler bu yanıt karşısında dehşete düştüler. "Neden yaptın bunu?" diye sordular. Yunus'un RABB'den uzaklaşmak için kaçtığını biliyorlardı. Daha önce onlara anlatmıştı.
- יא וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֶה-נַּעֲשֶׂה לָּךְ, וַיִּשְׁתַּק הַיָּם 11 Deniz gittikçe kuduruyordu. Yunus'a, "Denizin dinmesi için sana ne yapalım?" diye sordular.
- יב וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם, שְׂאוּנִי וְהִטִּילְנִי אֶל-הַיָּם, 12 Yunus, "Beni kaldırıp denize atın" diye

יָנִישׁתָּק הַיָּם, מַעֲלִיכֶם: כִּי, יוֹדַע אָנִי, כִּי בָשָׁלִי, yanıtladı, "O zaman sular durulur. Çünkü
הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עָלֵיכֶם. biliyorum, bu şiddetli fırtınaya benim yü-
zümünden yakalandınız."

יָג וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים, לְהָשִׁיב אֶל-הַיִּבְנָשָׁה--וְלֹא 13 Denizciler karaya dönmek için küreklere
אָסִידָדִּים, אֲמָרָא בָּאָדָם הַזֶּה, הוֹלֵךְ וְסֹעֵר עָלֵיהֶם. asıldılar, ama başaramadılar. Çünkü deniz
gittikçe kuduruyordu.

יָד וַיִּקְרָאוּ אֶל-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ, אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵי-נָא 14 RABB'e seslenerek, "Ya RABB, yalvarı-
נָא בְּנִפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה, וְאֵל-תֵּתֵן עָלֵינוּ, דָּם yoruz" dediler, "Bu adamın canı yüzünden
יִקְיָא: כִּי-אַתָּה יְהוָה, כְּאִשֶּׁר חִפְצָתָ עָשִׂיתָ. yok olmayalım. Suçsuz bir adamın ölümün-
den bizi sorumlu tutma. Çünkü sen kendi
istediğini yaptın, ya RABB."

טו וַיִּשְׂאוּ, אֶת-יוֹנָה, וַיִּטְלֶהוּ, אֶל-הַיָּם; וַיַּעֲמֵד 15 Sonra Yunus'u kaldırıp denize attılar,
הַיָּם, מִזְעָפוֹ. kuduran deniz sakinleşti.

טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְּדוֹלָה, אֶת-יְהוָה; 16 Bu olaydan ötürü denizciler RABB'den
וַיִּזְבְּחוּ-זִבְחָה, לַיהוָה, וַיִּדְּרוּ, נְדָרִים. öyle korktular ki, O'na kurbanlar sundular,
adaklar adadılar.

Yunus 2.bölüm

א וַיִּמָּן יְהוָה דָּג גָּדוֹל, לְכַלֵּעַ אֶת-יוֹנָה; וַיְהִי יוֹנָה 1 Bu arada RAB Yunus'u yutacak büyük
בְּמַעַי הַדָּג, שָׁלֹשׁ יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת. bir balık sağladı. Yunus üç gün üç gece bu
balığın karnında kaldı.

ב וַיִּתְּפֶלֶל יוֹנָה, אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי הָיוֹ, מִמַּעַי הַדָּגָה. Yunus balığın karnından Tanrısı

RABB'e şöyle dua etti:

- ג ויֹאמֶר, קִרְאתִי מִצְרָה לִי אֶל-יְהוָה--וַיַּעֲנֵנִי; מִבֶּטֶן 3 "Ya RAB, sıkıntı içinde sana yakardım,
אֲשׁוּל שְׁוַעֲתִי, שְׁמַעַתָּ קוֹלִי. Yanıtladın beni. Yardım istedim ölümler
diyarının bağrından, Kulak verdin sesime.
- ד וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצִּוְלָה בְּלִבֵּב יָמִים, וַנִּהַר יָם בְּבִנִי; 4 Beni engine, denizin ta dibine fırlattın.
כָּל-מִשְׁבָּרֶיךָ וַגְּלִיךָ, עָלַי עָבְרוּ. Sular sardı çevremi. Azgın dalgalar geçti
üzerimden.
- ה וַאֲנִי אָמַרְתִּי, נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ; אַךְ אוֹסִיף 5 'Huzurundan kovuldum' dedim, "Bir
לְהֵבִיט, אֶל-הַיִּכָּל קֹדֶשְׁךָ. daha kutsal tapınağını nasıl göreceğim?"
- ו אֶפְפוּנִי מִיָּם עַד-נֶפֶשׁ, תַּהוֹם יָם בְּבִנִי; סוּף, חֲבוּשׁ 6 Sular boğacak kadar kuşattı beni, Çev-
לְרֹאשִׁי. remi enginler sardı, Yosunlar dolaştı ba-
şıma.
- ז לְקַצְבֵּי הָרִים יִרְדֹּתִי, הָאָרֶץ בְּרַחֲמֶיהָ בְּעַדִּי לְעוֹלָם; 7 Dağların köklerine kadar battım, Dünya
וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיִּי, יְהוָה אֵל־הִי. sonsuza dek sürgülendi arkamdan; Ama,
ya RAB, Tanrım, Canımı sen kurtardın
çukurdan.
- ח בְּהִתְעַטֵּף עָלַי בְּנֶפֶשִׁי, אֶת-יְהוָה זָכַרְתִּי; וַתְּבוֹא 8 Soluğum tükenince seni andım, ya
אֵלֶיךָ תַּפְלִתִּי, אֶל-הַיִּכָּל קֹדֶשְׁךָ. RABB, Duam sana, kutsal tapınağına eriş-
ti.
- ט מִשְׁמָרִים, הִבְלִי-שְׁוֹא--חֲסֶדֶם, יַעֲזֹבוּ. 9 Değersiz putlara tapanlar, Vefasızlık
etmiş olurlar.

10 Ama şükranla kurban sunacağım sana, ואֲנִי, בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה-לָךְ, אֲשֶׁר נִדְרָתִי, אֲשַׁלְּמָה: יְשׁוּעָתָה, לִיהְיֶה. {ס} Adağımı yerine getireceğim. Kurtuluş senden gelir, ya RABB!"

11 RAB balığa buyruk verdi ve balık Yunus'u karaya kustu. יֵאָמֶר יְהוָה, לְדָג; וַיִּקָּא אֶת-יוֹנָה, אֶל-הַיַּבִּישָׁה. {פ}

Yunus 3.bölüm

1 RAB Yunus'a ikinci kez şöyle seslendi: א וַיְהִי כִּבְר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה, שְׁנִית לְאֹמֶר.

2 kalk, Ninova'ya, o büyük kente git ve ב קום לך אל-נינוה, העיר הגדולה; וקרא אליה sana söyleyeceklerimi halka bildir." אֶת-הַקְּרִיאָה, אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר אֵלֶיךָ.

3 Yunus RABB'in sözü uyarınca kalkıp ג וַיָּקָם יוֹנָה, וַיֵּלֶךְ אֶל-נִינּוּה--בְּדִבְרֵי יְהוָה; וַנִּינּוּה, Ninova'ya gitti. Ninova öyle büyük bir הָיְתָה עִיר-גְּדוֹלָה לְאֵלֵּי הַיָּם--מִמֶּלֶךְ, שָׁלֹשׁ יָמִים. kentti ki, ancak üç günde dolaşılabilirdi.

4 Yunus kente girip dolaşmaya başladı. ד וַיֵּחָל יוֹנָה לְבוֹא בְּעִיר, מִמֶּלֶךְ יוֹם אֶחָד; וַיִּקְרָא, Bir gün geçince, "Kırk gün sonra Ninova וַיֹּאמֶר, עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם, וַנִּינּוּה נִהְפָּקֶת. yıkılacak!" diye ilan etti.

5 Ninova halkı Tanrı'ya inandı. Oruç ilan ה וַיֵּאֱמִינוּ אַנְשֵׁי נִינּוּה, בְּאֵלֵי הַיָּם; וַיִּקְרְאוּ-צוֹם, ederek büyüğünden küçüğüne hepsi çula וַיִּלְבָּשׁוּ שָׂקִים, מִגְדוֹלָם וְעַד-קִטְנָם. sarındı.

6 Ninova Kralı olanları duyunca, tahtından kalkıp kaftanını çıkardı; çula sarınarak küle oturdu. ו וַיָּגַע הַמֶּלֶךְ, אֶל-מֶלֶךְ נִינּוּה, וַיָּקָם מִכִּסְאוֹ, וַיַּעֲבֵר אֶדְרֹתָיו מֵעָלָיו; וַיִּכֶס שָׂק, וַיָּשָׁב עַל-הָאָפֶר.

7 Ardından Ninova'da şu buyruğu yayımladı: "Kral ve soyluların buyruğudur: Hiçbir insan ya da hayvan -ister sığır, ister davar olsun- ağzına hiçbir şey koymayacak, otlamayacak, içmeyecek.

8 Bütün insanlar ve hayvanlar çula sarınsın. Herkes var gücüyle Tanrı'ya yakarak kötü yoldan, zorbalıktan vazgeçsin.

9 Kim bilir belki o zaman Tanrı fikrini değiştirip bize acır, kızgın öfkesinden döner de yok olmayız."

10 Tanrı Ninovalılar'ın yaptıklarını, kötü yoldan döndüklerini görünce, onlara acıdı, yapacağını söylediği kötülükten vazgeçti.

Yunus 4.bölüm

1 Yunus buna çok gücenip öfkelen-di.

2 RABB'e şöyle dua etti: "Ah, ya RABB, ben daha ülkemdeyken böyle olacağını söylemedim mi? Bu yüzden Tarşış'e kaimaya kalkıştım. Biliyordum, sen lütfeden,

müşfik olan, tez öfkelenmeyen, ihsanı bol,
cezalandırmaktan vazgeçen bir Tanrı'sın.

3 Ya RABB, lütfen şimdi canımı al. Çünkü
ג וַעֲתָה יְהוָה, קַח-נָא אֶת-נַפְשִׁי מִמֶּנִּי: כִּי טוֹב
benim için ölmek yaşamaktan iyidir." {ס} מוֹתִי, מִחַיִּי.

4 "Bu öfke sana yakışıyor mu?" diye karşılık
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה, הֲהֵיטֵב חָרָה לְךָ.
lık verdi.

5 Yunus kentten çıktı, kentin doğusundaki
ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר, וַיָּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר; וַיַּעַשׂ לוֹ
bir yerde durdu. Kendisine bir çardak yap-
שָׁם סִכָּה, וַיָּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בְּצֵל, עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה, מֶה-
tı, gölgesinde oturup kentin başına neler
יְהִיָּה בָּעִיר.
geleceğini görmek için beklemeye başladı.

6 RABB Tanrı Yunus'un üzerine gölge
ו וַיִּמָּן יְהוָה-אֱלֹהִים קִיקְיוֹן וַיַּעַל מַעַל לְיוֹנָה,
salacak, sıkıntısını giderecek bir keneotu
לְהִיט צֵל עַל-רֹאשׁוֹ, לְהַצִּיל לוֹ, מִרָעוֹתוֹ; וַיִּשְׁמַח
sağladı. Yunus buna çok sevindi.
יוֹנָה עַל-הַקִּיקְיוֹן, שִׂמְחָה גְדוֹלָה.

7 Ama ertesi gün şafak sökerken, Tanrı'nın
ז וַיִּמָּן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת, בְּעֵלוֹת הַשָּׁחַר לְמַחְרָת;
sağladığı bir bitki kurdu keneotunu kemirip
וַתֵּךְ אֶת-הַקִּיקְיוֹן, וַיִּבָּשׁ.
kuruttu.

8 Güneş doğunca Tanrı yakıcı bir doğu
ח וַיְהִי כַזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ, וַיִּמָּן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים
rüzgârı estirdi. Yunus başına vuran güneş-
תְּרִישִׁית, וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה, וַיִּתְעַלָּף;
ten bayılmak üzereydi. Ölümü dileyerek,
וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ, לָמוּת, וַיֹּאמֶר, טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי.
"Benim için ölmek yaşamaktan iyidir" de-
di.

9 Ama Tanrı, "Keneotu yüzünden öfke-
lenmek sana yakışıyor mu?"dedi. Yunus,
"Elbette hem de ölesiye yakışıyor!" diye
karşılık verdi.

10 "O keneotu bir gecede çıktı ve bir gece-
de yok oldu" dedi, "Sen emek vermediğin,
büyütmediğin bir keneotu için üzülyyorsun
da,

11 ben Ninova için, o büyük kent için
üzülmeyeyim mi? O kentte sağını solundan
ayırt edemeyen yüz yirmi bini aşkın insan
ve çok sayıda da hayvan var."

Dört bölümden oluşan kıssa, Hz. Yunus (as)’ın, Ninova halkına yönelik görevi ile ilgilidir. Görüldüğü üzere bu kıssa kronolojik sıraya göre anlatılmıştır ve dolayısıyla olayı tasvir etme konusunda bir sıkıntı çekmemekteyiz. Şimdi Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Yunus’la ilgili ayetleri inceleyelim:

Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Hz. Yunus Kıssası

Daha önce de belirttiğimiz gibi Yunus (a.s.) hakkında nazil olan ayetler kronolojik sıraya göre değildir. Bundan dolayı önce Kur’ân-ı Kerîm’de geçen ayetleri tespit edeceğiz daha sonra bunların kronolojik sırasını belirtmeye çalışacağız:

1 – إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا

“Biz, Nûh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, Torunlara, İsa’ya, Eyyüb’e, Yunus’a, Harun’a ve Süleyman’a da vahyetmiş ve Davud’a ise Zebur’u vermiştik.”²⁸⁷

2 – وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ .

“İsmail’i, Elyasa’yı, Yunus’u ve Lut’u da doğru yola ulaştırmış ve onlardan her birini diğer bütün insanlardan üstün kılmıştık.”²⁸⁸

3 – فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةً آمَنَتْ مِنْ بَعْدِ إِيْمَانِهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ غَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ .

“(Azabımız gelip çatacağı bir sırada) bir kent (halkı) inanmış olsun da inancı ona yarar sağlamış olsun; (böyle bir şey) Yunus’un halkı dışında asla vaki olmamıştır. Gerçekten de Biz, onlar inandıklarında, onlardan dünya hayatındaki aşağılayıcı azabı kaldırmış ve böylece onları bir süre daha (dünya nimetlerinden) yararlandırmıştık.”²⁸⁹

²⁸⁷ Nisa Suresi, 163.

²⁸⁸ En’am Suresi, 86.

²⁸⁹ Yunus Suresi, 98.

4 – وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِيًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَعْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ
إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ . فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ .

“Balık olayının kahramanını da hatırla; hani o, öfkelenerek (halkından) ayrılmış ve kendisine güç getiremeyeceğimizi sanmıştı. Ancak o, karanlıklar içinde: “Senden başka hiçbir Tanrı yoktur. Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben, kuşkusuz, zalimlerden oldum” diyerek (Rabbine) seslenmişti. Bunun üzerine Biz de çağrısına karşılık vererek onu üzüntüden kurtarmıştık. İşte Biz, inananları böylece kurtarı-
rız.”²⁹⁰

5 – وَإِنَّ يُوسُفَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ . إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ . فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ . فَالْتَقَمَهُ
الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ . فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ . لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ . فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ .
وَأَنْبَثْنَاهُ عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ . وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِئَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ . فَاْمْنُوا فَامْتَنَّاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ .

“Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye kaçarken elçilerimizdendi. (Gemide bulunanlarla birlikte) kur’a çekmişti. Ancak, kaybetmişti. (Bunun üzerine gemideki-
ler onu denize atmışlardı.) Derken bir balık, o, kendini kınarken, onu yutuvermişti. Şayet o, Allah’ı tesbih edenlerden olmasaydı, insanların dirileceği güne dek balığın karnında kalırdı. Bunun üzerine Biz, onu hasta bir halde iken, ıssız bir sahile atıver-
miştik. Biz, üzerine kabakgillerden bir bitki bitirivermiştik. Biz, onu, yüz bin ya da daha fazla insana (elçi olarak) göndermiştik. Onlar inanmışlardı. Bu yüzden Biz de onların belli bir süreye kadar dünya nimetlerinden yararlanmalarını sağlamıştık.”²⁹¹

²⁹⁰ Enbiya Suresi, 87-88.

²⁹¹ Saffat Suresi, 139-148.

6 – فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْأُخُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ . لَوْلَا أَن تَدَارَكُهُ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ . فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ .

“Sen Rabbinin hükmüne dayan ve sakın balık sahibi gibi olma. Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti. Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı, o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı. Ancak Rabbi onu seçmiş ve onu iyi kim-selerden kılmıştır.”²⁹²

Yukarıda görüldüğü üzere ayetler kronolojik sıraya göre verilmemiş, ayetler çok kısa ve öz bir biçimde sunulmuştur. Bu nedenle dikkatli ve özenli davranılmadığı takdirde kıssanın anlatım biçimi yanlış anlamalara yol açabilmektedir. Fakat biz bu ayetleri önceki vahiylerden istifade ederek anlamaya çalıştığımız zaman kapalılıklar kendiliğinden ortadan kalkmaktadır.

Şimdi yapılması gereken ise karşılaştırmalı olarak ayetleri ve Tevrat’taki bilgileri beraber ele alıp incelemektir. Tevrat’ta ve Kur’ân’da Yunus Kıssasını aşağıdaki tabloda inceleyeceğiz:

Tevrat ve Kur’ân’a Göre Hz. Yunus Kıssası

Tevrat’a göre Hz. Yunus (a.s.) kıssası	Kur’ân’a göre Hz. Yunus (a.s.) kıssası
Hz. Yunus’a tebliğ görevinin verilmesi: “Kalk, Ninova’ya, o büyük kente git ve	“Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye kaçarken elçilerimizdendi. (Gemide bu-

²⁹² Kalem Suresi, 48-50.

halkı uyar” diye seslendi, “Çünkü kötülükleri önüme kadar yükseldi.” Hz. Yunus’un görevini terk edip Tarış’ı kaçması, başına gelen musibetlerden dolayı denize atılıp balık tarafından yutulması.	lunanlarla birlikte) kur’a çekmişti. Ancak, kaybetmişti. (Bunun üzerine gemidekiler onu denize atmışlardı.) Derken bir balık, o kendini kınarken, onu yutuvermişti.” (Saffat Suresi, 139-142)
Hz. Yunus’un musibetten kurtulması için duası: “Ya RAB, sıkıntı içinde sana yarkardım, Yanıtladın beni. Yardım istedim ölüler diyarının bağrından, Kulak verdin sesime. Soluğum tükenince seni andım, ya RABB, Duam sana, kutsal tapınağına erişti. Değersiz putlara tapanlar, Vefasızlık etmiş olurlar. Ama şükranla kurban sunacağım sana, Adağımı yerine getireceğim. Kurtuluş senden gelir, ya RABB!”. Allah’ın duasına icabet etmesi: “RAB balığa buyruk verdi ve balık Yunus’u karaya kustu”.	“Ancak o, karanlıklar içinde: “Senden başka hiçbir Tanrı yoktur. Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben, kuşkusuz, zalimlerden oldum” diyerek (Rabbine) seslenmişti. Bunun üzerine Bizde çağrısına karşılık vererek onu üzüntüden kurtarmıştık. İşte Biz, inananları böylece kurtarıyoruz.” (Enbiyâ Suresi, 87-88). Şayet o, Allah’ı tesbih edenlerden olmasaydı, insanların dirileceği güne dek bahlığın karnında kalırdı. Bunun üzerine Biz, onu hasta bir halde iken, ıssız bir sahile atıvermiştik. (Saffat Suresi 143-145)
Allah’ın ikinci kez Hz. Yunus’a Ninova halkına tebliğ görevini vermesi: “RAB	“(Azabımız gelip çatacağı bir sırada) bir kent (halkı) inanmış olsun da inancı ona

Yunus'a ikinci kez şöyle seslendi: Kalk, Ninova'ya, o büyük kente git ve sana söyleyeceklerimi halka bildir.” Hz. Yunus’un tebliği: "Kırk gün sonra Ninova yıkılacak!" diye ilan etti.” Ninova halkının iman etmesi: “Ninova halkı Tanrı'ya inandı. Oruç ilan ederek büyüğünden küçüğüne hepsi çula sarındı.” Allah (c.c.)’ün azabından vazgeçmesi: “Tanrı Ninovalılar'ın yaptıklarını, kötü yoldan döndüklerini görünce, onlara acıdı, yapacağına söylediği kötülükten vazgeçti.”	yarar sağlamış olsun; (böyle bir şey) Yunus’un halkı dışında asla vaki olmamıştır. Gerçekten de Biz, onlar inandıklarında, kendilerinden dünya hayatındaki aşılayıcı azabı kaldırmış ve böylece onları bir süre daha (dünya nimetlerinden) yararlandırmıştık.” (Yunus Suresi, 98). Biz, onu, yüz bin ya da daha fazla insana (elçi olarak) göndermiştik. Onlar inanmışlardı. Bu yüzden Biz de onların belli bir süreye kadar dünya nimetlerinden yararlanmalarını sağlamıştık.” (Saffat Suresi, 147-148).
Yunus (as)’ın, Allah’ın merhamet etmesine öfkelenmesi, kentin doğusuna yerleşip kentin başına neler geleceğini görmek için beklemeye başlaması. “RAB Tanrı Yunus’un üzerine gölge salacak, sıkıntısını giderecek bir keneotu sağladı. Yunus buna çok sevindi”. Tanrı’nın sağladığı bir bitki kurdu keneotunu kemirip Keneotunun kuruması, Buna üzü-	“Sen Rabbinin hükmüne dayan ve sakın balık sahibi gibi olma. Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti. Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı, o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı.” (Kalem Suresi, 48-49) “Biz, (gölge yapması için), üzerine kabbakgillerden bir bitki bitirivermiştik. Biz, onu, yüz bin ya da daha fazla insana (elçi

len Hz. Yunus’a ders alabilmesi için hikmet sahibi Allah (c.c.)’ün: ““Sen emek vermediğin, büyütmediğin bir ke-neotuna acıyorsun da, ben Ninova`ya, o koca kente acımayayım mı?” diye ses-lendi.	olarak) göndermiştik. Onlar inanmışlardı. Bu yüzden Biz de onların belli bir süreye kadar dünya nimetlerinden yararlanmalarını sağlamıştık.” (Saffat Suresi, 148-149).
--	--

Hz. Yunus kıssasının Tevrat ve Kur’ân’a göre karşılaştırılması şu gerçeği ortaya koymaktadır: İsrailoğullarına nazil olan Tevrat ile kendinden sonra gelen ve bütün insanlığa inen Kur’ân-ı Kerîm arasında Yunus (a.s.)’ı anlatma konusunda temelde bir fark bulunmamaktadır. Durum böyle iken ilahi vahyi anlamaya çalıştığımızda bu gibi müracaatların zaruri olduğunu düşünmekteyiz. Şimdi Rusça meallerin bu konuda ne dediklerini ele almak istiyoruz:

1) D.N. Boguslavskiy:

Если бы было иначе, то всякий город, уверовавший, нашел бы в вере свое спасение; но единственно только народ Ионы спасся, уверовав. Мы освободили его от наказания позором в этой жизни, и Мы оставили его существовать до известного времени.²⁹³

²⁹³ Eğer başka türlü olsaydı, iman eden her halk, kendi inancında kurtuluş bulurdu; fakat sadece Yunus’un kavmi inanarak kurtuldu. Biz onu bu dünyadaki rezillikten kurtardık, belli bir zamana kadar ona mühlet tanıdık. (Boguslavskiy Meali)

Musteşrik Boguslavskiy Yunus Suresinin 98. ayetini açıklarken, yer belirtmeden Müslümanların düşüncelerine atıf yapıyor, “Müslümanların Yunus hakkındaki fikirleri şudur” diyerek alakasız olan hikâyeleri Hz.Yunus’a izafe etmektedir. Mamafih Hz. Yunus’un kıssasını anlamamız için yararlı bir bilgi vermemektedir.

2) İ. Yu. Kraçkovskiy:

Разве ж было какое-нибудь селение, которое уверовало и помогла ему вера, кроме народа Йунуса? Когда они уверовали, Мы удалили от них наказание позора в здешней жизни и дали им пользоваться до времени.²⁹⁴

Lâfzî tercüme yapmakla tanınan musteşrik Kraçkovskiy ayetlere anlam vermekle yetinmiştir ve Hz. Yunus hakkında herhangi bir izah yapmamıştır.

3) İ. V. Porohova:

И разве было хоть одно селенье,
(Куда Мы слали увещателей Своих),
Которое уверовало б (в Бога),

²⁹⁴ Hiçbir kavim oldu mu ki iman etsinler de imanları onlara bir yarar sağlasın, Yunus’un kavmi hariç? Onlar iman edince, dünya hayatında rezillik azabını onlardan uzaklaştırmış ve onları belli bir zamana kadar yararlandırmıştık. (Kraçkovskiy)

И эта вера принесла б им пользу,
Помимо тех, к кому Мы Йунуса послали?
И вот когда они уверовали (в Бога),
Мы наказание бесчестьем с них сняли в этой жизни
И дали им довольствоваться ею
До времени, (назначенного Нами).²⁹⁵

Genelde ayetleri açıklarken Kutsal Kitap'tan da istifade etme noktasında ihmalkâr davranmayan Porohova, bu ayetleri izaha kavuştururken, dipnotlarda Tevrat'a göndermeler yapmıştır ama Bayan Porohova bizim belirttiğimiz nüanslara dikkat etmemiştir.

4) M-N.O. Osmanov:

“Почему ни один народ, кроме соплеменников Юнуса не уверовал? Ведь вера их помогла бы им (т.е. народу уверовавшему). Когда уверовал (народ

²⁹⁵ Bayan Porohova'nın mealini Türkçe'ye şu şekilde aktarmak mümkündür:

Hiç bir topluluk olmuştur,
(bizim gönderdiğimiz uyarıcılarımızdan),
Allah' a inana da,
Bu iman onlara yarar sağlasın,
Yunus'a gönderdiğimizden hariç?
Ne zaman ki onlar Allah'a inanınca
Dünya hayatta o rüsvalık azâbını kendilerinden açmış
Ve onları dünya ile müstefid etmiş idik
(bizim tarafımızdan belirlenen) bir zamana kadar.

Юнуса), то Мы избавили от них позорного наказания в этом мире и на какое-то время наделили достатком.”

“Neden Yunus’un akranlarından başka bir halk iman etmedi? Ki onların imanları onlara yarar sağlardı (yani iman eden kavme). Yunus’un kavmi iman edince biz onları bu dünyada aşağılayıcı rezillikten kurtardık ve belli bir zaman için onları nimetlendirdik.” (Osmanov’n Meali)

Açıkça görüldüğü gibi, Osmanov, Yunus Suresinin 98. ayetini tercüme ederken, anlamlandırma yönünden yanılmıştır. Hâlbuki Osmanov’un internette yayınlanan mealinde adı geçen ayetteki tercümede düzeltilme yapılmıştır.²⁹⁶

5) Elmir Kuliev:

Разве были селения, жители которых уверовали после того, как они узрели наказание, и им помогла вера, кроме народа Йунуса (Ионы)? Когда они уверовали, Мы избавили их от позорных мучений в мирской жизни и дозволили им пользоваться мирскими благами до определенного времени.²⁹⁷

Elmir Kuliev mealinde, Yunus Suresi 98. ayetle ilgili herhangi bir açıklama yapmamaktadır. Doğrudan, ayetin tercümesini vermektedir.

²⁹⁶ <http://www.falaq.ru/quran/osma/10>, Tarih: 30 Eylül 2012.

²⁹⁷ Yûnus’un kavmi hariç, hiçbir kasaba olmamıştır ki, azabın gelişini gördükten sonra iman etsinler de imanları onlara fayda sağlasın. Ne zaman ki Yûnus’un kavmi iman edince, dünya hayatındaki o perişanlık azabını kendilerinden kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalanmaya izin verdik. İncelediğimiz diğer mealler de Hz. Yunus kıssasıyla ilgili olarak çok farklı bir görüş beyan edilmemiştir. (Kuliev Meal)

Sinoptik tablo bize Yahudî Kutsal Kitab’ında geçen Hz. Yunus kıssası ile Kur’ân’da anlatılan kıssanın birbirleriyle tamamen örtüştüğünü gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte Müfessirlerimiz geçmişten günümüze dek, birkaç istisna dışında kıssayı Kutsal Kitap’taki anlatımından çok farklı anlamışlardır. Araştırmalarında Kutsal Kitap’a müracaat etmeyi tercih edenlerden biri olan İzzet Derveze, Yunus Peygamber kıssasından söz ederken Yahudî Kutsal Kitab’ında anlatılan kıssa ile Kur’ân’da geçen kıssa arasındaki farklara dikkat çekmiştir ve şu açıklamayı yapmıştır:

“Kalem Suresinde geçen ayetler bağlamında-burada Yunus (a.s.) “Balık Arkadaşı” olarak zikredilmiştir-Yunus Kıssasının, Eski Ahid’in kitaplarından olan Yônân kitabında anlatıldığını söylemiştik. Kıssa, şu an üzerinde durduğumuz ayetler ile genel olarak bir uyum içinde bulunmaktadır. Burada fazladan (söylenecek) bir şey varsa o da, ayetlerde bildirilen Yaktîn ağacı ile (Kitab-ı Mukaddes)in Yunus Kitabında geçen, Keneotu ağacı arasındaki farklılıktır. (Bu bağlamda) Ayetler ile (Kitab-ı Mukaddes)in Yunus Kitabında geçen kıssa arasında şöyle bir farklılık daha vardır: Allah, bu kıssada, ağacı, Yunus(a.s.)’u, balığın karnından çıktıktan sonra kendisini korumak için değil fakat sınamak için var etmiştir. Yunus (a.s.), Allah’ın halkına vaat ettiği cezayı gerçekleştirmemesinden dolayı öfkelenmiştir...”²⁹⁸

Yahudî Kutsal Kitab’ındaki kıssaya göre, Hz. Yunus Peygamber (as), kendilerine peygamber olarak gönderildiği Ninova halkının azgınlığından ve sapkınlığından dolayı mutlaka cezalandırılmasını istemektedir. Tanrı, Hz. Yunus’a Ninova kentinin yıkılacağını haber vermesini emreder. O da, halkın tövbe etmesinden ve dolayısıyla

²⁹⁸ Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsîru’l-Hadîs*, Daru İhyai’l-Kutubi’l-Arabiyyi, Kahire-1964, IV/264-625.

sıyla Tanrı'nın onları bağışlamasından korktuğu için, tebliğ görevini terk edip Tarşış'e doğru kaçar.

Müfessirlerimiz, genelde, Hz. Yunus peygamberin, balığın karnından çıktık-tan sonra, Tanrı tarafından Ninova'ya peygamber olarak gönderildiğini söylerler. Çünkü onlara göre, bu tür davranışlar bir peygambere yaraşan davranışlar değildir. Oysaki Kur'ân açıkça, görevini terk edip kaçarken onun peygamber olduğunu vurgu-lamaktadır.²⁹⁹ Kur'ân'da Yunus'un, şehrin kırk gün içinde yıkılacağını haber vermek üzere Ninova'ya Tanrı tarafından ikinci kez gönderilmesi yer almaz. Ancak, Ninova'lıların, azap geleceği sırada iman etmeleri üzerine, Yüce Allah'ın onları ce-zalandırmaktan vazgeçmesi ile ilgili Kur'ân ayetleri bu ikinci uyarıyı içermektedir.³⁰⁰ Yunus'un, Tanrı'nın kenti yıkmaktan vazgeçmesi üzerine, öfkelenmesi Kur'ân'da açıkça ifade edilmiştir. Ancak Müfessirlerimiz, Yunus'un öfkesini, balığın karnında geçen döneme bağlamışlardır. Böyle bir anlam ise, Kur'ân metni ile hiçbir şekilde uyuşmamaktadır. Balığın karnındaki Yunus Peygamber, Kur'ân'ın açık ifadesine göre, işlediği hatanın bilincine varan, nedamet duyan ve bundan dolayı da çok büyük bir üzüntü içinde bulunan biridir. Nitekim Yüce Allah onu, bu sıkıntısından kurtar-mıştır. Aynı şekilde kıssanın en önemli bölümü olan keneotu-yaktîn olgusu ise Müs-lüman müfessirlerce Yunus'un balık tarafından ıssız bir sahile atılması olayı ile ilinti-lendirilmiştir. Burada bitki, Yunus'un ibret alıp gerçekleri göreceği bir olgu değil, fakat ıssız bir sahile hasta olarak atılmış iken kendisini güneşten korumak ve besle-mek üzere Tanrı tarafından yaratılmış nimet olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, Kalem Suresindeki ayetlerin inişi ile ilgili haberler, kapalılıkları gidermektedir.

²⁹⁹ Saffat Suresi, 139-148.

³⁰⁰ Yunus Suresi, 98.

Sonuç olarak denilebilir ki bir bütünlük arz eden ilahi vahiy ancak yine bir bütünlük içinde doğru anlaşılabilir. Sami dilleri ortak oldukları için ihtiyaç duyulduğu zaman Arapça kelimelerinin anlam değişikliğini tespit etmede ipuçları verebilir. Yapılan Yüksek lisans ve doktora çalışmaları bunun önemini açıkça ortaya koymuştur. Binaenaleyh bunun önemini günümüzün müfessirleri de görmelidirler. Gerektiği zaman sinoptik yaklaşım için bu dillerin bilinmesi kanaatimizce zaruridir.

D. BAŞARILI RUSÇA KUR'ÂN-I KERİM ÇEVİRİSİ İLE İLGİLİ

ÖRNEKLEME

Bizim burada vermek istediğimiz örnekler hemen hemen incelediğimiz Rus dilinde yapılmış olan meallerde bulunan hataları kapsamaktadır. Her ne kadar– Osmanov'un da mealine giriş kısmında belirttiği gibi – mealleri inceleyerek hataları tespit etme çabası nankör bir iş olsa da birkaç örnek vermek ve bununla yetinmek istiyoruz.

Söz konusu hatalar çeşitli olup, bunlar büyük bir niceliğe sahiptir. Ancak bütün tercüme ve meallerdeki hataları tek tek göstermek güç, hatta bu çalışmanın amacı, boyutları ve sınırları açısından düşünüldüğünde gereksiz ve imkânsızdır. Biz çalışmamızın amacına uygun bazı örnekleri sunacağız:

1. Kur’ân’da Siz’li Zamirlerin Biz’li Olarak Aktarılması

Her şeyden önce Kur’ân-ı Kerîm’in sözlü bir metin olduğu unutulmamalıdır. Hitap ettiği topluluğun hayatını değiştirmeyi hedefleyen Kur’ân’ın ifadelerinde yazı dilinin değil de konuşma yani hitap dilinin özelliklerine ağırlık vermesi son derece doğaldır. Kur’ân-i Kerîm, hakkında bahsedilen insanların kendi aralarındaki konuşmalarını aktarırken önemli bir üsluba dikkatlerimizi çekmektedir. Örneğin “**Biz**” zamiri bulunan ifadeleri Kur’ân-ı Kerîm “**Siz**” zamiriyle aktarmaktadır. Bu özellik, Kur’ân’ın inmiş olduğu dönemdeki dile ait bir özelliktir; çünkü kişilerin kendi aralarındaki konuşmalar, bu günkü Arapça’da da “*biz*”li olarak ifade edilmektedir. Fakat bu üslubun bir istisnası Ankebut Suresinde geçmektedir:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ
إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

Kâfirler, inananlara: “bizim yolumuza uyun ki, biz de sizin günahlarınızı **yüklenelim**” demektedirler.³⁰¹

Mesela Kuliev kendi mealinde bu ayeti:

“Неверующие говорят тем, которые уверовали: "Следуйте нашим путем, и мы возьмем на себя ваши грехи". Они не возьмут на себя даже части их

³⁰¹ Ankabut Suresi, 12.

грехов. Воистину, они – лжецы” şeklinde tercüme etmiştir. (Ankabut Suresi, 12. Kuliev)³⁰²

Her ne kadar dış görünüşüne göre “وَلْنَحْمِلْ” ibaresi emir gibi gözüксе de anlam açısından haber niteliğini taşımaktadır.³⁰³ Bu ayet dışında günlük konuşmalarımızda kullandığımız “yapalım”, “diyelim”, şeklindeki emir kipini “siz”li emir kipinde gerçekleştirilmektedir.

Ali İmran Suresinin 72. ayetinde şöyle bir diyalog vardır:

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمِنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَآكُفُّوا أَعْرَاسَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

Kitap Ehlinde bir bölümü, dedi ki: "İman edenlere inene gündüzün başlangıcında inanın, bitiminde ise inkâr edin. Belki onlar da dönerler." (Ali Bulaç, Ali İmran Suresi, 72)

³⁰² İnanmayanlar inananlara diyorlar: “bizim yolumuzu takip edin biz de sizin günahlarınızı üstleniriz”. Onlar günahın bir kısmını bile üstlenmezler. Onlar gerçekten yalancılardır.

³⁰³ Mesela Taberi kendi tefsirinde bu ayeti “وَلْنَحْمِلْ” ibaresini “نَحْمِلُ - yükleniriz/üstleniriz” şeklinde açıklamıştır:

{ وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ }

يقول: قالوا فإنكم إن اتبعتم سبيلنا في ذلك، فبعثتم من بعد الممات، وجوزيتهم على الأعمال، فإننا نتحمل آثام خطاياكم حينئذٍ

bkz.: Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, XVII/367; Er-Razi ise bu sığayı daha açık bir şekilde izah etmektedir. Bu “وَلْنَحْمِلْ” kipinin şart edatının cevabı olduğunu söylüyor:

ولنحمل صيغة أمر، والمأمور غير الأمر، فكيف يصح أمر النفس من الشخص؟ فنقول الصيغة أمر والمعنى شرط

وجزاء، أي إن اتبعتمونا حملنا خطاياكم، قال صاحب «الكشاف»: هو في معنى قول من يريد اجتماع أمرين في الوجود،

فيقول ليكن منك العطاء وليكن مني الدعاء، فقله ولنحمل، أي ليكن منا الحمل وليس هو في الحقيقة أمر طلب وإيجاب

bkz.: er-Razi, XXV/41; Kurtubi, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, XVI/342-343.

Bu ayeti Osmanov şöyle tercüme etmiştir:

“Говорят некоторые из людей Писания: " Предавайтесь в начале дня тому , что ниспослано верующим, и отрекайтесь [от этого] к вечеру. Быть может, отрекутся они [от веры своей].” (Ali İmran Suresi, 72, Osmanov).³⁰⁴

Görüldüğü üzere bu gibi mealler siz’li ifadeleri aynen dış görünüşüne göre tercüme etmişlerdir. Şimdi “siz”li cümleleri “biz”li olarak tercüme edelim:

Ehl-i kitaptan bir grup (birbirine) şöyle dedi: “(dinlerinden) dönmeleri için müminlere indirilmiş olana sabahleyin (görünüşte) inanıp akşamleyin inkâr edelim.³⁰⁵

Diyalog dedik çünkü karşılıklı konuşmanın gerçekleştiğini düşünüyoruz. Dikkat çekicidir ki bazı müfessirler bunun diyalog olduğunu vurgulamaktadırlar.³⁰⁶ Nitekim ayetin devamında da bu açıkça görülmektedir:

وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ أَن يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيْتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ
قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

“Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın” (dediler). De ki: “Şüphesiz hidayet, Allah’ın hidayetidir. Birine, size verilenin benzerinin verilmesinden veya Rabbinizin huzurunda aleyhinize deliller getireceklerinden ötürü mü (böyle söylüyorsunuz)?” De ki: “Lütuf Allah’ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah, lütfü geniş

³⁰⁴ Ehli kitaptan bir grup şöyle der: günün başında inananlara inene inanın ve bundan akşam saatinde dönün. Belki, onlar da kendi dinlerinden dönerler.

³⁰⁵ Ali İmran Suresi, 72.

³⁰⁶ Er-Razi, VIII/103; Kurtubi, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur’ân*, V/169.

olandır, hakkıyla bilendir.” O, rahmetini dilediğine has kılar. Allah, büyük lütuf sahibidir.³⁰⁷

Osmanov ayetin devamında tercümesini aşağıda ki şekilde yapıyor:

[Говорят они также] “И верьте только тем, кто следует вере вашей ”. Отвечай им [, Мухаммад]: "Воистину, руководство прямое - только от Аллаха", так что любому человеку может быть ниспослано то, что и вам. Если ли же будут препираться они (т.е. иудеи) с вами [, о последователи Мухаммада,] пред Господом вашим, то отвечай [, Мухаммад]: "Воистину, путеводство - во власти Всевышнего. Ниспосылает Он его, кому пожелает". Воистину, - Всеведуший Аллах - Всезнающий. одаривает Он милосердием Своим, кого пожелает, обладает Господь милостью великой. (Osmanov'un Meali).³⁰⁸

Elmir Kuliev, Ali İmran Suresinin 72-74 ayetleri hakkında değerlendirmelerini ve bu ayetleri nasıl anladığını incelemek istiyoruz:

“Часть людей Писания говорит: "Уверуйте в то, что ниспослано верующим, в начале дня и перестаньте верить в конце его. Быть может, они обратятся вспять. Верьте только тем, кто последовал вашей религии, дабы никто не получил то, что получили вы, и не препирался с вами перед вашим

³⁰⁷ Ali İmran Suresi, 73-74. DİB Meali.

³⁰⁸ Ali İmran Suresi, 73-74: Onlar yine derler: sizin dininizi takip edenlere inanın. Onlara cevap ver (Muhammed): “muhakkak ki doğru yol – sadece Allah’tandır,” size verilen (vahy)in benzerinin başka birine de verileilir. Eğer onlar (Yahudiler) sizinle (ey Muhammed’in takipçileri) Rabbiniz’in huzurunda tartışmaya kalkışarlarsa cevap ver (Muhammed): muhakkak ki doğru yol gösterme - Allah’ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir. (Osmanov)

Господом". Скажи: "Воистину, верным руководством является руководство Аллаха". Скажи: "Воистину, милость находится в Руке Аллаха. Он дарует ее, кому пожелает. Воистину, Аллах - Объемлющий, Знающий". Он избирает для Своей милости, кого пожелает. Аллах обладает великой милостью." (Kuliev'in Meali).³⁰⁹

İncelediğimiz diğer mealler de, benzer bir anlam içerdiği için burada zikretmeye gerek görmüyoruz.³¹⁰ Belirtmek gerekir ki incelemeye aldığımız mealler doğru düşündüğümüz anlamı yansıtamamaktadırlar. Mealleri okuyanların, meallerde ipuçları verilmediği için, kimin ne dediği ve kime dediğini anlaması mümkün değildir. Gerçekten de bağlamı doğru kurmadan, söylenilen sözlerin faillerini tespit etmeden bu ayetleri anlamak güçtür.

Bu iki ayeti biz'li üslubunu dikkate alarak tercüme edelim:

(diğer bir grup da onlara): "Dinimize uyanlardan başkasına asla inanmayalım; aksi halde onlar (bu tür davranışlarımızı) Allah nezdinde aleyhimize delil olarak kullanırlar " demektedirler. De ki: "hidayet, Allah'ın (belirlemiş olduğu) hidayettir, size verilmiş olanın aynen bir başkasına da verilmesidir. " Yine de ki: "Kuşkusuz, lütuf

³⁰⁹ Ehli kitaptan bir grup şöyle der: " inananlara indirilen şeye günün başında inanın ve sonunda inanmayın. Belki onlar dönerler. Sadece sizin dininizi takip edenlerin dinine inanın ki sizin elde ettiğinizi başka kimse elde etmesin ve Allah'ın katında sizinle tartışmasınlar". De ki "gerçekten, Lütuf Allah'ın elindedir. O, rahmetini dilediğine has kılar. Allah, büyük lütuf sahibidir.

³¹⁰ Bayan Şidfar'ın meali; Şumovski'y'e ait meal; El-Muntahab tefsiri.

Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah (lütü) çok geniş olan, çok bilendir. O, rahmetini dilediğine ayırır. Allah çok büyük lütuf sahibidir.”³¹¹

Görüldüğü gibi meallerde siz’li cümleler biz’li olarak tercüme edildiğinde ve kurgu dikkate alınarak tercüme yapıldığında mealler daha anlaşılır olmaktadır. Daha da önemlisi kimin ne dediği anlaşılmaktadır.

Mesela Hz. Yusuf’un üvey kardeşlerinin kendi aralarındaki diyalog, konumuz açısından önem arz etmektedir:

إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * اقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَظْهِرُوا أَرْضَهُمْ يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ * قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَاقُوهُ فِي غَيْبَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ

Onlar şöyle demişti: "Yusuf ve kardeşi babamıza bizden daha sevgilidir; oysaki biz, birbirini pekiştiren bir topluluğuz. Gerçekte babamız, açıkça bir şaşkınlık içindedir." "Öldürün Yusuf'u veya onu bir yere atıp bırakın ki babanızın yüzü yalnızca size (dönük) kalsın. Ondan sonra da salih bir topluluk olursunuz." İçlerinden bir sözcü dedi ki: "Eğer (mutlaka bir şey) yapacaksanız, öldürmeyin Yusuf'u, onu kuyunun derinliklerine bırakıverin de bir yolcu kafilesi alsın." (Ali Bulaç, 8-10).

Yusuf Suresinin, 8-10. ayetlerinin, kanaatimizce, anlam açısından Rusça yapılmış olan en doğru mealini vermek istiyoruz:

Вот сказали они [братья Йусуфа по отцу друг-другу]: «Конечно же, Йусуф и брат его (по имени Биньямин, с которым Йусуф был братом по отцу

³¹¹ Ali İmran Suresi, 73-74.

и по матери) любимее нашему отцу, чем мы, а хотя мы – сорище *[мы сильны и нас много, и мы можем больше принести пользы]*. Поистине, отец наш в явном заблуждении *(предпочитая Йусуфа и его брата Биньямина нам)!*» «Убейте Йусуфа или бросьте его в какую-нибудь местность *(чтобы отец не дошёл до неё)*; *(и тогда)* обратится к вам лицо вашего отца *[он будет любить только вас]*, и станете вы после этого людьми праведными *(покаявшись перед Аллахом и попросив прощение у отца)*». Сказал один из них: «Не убивайте Йусуфа, *(ведь это большой грех)*, а *(лучше)* бросьте его в темень колодца, – *(и)* подберёт его какой-нибудь проходящий *(караван)*, *(и тогда они отвезут его далеко от вас и от отца,)* если *(уж)* вы решили *(это)* сделать». (Abu Adel)³¹²

Belirtmek gerekir ki diğer mealler de – birkaç istisna hariç – bundan çok farklı değildir.

Şimdi biz “قَالُوا” üslubunu dikkate alarak bu ayetlerin çevirisini verelim:

“Hani bir gün (üvey) kardeşleri (aralarında konuşurlarken birbirlerine): “Yusuf ile kardeşi (Bünyamin), bizler daha çok olduğumuz halde, babamızın nazarında

³¹² (baba tarafından Yusuf’un) Kardeşleri (birbirine) dediler ki: “Biz güçlü bir topluluk olduğumuz hâlde (ve biz daha çok faydalı olabiliriz) elbette ki Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin ki Yusuf’la aynı anadan ve babadan idiler) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanılığ içindedir (Yusuf’u ve kardeşi Bünyamin’i bize tercih konusunda). “Yûsuf’u öldürün veya onu (babamızın ona ulaşamayacağı) bir yere atın ki babanız sadece size yönelsin (o sadece sizi sevecektir). Ondan sonra (tövbe edip ve babanızdan özür dileyip) salih kimseler olursunuz.” Onlardan biri, “Yûsuf’u öldürmeyin, (nitekim bu büyük bir günahtır, daha iyisi) onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri onu bulup alsın (o zaman da o kervan Yusuf’u sizden ve babanızdan uzak yerlere götürürler). Eğer yaparsanız böyle yapın” dedi.

bizden daha sevimlidirler. Gerçek şudur ki, babamız açık bir yanılgı içinde bulunmaktadır. O halde, (gelin) onu ya öldürelim ya da (uzak) bir yere atalım ki, (bundan böyle) babamız sadece bizimle ilgilensin ve ondan sonra da biz yine iyi insanlar olalım!” demişlerdi. Bunun üzerine içlerinden biri: “Hayır, Yusuf’u öldürmeyelim; ama onunla ilgili olarak illa da bir şey yapacak isek, o takdirde, onu bir kuyunun dibine atalım ki, (oradan geçen) kervanlardan biri onu oradan alabilsin!” diyerek karşılık vermişti.”³¹³

Mütercimlerin, ayetleri bu üslubu dikkate alarak çevirmeme sebepleri ya bunu bilmemeleridir ya da kaynak metne sadakatlerinden (!) kaynaklanmaktadır. Bazen böyle bir sadakat ayetlerin anlamını da tam verememektedir:

فَلَمَّا اسْتِئْذِنُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْتِيَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكَمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ * ارْجِعُوا إِلَى آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ * وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ

Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: “Babanızın Allah adına sizden söz aldığımı, daha önce de Yûsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.” “Siz babanıza dönün ve deyin ki: “Ey babamızı! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik.” Ve içinde bulunduğumuz

³¹³ Yusuf Suresi, 8-10.

şehir halkına ve aralarında döndüğümüz kervana sor. Muhakkak ki; biz gerçekten sadıklarız (doğru söyleyenleriz).³¹⁴

Şimdi burada Elmir Kuliev'in Mealinden bu ayetlerin çevirisini sunmak istiyoruz:

"Помните ли вы о том, что отец заставил нас поклясться Аллахом и что раньше вы несправедливо поступили с Йусуфом (Иосифом)? (Elmir Kuliev Mealı)³¹⁵

İncelediğimiz meallere göre bu ayetlerdeki - kısmen de olsa - siz'li cümleleri biz'li olarak tercüme eden Kuliev başarılı olmuştur.³¹⁶

Burada siz'li cümleleri biz'li tercüme etmediğimizde anlam eksik kalmaktadır. Bunun açıkça görülebilmesi için siz'li cümleleri biz'li olarak tercüme edelim:

"Onlar, ondan umutlarını kesince, aralarında görüşmek üzere bir kenara çekilmişlerdi. İçlerinden büyük olanı (diğerlerine): "Babamızın bizden Allah adına söz aldığını ve daha önceleri de Yusuf konusunda da hatalı davrandığımızı bilmiyor musunuz? Bu yüzden ben, babam bana izin verene ya da Allah benimle ilgili bir karar verene dek asla ülkeden ayrılmayacağım; gerçekten de O, karar verenlerin en hayırlısıdır. Siz (ise) babamıza dönün ve (ona) şöyle deyin: "Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı. Biz ancak bildiklerimizi anlatıyoruz. Onu, bizim bilmediğimiz tehlikelere karşı

³¹⁴ Yusuf Suresi, 80-82. DİB Meali. Ayrıca bkz.: Porohova Meali Yusuf Suresi 80-82. ayetleri.

³¹⁵ Peder, Allah adına yemin ettiğimizi ve Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru hatırlıyormusunuz?

³¹⁶ Yusuf Suresi, 80, (Kuliev Meali).

koruyamazdık. İstersen bulunduğumuz kentin halkına ve birlikte yolculuk yaptığımız kervandaki insanlara sor; çünkü biz gerçekten doğruyu söylüyoruz” demişti.”

Siz’li cümleleri biz’li tercüme etmediğimizde şöyle bir anlam ortaya çıkmaktadır: bunları konuşanın Hz. Yakub’un oğlu olmadığı, Hz. Yusuf’a kötülük etmediği, Hz. Yakub’a söz vermediği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak belirtmek isteriz ki yukarıda belirtilen üslubu dikkate alarak İlahi mesajı erek okura iletmek hayati önem taşımaktadır. Son zamanlarda Dilbilim ve Çeviribilim’in ortaya koyduğu gelişmelerden istifade ederek İlahi hitabı anlamaya çalışmak ve anladığımızı milletimize aktarmak çok büyük bir ehemmiyet arz etmektedir.

2. Kur’ân Çevirilerinde “قَالُوا - kâlû” Üslubunun Dikkate Alınması

Bakara Suresinin 111. ayetinde Yahudiler ve Hristiyanlar hakkında bize bazı bilgiler sunulmaktadır:

وَقَالُوا لَن يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

Bir de; “Yahudi ve Hristiyanlardan başkası Cennet’e girmeyecek” dediler. Bu, onların kuruntuları! De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz (iddianızı ispat edecek) delilinizi getirin.” (Diyanet İşleri Meali).³¹⁷

³¹⁷ Bakara Suresi, 111. Benzer biçimde tercüme eden mealler için bkz.: Elmalılı; Çantay, Hasan Basri, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, Mürşid Çantay yay., İstanbul – 1980; M. Esed; Gölpınarlı, Abdülbaki, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meâli*, Remzi Kitabevi yay., İstanbul –

Bazı meallerde tercüme edildiği gibi ne Hristiyanlar Yahudilerin cennete gireceklerini söylüyorlar ne de Yahudiler Hristiyanların cennete gireceklerini söylüyorlar. Ayetten açıkça anlaşılmaktadır ki her iki grup sadece kendi din mensuplarının cennete gireceklerini iddia etmektedirler.

Mesela Taberi bu gerçeği şu şekilde dile getirmektedir:

فإن قال قائل: وكيف جمع اليهود والنصارى في هذا الخبر مع اختلاف مقالة الفريقين، واليهود تدفع النصارى عن أن يكون لها في ثواب الله نصيب، والنصارى تدفع اليهود عن مثل ذلك؟ قيل: إن معنى ذلك بخلاف الذي ذهب إليه، وإنما عنى به: وقالت اليهود: لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً، وقالت النصارى: لن يدخل الجنة إلا النصارى. ولكن معنى الكلام لما كان مفهوماً عند المخاطبين به معناه جمع الفريقان في الخبر عنهما، فقيل: { قالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصارى } الآية، أي قالت اليهود: لن يدخل الجنة إلا من كان يهودياً، وقالت النصارى: لن يدخل الجنة إلا من كان نصرانياً³¹⁸

Ayrıca Zemahşeri de bu ayeti kerîmeye şu yorumlarını eklemektedir:

والمعنى: وقالت اليهود: لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً، وقالت النصارى: لن يدخل الجنة إلا من كان نصارى، فلف بين القولين ثقة بأن السامع يردّ إلى كل فريق قوله، وأمناً من الإلباس لما علم من التعادي بين الفريقين وتضليل كل واحد منهما لصاحبه³¹⁹

1955; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an'ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen yay., İstanbul – 1965; Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu yay., İzmir – 1986; Bulaç, Ali, *Kur'an'ı Kerîm'in Türkçe Anlamı*, Çıra yay., İstanbul - trsz; Y.N. Öztürk.

³¹⁸ Bkz.: Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, II/428.

³¹⁹ Bkz.: Zemahşeri, *Keşşâf*, I/310.

Yukarıda, tefsir kitaplarından aktardığımız bilgilerde açıkça belirtildiği gibi ayetin kastı şu şekildedir: Yahudiler, “- cennete ancak Yahudi olanlar girer” dediler. Hristiyanlar: “- cennete ancak Hristiyan olanlar girer” dediler. Fakat her iki grup aynı iddiada bulunduklarından dolayı sanki bir ağızdan söylüyorlarmış gibi gösterilmektedir.

Aslında ne Hristiyanlar ne de Yahudiler “Yahudi ve Hristiyanlardan başkası cennete girmeyecek” sözünü söylemişlerdir. Her grup kendi dinini savunarak cennete gireceklerini iddia ediyorlar.

Hâlbuki her iki grubun farklı ideolojiye sahip olduklarını dikkate alarak ayeti aşağıdaki gibi çevirmemiz daha doğru olacaktır:

Yahudiler: “cennete ancak Yahudi olanlar girer” ve Hristiyanlar da: “cennete ancak Hristiyan olanlar girer” dediler. Bu, onların kuruntularıdır. Ey Habibim, onlara söyle “Eğer bu davanızda sadık kimselerseniz delilinizi getirin.”³²⁰

Anlam ve üslup açısından benzer başka bir yer ise Bakara Suresinin 135. ayeti kerîmesidir:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

(Yahudî ve Hristiyanlar Müslümanlara:) «Yahudî veya Nasranî olun ki doğru yolu bulasınız» dediler. De ki (Habîbim): «Hayır, (biz) muvahhid (Allah'ı bir tanıyarak ve müslim) olarak İbrâhîmin dîni (n deyiz). O, Allaha eş tutanlardan değildir».³²¹

³²⁰ Ayrıca bkz.: Yavuz, A. Fikri, *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli Âlisi*, İhlas Mat. ve Dağıtım A.Ş. yay., İstanbul – 1967.

³²¹ Bakara Suresi, 135. (H.B.Çantay Meali)

Yukarıda gösterdiğimiz Bakara Suresinin 111. ayetinde de olduğu gibi bu ayette de her iki grup kendisine ait bir savı savunmaktadırlar. Yahudiler hidayete erebilmeleri için İslam'ı kabul edenlerden kendi dinlerine uymalarını istemektedirler. Hristiyanlar da Müslümanlardan aynı şeyi istiyorlar. Fakat mealler incelendiğinde sanki her iki grup bir ağızdan konuşuyorlarmış gibi gösterilmektedir.³²² Aslında...(Yahudî ve Hristiyanlar Müslümanlara:) «Yahudî veya Nasranî olun ki doğru yolu bulasınız» dediler... (H.B.Çantay Meali) cümlesini hiçbir grup söylememiştir.

Ayetin doğru mealinin şöyle olması gerekiyor: (Yahudiler) “Yahudi olun ki doğru yolu bulasınız” ve (Hristiyanlar da) “Hristiyan olun ki doğru yolu bulasınız” dediler...

Bu üsluba son bir örnek daha vermek istiyoruz:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصْرَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبُّهُ فَلِمْ لَّعَنَّاكُمْ بِدُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

(Hem) Yahudiler ve (hem de) Hristiyanlar, "Biz Allahın çocuklarıyız ve Onun sevgili kulları!" derler. De ki: "Öyleyse, Allah, neden günahlarınızdan dolayı size azap çektirsin? Hayır, siz Onun yarattığı (ölümlü) insanlardan başka bir şey değilsiniz! O, dilediğini bağışlar ve dilediğine azap çektirir: Zira göklerde ve yerde ve

³²² Örnekler için bkz.: Elmalılı; Ö.N. Bilmen; C. Yıldırım; M. Esed; A. Bulaç; Y.N. Öztürk; S. Ateş; Abdullah Yusuf Ali, *An English Interpretation of Holy Quran With Full Arabic Text*, Sh. Muhammad Ashraf yay., Pakistan – 1985; M.M. Pickthall; M.H. Şakir.

ikisi arasında bulunan her şey üzerindeki hükümlerlik Allaha aittir ve bütün yolculuklar Onda nihayet bulur." (M. Esed Meali).³²³

Ayetten de açıkça anlaşıldığı gibi her iki grubun da ortak bir ağızdan "Biz Allahın çocuklarıyız ve O'nun sevgili kulları!" demeleri mümkün değildir. Nitekim her iki grup kendi dinlerinin haklı olduğunu savunuyorlar ve: Yahudiler «Hristiyanlar bir temel üzerinde değil» dediler, Hristiyanlar da «Yahudiler bir temel üzerinde değil» demektedirler.³²⁴

Bu örneklerden de açıkça anlaşıldığı gibi bağlam ve o zamanki tarihi durum dikkate alınmadığı takdirde Kur'ân-ı Kerîm'in anlamı, anlatılan konuya uymamaktadır. Yapılan çeviriler konu bağlamının dışına çıkmaktadır. Oysa bağlam dikkate alınarak hareket edilirse anlam konuya uygun düşmektedir.

3. Kur'ân-ı Kerîm'in Anlatım Üslubu

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan surelerin ayet numaralarına itibar ederek mana vermeye çalışmanın hatalı olduğunu başka bir örnekle ele almak istiyoruz. Vereceğimiz örnek sadece ayet numaralandırılmasıyla ilgili olmayıp Kur'ân-ı Kerîm'in kullanıldığı bir üslup özelliğiyle de alakalıdır. Daha önceki bölümlerde ayetlerin numaralandırılmasıyla alakalı konuyu incelediğimiz için burada tekrar bu konuya uzun uzadıya girmek istemiyoruz.³²⁵ Bahsetmek istediğimiz, Kur'ân'ın üslup özelliğine gelin-

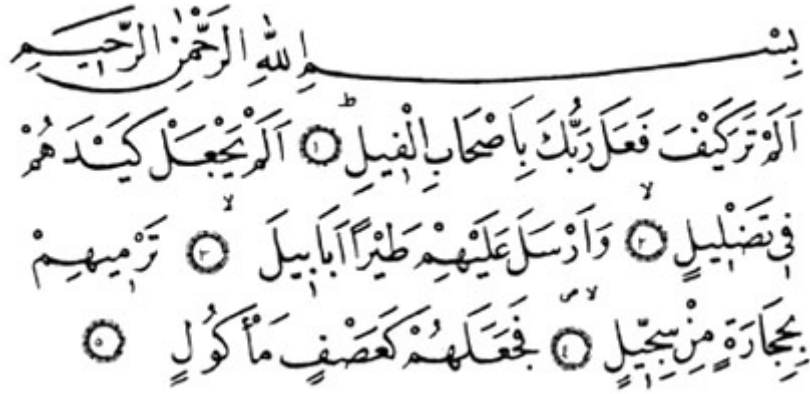
³²³ Maide Suresi, 18.

³²⁴ Bakara Suresi, 113.

³²⁵ "Rusça Kur'ân-ı Kerîm Çevirilerde Yaygın Olarak Görülen Hataların Örneklendirilmesi" bölümüne bakınız.

ce, Kur’ân-ı Kerîm, tarihte vuku bulmuş bir olayı anlatırken genelde ilk önce olayın kendisini/ana meseleyi aktarır daha sonra da olayın detaylarına geçer.

Yukarıda öne sürdüğümüz konunun daha iyi anlaşılması için Fil Suresini üslup bakımından örneklendirmek istiyoruz:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Rabbinin, fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?
2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
- 3-5. Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi. (Diyanet İşleri Meali)

Görüldüğü gibi Fil Suresinin ikinci ayetinde “Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?” ifadesiyle fil vakası konu edilmektedir. Fakat bu olayın detayları, olayın gerçekleşme şekli surenin devamında anlatılmaktadır: “Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi”. Hâlbuki Cenabı Allah’ın surede geçen topluluğun tuzaklarını boşa çıkarması, üçüncü ayet ile beşinci ayetler arasında zikredilmektedir. Yani

- Sürü sürü kuşlar gönderdi;
- Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan;
- Yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi;

Anlatılan bu üç maddeyle “tuzaklarını boşa çıkarma” meselesi gerçekleşmiş bulunmaktadır. Bundan dolayı, ayete mana verirken ilk önce planın nasıl gerçekleştiği anlatılmalı daha sonra da “Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?” ifadesinin geçtiği ikinci ayetin meali verilmelidir ki bu daha isabetli olacaktır.

Bu hususta, surenin bir de İngilizce mealini de vermek istiyoruz:

1. ART THOU NOT aware of how thy Sustainer dealt with the Army of the Elephant? (2) Did He not utterly confound their artful planning? (3) Thus, He let loose upon them great swarms of flying creatures (4) which smote them with stone-hard blows of chastisement pre-ordained, (5) and caused them to become like a field of grain that has been eaten down to stubble (Muhammed Esed Meali)

İnceleme alanımız dâhilinde olan birkaç Rusça meallerden de örnek vermek istiyoruz:

Во имя Аллаха Милостивого, Милосердного!

1. (1). Разве ты не видел, как поступил Господь твой с владельцами слона?
2. (2). Разве Он не обратил их козни в заблуждение?
3. (3). И послал Он на них птиц стаями?
4. (4). Бросали они в них камни из обожженной глины.

5. (5). И сделал Он их точно нива со съеденными зернами. (Краçkovskiy Meal-
li)³²⁶

Başka bir meal ise Elmir Kuliev’e aittir:

Во имя Аллаха Милостивого, Милосердного!

1. Разве ты не видел, что сделал твой Господь с владельцами слона?
2. Разве Он не запутал их козни
3. и не наслал на них птиц стаями?
4. Они бросали в них камни из обожженной глины
5. и превратили их в подобие изъеденных иссохших злаковых
листьев.³²⁷

Gösterdiğimiz meallerin hepsi Fil Suresini anlatım özelliği bakımından olayın başlama, gelişme ve sona eriş basamaklarını eksik vermişlerdir. Fakat kanaatimizce Kur’ân’ın yukarıda bahsettiğimiz üslubuna dikkat edilirse, Kur’ân ayetlerini anlama

³²⁶ Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla!

1. Rabbinin, fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?
2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
3. Üzerlerine sürü sürü kuşlar salıvermedimi?
4. Onlara pişirilmiş balçık taşları atıyorlardı.
5. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi.

³²⁷ Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla!

1. Rabbinin, fil sahipleriyle ne yaptığını görmedin mi?
2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
3. ve üzerlerine sürü sürü kuşlar salıvermedi mi?
4. Onlara pişirilmiş balçık taşları atıyorlardı.
5. Nihayet onları yenilmiş kuru tahıl yaprakları hâline getirdi.

zaviyesinde erek okura katkı sağlanacağını düşünmekteyiz. Şimdi bu uslubu göz önünde bulundurarak Fil Suresine anlam verelim:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Sen, Rabbinin, Fil ordusuna neler yaptığını görmüyor musun?

2-5. O, onların; üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan, sürü sürü kuşlar göndermek ve böylece onları yenilmiş ekin yaprakları gibi yapmak suretiyle, planlarını boşa çıkarmamış mıdır?

Buna benzer üslup özelliklerini Kur’ân’da sık sık görmek mümkündür. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak biz burada sadece Nisa Suresinin 150. ayetinden bir örnek daha vermek istiyoruz:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip «Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız» diyenler ve bunlar (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu...³²⁸

Bu ayetin anlamı tefsirlerde farklı yorumlara yol açmıştır. İhtilafa düşülen yönleri örnekle açıklamak istiyoruz:

“ - وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ ” - Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak istiyorlar” kısmı Taberiye göre “ - يُفَرِّقُوا ” - ayırmak”tan maksat:

³²⁸ Diyanet Vakfı Meali, Nisa Suresi, 150.

{ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ } بأن يكذبوا رسل الله الذين أرسلهم إلى خلقه بوحية،
ويزعمون أنهم افتروا على ربهم، وذلك هو معنى إرادتهم التفريق بين الله ورسله، بنحلتهم إياهم الكذب
والفرية على الله، وادّعائهم عليهم الأباطيل.³²⁹

Tefsirden açıkça anlaşılmaktadır ki Yahudi ve Hıristiyanlar gönderilen peygamberler arasında bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr ederek tefrikaya düşmüşler.

Fakat ayetin aynı kısmı Zemahşeri tarafından farklı anlaşılmıştır.

جعل الذين آمنوا بالله وكفروا برسله أو آمنوا بالله وبيعض رسله وكفروا ببعض كافرين بالله ورسله
جميعاً لما ذكرنا من العلة...

Zemahşeri'nin, Taberi'den bazı yönleriyle farklılık gösteren açıklamasını, maddeler halinde verirsek, bu görüş aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Allah'a iman edip elçilerini inkâr etmek
- Allah'a iman etmekle beraber bazı elçilere inanıp bazılarını inkâr etmektir.³³⁰

Bu ve buna benzer farklı görüşleri tefsir kaynaklarımızda görmek mümkündür. Tabi ki ayetin devamındaki anlam da yukarıda gösterdiğimiz kısma mana verilmesine bağlı kalmıştır.

³²⁹ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, VII/634 ve devamı.

³³⁰ Zemahşeri, *Keşşâf*, II/170.

Tefsirlerin bu farklı yorumlarının etkisi altında kalan mealler de bu durumdan etkilenmişlerdir. Rusça meallerden örnek vermek gerekirse Osmanov kendi yorumlarını ekleyerek ayetin kolay anlaşılmasını sağlamıştır:

Воистину, те, которые не веруют [истенно] в Аллаха и посланников Его и желают предаваться Ему, не признавая [некоторых] посланников Его и говоря при этом: "Веруем мы в одних [посланников] и отвергаем других" - и хотят они избрать путь некий средний [между верой и неверием]...³³¹

Görüldüğü gibi Osmanov bu ayeti kerîmeyi “peygamberlerin bir kısmını reddederek Allah’a itaat etmek istiyorlar” şeklinde tercüme etmiştir.

Elmir Kuliev ise:

Воистину, те, которые не веруют в Аллаха и Его посланников, хотят различать между Аллахом и Его посланниками и говорят: "Мы веруем в одних и не веруем в других", - и хотят найти путь между этим...³³²

Kuliev’in mealinde, bu ayetin çevirisinde, kimin neye iman edip neyi de inkâr ettiği belli değildir. Dolayısıyla Kuliev’in çevirisini okuyarak bu ayeti anlayabilmek zordur.

³³¹ Şüphesiz, Allah’a ve peygamberlerine (gerçekten) inanmayanlar, Allah’a inanıp (bazı) peygamberlerine inanmayarak “(Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz” diyenler ve böylece (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya... Nisa Suresi, 150 (Osmanov’un Meali).

³³² Şüphesiz, Allah’a ve peygamberlerine inanmayanlar, Allah ile O’nun elçileri arasında ayırım yapmak istiyorlar ve şöyle diyorlar: «Bazısına imân eder ve bazısını inkâr eyleriz» ve böylece arasında bir yol tutmak istiyorlar... Nisa Suresi, 150 (Elmir Kuliev Meali).

Bu ayeti kerîmeyi yukarıda belirttiğimiz özelliği göz önünde bulundurarak tercüme etmek çok önemlidir. Nitekim bu özelliği göz ardı eden meallerin, asıl anlamdan uzaklaştırdıklarını görmekteyiz. Şimdi biz bu özelliğe göre ayete anlam vermeye çalışacağız:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا * أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا

Ayeti, sırasıyla, şu pasajları tercüme etmemiz gerekir:

- a. وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ
- b. وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
- c. وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا
- d. إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ

“Elçilerden bir kısmına inanır, bir kısmını da inkâr ederiz,” demek suretiyle, Allah’a (iman konusunu) elçilerine (iman konusundan) ayırmak ve böylece (Allah elçilerine inanma konusunda) ara bir yol edinmek istemelerinden dolayı, hem Allah’ı hem de elçilerini inkâr konumuna düşmüş olanlara gelince: işte onlar, gerçekten inkâr edenlerdir...

Anlaşılabacağı üzere yukarıda ifade ettiğimiz üslup, Kur’ân’ı Kerîm’in daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bundan dolayı Kur’ân’ın anlaşılmasına dair çalışmalar yapanların bahsedilen özelliği dikkate almalarının daha faydalı olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

İnsanlığın mazhar olduğu en büyük medeniyetlerden birini oluşturan İslam medeniyeti Kur'ân merkezli bir medeniyettir. Bu yüzden Kur'ân-ı Kerîm'in doğru bir biçimde anlaşılması hayati bir önem arz etmektedir. Son dönemlerde gelişme gösteren, bizim de araştırmamızda yer verdiğimiz Dilbilim ve Çeviribilim alanındaki araştırmalar sonucunda ortaya çıkan veriler, Kur'ân-ı Kerîm'in daha iyi anlaşılabilmesi için birçok yararlı usuller sunabilmektedir. Ancak günümüzde Kur'ân sahasında eser veren araştırmacılar bahsettiğimiz modern ilimlerden genelde gereği gibi yararlanamamaktadırlar. Sonuç ortadadır. Yapılan çalışmalarda bazı Kur'ân ayetleri yanlış anlamlandırılmış ve dolayısıyla yanlış çevirilmiştir.

Bu söylediğimiz tespitler Rus dilinde yapılan çalışmalar için de geçerlidir. Bu amaçla, araştırmamızda ***“Rus Dilinde Yayınlanan Kur'ân-ı Kerîm Çevirilerininin Çeviribilim Açısından İncelenmesi”***ni ve ***“Başarılı Bir Rusça Kur'ân Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı”*** sağlamak istedik.

Araştırmamız esnasında, genel çeviri faaliyetlerinin Rusya'nın Bizans döneminde yaptığı siyasi ve ticari ilişkilere kadar uzandığını gördük. Bununla birlikte, “Rus Dilinde Yayınlanan Kur'ân-ı Kerîm Çevirilerinin,” bazı çalışmaların önce XVII. asırdan itibaren Batı dillerinden Rusça'ya yapıldığını, bazılarının ise XIX. asırdan itibaren Arapça'dan Rusça'ya kazandırıldığını tespit ettik. Batı dillerinden Rusça'ya tercüme edilen meallerin, o dönemdeki insanların ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte, bazı çeviri hataları içerdikleri sonucuna ulaştık.

Arapça'dan Rus diline tercüme edilen meallere gelince; bu meallerin kendinden önceki çalışmalara nazaran daha başarılı oldukları görülmüştür. İlk girişimciler kendi alanlarında uzman oldukları için orijinal tespitlerde bulunabilmişlerdir. **Boguslavskiy** Dmitriy Nikolayeviç, **Sablukov** Gordiy Semönoviç ve **Kraçkovskiy** İgnatiy Yulianoviç tarafından Arapça'dan Rusça'ya yapılan meallerin kaynak dil odaklı olduklarını söyleyebiliriz. Erek dil odaklı mealler arasında ise **Osmanov** Magomed – Nuri Osmanoviç ve **Kuliev** Elmir Rafaeloğlu'nun çalışmalarını gösterebiliriz. Yapılan en serbest meal ise **Şumovski** Teodor Adamoviç'e aittir.

İncelediğimiz meallerde başarılı çeviri örnekleriyle karşılaştığımız gibi **Dilbilim** ve **Çeviribilim** açısından hatalı tercümelerle de karşılaştık. Bu hataların; anlam bağlam ilişkisi, gramatik yapıyı dikkate almama, Kur'ân'ın anlatım üslubunu fark edememe, deyim ve mecazların karşılıklarını verememe şeklinde olduğunu tespit ettik.

Tarihi süreç içerisinde bazı fiil köklerinin anlam değişmelerine uğradığı bir vakıadır. Bu fiil köklerinin anlam değişmesi sonucunda kök anlamından uzaklaşarak yeni anlamlar kazandığını gördük. Araştırmalarım esnasında, anlam değişmelerinde işlevsel bir öneme sahip olan ve Sami Dilleri araştırmalarında kullanılan **art süreml** (diachronic) semantik ve **eş süreml** (synchronic) semantik çalışmalarından yararlandık ve bu metodu uyguladık. Araştırmamızda birçok fiil kökünün, kök anlamını bu sayede tespit etme imkânını elde ettik.

İlgili bölümlerde, yukarıda söylenenlerle ilgili örneklemeler yaparak konumuzu temellendirmeye çalıştık ve deliller sunduk. Araştırmamızın hedefinden uzaklaşmamak için örnekleri sınırlı tuttuk.

Tezimizin Üçüncü Bölümünde, özel anlamda “Başarılı Bir Rusça Kur’ân Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı”da bulunacak, genel anlamda ise, bütün Kur’ân çalışmalarında araştırmacılara yol gösterecek biçimde bazı tekliflere yer verdik. Tekliflerimizi maddeler halinde sunarak örneklerle açıklamaya çalıştık.

Netice itibariyle başarılı bir Kur’ân çevirisinin oluşturulabilmesi için tezimizde sunduğumuz teklifleri zikredecek olursak şu başlıklar altında sıralayabiliriz:

1. Öncelikle başarılı bir Kur’ân çevirisinin oluşturulabilmesi için **Esbab-ı Nüzul** ilminin dikkate alınması kaçınılmazdır.
2. Diğer bir teklif olarak şunu ifade etmek istiyoruz ki **Kur’ân’ın sözlü bir metin** olduğu unutulmamalıdır ve Kur’ân’ın bu özelliği göz ardı edilirse ciddi hatalara düşme tehlikesi vardır.
3. Kur’ân’ın “**Musaddık**” ve “**Müheymin**” olan sıfatlarının ne anlama geldikleri ve ne işe yarayabilecekleri dikkate alınmalı ve yeri geldiğinde Kur’ân’dan önceki vahiylerden istifade edilmelidir.
4. Tezimizin de en önemli konularından biri olan “**Anlam Değişmeleri**” dikkatlice ve teferruatlı bir biçimde incelenmeli ve bunun önemi üzerinde durulmalıdır. Nitekim başarılı bir Kur’ân çevirisini oluşturabilmek için fiil köklerinin herhangi bir anlam değişimine uğrayıp uğramadığının tespit edilmesi ve atılacak adımların bu çerçevede yürütülmesi zorunludur.

Tezimizde değerlendirmesini yaptığımız Rusça Kur’ân mealleri ve bunun sonucunda tespitlerimiz ve teklif ettiğimiz önerilerin Kur’ân çalışması yapacak araştırmacılara yol göstereceğini umuyoruz.

KAYNAKÇA

- Abd es-Salam el-Mansi ve Sumeyya el-Afifi, *Tefsiru'l Kuran el-Muntahab*, Mısır Vakıflar Müdürlüğü yay., Kahire – 2000.
- Abduh, Muhammed ve Rızâ, Reşîd, *Tefsîru'l-Menâr Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, Dâru'l-Menâr, Kahire – 1947.
- Abu Adel, Koran, *Perevod Smisla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovanie*, 2008.
- Adilbayev, Alau, *Rus Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları*, Basılmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara – 2000.
- Ahanov, Kaken, *Dil Bilimin Esasları*, (aktaran: Murat Ceritoğlu), Türk Dil Kurumu yay., Ankara – 2008.
- Akarsu, Bedia, *Wilhelm Von Humboldt'da Dil – Kültür Bağlantısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1984.
- Akça, Nermin, *Vahiy Geleneğinde ABD Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2004.
- Akdemir, Salih, *Kur'an-ı Kerîme Dilsel Yaklaşımlar, 1. Uluslararası Kur'an'ı Yeniden Düşünme*, Ankara, 3-4-5 Mayıs 2013.
- Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu yay., Ankara – 2009.
- Aksan, Doğan, *Anlambilim, Anlam Bilim Konuları ve Türkçe'nin Anlambilimi*, 5.baskı, Engin yay., Ankara – 2009.
- Aksan, Doğan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Erol Ofset Matbaacılık, Ankara – 1978.

- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil Genel Çizgileriyle Dilbilim*, Özkan Matbaacılık, Ankara – 2000.
- Aldamov, Ahmed, *Rus Oryantalistlerin Kur'an ve Tefsirler İle İlgili Çalışmaları (Tanıtım-Tahlil), (Doktora), Erciyes Ü. SBE. Temel İslâm Bilimleri Ana-bilim Dalı / Tefsir, dan.: M. Z.Duman, Kayseri.*
- Aptourachman, Alie, *Vahiy Geleneğinde E-m-r Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara – 2002.
- Arslan, Elif, *Vahiy Sürecinde HNF kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2012.
- Ateş, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*, Kılıç Kitabevi, Ankara – 1980.
- Aydar, Hidayet, *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*, Kur'ân Okulu yay., İstanbul – 1996.
- Aydın, Mehmet, *Dilbilim El Kitabı, Temel Kavramlar ve Konular*, 3F yay., İstanbul – 2007.
- Badawi, ElSaid M., Abdel Haleem, Muhamad, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*. Brill yay., Leiden-Boston-2008.
- Bayındır, Abdulaziz, *Kur'ân Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar*, Süleymaniye vakfı yay., İstanbul – 2007.
- Berk, Özlem, *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, Multilingual yay., İstanbul – 2005.

- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen yay., İstanbul – 1965.
- Boguslavskiy, Dmitriy Nikolayevich, *Koran*, 4.baskı, Çağrı yay., İstanbul – 2005.
- Bulaç, Ali, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı*, Çıra yay., İstanbul - trs.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, 11.Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı yay., Ankara – 1997.
- Cündioğlu, Dücan, *Kur'ân Çevirilerinin Dünyası*, Kapı yay., İstanbul – 2011.
- Cündioğlu, Dücan, *Kur'ân'ı Anlama'nın Anlamı Hermenötik Bir Deneyim*, Tıbyan yay., İstanbul – 1995.
- Çalışkan, İsmail, *Kazakistan'dağı Kuran Jane Tapsir Edebiyeti* (Kazakça Jane Orıssa Şığarmaşılıktar I-II” (Kazakça): “Қазақстандағы Құран және тәпсір бойынша әдебиеттер: қазақ тіліндегі еңбектер (Дінтанулық талдау)” Қ. Сұлтанов // Қазақстанның ғылымы мен өмірі=Наука и жизнь Казахстана, (Science and life of Kazakhstan-International popular sience journal), 2011. C.92-98 б.
- Çalışkan, İsmail, *Kazakistan'ın Dini-Sosyal Yapısı ve Kur'ân-Tefsir Çalışmaları*”, Türk Yurdu Dergisi, Haziran 2010, cilt 30, sayı 274.
- Çantay, Hasan Basri, *Kurân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, Mürşid Çantay yay., İstanbul – 1980.
- Çipiloğlu, F. Betül, *Vahiy Geleneğinde QRE Kökünün Semantik Açından İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2003.

- Derveze, Muhammed İzzet, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, Daru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyyi, Kahire-1964.
- Dervîş, Muhyiddin, *İ'rabu'l Kur'ân ve Beyanuhu*, Daru'l İrşad, Süriye-trz.
- Dolinina, Anna Arkad'evna, *Nevolnik Dolga*, Peterburgskoe Vostokovedenie yay., 1994.
- Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf, *el-Bahru'l-Muhit*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut – 1993.
- Ebu's-Suud, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa, *el-İrşadu Akli's-Selim ila Mezayi'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Mektebetü'l-Riyadi'l-Hadise, Riyad-trs.
- El-Bağavi, Ebu Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mes'ud, *Ma'âlimu't-Tenzîl*, Daru Tayyibe, Riyad – 1409.
- El-Cevzi, Ebu'l-Ferec Cemalüddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zadu'l-Mesir Fi İlmi't-Tefsir*, Mektebetü'l-İslam, Dimaşk – 1984.
- El-Feyruz Abadi, Mecdu'd-Din Muhammed ibn Yakub, *El-Kamusu'l-Muhit*, (tah: Mektebu Tahkiki't-Türasi Fi Müesseseti'r-Risale), 8.baskı, Risale yay., Lübnan – 2005.
- El-Hanbelî, İbn Recep, *Ravâiut-Tefsîr*, Daru'l-Asimah, Riyad – 2001.
- El-Hûlî, Emin, *Kur'ân Tefsirinde Yeni Bir Metod*, Çev: Mevlüt Güngör, 2. baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara – 2001.
- El-İsfahani, er-Rağip, *el-Müfredât fî Ğarîbil'l-Kur'ân*, (thk. Muhammed Halil Aytani, Darül-Ma'rife, Lübnan – 2005.
- El-Kaysî, Ebu Muhammed Mekki b. Ebi Talip, *el-Hidaye ila Buluği'n-Nihaye*, Camiatü's-Şerikah yay., Birleşik Arap Emirlikleri – 2008.

- El-Kelbi, Muhammed b. Ahmed b. Cezzî, *et-Teshil Liulumi't-Tenzil*, Daru'l-Kitabi'l-Arabiyye, Lübnan – 1973.
- El-Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed Ebi Bakr, *el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*, Risale yay., Beyrut-2006.
- El-Maverdi, Ebul Hasen Ali b. Muhammed b. Habib el Basri, *en-Nüketü ve'l-Uyun Tefsiru Maverdi*, Dar'ul-Kütüb'ül-İlmiyye, Beyrut – trsz.
- En-Nesefi, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Muhammed, *Medariku't Tenzil ve Hakaiku't- Te'vil, Tefsiru'n Nesefi*, (tah. Yusuf Ali Bedivi), Daru'l-Kelimi't-Tayyib, Daru İbni Kesir, Beyrut - 1998.
- En-Nisaburi, Ebu'l Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed, *el-Vasit fi Tefsiri'l Kur'ani'l Mecid*, (tah. Adil Abdulmevcud, Uveys Ahmet, Abdurrahman vd.) Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut – 1994.
- Er-Razi, Fahrüddîn Muhammed İbn Ziyâuddîn Ömer ibn el-Hüseyn el-Kureşî, *Tefsiru'l Fahri'r Razi, Tefsiru'l Kebir Mefatihü'l Ğayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut – 1981.
- Eruz, F. Sakine, *Çeviriden Çeviribilime*, Multilingual yay., İstanbul – 2003.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal – Tefsir*, (çev: C. Koytak; A. Ertürk), İşaret yay., İstanbul – 2002.
- Es-Semerkandî, Nasr Bin Muhammed Bin Ahmed Bin İbrâhîm, *Bahru'l-Ulum*, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Lübnan – 1993.
- Eş-Şankitî, Muhammed el-Emin b. Muhammed, *Azbü'n-Nemir min Mecelisi eş-Şankitiyyi Fi't-Tefsîr*, Daru ibn Affan, Kahire – 2007.
- Et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed ibn Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*, (thk: et-Turkiy), Daru'l-Hicr, Kahire – 2001.

- Et-Tabersi, Ebû Ali Fadl b. Hasan, *Mecmeu'l-Beyân fî Tefsîri'l- Kur'ân*, Kitâbfuruş-i İslamiyye yay., Tahran – 1373.
- Et-Tusturi, Ebu Muhammed Sehl bin Abdillâh ibn Yunus bin İsa bin Abdillâh bin Rafî'i (tah: Taha Abdu'r-Rauf vd.), *Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-Azîm*, Daru'l-Haram li't-Turas, Kahire – 2004.
- Ez-Zebidî, es-Seyyid Muhammed Murtaza el-Hüseyni, *Tacu'l- 'Arus min Cevahir'il-Kamus*, Et-Türasü'l-Arabiyyi yay., Kuveyt – 2001.
- Ez-Zeccac, Abu İshak İbrahim b. es-Sariy, *Meânîl Kur'ân ve İ'râbuhu*, (tah: Abdülcelîl Abduh Şiblî), Alemu'l-Kutub yay., Beyrut – 1988.
- Ez-Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmud İbn Ömer el-Harezmi, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl*, Daru'l-İhyai't-Turasü'l-Arabiyye, Lübnan – 2001.
- Ez-Zerkani, Muhammed Abdü'l-Azim (thk: Fevvaz Ahmed Zümerli), *Menahilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Darü'l-Kitabi'l-Arabiyye, Beyrut – 1995.
- Fasmer, Max, *Etimologičeskiy Slovar Russkogo Yazıka*, Progress yay., Moskva – 1986.
- Fedorov, Andrey Venediktoviç, *Osnovi Obşey Teorii Perevoda (Lingvističeskie Problemy)*, Filologiya Tri yay., Moskova – 2002.
- Fortunatov, Filipp Fedoroviç, *Sravnitelnoye Yazıkovedeniye Obşiy Kurs (Lingvičeskoje Naslediye XX Veka)*, Krasand yay., Moskva – 2010.
- Gökberk, Macit, *Değişen Dünya Değişen Dil*, Yapı Kredi yay., 2. baskı, İstanbul – 1999.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli*, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1955.

- Guiraund, Pierre, *Anlambilim*, (çev. Berke Vardar), Multilingual yay., İstanbul – 1999.
- Günay, V. Doğan, *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual yay., İstanbul – 2007.
- Hacılı, Asif, haz: Arif Acaloğlu, *Rus Edebiyatında Kur’ân-ı Kerîm*, Doğu Kütüphanesi yay., İstanbul – 2012.
- Hacımüftüoğlu, Halil, *Kur’ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu*, İz yay., İstanbul – 2008.
- Harput, Mustafa, *Vahiy Sürecinde ZKY ve SDK köklerinin Semantik Açından İncelenmesi*, dok. tz.
- Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, İ. Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara – 2003.
- Heyet, *el-Mu’camu ’l-Vasit*, Daru’d-Da’ve, 5. baskı Hicri – 1329.
- Heyet, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Özgün Matbaacılık San. Ve Tic. A.Ş. yay., 12.baskı, Ankara – 2006.
- Huehnergard, John, *A Grammar of Akkadian*, Atlanta yay., Georgia-1997.
- Hussein, Abdur-Raof, *Qur’an Translation: Discourse, Texture and Exegesis*, Curzon Press yay., 2001.
- İbn Adil, Ebu Hafs Ömer b. Ali Ed-Dimeşki el-Hanbelî, *el-Lübab fi Ulûmi’l Kitab*, (tah. Adil Ahmed Abdulmevcud vd.), Dar’ul Kütübi’l İlmiye, Beyrut 1998.
- İbn Kesir, Abu'l Fida İsmail ed-Dimaşkî, *Tefsîru’l Kur’ân’il Azîm*, Daru’l-Ma’rife – 2000.
- İbn Menzur, *Lisanu ’l-Arab*, Daru’s-Sadîr, Beyrut – hicri 1300.

- İbraimov, Assan, Ana Hatlarıyla Rus Müsteşrikleri ve Kur'an Üzerine Araştırmaları, (Yüksek Lisans tezi), Necmettin Erbakan Ü. SBE. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı /Tefsir, dan.: Y.İşıcık, Konya.
- İsmet Binark, Halit Eren, *World Bibliography Of Translations Of The Meanings Of The Holy Qur'an Printed Translations 1515-1980*, İrcica yay., İstanbul – 1986.
- İsrafilova, Faima, Rusça Kur'an Çevirilerine Karşılaştırmalı Bir Bakış, (Doktora), Erciyes Ü. SBE. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı / Tefsir, dan.: İ. Görener, Kayseri.
- İta, Abdurrahman ibn Seyyid, Havle Tercumeti Maâni'l-Kur'âni'l-Kerîm ile'l-Lugati er-Rûsiyye, Medine-1423.
- İzzu'd-Din, Aabdürrezzak b. Rizkulla el-Hanbelî, *Rumuzu 'l-Kunuz fi Tefsiri 'l-Kitabi 'l-Aziz*, Suudi Arabistan - 2008.
- J. C. Catford, *A Linguistic Theory Of Translation*, Oxford University Press, 5. baskı, London – 1978.
- Kamilev, Said, Târihu Tatavvur Tercumeti Maâni'l-Kur'âni'l-Kerîm ile'l-Lugati er- Rûsiyye, Medine-1423.
- Karaosman, Muhammet, *Vahiy Sürecinde Âlem Kelimesinin Semantik Tahlili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2006.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, *Kur'ân'ı Anlamada Semantik Yöntem*, Hikmet Yurdu, Yıl: 6, C: 6, Sayı: 11, Ocak – Haziran 2013/1.

- Kazanskiy, Boris Vasil'yeviç, *V Mire Slov*, 2. baskı, Avalon, Azbuka Klassika yay., Sankt – Petersburg – 2008.
- Koç, Mehmet Akif, *Sebeb-i Nüzule Bağlı Anlamın Aşılmasını Kolaylaştıran Bir Unsur Olarak 'Kur'ân Metni': 7. A'raf Suresinin 31-32. ayetleri*, İslamiyat VII, 2004.
- Komissarov, Vilen Naumoviç, *Lingviçeskoye Perevodovedeniye v Rossii*, ETS yay., Moskva – 2002.
- Korkmaz, Hatice, *Vahiy Geleneğinde ŞHD Kökünün Semantik Açından İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara-2003.
- Kraçkovskiy İgnatiy Yulianoviç, *Koran Perevod i Kommentarii*, (editör: V.İ. Belaev) Vostochnaya Litertura yay., Moskva – 1963.
- Kraçkovskiy İgnatiy Yulianoviç, *Koran*, 12.baskı, Feniks yay., Rostov – 2010.
- Kraçkovskiy, İgnatiy Yulianoviç, *Nad Arabskimi Rukopisami*, 2. baskı, Akademiya Nauk SSSR yay., Moskva – 1946.
- Kuliev, Elmir Rafaeloğlu, *Koran*, 7.baskı, Ummah yay., Yoşkar-Ola – 2009.
- Kuliev, Elmir Rafaeloğlu, *Na Puti k Koranu*, Abilov, Zeynalov i Sinovya yay., Baku – 2003.
- Kumru, Mustafa, *Vahiy Sürecinde Hak Kökünün Semantik Açından İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2007.
- Kuznetsov, Sergey Aleksandroviç, *Bolşoy Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*, Norint yay., Sankt Peterburg – 2000.

- Lane, Edward William, *An Arabic-English Lexicon*, Librairie Du Liban yay., Beyrut –1968.
- Lenin, Vladimir İlyiç, *Polnoye Sobraniye Soçineniy*, İzdatelstvo Politiceskoy Literaturı, Moskva – 1974.
- Lyttleton, Zippi, Wang, Tamar, *Colloquial Hebrew*, Roytledge yay., London – 2005.
- Maluf, Louis, *el-Müncid Fi'l-Lüğati ve'l-Edebi ve'l-Ulum*, el-Matbaatu'l-Katulikiyye, Beyrut – 1956.
- Martinet, Andre, *İşlevsel Genel Dilbilim*, (çev: Berke Vardar), Multilingual yay., İstanbul – 1998.
- Mevdudi, Ebu'l-E'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, Daru'l-Kalem, Kuveyt – 1987.
- Moscati, Sabatini, *Ancient Semitic Civilizations*, Elek Books yay., London – 2000.
- Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, Müessesetü't-Tarihi'l-Arabiyy yay., Lübnan – 2002.
- Müftüoğlu, Ömer, *Eski Ahit Ahit ve Kur'an'da VSY" Kökünün Semantik Açısından İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara – 2004.
- Necip Üçok, *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, Sakarya Basımevi, Ankara – 1947.
- Nelubin , L.L., Huhuni, G.T., *Nauka o Perevode* (istoriya i teoriya s drevneyşih vremen do naşih dnei), Flinta yay., Moskva – 2006.
- Nida, Eugene Albert, *Toward a Science of Translation*, E.J. Brill yay., Leiden – 1964.

- Nurmatov, Cihangir, Rus Oryantalist L. İ. Klimoviç'in Kur'an Hakkında Kitap Adlı Eseri Üzerinden Kur'an'a Yaklaşımı, (doktora), Erciyes Ü. SBE, Kayseri.
- Ojogov, S.İ., *Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*, Oniks yay., Moskva – 2008.
- Okumuş, Mesut, *Semantik ve Analitik Açından Kur'ân'da "Salât" kavramı*, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004.
- Ong, Jackson Walter, *Sözlü ve Yazılı Kültür*, Metis yay., İstanbul – 1995.
- Osmanov, Magomed – Nuri Osmanoviç, *Koran*, 3.baskı, Dilya yay., Moskva – 2009.
- Özdemir, Ahmet, *Vahiy Sürecinde Yunus Peygamber Kıssası*, Basılmamış Y.L. Tezi, Ankara-2007.
- Özsoy, Omer, 'Çeviri Kuramı' Açısından Kur'ân Çevirisi Sorunu, 2. Kur'ân Sempozyumu, Bilgi Vakfı, Ankara – 1996.
- Palmer, Frank Robert, *Semantik, Yeni Bir Anlambilim Projesi*, (çev. Ramazan Ertürk), Kitabiyat yay., Ankara – 2001.
- Pazarbaşı, Erdoğan, *Popular Commentaries And Translations Of The Quran In Azerbaijan*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri – 2001.
- Piriş, Şaban, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Anlamı*, Okyanus yay., Kayseri – 2004.
- Porohova, İman Valeriya Mihaylovna, *Koran*, 10.baskı, Ripol Klassik yay., Moskova – 2009.
- Potebnya, Aleksandr Afanasyeviç, *Estetika i Poetika*, İskusstvo yay., Moskva – 1976.

- Reformatskiy, Aleksandr Aleksandroviç, *Vvedeniye v Yazıkovedeniye*, Aspekt Press yay., Moskva – 1998.
- Rezvan, Efim Anatol’evich, *Koran i Ego Mir*, Sankt-Peterburg – 2001.
- Rifat, Mehmet, *Çeviri Seçkisi II, Çeviri(bilim) Nedir?*, Sel yay., 2. baskı, İstanbul – 2008.
- Sablukov, Gordiy Semönoviç, *Koran, Zakonodatelnaya Kniga Mohamedanskago Verouçeniya*, 2.baskı, Kazan – 1894.
- Sablukov, Gordiy Semönoviç, *Svedeniya o Korane Zakonodatel’noy Knige Mohammedanskago Verouçeniya*, Kazan – 1884.
- Safi, Mahmut b. Abdir-Rahim, *el-Cudul fi İ’rabıl-Kur’ân*, Daru’r-Raşid Müessesetül-İman, Dimişk – h. 1418.
- Saipova, Saida, *İgnatiy Yulianoviç Kraçkovskiy ve Valeriya Porohova’nın Rusça Kur’ân Tercümeleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara – 2006.
- Serinsu, Ahmet Nedim, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Esbab-ı Nüzul’ün Rolü*, Şûle yay., İstanbul – 1994.
- Seyhan, B. Yaşar, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur’ân’daki Kıssaların Karşılaştırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş – 2006.
- Shovkhalov, İsmail, *Kur’ân-ı Kerîm’in Rusça Tercümeleri, (Mana ve Doğruluk Bakımından Değerlendirilmesi)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara – 2006.
- Solntsev, Vadim Mihayloviç, *Yazık Kak Sistemno-Strukturnoye Obrazovaniye*, Nauka yay., Moskva – 1971.

- Solovyov, Sergey Mihayloviç, *Çtenii i Rasskazı Po İstorii Rossii*, Pravda yay., Moskva – 1989.
- Suyuti, Celalüddin, *ed-Durru 'l-Mensûr fi 't-Tefsiri bi 'l-Me 'sûr*, Merkez Lilbuhusi ved-Diraseti'l-Arabiyy el-İslamiyy, Kahire – 2003.
- Şahin, Hatice Nuray, *Vahiy Sürecinde EMN ve KFR köklerinin Semantik Açısından İncelenmesi*, Y.Lisans Tz.
- Şidfar Betsi Yakovlevna, *el-Koran*, Ummah yay., Moskva – 2003.
- Şidfar, BetsiYakovlevna, *Koran*, Perevod s Arabskogo i Kommentarii, Yay. Mardcani, Moskva – 2012.
- Şumovski, Teodor Adamoviç, *Sveshenniy Koran*, Akt yay., Moskva – 2004.
- Şumovski, Teodor Adamoviç, *Svet s Vostoka*, Sankt Peterburg Üniversitesi yay., 2006.
- Thackston, Wheeler M., *Introduction To Syriac*, İbex Publishers, Maryland – 1999.
- Toklu, Osman, *Dilbilime Giriş*, Akçağ yay., Ankara – 2003.
- Topyay, Yusuf, *Vahiy Sürecinde “Rûh ve Nefs” sözcüklerinin Semantik Açısından İncelenmesi*, dok. tz.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları.
- Türkmen, Mutlu, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kitâb- Mukaddes 'te “BRK”, “SBH” ve “KDS” Köklerinin Semantik İncelemesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2007.
- Tyulenev, Sergey Vladimiroviç, *Teoriya Perevoda*, Gardariki yay., Moskva – 2004.

- Uğur, Hakan, *Kur’ân’ın Tasdik Ettiği Tevrat’taki Konular*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya – 2008.
- Üçok, Necip, *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, Multilingual yay., İstanbul – 2004.
- Üçok, Necip, *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, Sakarya Basımevi, Ankara – 1947.
- Vardar, Berke, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Multilingual yay., İstanbul – 1998.
- Vendina, Tatyana İvanovna, *Vvedenie v Yazıkoznanie*, Vıssaya Şkola yay., Moskva – 2001.
- Wightwick, Jane, Gaafar, Mahmoud, *Arabic Verbs and Essentials of Grammar*, McGraw Hill yay., New York – 2008.
- Yaşar Nuri Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*, Yeni Boyut yay., İstanbul – 2011.
- Yavuz, A. Fikri, *Kur’ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli Âlisi*, İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.Ş. yay., İstanbul – 1967.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur’ân Dili*, Matbaai Ebüzzıya, İstanbul – 1935.
- Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur’ân Tefsiri*, Anadolu yay., İzmir – 1986.
- Yıldırım, Suat, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Işık yay., İstanbul - 2002.
- Yusuf Ali, Abdullah, *The Meaning Of The Qur’an*, Amana yay., Amerika Birleşik Devletleri – 2004.

ELEKTRONİK ORTAMDA KULLANILAN KAYNAKLAR

- <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/99724>
- http://elib.dgu.ru/data/file/bib_ukaz/osmanov.htm
- http://islam.com.ua/articles/today/muslim_world/582
- http://kds.eparhia.ru/bibliot/kaz_schule/maschanov
- <http://kob.su/quran/adel/adel>
- http://lib.ru/DIALEKTIKA/b_kor.txt_with-big-pictures.html
- <http://qurani-Kerîm.narod.ru/sady/021.htm>
- <http://russian.irib.ir/analitika/reportazh/item/161031-исламская-мысль-на-ярмарке-интеллектуальной-литературы-в-москве>
- http://rvb.ru/pushkin/01text/01versus/0423_36/1824/0355.htm
- <http://sawab.ru/2011/10/14/yavlyaetsya-li-perevod-korana-slovom-allaha/#more-445>
- <http://skomarohov.narod.ru>
- <http://terme.ru/dictionary/182/word/krachkovskii-ignatii-yulianovich-1883-1951>
- <http://wp.me/a3zfGH-dI>
- <http://wp.me/a3zfGH-dJ>
- <http://www.dukhrana.com/peshitta/index.php>
- <http://www.falaq.ru/quran>
- <http://www.imanugra.ru/firststep/perevod>
- <http://www.islam.ru/content/veroeshenie/2215>

- <http://www.islamrf.ru/news/culture/history/12655>
- <http://www.islamrf.ru/news/world/w-interview/2009>
- <http://www.kirjasilta.net/hadash/Rom.2.html>
- <http://www.missiakryashen.ru/history/figures/Sablukov>
- <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervye-na-russkom-yazyke-koran-perevod-smysla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>
- <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervye-na-russkom-yazyke-koran-perevodsmysla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>
- <http://www.qurani-Kerîm.narod.ru/sady/037.htm>
- <http://www.whyislam.ru/koran-na-russkom-yazyke-abu-adel.htm>

ÖZET

Atamov, Mursal, “Rus Dilinde Yayınlanan Kur’ân-ı Kerîm Çevirilerinin Çeviribilim Açısından İncelenmesi” (Başarılı Bir Rusça Kur’ân Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı), Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Salih Akdemir, Ankara 2013, VII+250.

“Rus Dilinde Yayınlanan Kur’ân-ı Kerîm Çevirilerinin Çeviribilim Açısından İncelenmesi” (Başarılı Bir Rusça Kur’ân Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı) isimli araştırmamız Rus dilinde yayınlanan meallerin Çeviribilim açısından değerlendirilmesini içermektedir.

Araştırmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezimizin konusu, amacı ve metodu anlatılmıştır.

Birinci bölümde Çeviribilim kısaca tanıtmaya çalışılmıştır. Burada Çeviribilim ve Dilbilimin ortaya koyduğu sonuçlardan araştırmamızla ilgili olan kısımlara yer verilmiştir. Daha sonra Rusya Federasyonu’nda Dilbilim ve Çeviribilim geçmişten günümüze kadar olan süreci detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

İkinci bölümde Kur’ân-ı Kerîm’in çevirilebilirliği konusunu irdelenmiştir. Bu konuda öne sürülen görüşler kısaca değerlendirmiştir. Değerlendirme yapılırken Rus dilinde yayınlanan Kur’ân-ı Kerîm meallerini Çeviribilim açısından incelenmiş ve mütercimleri kısaca tanıtılmıştır. Rus dilinde yayınlanan Kur’ân-ı Kerîm mealleri ve mütercimleri iki kısma ayrılarak tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde Rus dilinde daha iyi bir meal yazılması için hangi kriterlere dikkat edilmesi gerektiği konu edinmiş ve teklifler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rusça Kur’ân Tercümeleri, Meal, Çeviribilim, Anlam değişmesi.

ABSTRACT

Atamov, Mursal, "Analyzing the Translations of the Qur'an in Russian in Science of Translation (A Contribution to the Formation of Understandable Translation of the Qur'an in Russian", Ph.D. Dissertation, Advisor: Prof. Dr. Salih Akdemir, Ankara 2013, VII+250.

This dissertation examines the translations of the Qur'an in Russian from the point of Science of Translation. The dissertation consists of introduction and three chapters.

The introductory chapter explains the topic, importance, and method.

The first chapter presents the field of the Science of Translation with a special reference to the related results of the Science of Translation and Linguistics for the study. This chapter also deals with in detail the place of Linguistics and the Science of Translation in Russia Federation from past to present.

The second chapter examines to what extent the Qur'an can be translated. In this chapter the approaches related to the translation of the Qur'an is documented. In evaluation of the translations, the translations of the Qur'an in Russian are analyzed from the point of the Science of Translation and the interpreters of these Qur'an translations are briefly introduced in two parts.

The third chapter deals with the question of generating an effective and understandable Qur'an translation. In this context the resolutions are presented in forming criteria for the Qur'an translation.

Key Words: Qur'an Translations in Russian, Translation Studies, Semantic Change.